ENEXIS
HOLDING N.V.

ENERGIE IN EEN **NIEUWE REALITEIT**

JAARVERSLAG 2019

INHOUDSOPGAVE

OPBOUW VAN DIT VERSLAG 3

VOORWOORD RAAD VAN BESTUUR 4

KERNGEGEVENS 7

OVER ENEXIS 8
Profiel 8
Onze plaats in de energieketen 9
Missie, visie en strategie 10
Onze vier prioriteiten 11
Onze omgeving 12
Waardecreatie 13
Sustainable Development Goals 15
Doelstellingen en prestaties 16
Vooruitgang door samenhang 17

VERSLAG OVER 2019 18
Klanten en netwerken 18
Duurzaam handelen 25
Veiligheid en expertise 32
Financiële positie 38

GOVERNANCE EN RISICOMANAGEMENT 44
Corporate governance 44
Interview voorzitter Raad van Commissarissen 47
Verslag Raad van Commissarissen 49
Risicobeheersing 51
Medezeggenschap bij Enexis 54
Bestuursverklaring 55
Personalia 56

JAARREKENING 58
Geconsolideerde jaarrekening 2019 59
Enkelvoudige jaarrekening 2019 96

VERKLARINGEN VAN DE ACCOUNTANT 105
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant 105
Assurancerapport van de onafhankelijke accountant 113

AANVULLENDE INFORMATIE 115
Over dit verslag 115
Statutaire regeling ten aanzien van de winstbestemming 121
Feiten en cijfers 122
Benchmarks 128
GRI-index 129
Bekendmaking niet-financiële informatie 135
Begrippenlijst 137
Colofon 139

OPBOUW VAN DIT VERSLAG

We zijn bij Enexis[1] intrinsiek gemotiveerd om een haalbare en betaalbare energietransitie voor iedereen te stimuleren. In dit jaarverslag leggen we u graag uit waarom we dit zien als onze maatschappelijke taak, wat we op lange termijn beogen en welke waarde we in 2019 met onze dagelijkse activiteiten toevoegden.

We maken ook inzichtelijk hoe we een bijdrage leveren aan de klimaatdoelen en ons actief inzetten om onze eigen activiteiten duurzamer te maken. Hiermee maken we onze bijdrage aan de Sustainable Development Goals (SDG's) expliciet, hetgeen voor ons de eerste stap is naar verdere integratie van deze doelen in onze bedrijfsvoering.

WAARDE TOEVOEGEN ALS UITGANGSPUNT

Nu de energietransitie vordert, merken we dat onze activiteiten op het gebied van 'excellent netbeheer' en 'versnellen van de energietransitie' zich met elkaar vervlechten. Het één kan niet meer zonder het ander. De waarde die wij op lange termijn toevoegen richt zich niet op één van de pijlers, maar op een combinatie die elkaar versterkt. Tegelijk voegen wij waarde toe op materiële onderwerpen en de SDG's.

Hoe wij waarde toevoegden in 2019 en op langere termijn is uitgesplitst naar onderstaande vier terreinen, die tevens de (hoofdstuk)indeling van het jaarverslag bepalen. Onze strategie, materiële onderwerpen, risico's en onze bijdrage aan de SDG's zijn hierin verweven.

- klanten en netwerken
- duurzaam handelen
- veiligheid en expertise
- financiële positie

In aparte themapagina's gaan we in op de prioriteiten die we onszelf stelden voor 2019: veilig werken, klantgedreven werk, verbeterprojecten voor de klant en het versnellen van de energietransitie.

1 Daar waar in dit verslag 'Enexis' wordt genoemd, wordt het geheel aan activiteiten bedoeld binnen de Enexis Groep van ondernemingen, tenzij expliciet anders vermeld.

ENERGIE IN EEN NIEUWE REALITEIT

Nooit eerder zagen we zoveel aandacht voor klimaat en verduurzaming als in 2019. In woonwijken en op het platteland wordt massaal geïnvesteerd in zonne-energie. Met duurzame energiebronnen bouwen consumenten, bedrijven en overheden samen aan een nieuw energiesysteem, dat in een groot deel van Nederland door Enexis wordt gefaciliteerd. In het 10-jarig bestaan van Enexis Groep is er veel veranderd. De energievoorziening bevindt zich in een nieuwe realiteit.

Als netwerkbedrijf zijn we steeds meer een zichtbare schakel in de energietransitie. We zetten in het afgelopen jaar onze handtekening onder het Klimaatakkoord en kregen een stevige positie als gesprekspartner bij de Regionale Energiestrategieën. We denken mee en zoeken actief naar samenwerking. We hebben de samenwerking met marktpartijen en energieleveranciers hard nodig als het gaat om data-uitwisseling en privacyvraagstukken. En we werken samen met opleidingsinstituten om vakkennis te ontwikkelen en jongeren enthousiast te maken voor ons werk.

Met lokale bestuurders zitten we om tafel over verduurzamingsplannen en met ministeries en toezichthouders als het gaat om wet- en regelgeving. Door samen te werken zijn we in staat om doelen sneller en in samenhang te realiseren. Dat helpt de energietransitie vooruit.

GEDREVEN OM DUURZAME INITIATIEVEN AAN TE SLUITEN

Hoe hard we ook bouwen aan de energievoorziening van de toekomst, voor klanten is het met name belangrijk dat energie er iedere dag is. Betrouwbaarheid van energie is een zekerheid in onze samenleving. Onze lage storingsduur, 14,2 minuten voor elektriciteit en 51 seconden voor gas in 2019, willen we vasthouden. Daarom is het voor Enexis belangrijk om in de hectiek van de energietransitie koers te houden. Het is onze taak om te zorgen voor een energievoorziening die vandaag en de komende decennia veilig, betrouwbaar, betaalbaar en voor iedereen toegankelijk is en blijft. Een lastige opdracht, want terwijl het ontwerp van het nieuwe energiesysteem nog niet klaar is moeten wij langetermijninvesteringen doen voor duurzame aansluitingen.

In de afgelopen vijf jaar is het aantal aansluitingen waarop klanten energie aan ons net terugleveren verdrievoudigd. Door slim te investeren kon Enexis Netbeheer de afgelopen jaren nog prima inspelen op deze ontwikkeling. De groeimogelijkheden voor grootschalige duurzame productie op het elektriciteitsnet zijn momenteel echter beperkt. Dat werd in 2019 duidelijk toen we soms 'nee' moesten verkopen en niet alle duurzame projecten konden aansluiten op ons net. Een pijnlijk besluit, omdat we klanten moesten teleurstellen. Toch was het nodig, want voor zakelijke initiatieven is veel transportcapaciteit nodig en met name in Groningen, Drenthe en Overijssel is ons netwerk hierop niet berekend. Samen met TenneT onderzoeken we daarom hoe we voldoende capaciteit kunnen creëren en hoeveel tijd dit kost. Om te voorkomen dat in de tussentijd de wachtrij groeit met duurzame projecten die aangesloten willen worden, is in 2019 de transportindicatie verplicht gesteld bij de subsidie Stimulering Duurzame Energieproductie (SDE+). Zonder een positieve transportindicatie wordt een subsidieaanvraag niet in behandeling genomen. Dit biedt inzicht voor initiatiefnemers en netbeheerders over de transportcapaciteit op hun locatie op dat moment. Hiermee neemt de kans toe dat projecten gerealiseerd worden en de subsidie voor duurzame productie benut wordt.

SCHAARSTE VRAAGT OM FOCUS

Naast transportschaarste kampten we in het afgelopen jaar met een tekort aan personeel en materialen. Beide raken het hart van ons operationele werk en daarmee ook onze dienstverlening aan klanten. De vraag die ons dagelijks bezighoudt is: hoe krijgen we het werk op een veilige manier gedaan met een beperkt aantal mensen? Enerzijds konden we in deze extra drukke tijden rekenen op de loyaliteit van onze medewerkers. We zijn er trots op dat onze teams dag en nacht klaarstaan om de klus te klaren. Anderzijds maakten we keuzes in het werk: wat doen we nu en wat doen we later? Voor 2019 stelden we vier prioriteiten vast: veilig werken, klantgedreven werk, verbeterprojecten voor de klant en de energietransitie versnellen.

Veiligheid heeft voor ons altijd de hoogste prioriteit. Het is de basis van ons werk en van de energievoorziening. Voor onze medewerkers, hun families en klanten is het een zekerheid: wij werken veilig of we werken niet. We willen dat iedereen elke dag veilig en gezond weer thuiskomt. Al enkele jaren laat de veiligheidsscore van Enexis een dalende trend zien. We merken dat het veiligheidsbewustzijn in de organisatie toeneemt. In 2019 stuurden we op leiderschap en het aanspreken van collega's op mogelijk onveilige situaties. Het veranderen van gedragspatronen is niet altijd gemakkelijk, maar we doen er alles aan om belemmeringen weg te nemen, bijvoorbeeld via werkplekdialogen. We zijn ervan overtuigd dat door het versterken van de operationele sturing we beter in staat zijn een groeiend werkpakket te realiseren. Tegelijk zijn er meer technici en IT'ers nodig voor de verduurzaming van woonwijken en technologische vernieuwing in de netten. Daarom leiden we ook in 2020 volop monteurs op in onze eigen vakschool. We gaan een jaar tegemoet van groei en aandacht voor vakmanschap.

VOORRANG AAN KLANTEN

Met de gestelde prioriteiten gaven we in 2019 voorrang aan verzoeken van onze klanten. Onderhoudswerk en vervangingen werden uitgesteld, mits het netwerk en het werk veilig bleven. Toch was het niet in alle gevallen mogelijk om aansluitingen voor consumenten en bedrijven op tijd te realiseren. Dat is vervelend, omdat vertraging voor klanten hinderlijke gevolgen kan hebben. Om de verwachtingen te bespreken, namen we vaker persoonlijk contact op met klanten. Dat werd gewaardeerd; vooral consumenten waren in toenemende mate tevreden over onze dienstverlening. Bij grootzakelijke klanten verslechterde de tevredenheid als gevolg van lange wachttijden. We realiseren ons dat het structureel verbeteren van de klanttevredenheid onder de huidige omstandigheden moeilijk is en zijn niet tevreden met waar we nu staan. Door onze uitvoeringscapaciteit te vergroten, ons werk beter te plannen en persoonlijk met klanten en leveranciers te overleggen, blijven we werken aan verbetering. Het heeft ons in 2019 geholpen om focus aan te brengen in onze activiteiten. Daarom houden we in 2020 dezelfde prioriteiten aan; een consistente koers.

NIEUWE VRAAGSTUKKEN IN DE ENERGIETRANSITIE

Hoe de energievoorziening er in de toekomst uit gaat zien, is onzeker. Er is een integrale visie nodig op het energiesysteem van de toekomst om de juiste investeringsbeslissingen te nemen. Het Klimaatakkoord was een eerste stap en de uitwerking hiervan wordt in de komende maanden duidelijker in de Regionale Energiestrategieën. In al onze gebieden pleiten wij voor een energiesysteem met een combinatie van duurzame elektriciteit, (groen) gas én duurzame warmte. Zo wordt de bestaande infrastructuur benut en houdt de transitie vaart.

Een cruciaal vraagstuk is hoe we de toekomstige energievoorziening voor iedereen betaalbaar houden. Enerzijds willen we de energievoorziening draaiende houden tegen zo laag mogelijke maatschappelijke kosten; anderzijds zijn er nu grote investeringen nodig in de energie-infrastructuur. Samen met andere netbeheerders werken we aan een tarievenstructuur die efficiënt gebruik van het netwerk stimuleert en waarin de kosten eerlijk verdeeld worden. Enexis gaat proactief investeren om de energie-infrastructuur toekomstbestendig te maken. In het reguleringskader zou de periode tussen kosten en vergoedingen verkort moeten worden. Dat geldt niet alleen voor onze eigen investeringen, maar ook voor de stijgende inkoopkosten van TenneT.

Er zijn ook aanpassingen nodig in wet- en regelgeving om ruimte te bieden aan de toenemende hoeveelheden geleverde duurzame energie uit zon en wind op ons net. Netbeheerders zijn nu verplicht om reservemarges aan te houden in de transportcapaciteit. Als we de capaciteit van deze 'vluchtstrook' voor invoeders mogen benutten, dan geeft dat circa dertig procent meer capaciteit. Daarnaast wordt de transportcapaciteit afgestemd op de piekproductie van klanten. Het zou in de transportcapaciteit schelen als energieproducenten een deel van hun piekproductie aftoppen. Dit kan op verschillende manieren; ook het tijdelijk opslaan van deze piek zou daarbij helpen.

SAMEN HET HOOFD BIEDEN AAN ACTUELE UITDAGINGEN

Dat Nederland in hoog tempo verduurzaamt brengt de energievoorziening in een nieuwe realiteit. Naast een integrale visie op het energiesysteem moeten er keuzes worden gemaakt in politieke en maatschappelijke vraagstukken, zoals solidariteit en energie als basisbehoefte. Als netbeheerder geven we iedereen toegang tot energie, maar blijft dit in de toekomst betaalbaar? Samenwerking is cruciaal om grotere doelen te bereiken. Wij voelen ons gesteund door duizenden bedrijven die – net als wij – willen werken aan een betere wereld en zich committeren aan de Sustainable Development Goals (SDG's) van de Verenigde Naties. In het afgelopen jaar hebben wij opnieuw de doelen geselecteerd om onze maatschappelijke bijdrage te optimaliseren. En in de komende periode zullen we onze activiteiten voor maatschappelijk verantwoord ondernemen, conform de OESO-richtlijnen, verder vormgeven.

Ongeacht alle onzekerheden kan de samenleving bouwen op een energie-infrastructuur die solide is én flexibel ingezet kan worden in een nieuw tijdperk met duurzame energiebronnen. De toenemende bevlogenheid en onderlinge samenwerking van onze medewerkers, die onder meer blijkt uit het medewerkersonderzoek, is hierbij een compliment waard. We staan klaar om mee te denken en de energievoorziening van de toekomst verder vorm te geven.

Raad van Bestuur Enexis Holding N.V.,

Peter Vermaat, CEO
Maarten Blacquière, CFO

KERNGEGEVENS

In de energietransitie groeit Enexis qua omzet én investeringen. De betrouwbaarheid van energie bleef onverminderd hoog.

Verduurzaming van de energievoorziening is een opdracht van formaat. We passen onze netten aan en realiseren bij klanten aansluitingen voor het terugleveren van duurzame energie. Er is ook aandacht voor de verduurzaming van onze eigen bedrijfsvoering. Voor klanten is de betrouwbaarheid van energie essentieel om prettig te wonen, werken en leven. Onze netten zijn stabiel en de uitvalduur bleef in 2019 beperkt. Onze investeringen in de netten stegen fors om de energietransitie mogelijk te maken. Veilig werken heeft te allen tijde prioriteit.

NETTO-OMZET
In miljoenen euro's

1.491

2018: 1.445

RESULTAAT NA BELASTINGEN
In miljoenen euro's

210

2018: 319

LTIF ENEXIS
Veiligheidsindex

1,16

2018: 1,48

BALANSTOTAAL
In miljoenen euro's

8.258

2018: 7.715

INVESTERINGEN IN DE NETTEN
In miljoenen euro's

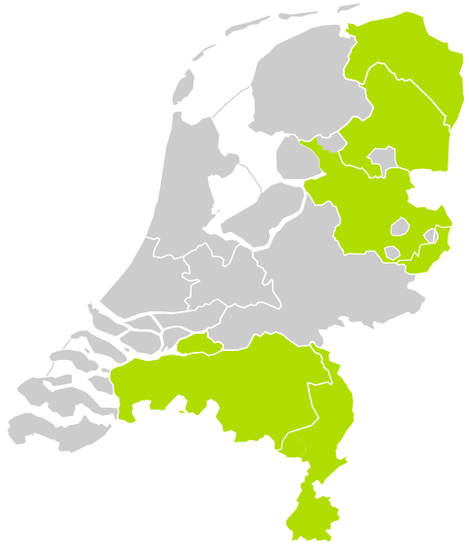
657

2018: 560

MEDEWERKERS ENEXIS
In aantallen

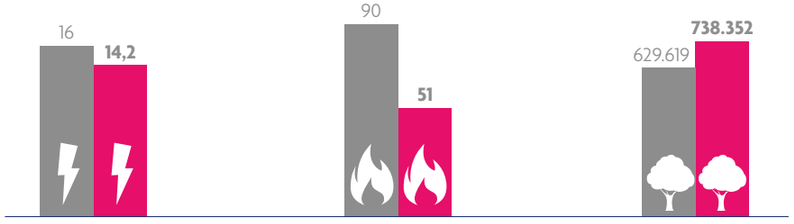
4.488

2018: 4.324

Elektriciteitsnet
141.000 km
2.849.000 aansluitingen
33.759 GwH

Gasnet
46.400 km
2.328.000 aansluitingen
5.935 Mm^3

Uitvalduur elektriciteit in minuten
2018 **2019**

Uitvalduur gas in seconden
2018 **2019**

Totaal emissies Enexis in ton CO_2
2018 **2019**

LEES MEER
- Hoofdstuk Financiële positie

LEES MEER
- Hoofdstuk Veiligheid en expertise

LEES MEER
- Hoofdstuk Klanten en netwerken

LEES MEER
- Hoofdstuk Duurzaam handelen

LEES MEER
- Hoofdstuk Klanten en netwerken

PROFIEL

Enexis Groep is een regionaal netwerkbedrijf. Miljoenen klanten zijn aangesloten op ons dynamische energienetwerk om dagelijks elektriciteit of gas te ontvangen en steeds vaker duurzaam terug te leveren. Wij zetten ons in voor verduurzaming van het energiesysteem in Nederland en ondersteunen consumenten, bedrijven en gemeenten in hun duurzame energiekeuzes.

ONZE ORGANISATIE

Enexis Holding N.V. heeft diverse dochterbedrijven met elk hun eigen specifieke aandachtsgebied. Het geheel van onze activiteiten is georganiseerd in Enexis Groep. Onze aandeelhouders zijn voornamelijk provincies en gemeenten binnen ons verzorgingsgebied.

Enexis Netbeheer B.V. verzorgt gereguleerde activiteiten, zoals de aanleg, het onderhoud, de ontwikkeling en het beheer van het elektriciteits- en gasnetwerk. De Autoriteit Consument & Markt (ACM) ziet toe op de kwaliteit van de dienstverlening en bepaalt de tariefruimte voor netbeheerders.

Enpuls B.V. ontwikkelt visie over duurzame gebiedsontwikkeling, het efficiënte energiesysteem en mobiliteit om de energietransitie te versnellen. Dit is de basis voor schaalbare concepten die overgedragen worden aan marktpartijen en overheden.

Fudura B.V. biedt diensten aan waarmee bedrijven hun energievoorziening kunnen optimaliseren en verduurzamen. Fudura geeft bijvoorbeeld advies, meet energiestromen, ontwerpt en realiseert infrastructuren. Ook verhuurt en onderhoudt Fudura laadpalen, transformatoren en schakelinstallaties.

Enexis Personeel B.V. en Enexis Vastgoed B.V. ondersteunen de verschillende bedrijven van Enexis Groep op het gebied van personeel en vastgoed.

Endinet Groep B.V. is in 2019 juridisch ontbonden na integratie in de Enexis ondernemingen.

ORGANOGRAM ENEXIS HOLDING N.V. (per 31 december 2019)

ONZE PLAATS IN DE ENERGIEKETEN

Energie stroomt van alle kanten ons netwerk binnen. Enerzijds via grootschalige energieproducenten, anderzijds via klanten die energie duurzaam opwekken en aan ons (terug)leveren. Enexis heeft een prominente rol in de keten van energie en in het stimuleren van verduurzaming.

GROOTSCHALIGE PRODUCTIE EN BUITENLAND

Het overgrote deel van de energie komt van energiecentrales, windparken op zee en uit het buitenland naar ons toe.

LANDELIJKE TRANSPORTKETEN

Via de landelijke transportnetten van TenneT en Gasunie wordt energie gedistribueerd naar het regionale net: elektriciteit in hoogspanning en gas in hogedruk.

TenneT Taking power further | Gasunie

REGIONALE DISTRIBUTIENETTEN

In de elektriciteits- en gasnetten van Enexis Netbeheer wordt gas getransformeerd naar lage druk en elektriciteit naar laag- en middenspanning. Daarnaast leveren klanten duurzaam opgewekte energie aan ons terug. Wij brengen energie vervolgens bij klanten in de provincies Groningen, Drenthe, Overijssel, Noord-Brabant en Limburg.

ENEXIS NETBEHEER

LOKALE DUURZAME OPWEKKING EN TERUGLEVERING

Steeds meer klanten produceren zelf energie uit wind, zon of organisch afval en leverden dit in 2019 via circa 400.000 aansluitingen terug aan het regionale net van Enexis. Het aantal klanten dat duurzaam opgewekte energie aan ons teruglevert groeit elk jaar.

ENERGIE- EN MEETDIENSTEN

Enpuls en Fudura ontwikkelen concepten, schaalbare oplossingen en diensten. Ook geven zij advies over het optimaliseren en verduurzamen van de energievoorziening.

enpuls | fudura

ONZE STRATEGIE

Onze netwerken, kennis en activiteiten zetten we in om al onze stakeholders te kunnen helpen bij een haalbare en betaalbare energietransitie. Dit onderstrepen we met onze missie, visie en strategie.

MISSIE

We realiseren een duurzame energievoorziening door ***state of the art*** dienstverlening en netwerken en door regie te nemen in innovatieve oplossingen.

VISIE

- Iedereen wil altijd en overal energie kunnen gebruiken.
- De noodzakelijke verandering van de energievoorziening gaat steeds sneller. Groeiende opwek van duurzame energie en energiebesparing vragen om nieuwe oplossingen.

STRATEGIE

Als medeondertekenaar van het Klimaatakkoord hebben we ons in het afgelopen jaar verbonden aan de doelstelling van 49% minder CO_2-uitstoot in 2030 ten opzichte van 1990. Een ambitieuze doelstelling waar we met tientallen bedrijven, maatschappelijke organisaties en overheden onze schouders onder zetten. Enexis zet zich in voor het verhogen van de Nederlandse energieopwekking met duurzame bronnen en een jaarlijkse energiebesparing. We zijn ervan overtuigd de kennis en kunde in huis te hebben om samen met lokale partners de Nederlandse klimaatdoelen te realiseren. Bovendien sluiten onze inspanningen voor het Klimaat- en Energieakkoord aan bij onze kerntaak om te zorgen voor een betrouwbare en betaalbare energievoorziening.

Onze strategie richt zich op excellent netbeheer en het versnellen van de energietransitie. Deze pijlers zijn mede door de externe maatschappelijke ontwikkelingen steeds meer met elkaar vervlochten geraakt. Het excellent beheren van het energienet zien we als ons bestaansrecht. We zetten ons in om de kwaliteit van het netwerk hoog te houden en bereiden ons voor op een toename van (decentrale) duurzame opwek, energieopslag, diversificatie van warmtebronnen en elektrisch vervoer. Om fluctuaties in vraag en aanbod van energie beter aan te kunnen, voegen we ICT toe aan onze netten. Met ‘smart grids’ en zogenoemde DALI-boxen in onze stations kunnen we storingen sneller oplossen of zelfs voorkomen. Zo houden we onze netten betrouwbaar, toekomstbestendig én veilig. Dat is de basis.

Tegelijkertijd zetten we ons in om de energietransitie en de ontwikkeling van innovatieve, schaalbare oplossingen aan te jagen. We dragen bij aan duurzame gebiedsontwikkeling, het efficiënte energiesysteem en mobiliteit; thema’s die relevant zijn in het licht van de Nederlandse klimaatdoelen en een relatie hebben met onze energie-infrastructuur. We zoeken actief naar samenwerking met andere bedrijven, overheden, consumenten, coöperaties en kennisinstellingen. Want alleen door de krachten te bundelen en kennis maximaal te delen, komen er oplossingen die voor alle partijen werken.

ONZE VIER PRIORITEITEN

Samen met stakeholders gingen wij in 2019 de dialoog aan en werkten wij aan oplossingen om de energievoorziening te verduurzamen. Focus en prioriteiten waren essentieel om onze strategische koers kracht bij te zetten: excellent netbeheer én de energietransitie versnellen. Daarom houden we in 2020 dezelfde prioriteiten aan; een consistente koers.

VEILIG WERKEN

Veilig werken is meer dan een prioriteit. Het komt van binnenuit en is onze belangrijkste waarde. We willen dat iedereen elke dag weer veilig en gezond thuiskomt. Daarom is elk ongeval er voor ons één te veel. We tonen leiderschap en stimuleren elkaar om veilige keuzes te maken. Veiligheid staat altijd voorop. Dus ook als het werk uitloopt en/of duurder wordt. We doen hieraan geen concessies.

KLANTGEDREVEN WERK

De economie groeit en er wordt volop geïnvesteerd in verduurzaming van woningen, gebouwen en kantoren en de verduurzaming van de elektriciteitsproductie. We merken dat hierdoor de verzoeken van klanten toenemen. Het realiseren van het klantgedreven werk geven we voorrang op onderhoud en vervanging, mits onze netwerken en ons werk veilig blijven. Zo werken we aan de energievoorziening van vandaag en morgen.

VERBETERPROJECTEN VOOR DE KLANT

De toename in ons werkpakket en de schaarste aan beschikbare medewerkers en materialen vragen om meer focus in ons verbeterportfolio. We moeten het werk voor onze klanten efficiënter doen of slimmer, zodat zij zich goed geholpen voelen. We geven prioriteit aan verbeterprojecten die zichtbaar resultaat opleveren voor onze klanten. Dit vergroot onze maatschappelijke toegevoegde waarde.

ENERGIETRANSITIE VERSNELLEN

We willen stappen zetten in het faciliteren én versnellen van de energietransitie. Daarbij is draagvlak essentieel. Onze initiatieven zijn gericht op het uitvoeren en ontwikkelen van haalbare en betaalbare oplossingen. Een voorbeeld: we helpen gemeenten door in kaart te brengen waar oplossingen snel resultaat opleveren tegen zo laag mogelijke kosten.

ONZE OMGEVING

De omgeving waarin wij werken verandert. Wereldwijde uitdagingen leiden tot (inter)nationale afspraken en raken ons werk aan de energievoorziening direct.

INTERNATIONALE ONTWIKKELINGEN

Door de toename van broeikasgassen in de atmosfeer warmt de aarde op. Klimaatspecialisten van de Verenigde Naties adviseren regeringen extra maatregelen te nemen. Wereldwijd zien we dat de aandacht voor klimaat en verduurzaming in het afgelopen jaar toenam. Naast de internationale klimaattop gingen in Europa duizenden klimaatstakers de straat op om hun zorgen te uiten over de toekomst. Thema's als verspilling, klimaatverandering en mobiliteit brengen jong en oud op de been.

LANDELIJKE ONTWIKKELINGEN

De Nederlandse regering committeert zich aan de klimaatafspraken die in december 2015 in Parijs zijn gemaakt en stelde in 2019 het Klimaatakkoord vast. Naast het doel om de CO_2-uitstoot in 2030 met 49% gereduceerd te hebben, is afgesproken dat er in dat jaar ook 35 TWh aan duurzaam opgewekte elektriciteit gerealiseerd moet zijn door wind- en zonneparken op land. Ook duurzame mobiliteit speelt een prominente rol in het Klimaatakkoord: vanaf 2030 worden alleen nog emissievrije auto's verkocht. De opgave is ambitieus, maar met aangepaste regelgeving, sturing en focus is het haalbaar. De opmars van duurzame energie is zichtbaar in Nederland. Er lopen talloze initiatieven voor (grootschalige) opwekking van duurzame elektriciteit, elektrificatie van de industrie, het aanleggen van een laadinfrastructuur voor elektrische auto's en het verwarmen van woningen zonder aardgas.

ZO RAAKT DIT ENEXIS

Voor Enexis is het belangrijk om ontwikkelingen vroeg te signaleren en onze dienstverlening hierop tijdig voor te bereiden. Onze netten moeten aangepast en versterkt worden voor onder meer het terugleveren van duurzaam opgewekte energie en het opladen van elektrische auto's. Daar werken we hard aan, maar het aanpassen van de energie-infrastructuur kost tijd. Omdat we in de toekomst niet alles met elektriciteit kunnen oplossen, is Enexis pleitbezorger voor een energiemix met meer duurzame moleculen, zoals groen gas. Voor veel wijken geldt dat het gasnet blijft liggen en mogelijk benut kan worden voor groen gas of waterstof. Om nieuwe technieken voor iedereen toegankelijk te maken en betaalbaar te houden, moet de ruimte voor netbeheerders om te experimenteren ruimer worden in Europese en Nederlandse wet- en regelgeving. Klanten helpen we om duurzaam denken daadwerkelijk om te zetten in duurzaam handelen. Zo realiseren we dagelijks aansluitingen om duurzame energie terug te leveren aan ons net. Daarnaast werken we aan voorstellen voor een netwerktarievenstructuur die klanten stimuleert om hun energieverbruik meer te spreiden over de dag en daarmee het net efficiënter te gebruiken. Ook digitalisering van onze energievoorziening draagt direct bij aan energie-efficiëntie. Maar digitalisering heeft ook mogelijke ongewenste effecten. Het risico op inbreuk op de privacy en ongelijke marktverhoudingen groeit.

Omdat energiedata steeds belangrijker zijn om plannen te maken voor verduurzaming, pleiten wij voor heldere wettelijke kaders over het delen van data en bewaartermijnen. Een belangrijk aspect in onze steeds digitalere dienstverlening blijft persoonlijk contact.

Enexis wil een voorbeeld zijn in duurzaam handelen. Om inzicht te geven in onze bijdrage aan wereldwijde en landelijke uitdagingen werken we eraan om onze positieve en negatieve impacts op onderdelen kwantitatief te maken. We zijn medeondertekenaar van het Klimaatakkoord én werken mee aan de Sustainable Development Goals van de Verenigde Naties. We voelen ons verantwoordelijk om een duurzame energievoorziening te faciliteren en te helpen de CO_2-uitstoot in Nederland te verlagen.

HOE RAAKT DIT ONZE STAKEHOLDERS?

De omschakeling naar een nieuw energiesysteem raakt ook onze stakeholders. In 2019 gingen wij met hen in gesprek over de vraag: 'Hoe wordt de energietransitie van iedereen?' Als belangrijkste waarden in de energietransitie worden eerlijkheid, waardigheid en kwetsbaarheid genoemd. Mensen willen meedoen, begrijpen het als we de antwoorden soms (nog) niet weten en verwachten dat wij als netwerkbedrijf openstaan voor andere perspectieven.

Bij deze dialoogsessies werd Enexis ondersteund door Number 5 Foundation, opgericht door Laurentien van Oranje en Constantijn van Oranje.

LEES MEER

FOCUS OP TOEGEVOEGDE WAARDE

Als publiek-private onderneming werken wij in het belang van de samenleving. We zetten ons netwerk, medewerkers en financiële middelen zo in dat we voor stakeholders nieuwe mogelijkheden ontsluiten. Denk aan elektrisch vervoer, duurzame opwek van elektriciteit en een duurzaam huis.

We realiseren ons dat we als netwerkbedrijf niet voor alles een oplossing hebben, maar door te focussen op wat we wél kunnen helpen we stakeholders vooruit. Niet enkel door te zorgen dat energie er altijd is, maar ook door ontwikkelingen te faciliteren. Hoe wij waarde toevoegen, geven we op de volgende pagina schematisch weer. We starten met de omgeving en de ontwikkelingen waaraan we een directe bijdrage willen leveren. Vervolgens laten we zien wat we nodig hebben om ons werk te doen (input), wat ons feitelijke resultaat was in 2019 (output) en welke kwalitatieve waarde we op lange termijn toevoegen voor stakeholders (outcome) en voor een betere wereld (SDG's). Het is duidelijk dat onze strategische doelen in dit geheel een belangrijke plek innemen. Hiermee geven we richting aan ons handelen en dat heeft een direct effect op onze toegevoegde waarde op het gebied van:

- klanten en netwerken
- duurzaam handelen
- veiligheid en expertise
- financiële positie

Onze resultaten van 2019 dragen bij aan hoe wij op lange termijn van waarde willen zijn. Zo werken wij met distributie-automatisering aan een betrouwbare energievoorziening op lange termijn. Een ander voorbeeld is onze betrokkenheid bij het opstellen van Regionale Energie Strategieën in 2019. Hiermee dragen we op langere termijn bij aan de verduurzaming van gemeenten en het terugdringen van de CO_2-uitstoot in Nederland. En door vandaag te investeren in de expertise en veiligheid van onze medewerkers vergroten we hun duurzame inzetbaarheid in de toekomst.

Onze bijdrage is niet in alle gevallen positief. Zo brengt ons werk veiligheidsrisico's met zich mee voor medewerkers, gebruiken we schaarse grondstoffen en leidt energiedistributie tot netverliezen en daarmee tot bruto CO_2-uitstoot (die wij vergroenen door inkoop van Garanties van Oorsprong van Nederlandse en Europese oorsprong). Dit is een direct gevolg van onze kernactiviteiten: zorgen voor een betrouwbare en betaalbare energievoorziening. We streven onze negatieve impact op alle fronten te verkleinen en onze positieve impact te vergroten.

IMPACT METEN

Door meer inzicht te geven in onze positieve en negatieve impacts en maatregelen te nemen, willen we laten zien dat we als netwerkbedrijf onze maatschappelijke verantwoordelijkheid nemen. In 2019 hebben we met acht infrabeheerders (coalitie Groene Netten) een kwalitatieve beschrijving gemaakt van de waarde van infrastructuren in Nederland. In de komende jaren willen we een gedeelde methode ontwikkelen voor het kwantificeren hiervan. Zo wordt de impact meetbaar én vergelijkbaar en kunnen we samen sturen op het vergroten van onze maatschappelijke waarde.

Hoe onze toegevoegde waarde tot stand komt en hoe we deze op lange termijn kunnen verbeteren, willen we beter begrijpen. Wij werken er daarom aan om onze impact op onderdelen meetbaar te maken. Dit stelt ons in de toekomst in staat om als het ware een maatschappelijke jaarrekening te maken. Op welke positieve en negatieve manier dragen wij bij aan de welvaart en het welzijn van onze stakeholders én hoe kunnen we dit verbeteren?

Uit een eerste verkenning blijkt dat de distributie van elektriciteit en gas een hoge welzijnswaarde heeft voor de samenleving. Tegelijk levert uitval van energie een negatieve waarde; dit kost de samenleving geld en levert ongemak op. Wat ook opvalt, is onze negatieve impact op de natuur door CO_2-uitstoot en fossiele uitputting. Als gevolg van elektrificatie neemt het elektriciteitstransport in onze netten toe, waardoor de netverliezen stijgen en daarmee uiteindelijk ook de CO_2-uitstoot. Enerzijds levert het realiseren van de klimaatdoelstellingen dus een hogere uitstoot op; anderzijds proberen wij netverliezen te beperken door zuinigere componenten in te kopen.

HOE WIJ WAARDE TOEVOEGEN

TRENDS

- Klimaatactie
- Elektrificatie
- Opmars duurzame opwek
- Toename duurzame mobiliteit
- Digitalisering
- Veranderende wet- en regelgeving

DIALOOG

We zijn doorlopend in dialoog met onze stakeholders: klanten, medewerkers, aandeelhouders, markt- en ketenpartners, investeerders, beleidsbepalers, belangenverenigingen en lokale energiepartners.

SDG'S

17 Sustainable Development Goals om van de wereld een betere plek te maken in 2030.

INPUT

KLANTEN EN NETWERKEN

Via onze energienetwerken brengen we elektriciteit en gas bij klanten en leveren zij energie aan ons terug. Systemen en data maken het mogelijk dat klanten eigen energiekeuzes maken.

DUURZAAM HANDELEN

We ondersteunen provincies en gemeenten bij Regionale Energie Strategieën. Daarnaast verduurzamen wij onze eigen bedrijfsvoering.

VEILIGHEID EN EXPERTISE

Bij Enexis werken 4.488 medewerkers. Zij werken aan hun vakkennis en duurzame inzetbaarheid.

FINANCIËLE POSITIE

Met ontvangen netwerktarieven onderhouden we de energie-infrastructuur. We investeerden € 657 miljoen in de netten.

WAARDETOEVOEGING

- We realiseren innovatieve, schaalbare oplossingen die de transitie naar een duurzame energievoorziening versnellen.
- Samen met lokale partners realiseren we de Nederlandse doelen ten aanzien van duurzame opwek en energiebesparing.

- Onze netten en dienstverlening zijn tijdig gereed voor de veranderingen in de energiewereld.
- Onze energievoorziening is betrouwbaar.
- Wij streven naar excellente dienstverlening met een hoge klanttevredenheid en verlaging van de kosten.

OUTPUT

KLANTEN EN NETWERKEN

- Gemiddelde uitvalduur elektriciteit: 14,2 minuten
- Gemiddelde uitvalduur gas: 51 seconden
- Aantal stations voorzien van distributie-automatisering: 250
- Plaatsen slimme meters: 84.6%
- Customer Effort Scores

DUURZAAM HANDELEN

- Aanwezigheid bij 9 stuurgroepen RES
- CO_2-uitstoot Enexis: netto 0
- CO_2-reductie medewerkers via mobiliteit: 22,5%
- Afvalbeleid: 93% gerecycled afval

VEILIGHEID EN EXPERTISE

- Lost Time Injury Frequency Enexis:
  - Enexis: 1,16
  - Contractors: 2,58
- Medewerkerstevredenheid:
  - samenwerking: 6,6
  - bevlogenheid: 7,8

FINANCIËLE POSITIE

- Omzet: 1.491 miljoen euro
- Beïnvloedbare kosten en opbrengsten Enexis Netbeheer: 420 miljoen euro
- Nettowinst: 210 miljoen euro
- Solvabiliteit: 49,8

OUTCOME

Klanten kunnen rekenen op energie die veilig, betrouwbaar en betaalbaar is. Zij zijn vrij om eigen (duurzame) energiekeuzes te maken.

Gemeenten werken aan verduurzaming van de energievoorziening en krijgen inzicht in lokale mogelijkheden. Wij hebben continu focus op reductie van onze bruto CO_2-uitstoot.

Het welzijn van medewerkers en hun familieleden wordt vergroot door een veilige werkomgeving en duurzame inzetbaarheid. We bieden werkgelegenheid in gemeenten.

Aandeelhouders ontvangen een jaarlijks dividend. Onze credit rating geeft vertrouwen.

SDG's

SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS

Met ons werk dragen we bij aan de wereldwijde duurzame ontwikkelingsdoelen van de Verenigde Naties: de Sustainable Development Goals (SDG's). Om onze impact te verstevigen, brachten we in 2019 focus aan in onze maatschappelijke activiteiten. Zo kunnen we vanuit onze maatschappelijke positie en bedrijfsactiviteiten daadwerkelijk impact realiseren.

BELANGRIJKSTE FOCUS OP KERNACTIVITEITEN

Drie SDG's sluiten naadloos aan op onze kernactiviteiten: zorgen voor betaalbare en duurzame energie (7), een veilige infrastructuur (9) en steden en gemeenschappen helpen bij verduurzaming (11). Deze doelen zijn verweven in onze missie, visie en strategie. Daarom ligt daar onze focus en is onze impact het grootst.

Via onze betrouwbare energie-infrastructuur geven we huishoudens en bedrijven in ons verzorgingsgebied toegang tot energie. We nemen regie in de ontwikkeling van innovatieve oplossingen met als doel onze energievoorziening betaalbaar te houden en te verduurzamen. Ook ondersteunen wij provincies en gemeenten bij de totstandkoming van Regionale Energie Strategieën. Door rekening te houden met de lokale situatie ondersteunen we economische, sociale en ecologische verbanden.

Hoe wij aan deze drie doelen invulling geven, leest u door ons hele jaarverslag heen. Het is ons werk. Deze SDG's worden daarom niet expliciet uitgewerkt.

DIRECTE BIJDRAGE OP VIER SDG'S

Niet op alle terreinen kunnen wij als netwerkbedrijf het verschil maken. Naast onze bijdrage uit kernactiviteiten kozen we daarom vier SDG's waar we een directe bijdrage aan kunnen leveren. In het jaarverslag rapporteren we expliciet wat we deden om een bijdrage te leveren aan deze doelen.

KWALITEITSONDERWIJS

Technisch onderwijs is van cruciaal belang voor het realiseren van de energietransitie: de vraag naar technische professionals met de benodigde kennis en vakmanschap blijft toenemen en daarom is het vergroten van technische kennis en ontwikkeling van vaardigheden een belangrijk thema voor Enexis Groep. Wij dragen bij aan subdoel 4.3, 4.4 en 4.7.

EERLIJK WERK EN ECONOMISCHE GROEI

Bij ons werk aan de energietransitie willen we ieder talent in de maatschappij benutten. Daarom streven we naar bevordering van aanhoudende, inclusieve en duurzame groei, volledige en productieve tewerkstelling en waardig, veilig werk voor iedereen. We leveren een bijdrage aan subdoel 8.8. Conform de Participatiewet werken we bijvoorbeeld samen met het UWV om vijftigplussers zonder werk op te leiden voor onder meer het installeren van slimme meters. In ons werk staat veiligheid van zorgen aan het einde van de mensen voorop, naast goede arbeidsomstandigheden, vitaliteit en duurzame inzetbaarheid. Dit zijn belangrijke uitgangspunten in ons personeelsbeleid.

VERANTWOORDE PRODUCTIE EN CONSUMPTIE

Bij Enexis nemen we verantwoordelijkheid voor onze eigen consumptiepatronen en de daarbij horende productieketen. Daarom richten we ons op SDG 12 vanuit een systematische aanpak: we zetten in op maatschappelijk verantwoorde inkoop van onze producten, gebruiken producten zo lang als mogelijk en zorgen aan het einde van de keten voor een goede (en waar mogelijk hoogwaardige) verwerking (subdoel 12.5).

KLIMAATACTIE

Enexis levert een actieve bijdrage aan een duurzame en low-carbon toekomst; niet enkel door middel van onze kernactiviteiten, maar ook via Enpuls. Dit organisatieonderdeel ontwikkelt visie op het gebied van duurzame gebiedsontwikkeling, het energiesysteem en mobiliteit om de energietransitie te versnellen en daarmee de Nederlandse uitstoot te verminderen. We nemen daarnaast verantwoordelijkheid voor de impact van onze eigen bedrijfsactiviteiten door onze uitstoot terug te dringen. We willen hiermee onszelf én anderen inspireren om een voorbeeld in duurzaamheid te zijn. Wij dragen bij aan subdoel 13.2 en 13.3.

DOELSTELLINGEN EN PRESTATIES

KPI	DOELSTELLING 2019	REALISATIE 2019	TOELICHTING
EXCELLENT NETBEHEER			
Bevlogenheid medewerkers en samenwerking	• Q4 score bevlogenheid ≥ 8,0 • Q4 score samenwerking ≥ 6,5	• Q4 score bevlogenheid: 7,8 • Q4 score samenwerking: 6,6	Pagina 32
Lost Time Injury Frequency Enexis	Ieder ongeval is er één te veel.	1,16	Pagina 32
Lost Time Injury Frequency Contractors	Ieder ongeval is er één te veel.	2,58	Pagina 32
Jaarlijkse uitvalduur elektriciteit	≤ 18,5 minuten	14,2 minuten	Pagina 18
Beïnvloedbare kosten en opbrengsten[1]	≤ € 408 mln	€ 420 mln	Pagina 38
Customer Effort Scores (CES)[2]	• Q4 score Standaard aansluitingen ≤ 24% • Q4 score Aanleg Primaire Infrastructuur ≤ 26% • Q4 score Storingen ≤ 16%	• Q4 score Standaard aansluitingen 26% • Q4 score Aanleg Primaire Infrastructuur 36% • Q4 score Storingen 17%	Pagina 18
VERSNELLEN ENERGIETRANSITIE			
CO_2-reductie leasewagens en gedeclareerde kilometers[3]	≥ 29% reductie t.o.v. score 2014	22,5%	Pagina 25
Het aantal stations dat wordt voorzien van Distributie Automatisering en Distributie Automatisering Light[4]	DA ≥ 250 stations DALI ≥ 2.000 stations	DA 250 stations DALI 2.447 stations	Pagina 38
Aanwezigheid bij stuurgroepen RES[5]	10 van de 10 aangewezen regio's	9	Pagina 25

1 Enexis Netbeheer (incl. staven); als gevolg van de implementatie van IFRS 16 "Leases" per 1-1-2019 zijn de beïnvloedbare kosten en opbrengsten voor de doelstelling 2019 verlaagd met € 27 miljoen.
2 Een CES-jaar loopt van december t/m november, waarbij iedere kwartaalscore wordt berekend over de periode: Q1: dec, jan, feb; Q2: mrt, apr, mei; Q3: jun, jul, aug; Q4: sept, okt, nov. Voor de score geldt 'hoe lager hoe beter'.
3 Deze KPI-cijfers betreffen periode december t/m november - wordt berekend inclusief stagiaires en werkervaringsplaatsen, voertuigen met een grijs kenteken zijn uitgesloten van deze meting.
4 Doelstelling 2019 en realisatie betreffen t/m november cijfers.
5 Hieronder wordt verstaan de aanwezigheid van een medewerker van Enexis Groep (uit hoofde van zijn functie) bij minimaal één bijeenkomst van de betreffende stuurgroep. Vertegenwoordiging blijkt uit de notulen of startnotitie van de RES-en.

ONZE DOELEN VOOR 2020

De indeling van onze KPI's voor 2020 is gebaseerd op onze belangrijkste doelen. We maken geen onderverdeling meer naar de strategische pijlers, omdat doelen zowel bijdragen aan excellent netbeheer als aan het versnellen van de energietransitie.

Veiligheid meten we volgens de LTIF voor medewerkers van Enexis en voor derden die voor ons aan het werk zijn. Daarnaast hebben wij ons ten doel gesteld dat de voortgang van het werkpakket groter of gelijk is aan € 878 miljoen (+9% ten opzichte van 2019). We streven naar een continue verbetering van de klanttevredenheid ten aanzien van aanleg in de primaire infrastructuur, standaard aansluitingen en storingen. Ten aanzien van de betaalbaarheid willen we dat de beïnvloedbare kosten en opbrengsten van Enexis Netbeheer en de staven uitkomen onder of gelijk zijn aan € 455 miljoen. De inkoopkosten bij TenneT zullen in 2020 aanzienlijk hoger zijn; circa € 50 miljoen meer dan in 2019. Tot slot stellen wij ons ten doel dat onze netten tijdig geschikt zijn voor veranderingen in de energiewereld. We streven naar uitbreiding van de aansluitcapaciteit voor duurzame invoeding van meer dan 1.280 MVA, dit is vergelijkbaar met het energieverbruik van 450.000 woningen.

ONTWIKKELINGEN MONITOREN

Naast bovenstaande KPI's monitoren we per kwartaal de ontwikkelingen en de trend op materiële onderwerpen. Dit zijn onderwerpen die voor stakeholders relevant zijn en impact hebben op Enexis, te weten financiële waarde (nettowinst), betrouwbaarheid energievoorziening (jaarlijkse uitvalduur), innovatie en digitalisering (het aantal stations voorzien van distributie-automatisering), toegankelijke energievoorziening (aangesloten decentraal productievermogen), duurzaamheid eigen bedrijfsvoering (CO_2-reductie leasewagens en gedeclareerde kilometers t.o.v. score 2014) en aanpassingsvermogen organisatie (samenwerking en bevlogenheid medewerkers, ziekteverzuim).

VOORUITGANG DOOR SAMENHANG

STRATEGISCHE CONTEXT	STRATEGIE	WAARDETOEVOEGING O.G.V.	MATERIËLE THEMA'S	PRIORITEITEN 2019	STRATEGISCHE RISICO'S	KPI'S 2019	RESULTAAT 2019
Trends • Klimaatactie • Elektrificatie • Opmars duurzame opwek • Toename duurzame mobiliteit • Digitalisering • Veranderende wet- en regelgeving **Dialoog** We zijn doorlopend in dialoog met onze stakeholders: klanten, medewerkers, aandeelhouders, markt- en ketenpartners, investeerders, beleidsbepalers, belangenverenigingen en lokale energiepartners. **SDG's** 	Excellent netbeheer		• Betrouwbaarheid energievoorziening • Klant centraal • Innovatie en digitalisering • Compliance	Klantgedreven werk Verbeterprojecten voor de klant	• Realiseren klantvraag blijft achter bij verwachting door schaarste van personeel, materiaal en/of netwerkcapaciteit • Ongeautoriseerd gebruik van data en/of systemen • Niet tijdig anticiperen op nieuwe ontwikkelingen door onvoldoende flexibele organisatie, processen en/of systemen • Omvangrijke en langdurige onderbrekingen van de energievoorziening ten gevolge van natuurrampen, externe oorzaken of falende bedrijfsmiddelen/assets	• Jaarlijkse uitvalduur elektriciteit: ≤ 18,5 min. • Het aantal stations dat wordt voorzien van Distributie Automatisering en Distributie Automatisering Light: DA ≥ 250 stations / DALI ≥ 2.000 stations • Customer Effort Scores: Q4 score Standaard aansluitingen ≤ 24% / Q4 score Aanleg Primaire Infrastructuur ≤ 26% / Q4 score Storingen ≤ 16%	• 14,2 minuten • DA 250 stations • DALI 2.447 stations • CES Standaard aansluitingen 26% • CES Aanleg Primaire Infrastructuur 36% • CES Storingen 17% Pagina 18 Pagina 38
	Versnellen energie-transitie		• Verduurzaming energievoorziening • Duurzaamheid eigen bedrijfsvoering • Compliance	Versnellen van de energietransitie	• Actieve rol van Enexis in de energietransitie wordt belemmerd door wet- en regelgeving	• CO_2-reductie leasewagens en gedeclareerde kilometers: ≥ 29% reductie t.o.v. score 2014 • Aanwezigheid Enexis bij provinciale stuurgroepen: 10 van de 10 aangewezen regio's	• 22,5% • 9 Pagina 25
	Excellent netbeheer		• Veiligheid • Aanpassingsvermogen organisatie • Compliance	Veilig werken	• Realiseren klantvraag blijft achter bij verwachting door schaarste van personeel, materiaal en/of netwerkcapaciteit • Ongevallen van medewerkers en/of omstanders als gevolg van onveilige situaties en/of falende assets • Niet tijdig anticiperen op nieuwe ontwikkelingen door onvoldoende flexibele organisatie, processen en/of systemen	• Veilig werken • Bevlogenheid medewerkers en samenwerking: – Q4 score bevlogenheid: ≥ 8,0 – Q4 score samenwerking: ≥ 6,5	• LTIF Enexis: 1,16 • LTIF Contractors: 2,58 • Bevlogenheid: 7,8 • Samenwerking: 6,6 Pagina 32
	Excellent netbeheer/ versnellen energie-transitie		• Toegankelijke energievoorziening • Financiële waarde voor aandeelhouders • Compliance		• Financiële positie wordt beïnvloed door effecten van energietransitie en reguleringsmethodiek	• Beïnvloedbare kosten en opbrengsten: ≤ € 408 mln	• € 420 mln Pagina 38

KLANTEN EN NETWERKEN

Een duurzaam huis, clubgebouw of kantoor is waar veel klanten over nadenken en wat ze realiseren. Wij maken het netwerk zo goed mogelijk geschikt voor alle duurzame energiekeuzes. Terwijl we hard werken aan het duurzame energiesysteem van de toekomst blijft de dagelijkse betrouwbaarheid van energie van onmiskenbaar groot belang voor individuele klanten en voor het functioneren van de maatschappij en de economie.

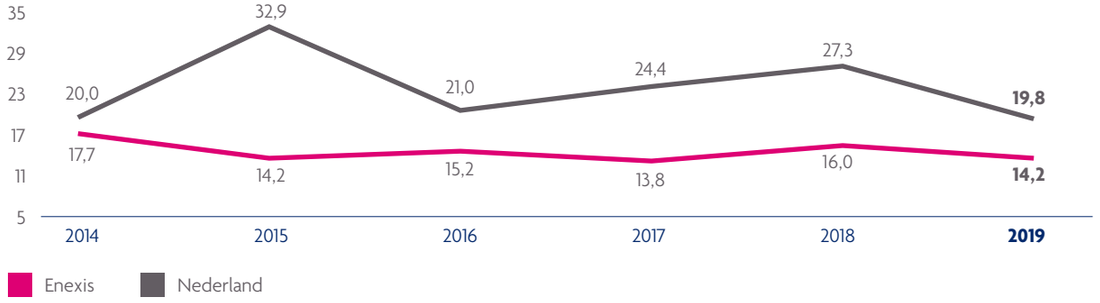
In onze maatschappelijke ambitie om duurzame initiatieven aan te sluiten, is een onverstoorde energielevering van groot belang. Klanten konden ook in 2019 weer rekenen op een hoge betrouwbaarheid; de uitvalduur van elektriciteit beperkte zich tot 14,2 minuten en van gas tot 51 seconden. Dit is onder meer het gevolg van ons degelijke instandhoudingsbeleid en een goede storingsdienst. We doen ons uiterste best om deze lage uitvalduur te behouden in de toekomst door te investeren in onderhoud en beheer.

UITVALDUUR ENEXIS PER REGIO

	Elektriciteit (in minuten)	Gas (in seconden)
Uitvalduur		
Groningen/Drenthe	19,3	93
Overijssel	11,1	48
Noord-Brabant Oost	14,5	47
Noord-Brabant West	12,4	28
Limburg	11,7	44
Hoogspanning[1)]	0,5	-
Gemiddeld	**14,2**	**51**

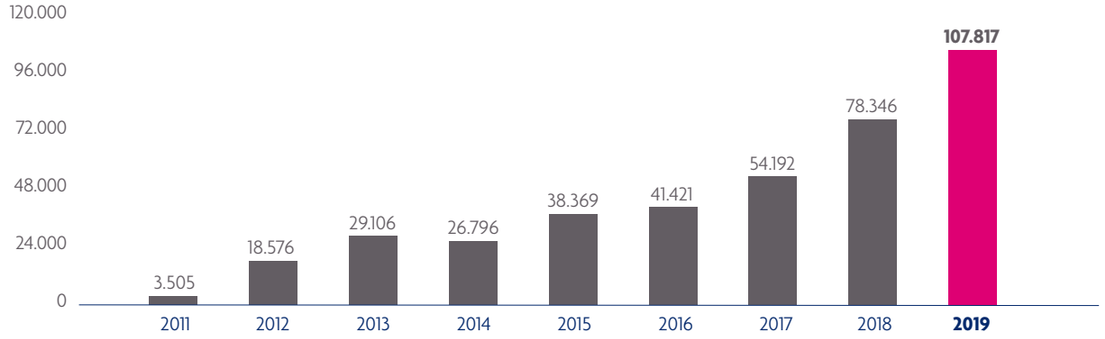
1 Niet geografisch toe te wijzen.

UITVALDUUR ELEKTRICITEIT* TEN OPZICHTE VAN HET LANDELIJKE GEMIDDELDE

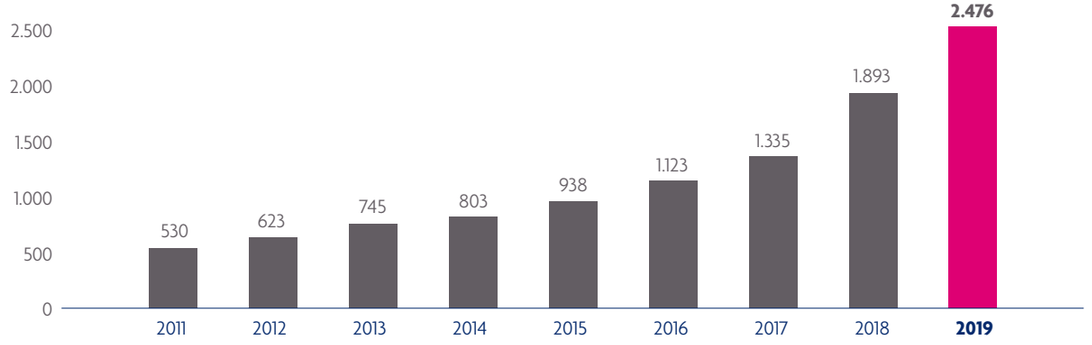

* Registratiesystematiek Nestor elektriciteit.

JAARLIJKSE TOENAME IN AANSLUITINGEN WAAROP WORDT TERUGGELEVERD

JAARLIJKS DUURZAAM OPGEWEKT VERMOGEN (CUMULATIEF IN MEGAWATT)[1]

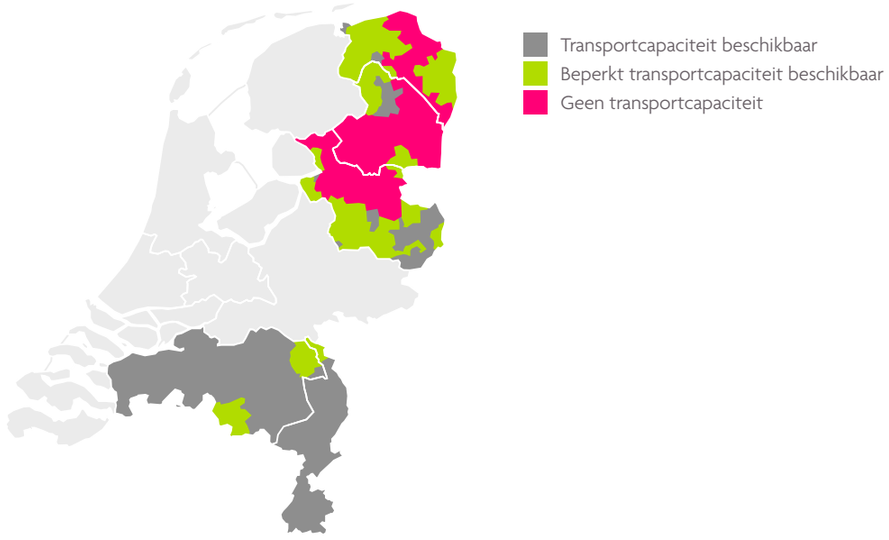
GROOTSTE TOENAME DUURZAME INITIATIEVEN

Het Nederlandse aanbod van elektriciteit werd in 2019 sterker afhankelijk van natuurlijke bronnen, zoals de wind en de zon. Het aantal aansluitingen waarop wordt teruggeleverd nam het afgelopen jaar toe met circa 35% bij consumenten en 55% bij grootzakelijke klanten.

De energie van zonnepanelen op daken van consumenten is voor een netbeheerder makkelijk in te passen. Maar tegen het grote animo voor zonneparken, dat bij projectontwikkelaars ontstond als gevolg van de beschikbare SDE+-subsidie, is het netwerk niet in alle gebieden opgewassen. We moesten klanten die energie wilden terugleveren soms teleurstellen; zij kwamen in de 'wachtrij' in afwachting van transportcapaciteit die beschikbaar komt. Dit was nodig omdat te veel stroom schade kan opleveren aan het elektriciteitsnet en dit daarmee de betrouwbaarheid in gevaar brengt. Met name in Noordoost-Nederland is het elektriciteitsaanbod groot. Hier wonen relatief weinig mensen en liggen van oudsher dunnere en minder kabels,

1 Betreft klanten in het grootverbruiksegment

simpelweg omdat er minder energie werd gevraagd. Tegelijkertijd is dit gebied door de lage grondprijs en de beschikbare ruimte gewild om wind- of zonneparken te bouwen. De combinatie van de beperkte netcapaciteit en de ontwikkeling van grote zonneparken in korte tijd, leidt ertoe dat niet alle duurzame initiatieven in Noordoost-Nederland op korte termijn te realiseren zijn.

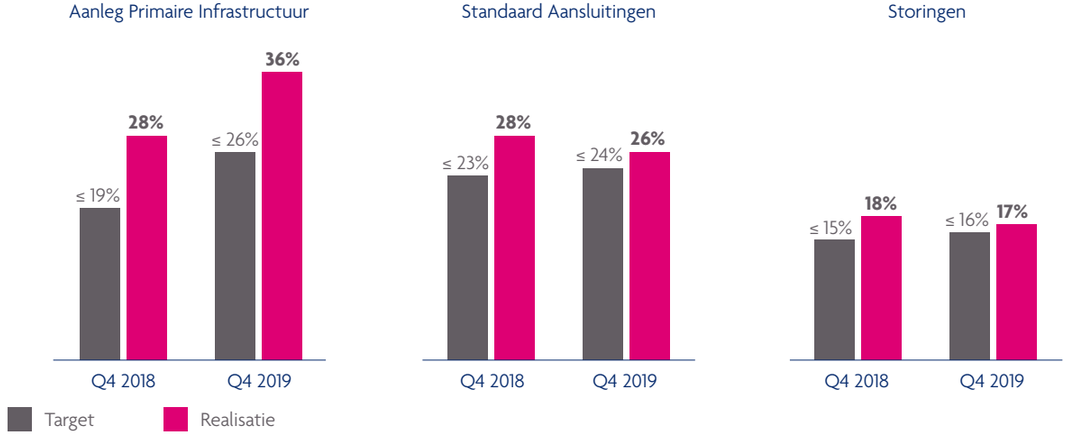
Zodra er voldoende netcapaciteit is, kunnen duurzame initiatieven alsnog aangesloten worden. Echter, een snelle verzwaring van onze netten is vaak onmogelijk als gevolg van vergunningstrajecten met inspraakprocedures. Bovendien moet het hoogspanningsnet ook vaak worden verzwaard. Samen met TenneT onderzoeken we hoe we voldoende capaciteit kunnen creëren en hoeveel tijd dit kost. Daarbij moeten we in de sector ook rekening houden met een tekort aan technisch personeel.

Om in de tussentijd een verdere groei van de wachtrij te voorkomen en ervoor te zorgen dat subsidie gaat naar projecten die daadwerkelijk gerealiseerd kunnen worden, is in 2019 een ‘transportindicatie’ geïntroduceerd. Bijna 4.500 klanten vroegen een transportindicatie aan voor hun subsidieaanvraag; deze werd in 87% van de gevallen afgegeven met een positief resultaat. Door de toets voor netcapaciteit vooraan in het subsidieproces te doen, komen initiatiefnemers en netbeheerders later niet voor verrassingen te staan en neemt de kans toe dat projecten ook echt gerealiseerd worden. In speciale bouwteams werken medewerkers van Enexis en aannemersbedrijven schouder aan schouder om projecten gezamenlijk voor te bereiden.

Om meer netcapaciteit te creëren moet het in de toekomst mogelijk worden om reservecapaciteit te benutten, piekproductie af te mogen toppen en planologische procedures te versnellen. Hiervoor zijn onder meer aanpassingen in wet- en regelgeving noodzakelijk. Met marktpartijen, de overheid en toezichthouder ACM bespreken we de mogelijkheden en de maatregelen die nodig zijn.

DIENSTVERLENING AAN KLANTEN

Omdat ons werkpakket in 2019 sterk toenam, maakten we keuzes in het werk: wat doen we nu en wat doen we later? We gaven prioriteit aan klantgedreven werk en verbeterprojecten voor de klant. Dat vergrootte onze maatschappelijke toegevoegde waarde. Over het algemeen voelden consumenten zich in 2019 goed geholpen bij storingen en nieuwe standaardaansluitingen. De mate waarin grootzakelijke klanten zich door ons geholpen voelen, verslechtert echter. Dit komt voornamelijk doordat levertijden oplopen. Enerzijds ligt de oorzaak hiervan in de toename van ons werk en de beperkte transportcapaciteit, anderzijds komt dit door schaars personeel en langere levertijden van materialen. We investeren in teams die grootzakelijke klanten op maat kunnen helpen. In hoeverre klanten zich door ons goed geholpen voelen, meten we voor drie primaire werkprocessen via de Customer Effort Score. Voor de score geldt ‘hoe lager hoe beter’.

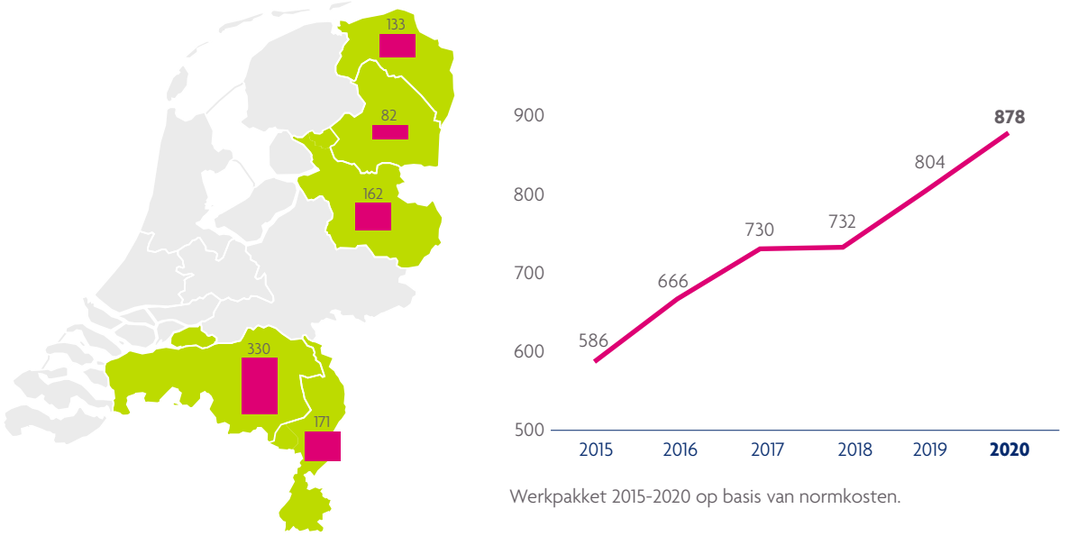

Het lukte in 2019 niet in alle gevallen om aansluitingen voor klanten op tijd te realiseren. Dat is heel vervelend, omdat vertraging voor klanten hinderlijke gevolgen kan hebben. We merken ook dat het aantal klachten van grootzakelijke klanten over een tijdige aansluiting toeneemt. Het blijkt lastig om de dienstverlening structureel te verbeteren. We willen voorkomen dat de wachttijden voor klanten verder oplopen en zien tegelijkertijd dat ons werkpakket toeneemt en de arbeidsmarkt krap is.

Door ons werk beter te plannen en persoonlijk met klanten te overleggen, blijven we werken aan verbetering. Om te laten zien dat we er echt voor klanten willen zijn, blijven onze prioriteiten ook gelden in 2020. Werkzaamheden voor de klant krijgen voorrang op onderhoud en vervanging, mits de veiligheid dit toelaat.

GROEI WERKPAKKET EN ONTWIKKELING INVESTERINGEN IN DE NETTEN

Dat de energietransitie veel werk oplevert en geld kost blijkt uit de ontwikkeling van ons werkpakket. In de periode 2015 tot en met 2020 groeide het werkpakket met maar liefst 50%. Ons werkpakket bestaat uit investeringen in de elektriciteits- en gasnetten, exploitatiewerkzaamheden met betrekking tot het net, zoals het verrichten van onderhoud en het oplossen van storingen alsmede het ophangen van slimme meters. Aan deze langetermijnuitgaven gaat een zorgvuldige afweging vooraf. Factoren als veiligheid, betrouwbaarheid, wettelijke bepalingen, kosten, klanttevredenheid en duurzaamheid wegen we tegen elkaar af. We gebruiken hiervoor onze ISO-55001 en NTA 8120 gecertificeerde Risk & Opportunity Based Asset Management (ROBAM) methodiek. Het werkpakket wordt getoond op basis van normkosten en is hiermee een indicator van de hoeveelheid werk die wij verrichten. Het realiseren van het werkpakket van € 878 miljoen is een van onze belangrijkste doelen in 2020.

Werkpakket 2015-2020 op basis van normkosten.

Groei is ook zichtbaar in de tabel hiernaast met bruto investeringen (conform IFRS). Dit zijn de daadwerkelijke investeringskosten in onze elektriciteits- en gasnetten en de slimme meters voor kleinverbruikklanten. Hierin zijn de operationele kosten niet meegenomen, die wel in de werkpakketten zitten.

De investeringen in de elektriciteitsnetten nemen voornamelijk toe door de groei van Duurzaam-op-Land-projecten, zoals het aansluiten van zon- en windparken. De toename van de investeringen in de gasnetten wordt verklaard door hogere kosten voor de vervanging van brosse leidingen; veelal in dichtbevolkt stedelijk gebied.

	Bruto-investering				
€ miljoen	**2019**	2018	2017	2016[1)]	2015
Elektriciteit					
Standaardaansluitingen	30	26	23	21	21
Maatwerkaansluitingen	73	34	25	19	20
Netuitbreidingen	194	153	120	93	93
Reconstructies	21	24	22	27	25
Vervangingen	38	34	38	46	40
Overig	22	20	18	15	16
Totaal Elektriciteit	**378**	**291**	**246**	**221**	**215**
Gas					
Standaardaansluitingen	9	9	9	7	7
Maatwerkaansluitingen	2	2	2	2	2
Netuitbreidingen	16	17	19	17	15
Reconstructies	18	19	18	19	19
Vervangingen	139	127	127	116	117
Overig	2	2	2	2	2
Totaal Gas	**186**	**176**	**177**	**163**	**162**
Slimme meters					
Kleinverbruik elektriciteit	57	53	59	63	22
Kleinverbruik gas	36	40	42	44	13
Totaal Slimme meters	**93**	**93**	**101**	**107**	**35**
Totaal	**657**	**560**	**524**	**491**	**412**

1 Cijfers 2016 zijn exclusief Endinet.

INVESTEREN IN EEN DIGITALE ENERGIE-INFRASTRUCTUUR

Naast onderhoud en het realiseren van meer (duurzame) aansluitingen investeren we in innovatieve oplossingen en digitalisering van de netten. Zo zetten we op steeds ruimere schaal E-houses in. Dit zijn kant en klare mobiele middenspanningsstations. Ze zijn goedkoper dan de klassieke middenspanningsstations en kunnen sneller worden geplaatst. Hiermee kunnen we de grootste knelpunten versneld wegnemen. Dit is niet overal mogelijk, omdat E-houses alleen geplaatst kunnen worden op plekken waar ruimte is, aansluitmogelijkheden zijn en ook transportcapaciteit in het landelijk hoogspanningsnet beschikbaar is.

Ook creëren we 'smart grids' die bijvoorbeeld een signaal geven bij massale teruglevering via zonnepanelen. Zo kunnen we storingen voorkomen en houden we de energievoorziening betrouwbaar voor klanten. Hoewel digitalisering van het net in 2019 niet één van de vier prioriteiten was, sloten we toch circa 2.500 zogenoemde 'DALI-boxen' aan in onze stations. Deze slimme automatisering in onze netstations zorgt ervoor dat we drukte in het laagspanningsnet of storingen sneller kunnen lokaliseren en oplossen.

DRIE MILJOEN SLIMME METERS

De slimme meter is een belangrijk onderdeel van onze smart grids. De meter zorgt ervoor dat we beter voorbereid zijn op de toekomst, waarin vraag en aanbod van energie razendsnel veranderen. In 2020 is het aanbieden van de slimme meter bij al onze klanten afgerond. In 2019 werd de 3,5 miljoenste slimme meter geïnstalleerd; per kwartaal komen er circa 150.000 slimme meters bij. Als gevolg van een productiefout vervingen wij in 2019 bijna 50.000 gasmeters uit voorzorg.

DATAKWALITEIT EN GEGEVENSBESCHERMING

Over een slimme uitwisseling van data, waarmee we de markt uniform kunnen faciliteren, maakten we in 2019 afspraken met collega-netbeheerders. Als eerste netbeheerder gingen wij in 2019 werken met het centrale registratiesysteem C-ARM. In dit centrale systeem houden netbeheerders bij hoeveel kilowattuur elektriciteit en kubieke meter gas ze voor welke leverancier transporteren over het netwerk. Die meetdata zijn nodig om de kosten te kunnen toewijzen en te verrekenen met eindgebruikers.

We werken ook aan afspraken over bewaartermijnen van data. Hoe korter wij gegevens hoeven te bewaren, hoe kleiner de kans op datalekken en des te beter wij in staat zijn om de privacy van klanten te beschermen zoals de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) voorschrijft. In 2019 ontving Enexis Netbeheer een ISO27001-certificaat voor de beveiliging van de twee bedrijfsvoeringscentra, de 130 belangrijkste hoog- en middenspanningsstations en de afdelingen die hiervoor verantwoordelijk zijn. Met dit ISO27001-certificaat is aangetoond dat Enexis Netbeheer een goed werkend managementsysteem heeft voor informatiebeveiliging.

We nemen een breed scala aan structurele securitymaatregelen om onze operationele technologie en persoonsgegevens te beschermen, zoals autorisatiemanagement en het uitvoeren van Privacy Impact Assessments. Ook werken we aan de ontwikkeling van een toestemmingenplatform, waarbij de klant zelf aangeeft aan wie welke data mag worden verstrekt.

ONZE DILEMMA'S, INZICHTEN EN LEERPUNTEN

Hadden we de toename in duurzame initiatieven kunnen voorspellen?

Lang dachten we dat er vooral zonnepanelen op daken geplaatst zouden gaan worden. Maar door de subsidieregeling voor duurzame energieproductie (SDE+) levert het ontwikkelen van zonneweides voor projectontwikkelaars een gunstige zakelijke business case op. De locaties waar zonnepanelen worden geplaatst houden geen rekening met de bestaande infrastructuur, terwijl wij wel verplicht zijn om aansluitingen te verzorgen. Het is daarom van belang dat de vraag en het aanbod beter op elkaar afgestemd worden. Als netbeheerder moeten wij ons daar ook op voorbereiden. We hebben geleerd dat tijdig inzicht in de toekomstige vraag essentieel is en zijn daarom blij met de transportindicatie.

Mogelijkheden voor het delen van energiedata zijn beperkt

Het delen van energiedata wordt steeds belangrijker voor gemeenten en bedrijven om hun verduurzamingsplannen en -initiatieven vorm te geven. Hierbij houden we rekening met de wettelijke eisen rondom geheimhouding en bescherming van privacy. In voorbereiding op de nieuwe Energiewet werken we in de sector aan heldere afspraken over de uitwisseling van data tussen onder meer leveranciers, prijsvergelijkers, meetverantwoordelijken en netbeheerders. Enexis pleit voor heldere wettelijke kaders over het delen van data. We zijn enerzijds verplicht tot het openbaren van data en anderzijds gelimiteerd in het verstrekken van data over bijvoorbeeld verbruiksgegevens per postcode. Ook mogen wij geen data verrijken, terwijl we weten dat het de transitie kan versnellen. We verstrekken open data over de ligging van onze netten, assetdata en geografische data en voorzien ook in data op geaggregeerd niveau. Daarnaast verstrekken we data over onder andere zonne-energie via het Centraal Bureau voor de Statistiek. Door gegevens openbaar te maken, helpen we partijen om keuzes te maken voor de realisatie van bijvoorbeeld zonneparken of nieuwbouwwijken. Als netbeheerder zouden we ook graag data van anderen gebruiken om ons werk voor klanten beter te kunnen doen. Zo mogen we bijvoorbeeld alleen over data van aansluitingen beschikken en niet van klanten en/of de bewoners. Hierdoor is het lastig om klanten/bewoners direct te benaderen wanneer zij recht hebben op compensatievergoeding, over werkzaamheden in hun buurt of bij leegstand of een vermoeden van energiefraude.

MATERIËLE ONDERWERPEN

- Betrouwbaarheid van de energievoorziening
- Klant centraal
- Innovatie en digitalisering

RISICO'S

- Realiseren klantvraag blijft achter bij verwachting door schaarste van personeel, materiaal en/of netwerkcapaciteit
- Ongeautoriseerd gebruik van data en/of systemen
- Niet tijdig anticiperen op nieuwe ontwikkelingen door onvoldoende flexibele organisatie, processen en/of systemen
- Omvangrijke en langdurige onderbrekingen van de energievoorziening ten gevolge van natuurrampen, externe oorzaken of falende bedrijfsmiddelen/assets

Meer hierover in de aanvullende informatie

- Uitvalduur per gebied
- Gemiddeld aantal LS- en MS-storingen per klant
- Vijfjarenoverzicht infrastructuur
- Incidenten in het gasnet
- Procedure bij klachten en geschillen

KLANTGEDREVEN WERK

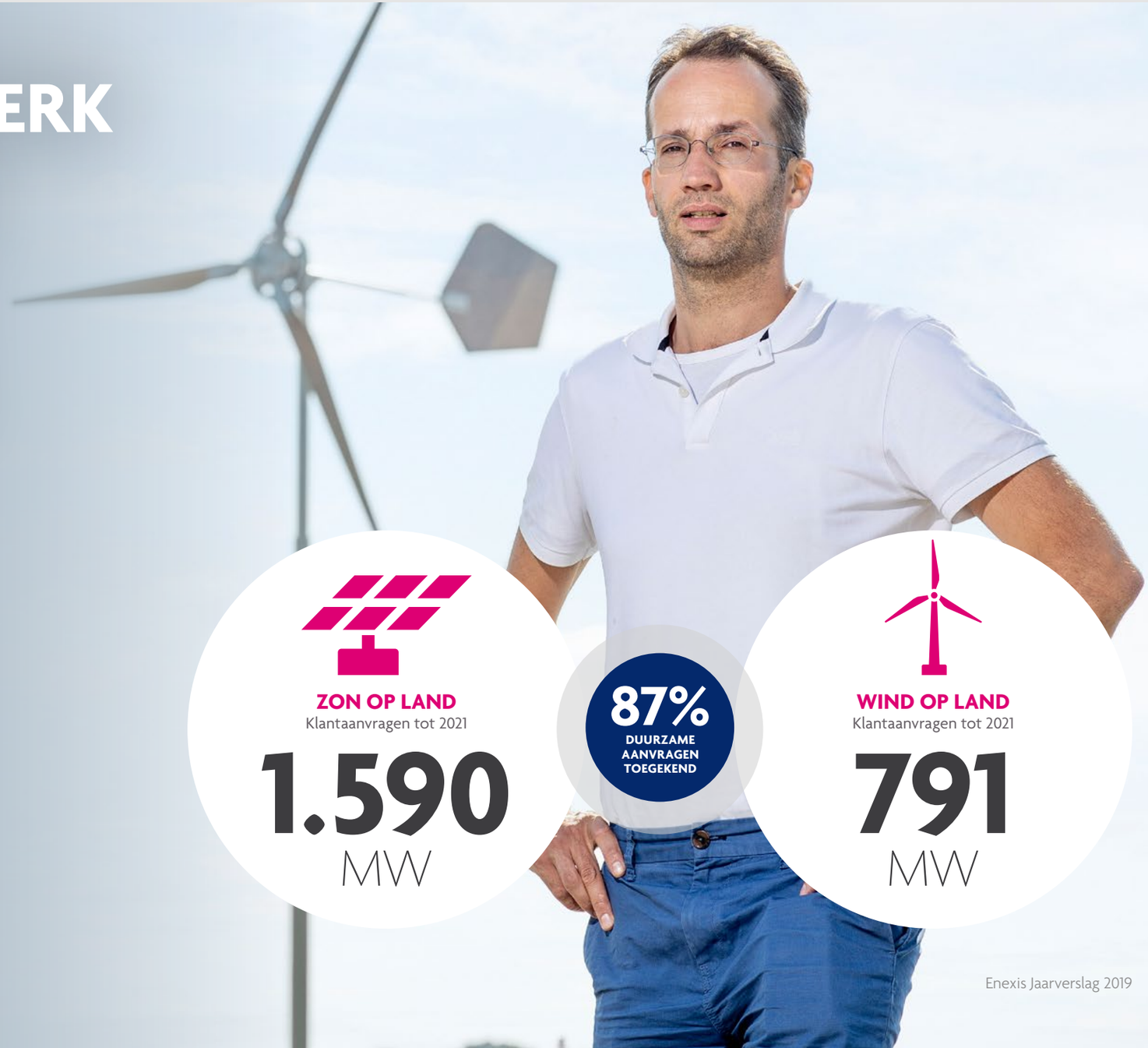
In de zomer van 2019 werd de tweede windmolen van agrarisch ondernemer Jan Kuiper aangesloten op het net. Een succes zou je denken, maar helaas draait de molen nog niet op volle toeren. Het netwerk heeft niet voldoende capaciteit voor meer.

De ondernemer zou meer willen investeren in duurzame energie: een zonneweide en zonnepanelen op de stallen. Maar de transportcapaciteit in Noord-Groningen is beperkt. Enexis bracht in 2019 in kaart waar transportcapaciteit beschikbaar is of komt. Zo komen klanten niet voor verrassingen te staan. Hoewel de transportcapaciteit op ons net op sommige locaties schaars is, hebben we op 87% van de aanvragen een positieve transportindicatie af kunnen geven ten behoeve van SDE+-subsidie voor duurzame opwek.

KLANTGEDREVEN WERK IN 2020

- Tijdig en servicegericht realiseren van klantaansluitingen
- Uitbreiding en verzwaring van het net in Noord-Nederland voor aansluiting van zonneparken en wind op land
- Nieuwe transportverdeelstations in Zuidoost-Nederland om grootschalige opwek mogelijk te maken
- Distributie-automatisering in circa 4.700 netstations

“GEBREK AAN CAPACITEIT **KOST TIJD EN GELD**”

DUURZAAM HANDELEN

Nederland wil steeds schoner en duurzamer worden. Op talloze plekken in ons land worden plannen gemaakt om invulling te geven aan het Klimaatakkoord. Wij ondersteunen het akkoord en helpen bij de uitvoering. Enerzijds door verduurzaming te faciliteren in regio's en bij klanten. Anderzijds door onze eigen CO_2-voetafdruk te beperken en verantwoord om te gaan met grondstoffen.

Gemeenten, provincies en waterschappen moeten in juni 2020 een eerste plan presenteren voor de Regionale Energie Strategie (RES). Zij maken onder meer keuzes voor de opwekking van duurzame elektriciteit. Verder moet elke gemeente eind 2021 een transitievisie warmte opleveren. Als netbeheerder bezitten wij veel kennis en expertise die wij kunnen delen met gemeenten. Hierdoor kunnen wij onder meer duidelijk maken wat consequenties van keuzes zijn op het elektriciteitsnetwerk. We hebben een integrale kijk op de energievoorziening en adviseren op bestuurlijk niveau over de mogelijkheden van ons netwerk. In alle RES-regio's waarin Enexis actief is, waren we in 2019 een partner voor de provincies, gemeenten en waterschappen bij de totstandkoming van de Regionale Energie Strategieën. We benadrukten dat er, naast all electric-oplossingen of aanleg van

warmtenetten, meer alternatieven zijn om CO_2 te besparen en dat de plannen effect hebben op het netwerk en daarmee op maatschappelijke kosten, tijd en ruimte. Als netwerkbedrijf streven we niet naar één oplossing. Het is belangrijk dat lokaal de meest gunstige keuzes voor verduurzaming worden gemaakt. Zo blijft de energietransitie haalbaar en betaalbaar.

Op ambtelijk niveau helpen wij praktisch om met actuele energiedata lokale mogelijkheden in kaart te brengen. Hoeveel capaciteit is er? Welke uitbreidingen zijn mogelijk? Wij zorgen ervoor dat een RES-regio inzichten krijgt die behulpzaam zijn om weloverwogen besluiten te kunnen nemen.

VERDUURZAMING FACILITEREN

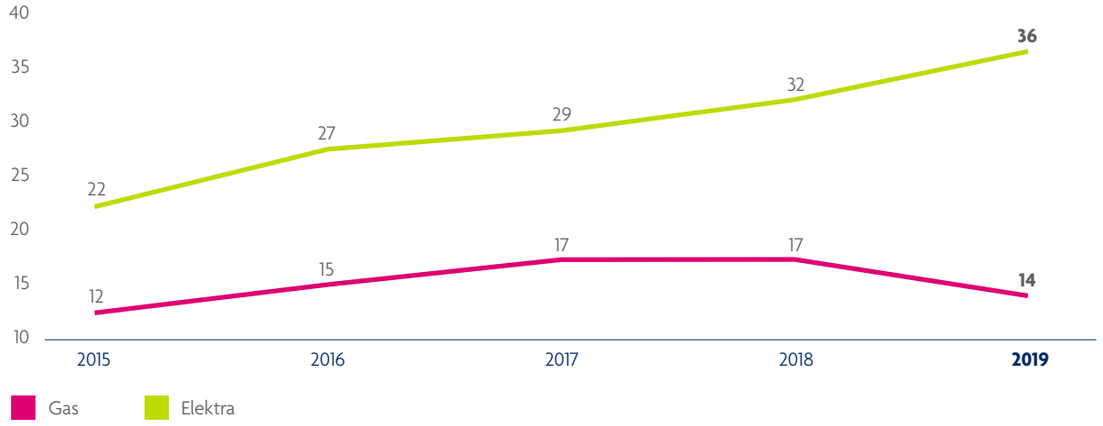
Transitie betekent nieuwe wegen inslaan en keuzes maken. We zoeken stap voor stap naar oplossingen die de energietransitie aanjagen. Om sturing te geven aan de maatschappelijke discussie en oplossingen zoeken we op diverse terreinen actief samenwerking op: met politici en beleidsmakers, met ketenpartners en met innovatieve technici. We willen op inhoud toegevoegde waarde leveren. Dit doen we bijvoorbeeld door met Enpuls visies te ontwikkelen op toekomstgerichte oplossingen en technologie, zoals duurzaam goederenvervoer, waterstof en de hybride warmtepomp. Daarnaast helpt Fudura bedrijven om energie efficiënter te benutten en hun energieprestaties te verbeteren. Onder meer door het aanbieden van meetdiensten en het ontwikkelen van een passende infrastructuur met transformatoren, meetinstallaties, schakelinstallaties en laadpalen. Naast het inpassen van energie uit zon en wind faciliteren we onder meer het aardgasvrij maken van bestaande woningen, het ontwikkelen van een laadinfrastructuur voor elektrisch vervoer en energiebesparing.

AARDGASVRIJE WIJKEN

Het aardgasvrij maken van de circa 7,7 miljoen bestaande woningen is een grote Nederlandse uitdaging. De mogelijkheden in bestaande woonwijken zijn soms beperkt en de inzichten en wensen van bewoners verschillen. Om dat proces aan te jagen, hebben 27 Nederlandse wijken vorig jaar een bijdrage van het Rijk gekregen om hun plan uit te voeren om aardgasvrij te worden, waarvan 13 in Enexis-verzorgingsgebied. De kennis en ervaring van deze 'proeftuinen' is nuttig voor andere wijken die nog van het aardgas af moeten. De overgang naar een aardgasvrije wijk raakt aan veel van onze processen. Van het verwijderen van gasaansluitingen tot het verzwaren van het elektriciteitsnet. We zijn als organisatie gewend om ieder proces afzonderlijk te optimaliseren, maar in de proeftuin gebeurt alles tegelijk. Dat is nieuw voor ons en leerzaam. Wij willen leren van deze proeftuinen. Wat gebeurt er in de buitenwereld? Waarom worden welke beslissingen genomen en hoe kunnen wij de grootste bijdrage leveren? Veel proeftuinen zitten nog in de verkennende fase en een volgende ronde aardgasvrije wijken is aangekondigd.

Onderstaande grafiek laat zien dat het aantal nieuwe gasaansluitingen sinds 2018 afneemt en het aantal elektriciteitsaansluitingen juist verder toeneemt.

ONTWIKKELING NIEUWE AANSLUITINGEN (IN DUIZENDEN)

LAADINFRASTRUCTUUR VOOR ELEKTRISCH VERVOER

In 2030 moeten alle nieuwe auto's emissieloos zijn. Dat staat in het Klimaatakkoord en is een grote opgave voor de laadinfrastructuur. Het betekent dat er naar verwachting 1,9 miljoen elektrische personenvoertuigen op de weg komen en om die te kunnen laden, zijn naar schatting 1,8 miljoen laadpunten nodig. Daarnaast wordt een sterke groei verwacht in elektrisch goederentransport. In de Nationale Agenda Laadinfrastructuur (NAL), onderdeel van het Klimaatakkoord, is vastgelegd hoe er aan de laadbehoefte van al die voertuigen kan worden voldaan. Een uitdaging is om het elektriciteitsnet niet onnodig zwaar te belasten bij het opladen. Als netbeheerder ondersteunen we de NAL-regio's in ons verzorgingsgebied.

We zetten in op de ontwikkeling van concepten die de opschaling van de benodigde laadinfrastructuur haalbaar en betaalbaar maken. We ontwikkelen voorspelmodellen, zoals de 'EV Prognose Atlas', om de toekomstige laadbehoefte in kaart te brengen. Samen met provincies en gemeenten werken we aan voldoende publieke laadinfrastructuur, waarbij keuzevrijheid voor de e-rijder centraal staat. Daarnaast ontwikkelen we concepten, zoals de laadpropositie voor Verenigingen van Eigenaren, waarmee het laden voor specifieke doelgroepen gemakkelijker en betaalbaar wordt.

TOENAME LAADPUNTEN IN 2019

Het aantal laadpunten in ons verzorgingsgebied neemt snel toe. Tussen februari en december 2019 kwamen er ruim 2.500 publieke laadpunten bij. Daarnaast werden er zo'n 800 laadpalen geplaatst bij consumenten en bedrijven voor de deur. In de komende jaren verwachten we een exponentiële groei van de laadinfrastructuur in Nederland.

ENERGIEBESPARING MET DE BUURT

Hoe belangrijk en invloedrijk sociale netwerken zijn in de energietransitie, bewijst ons programma Buurkracht. In 2013 is het programma opgericht om buren samen energie te laten besparen. Inmiddels zijn het verbinden van buren en samen de buurt verbeteren ook belangrijke doelstellingen van Buurkracht. De organisatie is uitgegroeid tot intermediair tussen buurtbewoners onderling en overheden en buurtbewoners. Sinds de start zijn meer dan 400 buurten actief aan de slag gegaan met energiebesparing. Dit levert een jaarlijkse CO_2-besparing op. Door het programma hebben we veel geleerd over wat wel en juist niet werkt om burgerinitiatieven uit te laten groeien tot concrete acties en resultaten. Deze leerervaringen hebben we onder meer in gesprekken ingebracht aan de Klimaattafel Gebouwde Omgeving. In december 2019 is het programma Buurkracht een zelfstandige entiteit buiten Enexis geworden, met een eigen Raad van Toezicht. Als zelfstandige stichting kan de organisatie doorgroeien en grotere en bredere samenwerking opzoeken met bewoners, gemeenten en maatschappelijke organisaties, zoals Enexis. De verzelfstandiging betekent ook dat Buurkracht meer diensten gaat ontwikkelen en aanbieden.

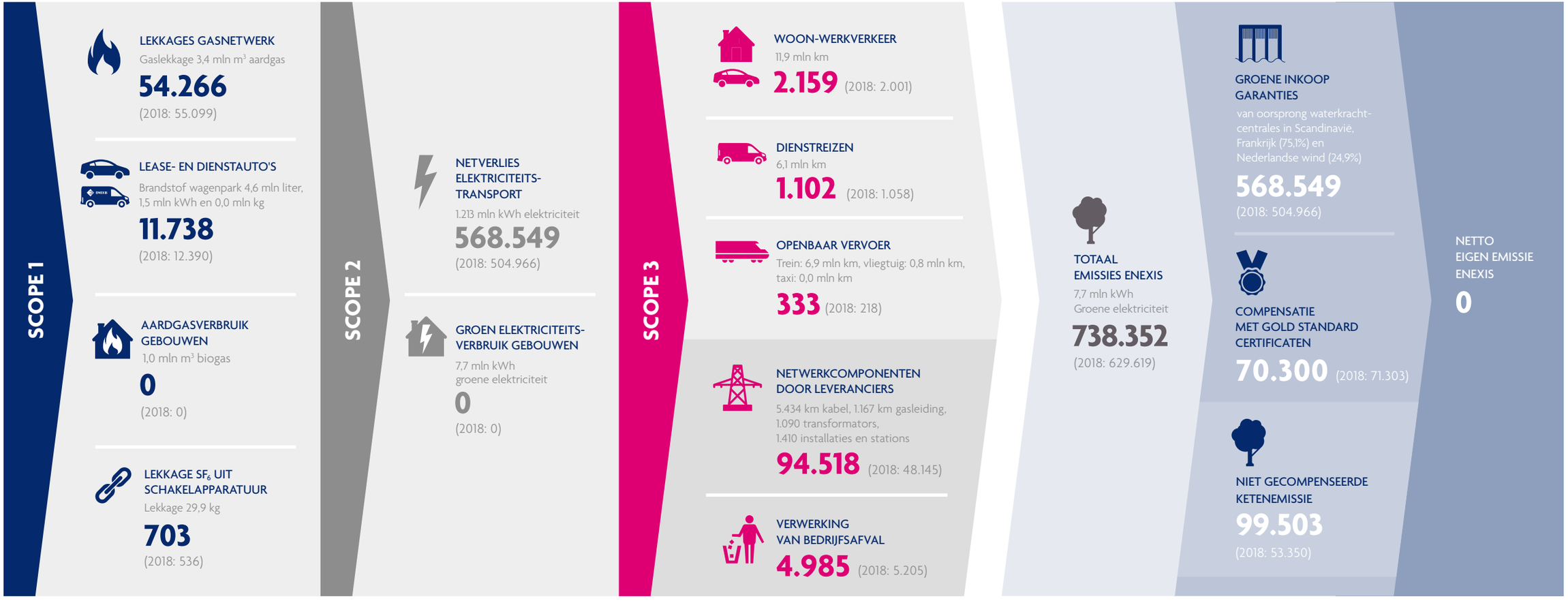
VOORBEELD IN DUURZAAMHEID

Enexis wil een voorbeeld zijn in duurzaamheid. Gestimuleerd door de Sustainable Development Goals (SDG's) van de Verenigde Naties en het Klimaatakkoord willen we onze bijdrage aan een betere wereld vergroten en verduidelijken. In het afgelopen jaar hebben wij de doelen opnieuw geselecteerd en geconcretiseerd om onze maatschappelijke bijdrage te optimaliseren. Conform de OESO-richtlijnen zullen we onze activiteiten voor maatschappelijk verantwoord ondernemen in de komende periode verder vormgeven.

KLIMAATCOMPENSATIE EN CO_2

Met onze activiteiten stoten wij broeikasgassen uit via onder meer netverliezen, onze auto's, lekkages van het gasnet en onze gebouwen. In 2019 bedroeg onze uitstoot 738.352 ton CO_2-equivalent. Dit is meer dan in 2018 en dit wordt grotendeels veroorzaakt door een andere CO_2-omrekenfactor van de energie die is ingekocht ten behoeve van de netverliezen. Daarnaast nam de uitstoot toe doordat wij meer materialen en netwerkcomponenten inkochten bij leveranciers. Dit was nodig om onze netten te versterken en uit te breiden voor de energietransitie. Tot slot is in het afgelopen jaar de berekening uitgebreid voor het vaststellen van de uitstoot door netwerkcomponenten. Het model geeft hierdoor een completere weergave van de werkelijkheid.

CO_2-VOETAFDRUK (IN TON CO_2-EQUIVALENT)

Scope: Emissie scopes GHG (Greenhouse Gas Protocol)
Scope 1: Directe emissies: Dit zijn emissies van broeikasgassen van eigendommen of door geleasede apparatuur die het directe gevolg zijn van de kernactiviteiten.
Scope 2: Indirecte emissies: Alle uitstoot van broeikasgassen bij het opwekken van elektriciteit gebruikt door het bedrijf, maar opgewekt door derden.
Scope 3: Andere indirecte emissies: uitstoot broeikasgassen door energie en brandstofgebruik vanuit vervoer, winning, energieproductie (excl. elektriciteitsopwek) en emissies bij derden, die het gevolg zijn van de activiteiten van de netbeheerder.

Door de aankoop van Garanties van Oorsprong vergroenen wij ons netverlies van elektriciteit. Het overige deel van onze CO_2-voetafdruk in scope 1 en 2 wordt gecompenseerd door Gold Standard Certificaten. Deze 'groencertificaten' dienen ter compensatie door investering in projecten die zorgen voor reductie van de uitstoot elders in de wereld. Hierdoor bedraagt de netto eigen emissie van de kernactiviteiten van Enexis nul. De Garanties van Oorsprong zijn voor 75,1% afkomstig van Scandinavische en Franse waterkrachtcentrales (2018: 81,5%) en voor 24,9% van Nederlandse wind (2018: 18,5%). Ons aandeel Garanties van Oorsprong afkomstig uit Nederlandse duurzame energie groeit mee met de beschikbaarheid in Nederland. In 2023 willen we dat 40% van onze netverliezen duurzaam zijn opgewekt met additioneel in Nederland opgewekte duurzame energie.

Compensatie van onze uitstoot vinden wij niet genoeg, daarom treffen we concrete maatregelen om onze CO_2-uitstoot te verminderen. Zo werken we aan het verduurzamen van onze mobiliteit en onze gebouwen. Ook hebben we aandacht voor het verlagen van onze netverliezen en rekenen we met interne CO_2-prijzen (40 euro per ton CO_2) voor onze investeringsbeslissingen en de inkoop van materialen, zoals kabels. Het vervangen van gasleidingen van grijs gietijzer, wat we primair doen om het gasnet veilig en betrouwbaar te houden, levert ook CO_2-reductie op. In 2019 vervingen we 145 kilometer van dit type gasleiding, wat een structurele CO_2-reductie opleverde van ruim 700 ton. Dit vervangingsprogramma loopt nog tot en met 2023.

	2019	2018	2017	2016	2015
Duurzaam wagenpark					
Personenauto's 100% elektrisch	497	168	54	37	16
Personenauto's waterstof	5	-	-	-	-
Personenauto's biogas/aardgas	-	3	7	12	17
Personenauto's hybride	261	220	62	49	25

Ook voor de uitstoot in de keten voelen wij ons verantwoordelijk. Om onze ketenemissies in kaart te brengen en te kunnen reduceren, maken wij gebruik van gegevens over de CO_2-uitstoot van onze ketenpartners, zoals onze leveranciers van kabels, gasleidingen en transformatoren. Een gedetailleerde toelichting op de CO_2-voetafdruk vindt u in het hoofdstuk Aanvullende informatie.

EEN DUURZAME INVESTERING

Voor investeerders is de mate waarin wij duurzaam handelen steeds vaker een belangrijke beslissingsfactor. Zij kijken hiervoor onder meer naar de ESG-rating. ESG staat voor Environment, Social & Governance. De ESG-rating wordt onder meer bepaald door energieverbruik, klimaat, beschikbaarheid van grondstoffen, gezondheid, veiligheid en goed ondernemingsbestuur.

Met de ESG Rating neemt Enexis in 2019 een gemiddelde positie in, met een algehele score van 71. De score is met 6 punten verbeterd ten opzichte van 2018. Met de ESG Risk Rating 21.5 staat Enexis in de categorie 'gemiddeld risico', dichtbij de grenswaarde voor 'laag risico'.

VERANTWOORDE CONSUMPTIE EN PRODUCTIE

We nemen verantwoordelijkheid voor de totale keten die een product bij ons doorloopt: van inkoop naar gebruik en uiteindelijk de wijze waarop we omgaan met het product aan het einde van de levensduur. Enexis hanteert voor Maatschappelijk Verantwoord Inkopen beleid in alle Europese aanbestedingen. Dit houdt in dat er in de aanbestedingen aandacht is voor mens, materiaal en/of milieu. Per product of dienst geven we hier zo goed mogelijke invulling aan. Bij alle Europese aanbestedingen voor producten uit het primaire proces vragen we om een 'grondstoffenpaspoort' om transparantie in de keten te bevorderen, met als doel meer circulariteit in onze producten. De producten die we kopen, proberen we zo lang mogelijk in gebruik te houden. Daarom werken we actief aan het hergebruiken van verschillende componenten uit onze netten. Aan het einde van de levensduur passen we afvalmanagement toe: zo streven we naar een zo hoog mogelijk percentage recycling. In 2019 recycleden we 93% van ons afval.

	2019	2018	2017	2016[1)]	2015
Hoeveelheid afval (in ton) [2),3)]					
Hergebruikt afval	28.540	27.281	30.185	16.115	22.383
Verbrand afval	1.523	1.618	1.529	1.129	1.238
Gestort afval	355	1.142	2.177	1.173	1.018
Biomassa	92	203	-	-	-
Vergisten	95	101	-	-	-
Composteren	33	35	-	-	-
Totaal	30.638	30.380	33.891	18.417	24.639
Waarvan gevaarlijk afval (%)	4,7	5,3	0,4	0,7	0,7

1 Cijfers 2016 zijn exclusief Endinet.
2 Vanaf 2018 wordt classificatiemethode Milgro toegepast. T/m 2017 werd classificatiemethode SUEZ gehanteerd (ladder van Lansink).
3 Enexis voert geen radioactief afval. Dit komt niet vrij in onze werkprocessen.

Voor het oplossen van de schaarste aan materialen is een ketenaanpak nodig. Op de markt wordt de kans groter dat we niet altijd op het juiste moment de benodigde materialen kunnen inkopen. Wij moeten beter plannen welke materialen we op welk moment nodig hebben, zodat leveranciers zich hierop kunnen voorbereiden. In 2019 zijn teams samengesteld die de contractafspraken voor belangrijke componenten in beeld brengen en zo beter vinger aan de pols kunnen houden.

1.715
ton CO_2-equivalent vermeden in 2019

INSTALLATIES KRIJGEN EEN TWEEDE KANS

Onze installaties en onderdelen daarvan willen we goed mogelijk hergebruiken om de inkoop van nieuwe materialen te verminderen. We reviseren zelf onderdelen waarvan de fabrikant allang niet meer bestaat. De kennis hiervoor hebben we gewoon in huis. Door installaties te reviseren worden ze nog minimaal 15 jaar hergebruikt. Bovendien komen de materialen niet bij het afval terecht en vermijden we onnodige CO_2-uitstoot. Als materialen niet meer hergebruikt kunnen worden, verwerken we deze zo duurzaam mogelijk.

ONZE DILEMMA'S, INZICHTEN EN LEERPUNTEN

Hogere CO_2-uitstoot Enexis als gevolg van elektrificatie

Werken aan de energietransitie levert voor Enexis bruto een hogere CO_2-uitstoot op. Het aantal elektriciteitsaansluitingen op onze netten neemt toe en daarmee ook de hoeveelheid elektriciteit die wij vervoeren van A naar B. Hierdoor ontstaat een hoger netverlies en een hogere bruto CO_2-uitstoot van Enexis. We treffen maatregelen om de netverliezen te beperken en het resterende netverlies wordt vergroend door de aankoop van Garanties van Oorsprong. Daarmee is onze netto CO_2-uitstoot nul.

Wettelijk kader beperkt netbeheerder in energietransitie

De wettelijke ruimte om te experimenteren is voor netbeheerders beperkt. Hierdoor kunnen bijvoorbeeld tests met waterstof niet plaatsvinden in onze netten. Vanzelfsprekend houden we ons aan de wet en zijn we compliant, maar we zijn ook gedreven om de energietransitie te ondersteunen. Over onze speelruimte in de energietransitie spraken wij in 2019 regelmatig met het ministerie van Economische Zaken en Klimaat en toezichthouder Autoriteit Consument & Markt. Om nieuwe technieken voor iedereen toegankelijk te kunnen maken en betaalbaar te kunnen houden, zijn wij ervan overtuigd dat de ruimte voor netbeheerders om te experimenteren ruimer moet worden in Europese en Nederlandse wet- en regelgeving. Op die manier kunnen experimenten veilig en gecontroleerd plaatsvinden en wordt onze kennis en ervaring benut in het maatschappelijk belang.

MATERIËLE ONDERWERPEN

- Verduurzaming energievoorziening
- Duurzaamheid eigen bedrijfsvoering

RISICO'S

- Actieve rol van Enexis in de energietransitie wordt belemmerd door wet- en regelgeving

Meer hierover in de aanvullende informatie

- Toelichting op CO_2-voetafdruk

VERSNELLEN VAN DE ENERGIETRANSITIE

Hoeveel duurzame energie kan een regio potentieel produceren? Wij brengen de kansen in kaart voor Regionale Energie Strategieën.

In 2019 investeerde Enexis in datamanagement. In één kaart combineren we gegevens over grondgebruik, mogelijke hinder voor bewoners, geplande duurzame initiatieven en de bestaande infrastructuur. Met een hoge, redelijke en lage score geven we snel inzicht in kansrijke initiatieven. Zo helpen we RES-regio's bij het maken van een effectieve klimaataanpak.

VERSNELLEN VAN DE ENERGIETRANSITIE IN 2020

- Visies en concepten ontwikkelen over effectieve oplossingen, zoals energieopslag en de hybride warmtepomp
- Pilots en onderzoek om waterstof te distribueren via bestaande aardgasleidingen
- Routeplan voor het vergroten van de hoeveelheid groen gas
- Ontwikkeling, realisatie en het beheer van (open) warmtenetten via Enpuls Warmte-infra

> "**WE MOETEN IN NEDERLAND** SNEL METERS MAKEN"
>
> Enexis Jaarverslag 2019

VEILIGHEID EN EXPERTISE

7 BETAALBARE EN DUURZAME ENERGIE
9 INDUSTRIE, INNOVATIE EN INFRASTRUCTUUR
11 DUURZAME STEDEN EN GEMEENSCHAPPEN
4 KWALITEITS-ONDERWIJS
8 EERLIJK WERK EN ECONOMISCHE GROEI

Werken bij een netwerkbedrijf was zelden zó uitdagend. Ons werkpakket neemt toe, we hebben veel vacatures en - hoe druk we het ook hebben - veilig werken staat op één. Door verbetering van onze operationele sturing is er meer focus en zijn we beter in staat om doelen te behalen. Dit is ook het resultaat van programma's die jaren geleden zijn ingezet om de efficiency en de IT te verbeteren. Hier gaan we in 2020 mee door.

Naast uitdagend is een baan bij Enexis ook waardevol. Onze medewerkers bouwen mee aan het energiesysteem van de toekomst. Een geweldige klus, want er verandert veel. Om mee te kunnen met wat de maatschappij van ons vraagt, moeten we grote stappen zetten, ambitieuze doelen stellen en met overtuiging werken aan nieuwe oplossingen. Maar alle veranderingen brengen soms ook het gevoel van werkdruk met zich mee. We ontwikkelen onszelf en onze manier van werken iedere dag. Want wendbaar zijn is in deze tijd essentieel. Het vraagt om leiderschap, waarbij medewerkers worden betrokken, we vragen stellen en accepteren dat we niet alle antwoorden kennen.

Sinds 2017 werken we aan deze cultuurverandering in het programma Gedrag en Leiderschap. We ontwikkelen ons gedrag op drie punten ('van > naars'): samen veranderen met ambitie, eigenaarschap nemen voor resultaat en aanspreken om te groeien. Ons oorspronkelijke gedrag heeft ons in de afgelopen jaren veel gebracht, maar de huidige tijd vraagt van ons dat we groeien in ander gedrag. De bevlogenheid van medewerkers en de onderlinge samenwerking zijn voor ons een graadmeter voor de ingezette verandering. We doen elk kwartaal een steekproef onder medewerkers. In het laatste kwartaal van 2019 scoorde de samenwerking een 6,6 en de bevlogenheid een 7,8. Het medewerkersonderzoek laat een positieve trend zien; Enexis scoort hoger dan het branchegemiddelde. Dat is een mooie prestatie in een tijd waarin de maatschappij steeds meer van ons vraagt en waarin we de hoogste productie ooit realiseren. We ontvingen in 2019 het Beste Werkgevers Keurmerk.

VEILIG WERKEN ONDANKS EEN TEKORT AAN MENSEN

In 2019 nam ons werkpakket fors toe ten opzichte van 2018. We kregen meer verzoeken van klanten voor duurzame aansluitingen op onze netten, brachten de techniek op orde en werkten met gemeenten, provincies, waterschappen en bedrijven aan verduurzamingsplannen. Er is te weinig personeel om al het werk op tijd te doen. Een vraagstuk van iedere dag was: hoe krijgen we het toenemende werk op een veilige manier gedaan als extra mensen vinden moeilijk is?

Veiligheid heeft voor ons altijd de hoogste prioriteit, ook als het druk is. Ons doel is géén ongevallen. We willen dat iedereen na een dag werken veilig weer thuiskomt. Een dodelijk ongeval eind 2017 en ernstig ongeval eind 2018 hebben diepe indruk gemaakt op onze medewerkers en dit is nog altijd voelbaar. In 2019 vonden er minder ongelukken plaats die leidden tot verzuim. We volgen dagelijks ook veiligheidsincidenten die gelukkig niet leidden tot een ongeval met verzuim. Want elk veiligheidsincident is er één te veel. Daarom blijven we investeren in veiligheidsopleidingen en gingen we in het afgelopen jaar veelvuldig met elkaar in gesprek over veiligheid en de rol die medewerkers hier zelf in spelen. Durven we elkaar aan te spreken op mogelijk onveilige situaties? Ook als een collega ouder is en meer ervaring heeft?

We doen er alles aan om ingesleten patronen te doorbreken en de cultuur en ons gedrag open te stellen voor veiligheid. Voor onszelf en ook voor ruim 2.000 medewerkers van aannemers die voor Enexis aan het werk zijn. We werken als één team, waar voor iedereen gelijke veiligheidsregels gelden. In 2019 introduceerden we 'Life Saving Rules', tien basisregels voor veilig werken die niemand mag overschrijden. Om het veiligheidsbewustzijn te vergroten, is gestart met het houden van werkplekdialogen. Deze aanpak versterkt het begrip van veiligheid tussen medewerkers in de uitvoering en het management. Het brengt belemmeringen aan de oppervlakte die medewerkers ervaren om veilig te kunnen werken, zodat die weggenomen kunnen worden. Veiligheid maak je samen, zodat veilig werken voor iedereen een vanzelfsprekendheid is.

In 2019 hebben we ook onze operationele sturing verbeterd. Het betekent onder meer dat we werkzaamheden beter en slimmer plannen. We volgen tussentijds de voortgang nauwkeuriger en kunnen sneller bijsturen als dat nodig is. We merken dat operationele sturing ook effect heeft op het teamgevoel en de samenwerking met aannemers. Door acties te plannen en toe te wijzen wordt het gevoel van eigenaarschap en autonomie in de teams vergroot.

	2019	2018	2017	2016	2015
Ongevallen en LTIF[1)]					
Dodelijk ongeluk	-	-	1	-	-
Enexis	1,16	1,48	1,65	0,85	1,65
Contractors[2)]	2,58	4,53	2,20	4,30	3,90

1 LTIF: de LTIF staat voor het aantal ongevallen met als gevolg verzuim per 1.000.000 gewerkte uren.
2 Cijfers 2016 zijn exclusief Endinet.

NIEUWE COLLEGA'S GEZOCHT

De groei in het werkpakket is niet alleen op te lossen door efficiënter te werken. Het tekort aan technisch personeel en IT'ers is daarvoor te groot. Daarbij komt dat veel van onze collega's binnenkort met pensioen gaan. Maar de arbeidsmarkt is krap. Daar hebben wij niet alleen last van bij Enexis Groep of in de energiesector, maar dit geldt ook voor andere sectoren in de techniek. Door te investeren in de ontwikkeling en het carrièreperspectief van onze huidige medewerkers, willen we hen zoveel mogelijk aan ons binden. We prijzen ons gelukkig met hun betrokkenheid; iedereen is bereid een extra stap te zetten.

Daarnaast spannen we ons in voor extra instroom van nieuwe medewerkers. In 2019 breidden we de opleidingscapaciteit op onze Enexis Vakschool uit. We leidden meer dan 250 nieuwe medewerkers op in mbo-trajecten. Daarnaast werden ruim 20 medewerkers op de Enexis Engineering Academy opgeleid tot volwaardig engineer; hun opleidingsprogramma duurt twee jaar. We benutten zij-instroom maximaal en startten een project om statushouders een plek te bieden binnen onze organisatie. Door daarnaast werk te bieden aan mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt streven we naar een divers personeelsbestand, waarin plaats is voor iedereen. Over het algemeen bleef het percentage vrouwen in onze organisatie de laatste jaren stabiel. In leidinggevende posities is dit percentage hoger dan gemiddeld (2019: 20,4%).

	2019	2018	2017	2016	2015
Personeel					
Personeelsleden ultimo jaar (eigen personeel)	4.488	4.324	4.332	4.390	4.299
Fte's ultimo jaar (eigen personeel)	4.317	4.167	4.175	4.229	4.148
Vrouwen in personeelsbestand (%)	18,8	18,6	18,5	18,6	18,2
Ziekteverzuim (%)	5,4	5,6	4,8	4,4	4,3

	Man	Vrouw	Totaal
Leeftijdscategorie			
onder 30 jaar	358	61	419
30 t/m 50 jaar	1.518	397	1.915
boven 50 jaar	1.770	384	2.154
Totaal	**3.646**	**842**	**4.488**
Percentage	81,2%	18,8%	100%

	Man				Vrouw			
	Instroom	Uitstroom	Totaal man	Lengte dienst-verband[1]	Instroom	Uitstroom	Totaal vrouw	Lengte dienst-verband[1]
In- en uitstroom[2]								
onder 30 jaar	110	9	**101**	2,78	28	9	**19**	1,78
30 t/m 50 jaar	204	63	**141**	6,65	65	30	**35**	5,63
boven 50 jaar	39	156	**-117**	34,70	8	23	**-15**	34,91
Totaal	**353**	**228**	**125**	**25,69**	**101**	**62**	**39**	**15,94**

1 Gemiddelde lengte dienstverband bij uitstroom.
2 Employee turnover rate 6,6%.

	Man				Vrouw				
	Wajong[1]	WAO[2]	WIA[3]	Totaal man	Wajong[1]	WAO[2]	WIA[3]	Totaal vrouw	Totaal
Arbeidsparticipatie									
onder 30 jaar	2	-	-	2	-	-	-	-	**2**
30 t/m 50 jaar	2	-	**3**	5	1	-	1	**2**	**7**
boven 50 jaar	-	14	**11**	25	-	2	5	**7**	**32**
Totaal	**4**	**14**	**14**	**32**	**1**	**2**	**6**	**9**	**41**

1 Wet arbeidsongeschiktheidsvoorziening jonggehandicapten.
2 Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering.
3 Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen.

KWALITEITSONDERWIJS

Wij geloven dat het belangrijk is om al vroeg te beginnen met het bouwen aan technische kennis én het aantrekkelijk maken van ons vakgebied. Daarom ontwikkelen we lespakketten voor basisscholen, werken we samen met de Raad van Kinderen en geven we regelmatig rondleidingen aan basisschoolklassen. Na de basisschool hopen we deze kinderen weer te ontmoeten, bijvoorbeeld op het vmbo waar we leerlingen enthousiasmeren voor een technische richting en lespakketten aanbieden om de instroom op technische mbo-opleidingen te vergroten.

Samen met verschillende ROC's bieden we gezamenlijke vervolgopleidingen aan tot bijvoorbeeld monteur of engineer. Dit doen we niet alleen om eigen mensen op te leiden, ook voor andere bedrijven in de sector. Daarnaast leveren we gastdocenten voor diverse opleidingen, hebben we stagiairs en promovendi in dienst, werken we veel samen met het hoger onderwijs in gezamenlijke onderzoeksprojecten en is één van onze directeuren hoogleraar aan de TU Eindhoven.

We vinden het niet alleen belangrijk dat er geleerd wordt ter voorbereiding op een technische loopbaan, wij geloven ook dat leren en ontwikkelen tijdens je loopbaan belangrijk is. Daarom richten we ons in een Enexis-breed programma op het vergroten van het ontwikkel- en verandervermogen van onze organisatie. Concreet betekent dit dat onze medewerkers continu gestimuleerd worden om te leren, via interne of externe opleidingsprogramma's. Zo krijgt elke medewerker een jaarlijks budget van 500 euro om het eigen leren te bevorderen. Veiligheidsopleidingen vormen een verplicht en essentieel onderdeel van het opleidingsprogramma binnen Enexis. Naast eigen medewerkers volgen ook derden, waaronder aannemers, veiligheidsopleidingen via Enexis.

	2019[3]	2018	2017	2016[4]	2015
Training en opleiding					
Gemiddeld aantal opleidingsuren[1,2]	25,4	22,2	24	28	30
waarvan:					
- Man	29,7	26,3	28,7	32,6	-
- Vrouw	8,4	5,4	6,7	7,2	-

1 ET&O ontwikkelt en faciliteert opleidingen voor medewerkers werkzaam in of voor onze energienetten. De opleidingen die ET&O aanbiedt, zijn primair gericht op het (blijven) werken volgens onze veiligheidsvoorschriften, werkmethodes en procedures. Daarnaast biedt ET&O opleidingen aan op het gebied van leiderschap en functionele en compententiegerichte ontwikkeling.
2 Berekening gemiddeld aantal opleidingsuren is in de jaren t/m 2015 onjuist uitgevoerd; cijfers kunnen niet met terugwerkende kracht worden aangepast.
3 Het gerapporteerde gemiddeld aantal opleidingsuren betreft enkel opleidingsuren die verzorgd zijn door of via het eigen Enexis opleidingscentrum (ET&O). Opleidingsuren die niet via ET&O zijn gevolgd, zijn hier niet inbegrepen. Op basis van inschatting betreft het aandeel uren door of via ET&O verzorgd 38%.
4 Cijfers 2016 zijn exclusief Endinet.

Het opleiden van zoveel nieuwe medewerkers kost veel tijd en vraagt onze aandacht. Tegelijkertijd zien we het als een kans. We trainen behalve de kneepjes van ons vak en de veiligheidsregels ook het gedrag dat daarbij hoort. In 2019 is de Enexis Gedragswijzer geactualiseerd, met de belangrijkste gedragsgerelateerde regelingen. Ook zijn het compliance beleid en het compliance protocol in 2019 geactualiseerd, waarmee we al onze medewerkers stimuleren om te voldoen aan wet- en regelgeving.

ZORG VOOR MEDEWERKERS

Medewerkers moeten niet alleen veilig kunnen werken, maar zich ook veilig voelen. Met de campagne 'Spreek je uit' gaven we in 2019 extra aandacht aan integriteit. Op deze wijze willen we medewerkers stimuleren om zaken bespreekbaar te maken en te melden. Iedereen speelt een rol in het creëren van een veilige en prettige werkplek. Bijvoorbeeld door elkaar toe te staan om fouten te maken, omdat je hiervan leert. En door mét elkaar te praten in plaats van óver elkaar. Ook ondermijning en bedreiging van medewerkers hebben onze aandacht. Voor bijvoorbeeld het aansluiten van wietplantages hebben criminelen baat bij de expertise van onze medewerkers. Tegelijk zien tegenstanders van windmolenparken onze medewerkers liever vertrekken als zij een aansluiting komen realiseren. In 2019 gingen we in gesprek over de verleidingen en risico's die er voor onze medewerkers op de loer liggen. Door hierover openlijk te spreken, verstevigen we de weerbaarheid van onze mensen.

PERSONEELSBELEID

De aandacht voor onze medewerkers is vastgelegd in ons HR-beleid, cao's en bedrijfsregelingen; de cao Netwerkbedrijven en de Enexis-cao die op 1 januari 2020 in werking zijn getreden, zijn sterk vereenvoudigd en tegelijkertijd aantrekkelijker gemaakt voor het behoud en verkrijgen van personeel. Enexis erkent en onderschrijft in het MVO-beleid de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens van de Verenigde Naties. Aspecten met betrekking tot mensenrechten, zoals gelijke behandeling en medezeggenschap, zijn uitgewerkt in de cao, bedrijfsregelingen en de Enexis Gedragswijzer. Voor de melding van eventuele schendingen zijn er diverse meldingsprocedures, vertrouwenspersonen en een regeling vermeende misstanden. Tevens hangen wij de richtlijnen aan voor arbeidsvoorwaarden en -omstandigheden die gelden als fundamentele principes en rechten op het werk, zoals deze zijn geformuleerd door de International Labour Organization (ILO).

Ons beleid om corruptie of omkoping van medewerkers te voorkomen, is vastgelegd in de Gedragswijzer voor medewerkers, de Gedragscode Leveranciers en in onze Algemene Inkoopvoorwaarden. Voor melding van eventuele schendingen hebben wij een regeling 'Vermeende misstanden en onregelmatigheden' en zijn er vertrouwenspersonen benoemd. Daarnaast is er een interne integriteitscommissie die eventuele integriteitsschendingen bespreekt en borgt dat we blijven werken aan het cultureel verankeren van integriteit.

ONZE DILEMMA'S, INZICHTEN EN LEERPUNTEN

Gezond werken tot 67 jaar

De betrokkenheid van onze medewerkers en hun wil om de klus te klaren, is groot. Dat is goed voor de teamspirit, maar heeft ook een keerzijde. Vooral voor collega's die overdag en 's nachts fysiek werk moeten leveren tot ze 67 jaar zijn. Dat is zwaar. Ten opzichte van 2015 is het langdurig verzuim toegenomen; al was in 2019 een lichte daling zichtbaar van 0,2% ten opzichte van 2018.

In 2019 is er meer aandacht geweest voor verzuim dan in de voorgaande jaren, onder meer door een intensievere begeleiding van de leidinggevenden van arbeidsongeschikte medewerkers en diverse verzuimprojecten binnen de organisatie. De relatief hoge gemiddelde leeftijd van ons personeel betekent een extra uitdaging in het beheersen van (toekomstig) verzuim. We nemen maatregelen qua planning om medewerkers in bescherming te nemen, maar gezond aan het werk blijven is een zorgpunt. De ingezette koers wordt in 2020 voortgezet en op het gebied van preventief verzuim geïntensiveerd. Er is ook aandacht voor gevaarlijke stoffen waaraan onze medewerkers en de omgeving kunnen worden blootgesteld. Wij hebben hier oog voor en zien die bezorgdheid ook in de maatschappij.

MATERIËLE ONDERWERPEN

- Veiligheid
- Aanpassingsvermogen van de organisatie

RISICO'S

- Realiseren klantvraag blijft achter bij verwachting door schaarste van personeel, materiaal en/of netwerkcapaciteit
- Ongevallen van medewerkers en/of omstanders als gevolg van onveilige situaties en/of falende assets
- Niet tijdig anticiperen op nieuwe ontwikkelingen door onvoldoende flexibele organisatie, processen en/of systemen

Meer hierover in de aanvullende informatie

- Ontwikkeling personeelsbestand
- Standaarden en normen

VEILIG WERKEN

Veiligheid heeft bij Enexis de hoogste prioriteit. We nemen iedere dag maatregelen om veilig te kunnen werken, volgen trainingen en gaan in gesprek over veilig werken.

Onze aandacht voor veiligheid heeft resultaat: de veiligheidsscore van Enexis laat al enkele jaren een dalende trend zien. We merken dat het veiligheidsbewustzijn in de organisatie stijgt.

In 2019 zijn we gestart met werkplekdialogen; een ideale kans om met collega's te spreken over veiligheid op de werkplek. Lukt het in de praktijk altijd en overal om je te houden aan de 10 Life Saving Rules? Welke belemmeringen ervaar je? Durf je elkaar aan te spreken op onveilig gedrag? En, hoe doe je dat eigenlijk? De werkplekdialogen leverden openhartige gesprekken op tussen medewerkers, leidinggevenden en collega's van aannemers die voor ons werken. Door het gesprek over veiligheid vaker te voeren, wordt het steeds normaler en makkelijker om elkaar aan te spreken en gedrag aan te passen. Gezond weer thuis, daar zorg je samen voor!

VEILIG WERKEN IN 2020

- Leiderschap tonen in veilig werken door o.a. werkplekdialoog
- Life Saving Rules borgen bij onze aannemers
- Vakmanschap door training en opleiding
- Veiligheid zichtbaar maken op onze locaties

"IEDERE DAG WEER **VEILIG THUIS"**

LTIF ENEXIS
Veiligheidsindex
1,16
2018: 1,48

LTIF CONTRACTORS
Veiligheidsindex
2,58
2018: 4,53

FINANCIËLE POSITIE

Een robuuste financiële positie is belangrijk voor Enexis om investeringen in de energienetten te kunnen bekostigen. In de komende jaren neemt de investeringsopgave verder toe, terwijl de vergoedingen dalen op basis van de gedaalde rente. Dat brengt uitdagingen met zich mee.

De energietransitie heeft grote impact op netbeheerders en dus ook op Enexis. We maken onze netten geschikt om onder meer wind- en zonneparken aan te sluiten en duurzaam opgewekte energie te transporteren. Daarnaast blijft Enexis investeren in het reguliere onderhoud en de reguliere uitbreidingen die nodig zijn voor een veilig en betrouwbaar netwerk. Deze combinatie leidt tot een beduidend hoger activiteiten- en investeringsniveau.

De huidige regulering faciliteert de bovengenoemde groei onvoldoende. Hierover zijn de netbeheerders in dialoog met de overheid. Ondertussen kijken wij kritisch naar onze eigen efficiency om uitgaven te voorkomen. Daarnaast zetten we innovatieve oplossingen in om netuitbreidingen kosteneffectief uit te voeren en het bestaande elektriciteitsnetwerk optimaal te benutten. Ook is Enexis met verschillende stakeholders in gesprek over de financieringsmogelijkheden van de energietransitie. We verwachten dat we in de komende jaren een groter beroep zullen doen op vermogensverstrekkers - zowel schuldverstrekkers als aandeelhouders - om onze groei te financieren.

INVESTERINGEN VOOR DE ENERGIETRANSITIE

Het vertrouwen in onze koers door aandeelhouders en verstrekkers van vreemd vermogen maakt het in combinatie met onze omzet mogelijk om investeringen in de energienetten te kunnen bekostigen. We hebben een solide financieel fundament dat wordt versterkt door ons financieel beleid en het dividendbeleid. Enexis heeft een sterk kredietrisicoprofiel met een A+ credit rating van Standard & Poor's en een Aa3 credit rating van Moody's.

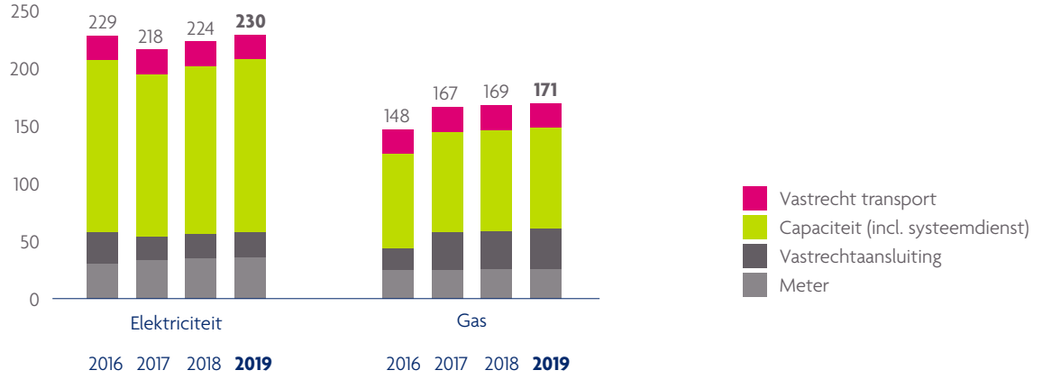
In 2019 bedroeg het werkpakket 804 miljoen euro en we verwachten dat dit in 2020 oploopt tot 878 miljoen euro. Om de juiste lange termijn investeringsbeslissingen te kunnen nemen, is er behoefte aan een integrale visie op het energiesysteem van de toekomst. Het Klimaatakkoord was een eerste stap en de uitwerking hiervan wordt in de komende maanden duidelijker in de Regionale Energie Strategieën. Hoe meer duidelijkheid er is over de koers van de energietransitie, hoe efficiënter en tijdiger we investeringen kunnen uitvoeren.

Naast visie is aanscherping van het reguleringssysteem nodig. Omdat de investeringen voor de energietransitie sterk groeien, zou de regulering vooruit moeten kijken in plaats van achteruit. Het huidige reguleringskader is gebaseerd op historische cijfers. In onze investeringsplannen kunnen we de opgave en kosten voor de komende jaren voorspellen. Toch wordt de toekomstige omzet nog gebaseerd op historische kosten. Samen met collega-netbeheerders spreken we met toezichthouder ACM en het ministerie van EZ&K over eventuele aanpassingen in het nieuwe methodebesluit, dat ingaat in 2022.

AANPASSING VAN DE NETWERKTARIEVENSTRUCTUUR

In Nederland betalen consumenten een vast bedrag voor het gebruik van het energienetwerk. Of ze nu veel of weinig gebruik maken van het elektriciteitsnet. De Autoriteit Consument & Markt (ACM) stelt maximumtarieven vast voor de aansluiting, het transport en de verbruiksmeting van gas en elektriciteit. In 2019 hebben wij onze tarieven voor consumenten verhoogd met 2,7% voor elektriciteit en 1,2% voor gas, in lijn met de tariefbesluiten van de ACM.

GEMIDDELDE NOTA VOOR HUISHOUDELIJK GEBRUIK (KOSTEN OP JAARBASIS IN EURO'S)

Hoewel de zon gratis schijnt en de wind gratis waait, weten we dat de energietransitie veel geld kost. Een cruciaal vraagstuk is hoe we de toekomstige energievoorziening voor iedereen betaalbaar houden. Enerzijds willen we de energievoorziening draaiende houden tegen zo laag mogelijke maatschappelijke kosten; anderzijds zijn er nu grote investeringen nodig in de energie-infrastructuur. Enexis pleit voor een nieuwe netwerktarievenstructuur, waarbij de netwerktarieven meer gebaseerd zijn op het daadwerkelijk afgenomen of ingevoede vermogen. Wie het netwerk zwaarder belast, betaalt een hoger netbeheertarief dan zijn buurman die dat niet doet. Dit is niet alleen eerlijker, maar het stimuleert klanten ook om hun energieverbruik meer te spreiden over de dag en daarmee het net efficiënter te gebruiken. Zo voorkomen we hoge pieken in de vraag en is er minder netverzwaring nodig. Wij zien het als onze maatschappelijke rol om efficiënt te werken en daardoor de netwerkkosten te beperken.

FINANCIËLE PRESTATIES 2019

De nettowinst over 2019 bedraagt € 210 miljoen en is hiermee € 109 miljoen lager dan in 2018. De nettowinst van 2018 was een uitschieter vanwege een grote eenmalige vrijval van voorzieningen.

Net als in 2018, traden in 2019 een aantal incidentele posten op. De grootste hadden betrekking op de effecten van de nieuwe bedrijfs-cao, een overeengekomen compensatievergoeding en een dotatie aan de latente belastingen vanwege het feit dat de toekomstige VpB-tarieven minder dalen dan waarmee in 2018 rekening was gehouden. Na normalisatie van incidentele posten bedraagt de nettowinst € 228 miljoen, waardoor de genormaliseerde nettowinst € 15 miljoen onder de genormaliseerde nettowinst 2018 ligt. In de reguliere bedrijfsvoering zien we in 2019 een omzetstijging, voornamelijk als gevolg van een tariefstijging bij elektriciteit. De operationele kosten stijgen vanwege een groter werkpakket en inzet op onze prioriteiten, zoals werving en opleiding van technisch personeel, het faciliteren van de energietransitie en het toekomstbestendig maken van ICT-systemen. De groei van het werkpakket is een gevolg van de energietransitie en uit zich ook in een sterke toename van de investeringen in de elektriciteit- en gasnetten.

€ miljoen	2019	2018	2017	2016	2015
Resultaat					
Netto-omzet	1.491	1.445	1.398	1.376	1.353
Kosten van transportdiensten en van distributieverliezen	232	228	231	228	231
Overige bedrijfsopbrengsten	12	4	4	31	19
Voor bedrijfsactiviteiten beschikbaar saldo	1.271	1.221	1.171	1.179	1.141
Bedrijfslasten exclusief afschrijvingen en buitengebruikstellingen	539	468	487	492	447
Afschrijvingen en buitengebruikstellingen	379	349	345	344	301
Bedrijfsresultaat	353	404	339	343	393
Resultaat deelnemingen en joint ventures	-1		-3	1	1
EBIT [1]	353	404	336	344	395
Financiële baten en lasten	-52	-58	-59	-73	-93
Resultaat voor belastingen	300	346	277	271	302
Resultaat na belastingen	210	319	207	207	223
Balans (voor winstbestemming)					
Netto werkkapitaal [1]	-43	-89	-61	-53	-80
Vaste activa	7.980	7.480	7.181	6.884	5.862
Geïnvesteerd vermogen [1]	7.056	6.594	6.386	6.150	5.477
Eigen vermogen	4.112	4.024	3.912	3.704	3.607
Netto rentedragende schulden [1]	2.634	2.272	2.201	2.078	1.777
Balanstotaal	8.258	7.715	7.668	7.284	7.079
Ratio's					
Solvabiliteit [1]	49,8	52,2	51,0	50,9	51.0
ROIC [1]	5,0	6,1	5,3	5,6	7,2
Return on equity [1]	5,1	7,9	5,3	5,6	6,2
Kasstroom					
Kasstroom uit operationele activiteiten	647	679	628	528	535
Kasstroom uit investeringsactiviteiten	-753	-646	-597	-813	-457
Kasstroom uit financieringsactiviteiten	137	-58	-9	-217	376
Kasstroom	31	-25	22	-502	454

1 Zie definities in Begrippenlijst.

VOOR BEDRIJFSACTIVITEITEN BESCHIKBAAR SALDO

Het voor bedrijfsactiviteiten beschikbare saldo steeg in 2019 met € 50 miljoen, met name door een hogere omzet elektriciteit. De totale omzet bedroeg in 2019 € 1.491 miljoen, een toename van € 46 miljoen ten opzichte van 2018. Deze toename wordt voornamelijk verklaard door tariefstijgingen bij elektriciteit en gas. De specificatie naar de gereguleerde diensten is als volgt:

- Elektriciteit: de omzet is met € 30 miljoen toegenomen ten opzichte van 2018. Deze toename is voornamelijk het gevolg van een gemiddelde tariefstijging van 2,9%.
- Gas: de omzet is met € 4 miljoen toegenomen ten opzichte van 2018. Deze toename wordt voornamelijk verklaard als gevolg van een gemiddelde tariefstijging van 1,2%.
- De omzet uit gereguleerde meetdiensten is met € 3 miljoen toegenomen ten opzichte van 2018 en is voornamelijk het gevolg van een gemiddelde tariefstijging van 2,1%.

De niet-gereguleerde en overige omzet bedraagt circa 9% van de totale omzet en is € 6 miljoen toegenomen ten opzichte van 2018. De kosten van transportdiensten en van distributieverliezen zijn in 2019 met € 4 miljoen toegenomen tot € 232 miljoen. Deze toename wordt voornamelijk verklaard door hogere kosten voor netverlies als gevolg van prijsstijgingen. Hier tegenover staan een lagere hoeveelheid netverlies en goedkopere inkoop van groencertificaten. De inkoopkosten TenneT zijn nagenoeg gelijk gebleven ten opzichte van 2018.

De overige bedrijfsopbrengsten zijn met € 8 miljoen toegenomen ten opzichte van 2018, met name als gevolg van een incidentele opbrengst vanwege een overeengekomen compensatievergoeding.

BEDRIJFSKOSTEN

De totale bedrijfskosten zijn in 2019 met € 101 miljoen toegenomen tot € 918 miljoen. Naast de toename van onze werkzaamheden wordt de stijging van de bedrijfskosten verklaard door een aantal incidentele baten in 2018.
De voornaamste ontwikkelingen zijn:

- € 102 miljoen hogere personeelskosten: Enexis heeft in 2019 150 voornamelijk technische medewerkers geworven om het groeiende werkpakket nu en in de toekomst uit te kunnen voeren en om invulling te geven aan onze strategische doelstellingen. In de personeelskosten komen de effecten van de reguliere salarisverhoging alsmede de cao-stijging van 3% per 1 januari 2019 tot uitdrukking. Daarnaast hebben we in 2019 voor € 31 miljoen extra tijdelijk personeel ingezet voor zowel verbeter- en transitieprojecten als op reguliere functies.
- De hogere personeelskosten in 2019 worden echter voor het grootste deel veroorzaakt door een grote eenmalige vrijval van personeelsgerelateerde voorzieningen in 2018 (€ 40 miljoen) als gevolg van de nieuwe sector-cao en de effecten van de nieuwe bedrijfs-cao in 2019 (€ 12 miljoen). Daar staat tegenover dat voor € 10 miljoen aan personeelskosten is gereclassificeerd naar afschrijvingen, als gevolg van de implementatie van IFRS 16. Als gevolg van voorgenoemde groei van ons werkpakket en toename van verbeter- en transitieprojecten zijn in 2019 eveneens de geactiveerde kosten van de eigen productie toegenomen. Na aftrek van de gestegen geactiveerde productie bedraagt de netto stijging van de personeelskosten € 80 miljoen.

- € 30 miljoen hogere afschrijvingen: de implementatie van IFRS 16 leidt tot € 27 miljoen hogere afschrijvingen. Naast de personeelskosten, betreft dit ook de verschuiving van een deel van de externe kosten. Daarnaast zien we in de reguliere bedrijfsvoering dat de afschrijvingen op materiële vaste activa toenemen. Dit komt door het groeiende werkpakket en toenemende afschrijvingen van immateriële vaste activa door de groei van de verbeter- en transitieprojecten. In 2018 is voor € 4 miljoen versneld afgeschreven op slimme meters.
- € 9 miljoen lagere kosten uitbesteed werk, materialen en andere externe kosten: als gevolg van de implementatie van IFRS 16 is voor € 17 miljoen aan kosten gereclassificeerd naar afschrijvingen. Rekening houdend met deze reclassificatie bedraagt de toename € 9 miljoen. Deze wordt voornamelijk verklaard door hogere kosten voor ons werkpakket en hogere ICT-kosten.

FINANCIËLE BATEN EN LASTEN

Het saldo van de financiële baten en lasten bedraagt in 2019 € 52 miljoen en is daarmee € 6 miljoen lager dan in 2018. De belangrijkste reden voor de afname van de financiële baten en lasten is het herfinancieren van een aflopende lening tegen aanzienlijk gunstigere rentecondities.

BELASTINGEN

De winstbelasting bedraagt in 2019 € 90 miljoen en is hiermee € 63 miljoen hoger dan in 2018. Dit verschil wordt verklaard door de gedeeltelijke vrijval van de latente belastingverplichting in 2018 als gevolg van de verwachte stapsgewijze tariefsaanpassing vanaf 2020. In 2019 is het toekomstige belastingtarief wederom aangepast, waardoor een dotatie aan de belastinglatentie heeft plaatsgevonden wat een negatieve impact op de nettowinst heeft van € 13 miljoen.

BRUTO-INVESTERINGEN

Zoals hierboven toegelicht is de groei van het werkpakket een belangrijke verklaring van de ontwikkeling van de bedrijfskosten. De sterke groei van ons werkpakket vertaalt zich uiteraard ook door in de ontwikkeling van onze investeringen. De bruto-investeringen bedragen in 2019 € 747 miljoen en zijn hiermee € 105 miljoen hoger dan de bruto-investeringen in 2018, waarbij de stijging voornamelijk wordt verklaard door de stijging van onze investeringen in de netten. Zo realiseren we bijvoorbeeld meer klantvragen in de vorm van netuitbreidingen en 'Duurzaam op Land'-projecten, zoals aansluitingen voor zonne- en windparken. Daarnaast investeren we in de veiligheid van ons gasnetwerk. De bruto-investeringen in elektriciteits- en gasnetten zijn respectievelijk met € 86 en € 11 miljoen toegenomen. Ook de overige investeringen nemen toe. Zo zien we een toename in investeringen in verbeter- en transitieprojecten en een toename van de investeringen bij Fudura als gevolg van een groei in klantprojecten.

Voor een deel van onze klantgedreven werkzaamheden ontvangen we een klantbijdrage. Na aftrek van deze bijdragen bedragen de netto-investeringen € 642 miljoen.

FINANCIERING EN CREDIT RATING

De (her)financieringsbehoefte van Enexis Holding N.V. voor de komende jaren bestaat uit het financieren van werkkapitaal, operationele kasbehoefte, herfinanciering van bestaande leningen en groei in netinvesteringen. Voor het invullen van deze financieringsbehoefte maakt Enexis gebruik van de externe geld- en kapitaalmarkt. De financiering via haar Euro Medium Term Notes (EMTN)-programma biedt voldoende flexibiliteit om in te spelen op de nieuwe ontwikkelingen vanuit de energietransitie. Begin juli 2019 gaf Enexis Holding een obligatielening van € 500 miljoen uit ten behoeve van de financiering van de toenemende investeringen die nodig zijn voor de energietransitie en voor algemene bedrijfsdoeleinden.

De lange termijn credit rating van Enexis Holding N.V. en Enexis Netbeheer B.V. is in 2019 herbevestigd door rating agencies. De credit rating afgegeven door Standard & Poor's voor Enexis Holding N.V. en Enexis Netbeheer B.V. bleef ongewijzigd op A+ stable outlook. Door Moody's wordt alleen een credit rating afgegeven voor Enexis Holding N.V. en deze bleef ongewijzigd op Aa3 stable outlook. De lange termijn credit ratings eind 2019 van Aa3/A+ met stable outlook, voldoen ruimschoots aan ons financieel beleid voor het behoud van een A credit rating-profiel.

De korte termijn credit rating van Enexis Holding N.V. is per ultimo 2019, P-1 (Moody's) en A-1 (Standard & Poor's).

FISCALITEIT EN ENEXIS

Het belastingbeleid van Enexis is gericht op het – binnen de strategische, financiële en operationele doelstellingen – zorgdragen voor een juiste toepassing van fiscale wet- en regelgeving. Dit belastingbeleid beperkt zich niet tot de vennootschapsbelasting, maar richt zich op alle belastingen. In onderstaand overzicht zijn voor de belangrijkste rijksbelastingen de afdrachten weergegeven.

€ miljoen	2019	2018
Loonheffing	127	120
Omzetbelasting	181	179
Vennootschapsbelasting	53	66
Dividendbelasting	18	16
Totaal	**379**	**381**

In de praktijk leggen wij fiscale vraagstukken, inclusief een volledige vakinhoudelijke analyse en de gemaakte afwegingen, voor aan de Belastingdienst. Ook wordt de Belastingdienst proactief op de hoogte gehouden van ontwikkelingen die van invloed (kunnen) zijn op een tijdige en volledige afdracht van de verschuldigde belastingen. Op deze manier geven wij concreet invulling aan de beginselen begrip, transparantie en vertrouwen, die zijn opgenomen in het met de Belastingdienst gesloten Convenant Horizontaal Toezicht.

DILEMMA'S, INZICHTEN EN LEERPUNTEN

Proactief investeren mogelijk maken

Er is veel geld nodig voor het toekomstbestendig maken van de energie-infrastructuur. Enexis moet proactief investeren om sneller duurzame opwek te kunnen aansluiten. Het huidige reguleringskader stimuleert echter niet tot dergelijke investeringen. Extra investeringen tellen namelijk pas in de volgende reguleringsperiode mee bij de vaststelling van de vergoedingen. Door deze vertraging wordt druk gelegd op de financiële ratio's van de netbeheerder. Bij de Autoriteit Consument & Markt pleiten netbeheerders daarom voor aanpassing van de reguleringsmethodiek. De periode tussen kosten en vergoedingen moet verkort worden en het moet zeker zijn dat netbeheerders vergoeding ontvangen voor de kosten die zij maken. Dat geldt niet alleen voor onze eigen investeringen, maar ook voor de stijgende inkoopkosten van TenneT.

Beperken kosten voor netverzwaringen

Door de subsidieregeling voor duurzame energieproductie (SDE+) levert het ontwikkelen van zonneweides of windparken voor projectontwikkelaars een gunstige business case op. Vaak kiezen projectontwikkelaars een plek waar de grond goedkoop is. Er is meestal verzwaring van het elektriciteitsnet noodzakelijk om deze duurzame initiatieven aan te kunnen sluiten. De kosten die netbeheerders hiervoor maken komen niet voor rekening van de projectontwikkelaar, maar worden doorberekend in de netwerktarieven voor al onze klanten. In het licht van verduurzaming van energievoorziening in Nederland, waar de samenleving als geheel baat bij heeft, is dit te rechtvaardigen. Anderzijds wil Enexis projecten bij voorkeur daar realiseren waar het netwerk toereikend is, zodat onnodige investeringen in netcapaciteit kunnen worden vermeden en de betaalbaarheid van de energietransitie niet onder druk wordt gezet. Enexis zou daarom graag een passende prikkel bij de projectontwikkelaar leggen om duurzame energieproductie daar te realiseren waar de maatschappelijke kosten in totaal zo laag mogelijk zijn.

MATERIËLE ONDERWERPEN

- Financiële waarde voor aandeelhouders
- Toegankelijke energie-voorziening

RISICO'S

- Financiële positie wordt beïnvloed door effecten van energietransitie en reguleringsmethodiek

Meer specifieke informatie over onze financiële positie vindt u in de

- Jaarrekening

VERBETERPROJECTEN VOOR DE KLANT

Ons werkpakket groeit. We moeten het werk voor onze klanten daarom efficiënter doen of slimmer. In 2019 startten we met operationele sturing. Dat is niet alleen een andere manier van werken, maar ook van denken.

Iedere maandag starten teams met een weekstart om de realisatie van de afgelopen week te bespreken en de doelen voor de komende week vast te stellen. Nieuwe aansluitingen, offertes, bouwkundige inspecties, alle taken worden gepland en verdeeld. Dat geeft meer structuur, inzicht en focus. Een doel halen is immers makkelijker als je de vorderingen in kaart brengt en weet hoe je moet bijsturen om op de goede weg te blijven.

VERBETERPROJECTEN VOOR DE KLANT IN 2020

- Doorontwikkelen operationele sturing
- Vereenvoudigen van de primaire processen en het ICT-landschap o.a. door de implementatie van een nieuw ERP-systeem
- Ontwikkelen, testen en implementeren van een nieuw uitlees- en beheersysteem voor slimme meters
- Digitale netbeheerder: verhogen datakwaliteit en datagedreven werken

“ANDERS WERKEN **BEGINT MET ANDERS DENKEN**”

CORPORATE GOVERNANCE

Ons werk aan een betrouwbare energievoorziening voor vandaag en de toekomst is een essentiële maatschappelijke taak. Omdat deze grotendeels met maatschappelijk geld bekostigd wordt, vinden wij het belangrijk om transparant te zijn over de manier waarop onze onderneming wordt bestuurd en hoe hierop toezicht wordt gehouden.

Enexis Holding N.V. is een naamloze vennootschap volgens Nederlands recht. Inherent aan de taak van Enexis is de strategie gericht op het creëren van maatschappelijke waarde; voor de kortere en langere termijn. Op onze onderneming is het zogenoemde structuurregime van toepassing. We passen de Corporate Governance Code (de Code 2016) toe voor zover mogelijk en van toepassing. Hiermee benadrukken wij onze verantwoordelijkheid voor de maatschappelijke aspecten van ondernemen.

De statuten, diverse reglementen en overige documentatie over corporate governance zijn te raadplegen via de website van enexisgroep.nl.

RAAD VAN BESTUUR

De Raad van Bestuur (RvB) is verantwoordelijk voor het bestuur van Enexis. De RvB definieert de strategie, stelt de operationele en financiële doelstellingen van de vennootschap vast en benoemt de randvoorwaarden voor het realiseren van de strategie. De RvB is verantwoordelijk voor naleving van alle relevante wet- en regelgeving, beheersing van de risico's en financiering van de onderneming.

De RvB opereert binnen de statutaire bepalingen onder toezicht van de Raad van Commissarissen (RvC). Aan de Algemene Vergadering van Aandeelhouders (AVA) wordt verantwoording afgelegd. Samen met de RvC is de RvB verantwoordelijk voor de corporate governancestructuur van Enexis en de naleving van de Corporate Governance Code.

Leden van de RvB worden beloond volgens het bezoldigingsbeleid van de vennootschap, conform de Wet Normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT). Dit bezoldigingsbeleid is vastgesteld door de Algemene Vergadering van Aandeelhouders (AVA). De RvC stelt, op voorstel van de Remuneratie- en Selectiecommissie, de hoogte van de bezoldiging per RvB-lid vast. De bezoldiging van de RvB is vermeld in de jaarrekening.

De man-vrouwverdeling in de Raad van Bestuur voldoet op dit moment niet aan de (sinds 13 april 2017) geldende wettelijke eis van ten minste 30% mannen en 30% vrouwen. In de profielschets voor de Raad van Bestuur is in het algemene deel een bepaling opgenomen inzake diversiteit.

RAAD VAN COMMISSARISSEN

De Raad van Commissarissen (RvC) heeft drie taken: toezicht houden, advies geven en optreden als werkgever van de RvB. De RvC houdt toezicht op het beleid van de RvB, in het bijzonder als het gaat om de realisatie van de doelstellingen van de vennootschap, de strategie en de risico's verbonden aan de ondernemingsactiviteiten, de interne systemen voor risicobeheersing en controle en de financiële verslaggeving.

Leden van de RvC hebben zitting in twee permanente commissies: de Auditcommissie en de Remuneratie- en Selectiecommissie. Leden van de RvC ontvangen een bezoldiging, vastgesteld door de Algemene Vergadering van Aandeelhouders (AVA), conform de Wet Normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT). Gegevens over de bezoldiging van de RvC staan in de jaarrekening.

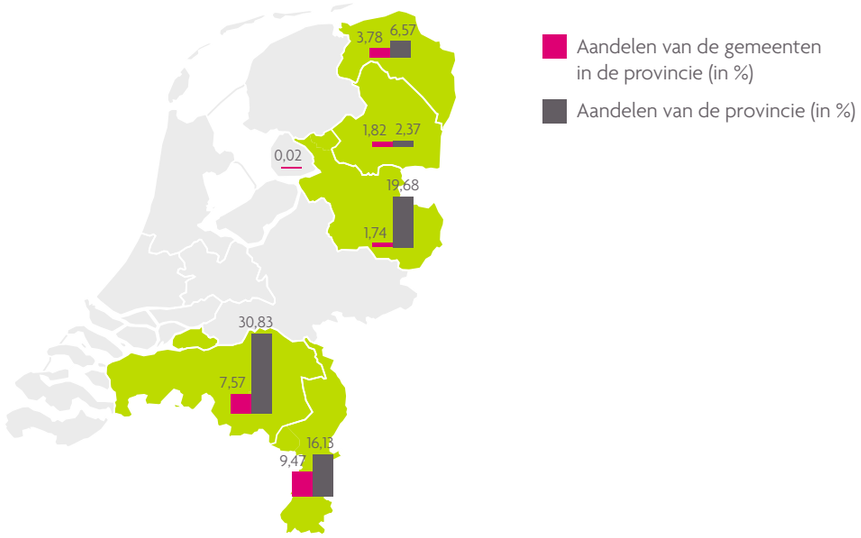
De man-vrouwverdeling in de Raad van Commissarissen voldoet aan de (sinds 13 april 2017) geldende wettelijke eis van ten minste 30% mannen en 30% vrouwen.

ALGEMENE VERGADERING VAN AANDEELHOUDERS

De Algemene Vergadering van Aandeelhouders (AVA) is het hoogste besluitvormingsorgaan binnen Enexis. In de AVA vindt besluitvorming plaats over onder meer het jaarverslag, het dechargeren van de RvB en de RvC, het vaststellen van de jaarrekening en het bepalen van de winstbestemming. Ook keurt de AVA de strategie van de vennootschap goed en benoemt zij de leden van de RvC. Bepaalde bevoegdheden van de AVA zijn toegekend aan de Aandeelhouderscommissie (AHC). Deze commissie telt zeven leden en heeft als doel de slagvaardigheid en effectiviteit van de besluitvorming binnen de AVA te bevorderen. De leden van de AHC ontvangen voor hun werkzaamheden geen vergoeding.

De aandeelhouders van Enexis Holding N.V. zijn provincies en gemeenten binnen het verzorgingsgebied van Enexis Netbeheer B.V.

AANDELEN ENEXIS HOLDING N.V. (PERCENTAGE AANDELEN VAN DE PROVINCIES EN DE GEMEENTEN IN DE PROVINCIES)

INTERNE AUDITFUNCTIE

Enexis heeft een afdeling Internal Audit & Risk met onafhankelijke auditors. Zij geven de RvB en het management aanvullende zekerheid over de beheersing, effectiviteit, efficiency en compliance van de bedrijfsvoering.

De Auditcommissie houdt toezicht op Internal Audit & Risk en adviseert de RvC over de rol en het functioneren van de afdeling Internal Audit & Risk.

Jaarlijks wordt een risicogebaseerd auditplan opgesteld, waarin staat welke interne audits worden uitgevoerd. De RvC stelt het auditplan vast. De Auditcommissie bespreekt de voortgang en de belangrijkste bevindingen van audits. Ook de externe accountant neemt kennis van de bevindingen van de afdeling Internal Audit & Risk.

EXTERNE ACCOUNTANT

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. is de externe accountant van Enexis. De Auditcommissie houdt toezicht op de relatie met de externe accountant. De externe accountant is jaarlijks aanwezig bij de AVA en is aanwezig bij alle vergaderingen van de Auditcommissie.

AFWIJKINGEN VAN DE CORPORATE GOVERNANCE CODE

- **Bepaling 2.2.1: maximale (her)benoemingstermijnen bestuurders** In het beloningsbeleid voor de Raad van Bestuur (vastgesteld op 5 december 2012 door de Algemene Vergadering van Aandeelhouders) is opgenomen dat arbeidsovereenkomsten met de leden van de Raad van Bestuur voor onbepaalde tijd worden aangegaan.
- **Bepaling 2.3.4: samenstelling commissies** De RvC ziet geen aanleiding om de bestaande praktijk te wijzigen. De voorzitter van de RvC bekleedt eveneens het voorzitterschap van de Remuneratie- en Selectiecommissie. Dit vanwege de adviesrol van de commissie richting RvC die als collectief verantwoordelijkheid draagt.
- **Van onderstaande bepalingen wordt afgeweken**, omdat het structuurregime van toepassing is, aandelen van Enexis in handen zijn van Nederlandse (lagere) overheden en deze niet aan de beurs zijn genoteerd:
  - 2.1.3.: executive committee
  - 2.8.2-2.8.3: overnamebod
  - 3.1.3: beloning executive committee
  - 3.3.2-3.3.3: beloning commissarissen in aandelen resp. aandelenbezit van commissarissen
  - 4.2.6: beschermingsmaatregelen
  - 4.3.3: ontnemen bindende karakter voordracht of ontslag
  - 4.3.4: stemrecht financieringspreferente aandelen
  - 4.3.5: publiceren stembeleid institutionele beleggers
  - 4.3.6: verslag uitvoering stembeleid institutionele beleggers
  - 4.4: certificering van aandelen
  - 5: one-tier bestuursstructuur

INTERVIEW VOORZITTER RAAD VAN COMMISSARISSEN

De maatschappelijke functie, doelen en investeringen. Voorzitter van de Raad van Commissarissen (RvC), Piet Moerland, gaat in op de uitdagingen van het netwerkbedrijf en de toezichthoudende rol van de RvC.

“In de wereld van de energievoorziening vinden snelle en ingrijpende ontwikkelingen plaats, die met het oog op onze planeet wenselijk en noodzakelijk zijn. Dat zorgt onvermijdelijk voor dynamiek en turbulentie. Ons toezicht heeft zich daarom gericht op de stabiliteit en het vertrouwen dat van netbeheerders wordt verwacht. Het zijn immers nutsbedrijven, die een vitale maatschappelijke functie vervullen. Zij worden geacht borg te staan voor een veilig en berekenbaar energietransport, ook in tijden van onzekerheid en disruptie.

KEY PERFORMANCE INDICATORS

Veilig werken gaat boven alles, zowel voor de medewerkers (ook van aannemers) als voor de samenleving; op dit vlak mogen compromissen nooit aan de orde zijn. Over het stijgende veiligheidsbewustzijn van medewerkers zijn wij als commissarissen zeer tevreden. Het is een trend die de komende jaren moet worden vastgehouden.

Na veiligheid beschouwen wij betrouwbaarheid als belangrijkste Key Performance Indicator om te beoordelen hoe Enexis haar taken vervult. Nederland staat wat betreft leveringszekerheid sinds jaar en dag in de wereldtop. In het verslagjaar is de onderbreking van energietransport in het werkgebied van Enexis uitermate gering geweest; dankzij adequaat onderhoud en beheer van de lokale en regionale netwerken voor gas en elektriciteit.

Over veiligheid en betrouwbaarheid is in het afgelopen verslagjaar indringend en systematisch gesproken met de Raad van Bestuur, mede in het licht van de strategische uitdagingen die zich aandienen. De strategie van Enexis berust op twee pijlers van het ondernemingsbeleid: het waarborgen van excellent netbeheer én het versnellen van de energietransitie. Beide pijlers zijn ‘key’, geen van deze twee mag ten koste gaan van de ander.

OPLOPEND INVESTERINGSNIVEAU VERSUS REGULERINGSKADER

Het doorvoeren van deze ambitieuze ondernemingsstrategie vergt behalve visie sterk oplopende investeringen in menskracht en activa. De Raad is van mening dat deze investeringen de komende jaren nodig zijn om zowel de transitie als het netbeheer mogelijk te maken. Investeringen in personeel, transportcapaciteit en materialen komen trendmatig op een significant hoger plan te liggen. Hierdoor zal ook de financieringsbehoefte en de behoefte aan eigen vermogen drastisch toenemen.

In het licht van deze trendbreuk mag een daarop inspelende aanpassing van het reguleringskader worden verwacht, waarbij synchronisatie van uitgaven en inkomsten als uitgangspunt wordt genomen. Ook de wettelijke afbakening van het speelveld van de regionale netbeheerders in de sterk veranderende wereld van de energievoorziening verdient bijzondere aandacht.

SERVICE AAN KLANTEN

Het opvoeren van de klanttevredenheid lijkt in de praktijk weerbarstig te zijn. Door de sterk toegenomen vraag blijkt tijdige verzorging van de aansluitplicht soms problematisch te zijn. Door verbetering van de communicatie van Enexis richting klanten blijken de verwachtingen hieromtrent beter te kunnen worden gestuurd, hetgeen de klanttevredenheid ten goede komt. Het à tempo aansluiten van grote zonneparken in dunbevolkte gebieden blijkt moeilijk, zo niet onmogelijk te zijn. Wij vinden dat dergelijke projecten, maatschappelijk gezien, eigenlijk ook een bredere afweging vergen.

Door de voortgaande digitalisering van operationele en administratieve processen zien wij dat de service aan klanten en leveranciers verder opgevoerd wordt. De vele verbeterslagen zijn ook de efficiency van Enexis ten goede gekomen, en dat werkt door in de klanttarieven en het redelijk rendement voor aandeelhouders.

AANDACHT VOOR MEDEWERKERS

Van de medewerkers wordt in deze tijd van voortdurende verandering flexibiliteit en inzetbaarheid gevraagd. In verband met de structurele schaarste aan technisch geschoold personeel haalt Enexis faciliteiten voor opleiding, scholing en training naar binnen. Hierdoor kan een nieuwe generatie van vakmensen aan de groep van ervaren medewerkers worden toegevoegd. Vanuit ons toezicht bestaat enige zorg over het relatief hoge ziekteverzuim onder medewerkers. De vraag houdt ons bezig welke oorzaken hieraan ten grondslag kunnen liggen.

In het verslagjaar heeft, op uitnodiging van de Ondernemingsraad, een geanimeerde discussiebijeenkomst plaatsgevonden rondom het thema gedrag en leiderschap. Behalve de leden van de Ondernemingsraad waren daarbij ook de leden van de Raad van Bestuur en de leden van de Raad van Commissarissen aanwezig. De Ondernemingsraad gaf uiting aan zijn enthousiasme over de programmatische aandacht voor cultuurverandering binnen het bedrijf. Elkaar aanspreken op houding en gedrag zijn cultuurelementen waaraan veel waarde wordt toegekend: afspraak is afspraak. Recent medewerkersonderzoek liet zien dat de bevlogenheid en samenwerking binnen Enexis zijn verbeterd.

VERSTERKEN DIALOOG MET AANDEELHOUDERS

De energietransitie noopt volgens de Raad tot een nog intensievere dialoog met aandeelhouders dan nu reeds het geval is. Niet alleen in hun hoedanigheid als kapitaalverschaffers, maar ook als ketenpartners. De transitie krijgt in concreto vorm binnen gemeenten, provincies en regio's. Wij vinden het een logische ontwikkeling dat netbeheerders en overheidsbesturen de handen ineen slaan om in goede onderlinge afstemming op doelmatige oplossingsrichtingen aan te sturen. Ook dat is immers een maatschappelijk belang. Bovendien komt het de betaalbaarheid van de transitie ten goede.

Door de energietransitie stijgt het investeringsniveau van Enexis significant ten opzichte van het recente verleden. Bovenop de gangbare uitgaven voor onderhoud en beheer van de netwerken zullen er ook gelden beschikbaar moeten zijn voor structurele aanpassingen in de netwerken uit hoofde van de transitie, zoals in geval van zonneweiden, laadpalen en aardgasloze wijken. Voor dit alles is een redelijke winstgevendheid, een blijvend goede toegang tot de financiële markten en een goede ondersteuning vanuit de aandeelhouders als kapitaalverschaffers van eminent belang.

De Raad van Commissarissen ondersteunt ten volle de constructieve dialoog die regelmatig plaatsvindt in bijeenkomsten van de Aandeelhouderscommissie tussen de Raad van Bestuur en vertegenwoordigers van onze aandeelhouders. Bij dit overleg is als regel een vertegenwoordiging vanuit de Raad van Commissarissen aanwezig. In deze bijeenkomsten wordt gesproken over strategie, over financiële projecties op langere termijn, over de rol en betekenis van kapitaalverschaffers in dit geheel, over het belang van behoud van financiële soliditeit en over de vooruitzichten van een redelijk rendement. Onderkend wordt dat projecties zich minder goed laten voorspellen dan tot nu toe gebruikelijk is geweest.

De Raad van Commissarissen zou dan ook willen bepleiten om, in het licht van de majeure ontwikkelingen die er gaande zijn, de dialoog met onze aandeelhouders verder te versterken. Immers, Enexis en haar aandeelhouders zullen elkaar meer dan ooit nodig hebben bij de uitvoering van een uiterst ambitieuze opdracht: versnelling van de energietransitie en handhaving van een excellent netbeheer."

VERSLAG RAAD VAN COMMISSARISSEN

Als Raad van Commissarissen houden wij toezicht op en geven wij gevraagd en ongevraagd advies aan het bestuur met betrekking tot het formuleren en realiseren van de doelstellingen, de strategie en het beleid van Enexis Holding N.V., hierna ook Enexis of de vennootschap. Wij treden op als werkgever van de Raad van Bestuur.

Peter Vermaat heeft aangegeven zijn functie als CEO van Enexis in de loop van 2020 te willen overdragen. De Raad van Commissarissen respecteert dit besluit en is het proces gestart voor het vinden van een opvolger.

We zijn Peter zeer erkentelijk voor de inspirerende manier waarop hij, samen met zijn collega's in de Raad van Bestuur en directie, het bedrijf heeft geleid en de eerste fase van de energietransitie binnen Enexis en de sector heeft vormgegeven. Er is onder leiding van Peter veel bereikt. We begrijpen zijn afweging en wensen hem veel succes toe bij de 'next step' in zijn loopbaan.

SAMENSTELLING EN ORGANISATIE

De samenstelling van onze Raad is gedurende 2019 gewijzigd. Bij gelegenheid van de Algemene Vergadering van Aandeelhouders op 11 april 2019 is Monique Caubo na 8 jaar statutair afgetreden. Wij danken Monique Caubo voor haar jarenlange inzet en toewijding als commissaris en als lid van de Auditcommissie.

Per dezelfde datum is Anita Arts benoemd tot commissaris. Zij vormt samen met Carmen Velthuis (voorzitter) en Marc Calon de Auditcommissie. De Remuneratie- en Selectiecommissie bestaat uit Piet Moerland (voorzitter) en Joost van Dijk. Frans Voorwinde heeft in 2019 gefungeerd als secretaris van onze Raad.

ONAFHANKELIJKHEID

Gedurende het hele jaar waren alle leden van de Raad onafhankelijk van Enexis, zoals bedoeld in de Nederlandse Corporate Governance Code. De Raad is van mening dat zijn samenstelling zodanig is, dat de leden ten opzichte van elkaar en de Raad van Bestuur onafhankelijk kunnen opereren. Geen van de leden heeft een nevenfunctie die conflicterend is met het commissariaat bij Enexis.

DIVERSITEIT

Volgend op de dialoogsessie met de Raad van Bestuur over de onderwerpen diversiteit en cultuur zijn enkele aspecten van diversiteit vastgelegd in de profielschetsen voor de Raad van Bestuur en de Raad. Deze zijn samen te vatten in het streven naar een evenwichtige samenstelling van de Raad van Bestuur en de Raad van Commissarissen, die een afspiegeling vormt van de na te streven maatschappelijk vereiste diversiteit.

EVALUATIE FUNCTIONEREN

Wij hebben ons functioneren in november 2018 geëvalueerd met externe begeleiding. Daarbij zijn het functioneren van de Raad en dat van de commissies en de individuele commissarissen besproken. We hebben er voor gekozen om de inzichten en aanbevelingen vanuit de evaluatie in 2019 te gebruiken om het functioneren van de Raad en de commissies continu te verbeteren.

ONZE WERKZAAMHEDEN

Als Raad van Commissarissen is onze belangrijkste taak het toezien op het beleid van de Raad van Bestuur en op de algemene gang van zaken van de vennootschap en haar ondernemingen. Wij oefenen dit toezicht voornamelijk uit via vergaderingen met de Raad van Bestuur, het afleggen van werkbezoeken, het bijwonen van vergaderingen van de Ondernemingsraad en het kennis nemen van rapportages, publicaties en andere informatie gemaakt door of over Enexis. Wij hebben regelmatig contact met de aandeelhouders via periodieke vergaderingen en dialoogsessies met de Aandeelhouderscommissie. Daarnaast zoeken we naar een juiste balans tussen formele vergaderingen enerzijds en het voeren van een meer informele dialoog met de organisatie anderzijds. We streven ernaar om het directe, waardevolle contact met het directieteam zoals dat in de afgelopen jaren plaatsvond een vervolg te geven in 2020.

Wij hebben als Raad vijfmaal vergaderd in 2019. Bij nagenoeg alle vergaderingen waren de commissarissen voltallig aanwezig. Naast onze reguliere vergaderingen hebben wij enkele verdiepingsbijeenkomsten gehouden met de Raad van Bestuur en als Raad intern overlegd.

Onze vergaderagenda wordt bepaald vanuit de belangrijkste toezichtstaken (zoals het realiseren van doelstellingen, strategie en risico's, naleving wet- en regelgeving) en bevat tevens een serie vaste onderwerpen. Als eerste inhoudelijk onderwerp wordt steeds Veiligheid besproken.

De dagelijkse gang van zaken wordt in onze vergaderingen besproken aan de hand van een uitgebreide managementrapportage. De prestaties van de netbeheerder (waaronder betrouwbaarheid van levering) worden hier continu gerapporteerd. Eveneens werd gerapporteerd over belangrijke projecten, (klant)processen, klanttevredenheid en financiële gegevens op maandbasis en cumulatief en voor wat betreft de financiële resultaten en kasstroom ook in de vorm van

prognoses. De productiviteit wordt gevolgd aan de hand van investeringsoverzichten en personeelsontwikkeling. Jaarverslag, jaarrekening, halfjaarbericht, jaarplan en risico-inventarisaties worden besproken en vastgesteld op basis van de adviezen van de Auditcommissie.

Gedurende 2019 hebben we op advies van de Auditcommissie het geactualiseerde Treasury Statuut vastgesteld en hebben we veel aandacht besteed aan de financiële implicaties van de huidige regulatorische vergoedingssystematiek, dalende WACC en lage rente in combinatie met een structureel hoger investeringsniveau om het Klimaatakkoord uit te voeren.

AUDITCOMMISSIE

De Auditcommissie heeft in 2019 zesmaal vergaderd. De Auditcommissie houdt toezicht op de interne systemen voor risicobeheersing en controle en de financiële verslaggeving en bereidt voor o.a. deze thema's de besluitvorming van de Raad van Commissarissen voor. De periodieke managementrapportage is onderwerp van gesprek voor zover dit technische details betreft op het gebied van verslaggeving of waardering. De commissie heeft kennisgenomen van het controleplan van de externe accountant en het controleplan van de afdeling Internal Audit & Risk besproken en voorzien van een positief advies ten behoeve van de vaststelling door de Raad van Commissarissen. Verder stonden reguliere onderwerpen op de agenda, waaronder de jaarrekening 2018, het halfjaarbericht 2019, de controlebevindingen van de externe accountant, de managementcommentaren, de bevindingen van de afdeling Internal Audit & Risk en de bijbehorende acties. Er is veelvuldig gesproken over de financiële implicaties van de huidige reguleringsmethodiek in combinatie met de structureel hogere investeringen voor de uitvoering van het Klimaatakkoord. Met betrekking tot de grotere ICT-projecten hebben wij vooral gekeken naar het projectmanagement alsmede beheersbaarheid en risico's en de Raad van Commissarissen dienaangaande geadviseerd.

REMUNERATIE- EN SELECTIECOMMISSIE

De commissie heeft tweemaal vergaderd in 2019. Belangrijke onderwerpen zijn het functioneren en de beloning van de leden van de Raad van Bestuur, het bespreken van het opvolgingspotentieel in het senior management en de ontwikkelingen rond de beloningen voor de Raad van Bestuur in het kader van wetgeving (Wet normering topinkomens, WNT). Ook in 2019 heeft de commissie haar zorgen over de mogelijke verbreding van de WNT (WNT3) gedeeld met de RvB. De RvC en RvB vrezen dat WNT3 impact heeft op de beschikbaarheid van voldoende gekwalificeerde leidinggevende en specialistische medewerkers voor Enexis. Tenslotte is in overleg met de AHC het traject opgestart voor de benoeming van een nieuwe commissaris in 2020 als opvolger voor de dan aftredende commissaris Marc Calon.

AANWEZIGHEID COMMISSARISSEN

De aanwezigheidspercentages van de commissarissen bij de vergaderingen in 2019 zijn als volgt:

	P. Moerland	M. Calon	M. Caubo	J. v. Dijk	C. Velthuis	A. Arts
Raad van Commissarissen vergaderingen (4)	100%	67%	100%	100%	83%	100%
Auditcommissie vergaderingen (6)	n/a	67%	100%	n/a	100%	100%
Remuneratie- en Selectiecommissie vergaderingen (3)	100%	n/a	n/a	100%	n/a	n/a

JAARVERSLAG EN JAARREKENING 2019

Wij hebben kennisgenomen van het jaarverslag en de jaarrekening over 2019, zoals deze zijn opgesteld door de Raad van Bestuur, en van de controlebevindingen en de goedkeurende controleverklaring en het assurancerapport bij de duurzaamheids-informatie van de externe accountant PwC. Wij bevelen de Algemene Vergadering van Aandeelhouders aan om de jaarrekening 2019 ongewijzigd vast te stellen.

WOORD VAN WAARDERING

Raad van Bestuur, directieteam, managers en medewerkers hebben gedurende 2019 weer goede resultaten behaald. Wij danken hen voor de inzet en betrokkenheid en wensen hen veel succes en werkplezier voor 2020.

's-Hertogenbosch, 19 februari 2020

Raad van Commissarissen

Piet Moerland, voorzitter
Marc Calon, vice-voorzitter
Carmen Velthuis
Joost van Dijk
Anita Arts

RISICOBEHEERSING

ENTERPRISE RISK MANAGEMENT (ERM)

Risicobeheersing is binnen Enexis integraal ingebed in de reguliere managementprocessen. Het management is verantwoordelijk voor het identificeren en beheersen van de risico's en heeft als taak om risicobeheersing zodanig toe te passen dat het ondersteunt bij het behalen van de doelen.

Onze risicomanagementaanpak is afgeleid van het COSO-ERM model en daarmee ingebed in onze processen: van strategie tot en met planning en control. We bevorderen een integere en risicobewuste cultuur. Onder meer door sterk leiderschap en voorbeeldgedrag vergroten we het risicobewustzijn binnen de organisatie en moedigen we medewerkers aan om incidenten en risico's te melden en te bespreken.

Over onze risico's zijn we transparant en we volgen de ontwikkeling van risico's nauwgezet. Dit helpt om snel te kunnen bijsturen, waarde te creëren en te behouden, prestaties te verbeteren en te voldoen aan de eisen die wet- en regelgeving aan ons stellen. De ontwikkeling van de belangrijkste risico's wordt periodiek gerapporteerd aan de Raad van Bestuur. Concrete mitigerende maatregelen zijn verwerkt in de meerjarenplannen van onze bedrijfsonderdelen en worden door het afdelingsmanagement bewaakt.

Risicomanagement is ingericht conform het '3 lines of defense' model. Op alle niveaus in de organisatie is lijnmanagement (1e lijn) zelf verantwoordelijk voor het identificeren van risico's en het tijdig uitvoeren van beheersmaatregelen. Onze Business Controllers (2e lijn) en andere 2e lijnfuncties (compliance, security, privacy, HSE, etc.) ondersteunen het lijnmanagement.
De afdeling Internal Audit & Risk (3e lijn) coördineert het risicomanagementproces. Op centraal niveau worden risico's bewaakt in het directieoverleg.

STRATEGISCH RISICOMANAGEMENT

Bij onze strategische risicoanalyse identificeren we gebeurtenissen die de continuïteit of de realisatie van onze strategische doelen bedreigen. We kwantificeren de onderkende risico's door de kans dat een gebeurtenis zich voordoet en de impact voor één of meerdere bedrijfswaarden te bepalen. De risicomatrix geeft per bedrijfswaarde de risicobereidheid van Enexis weer. Risico's met een score 'Hoog' vallen boven de risicobereidheid en moeten gemitigeerd worden door aanvullende maatregelen. Elk strategisch risico wordt toegewezen aan een eigenaar, die verantwoordelijk is voor het nemen van adequate maatregelen en het volgen van de ontwikkeling van het risico. Via de planning- en controlcyclus worden de ontwikkeling van de risico's en de effectiviteit van de maatregelen bewaakt.

OPERATIONEEL RISICOMANAGEMENT

Via operationele risicoanalyses ('Integrated Operational Risk Assessments') worden op tactisch en operationeel niveau risico's geïdentificeerd die een bedreiging vormen voor de bedrijfsprocessen van Enexis. We hebben de periodieke analyses, vanuit compliance-, privacy-, security- en datamanagement-oogpunt, geïntegreerd in onze operationele risicoanalyses. De risico's en beheersmaatregelen leggen we vast in het Enexis Internal Control Framework, waarvan de werking tweemaal per jaar door het lijnmanagement wordt beoordeeld via een Control Self-Assessment (CSA). De uitkomsten van dit assessment worden door het afdelingsmanagement gewogen en zo nodig toegevoegd aan de interne Letter of Representation (LOR). Hiermee verklaren afdelingen aan de RvB in hoeverre het geheel aan interne risicobeheersing- en controlesystemen op orde is. Naast de 'hard controls' in het Internal Control Framework besteden we aandacht aan 'soft controls', gericht op integer gedrag, bevlogenheid en onderlinge samenwerking.

De uitkomsten van de strategische risicoanalyse en het proces van de CSA/LOR worden tevens gerapporteerd aan en besproken in de Auditcommissie. Dit proces stelt de RvB in staat een 'Bestuursverklaring' af te geven.

Specifiek melden we dat in voorgaande jaren tekortkomingen zijn geconstateerd in de aantoonbaarheid van de werking van interne beheersingsmaatregelen rondom het proces van facturatie en autorisatie van afrekenstaten met derden. In 2019 is de kwaliteit van de interne beheersing verder verbeterd door het implementeren van een aangescherpt project evaluatieproces. De effectiviteit van de interne beheersingsmaatregelen is nog niet in alle gevallen zichtbaar.

STRATEGISCHE RISICO'S

	Potentiële gevolgen: Bedrijfswaarden						Frequentie of kans van optreden		
	Betaal-baarheid	Betrouwbaarheid	Stakeholders	Compliance	Veiligheid	Duur-zaamheid	< 1x per 10 jaar	≥ 1x per 10 jaar	≥ 1x per jaar
							< 10%	10-50%	≥ 50%
H	Schade > 50 mln	> 20.000.000 vbm[1] (HS/MS station > 16 uur uitval)	Internationale commotie > 20.000 klachten Ernstig conflict met meerdere groepen stakeholders	Stille curator: strafzaak tegen directielid; geldboete > 0,1% omzet	Ongeval met 1 of meerdere doden tot gevolg	Emissie > 250 kton CO_2	H F	H C D B A A H D E	
M	Schade 5-50 mln	2.000.000 tot 20.000.000 vbm[1] (HS/MS station 4 uur uitval)	Nationale commotie 2.000-20.000 klachten Conflict met meerdere (groepen) stakeholders	Waarschuwing of aanwijzing bevoegd gezag; geldboete 4e-5e categorie	Ongevallen met letsel met verzuim	Emissie 25-250 kton CO_2	M	G M	E H
L	Schade < 5 mln	< 2.000.000 vbm[1] (MS-T station 4 uur uitval)	Lokale of regionale commotie < 2.000 klachten Conflict met een enkele (groep) stakeholder(s)	Onderzoek bevoegd gezag; geldboete < 4e categorie	Ongevallen met EHBO (geen verzuim) of incident	Emissie < 25 kton CO_2	L	M	M

L = Laag / M = Medium / H = Hoog / Risico = Kans x Impact

Betreft 2018 ■ Betreft 2019 ■ Nieuw in de top

[1] Verbruiksminuten: het aantal minuten dat een verbruiker als gevolg van een netstoring zonder stroom en/of gas zit.

A. Realiseren klantvraag blijft achter bij verwachting door schaarste van personeel, materiaal en/of netwerkcapaciteit

B. Financiële positie wordt beïnvloed door effecten van energietransitie en reguleringsmethodiek

C. Ongeautoriseerd gebruik van data en/of systemen

D. Ongevallen van medewerkers en/of omstanders als gevolg van onveilige situaties en/of falende assets

E. Niet tijdig anticiperen op nieuwe ontwikkelingen door onvoldoende flexibele organisatie, processen en/of systemen

F. Omvangrijke en langdurige onderbrekingen van de energievoorziening ten gevolge van natuurrampen, externe oorzaken of falende bedrijfsmiddelen/assets

G. Actieve rol van Enexis in de energietransitie wordt belemmerd door wet- en regelgeving

TOELICHTING PER RISICO

Hieronder zijn de strategische risico's beschreven. Specifieke risico's met betrekking tot de financiële instrumenten zijn beschreven in de jaarrekening.

A. Realiseren klantvraag blijft achter bij verwachting door schaarste van personeel, materiaal en/of netwerkcapaciteit

De energietransitie en hoogconjunctuur vertaalt zich naar meer netuitbreidingen en aansluitingen. Maar niet altijd is duidelijk waar en wanneer onze netten aangepast moeten zijn. In bepaalde delen van ons net kampen we met transportschaarste en kunnen klanten niet direct worden aangesloten. Daarnaast moeten onze instandhoudingsinvesteringen in het net op peil blijven. De extra vraag leidt ook tot een toenemende druk op beschikbare middelen (personeel en materiaal). Bij Enexis en haar aannemers is de personele inzet een knelpunt en op de markt wordt de kans groter dat we niet altijd op het juiste moment de benodigde materialen kunnen inkopen.

Concrete projecten voor duurzame energieopwekking proberen we direct te faciliteren. De hoofdinfrastructuur realiseren we proactief, op basis van onze inschattingen van de klantverwachting. We brengen ontwikkelingen vroegtijdig in kaart door het opstellen van energieplannen met gemeenten. De gevolgen van de schaarse middelen trachten we op te vangen door nieuwe efficiëntere en effectievere processen te implementeren, het optimaliseren van de operationele sturing en inzet van reservecapaciteit. Daarnaast verhogen we de capaciteit van personeel door extra instroom, opleidingscapaciteit en acties gericht op behoud van technisch gekwalificeerd personeel. Meer context over dit risico is te vinden in de hoofdstukken Klanten en netwerken en Veiligheid en expertise.

B. Financiële positie wordt beïnvloed door effecten van energietransitie en reguleringsmethodiek
De huidige reguleringsmethodiek heeft voor de netbeheerder enkele nadelige gevolgen. Vergoedingen voor extra investeringen als gevolg van de energietransitie worden uitgesteld tot de volgende reguleringsperiode, de vergoeding voor toekomstige vermogensposities is gebaseerd op historische tarieven en ook hogere kosten (bijv. van TenneT) worden pas later vergoed. Dit drukt de financiële ratio's en maakt extra investeringen minder aantrekkelijk.

De financiële risico's zijn inmiddels in kaart gebracht en gekwantificeerd en een relevante risicomanagementstrategie wordt ontwikkeld. We doen scenarioanalyses en onderzoeken in landelijk verband hoe de reguleringssystematiek moet worden aangepast. Meer context over dit risico is te vinden in het hoofdstuk Financiële positie.

C. Ongeautoriseerd gebruik van data en/of systemen
Het ongeautoriseerd toegang hebben of krijgen tot onze systemen en data kan leiden tot issues ten aanzien van veiligheid en business continuïteit. Een van de oorzaken is een toename van activiteiten van hackers en cybercriminelen.

We hebben een scala aan structurele security & privacy maatregelen, zoals autorisatiemanagement, Privacy Impact Assessments, periodieke penetratietesten, security scanning, training en screening van personeel. Om onze operationele technologie (OT) te beschermen, hebben we specifieke maatregelen zoals certificering medewerkers, firewalls en security-assessments op onze stations. Het geheel wordt centraal gecoördineerd door de stuurgroep privacy & security.
Meer context over dit risico is te vinden in het hoofdstuk Klanten en netwerken.

D. Ongevallen van medewerkers en/of omstanders als gevolg van onveilige situaties en/of falende assets
Het werk aan energienetten brengt risico's met zich mee voor de gezondheid van medewerkers en/of omstanders. Vanwege de aard van de primaire processen (het werken in de elektriciteits- en gasinfrastructuur en het werken in de publieke ruimte) is de kans op een ongeval altijd aanwezig. Ook door falende bedrijfsmiddelen/assets kunnen ernstige veiligheidsrisico's ontstaan.

Enexis geeft de hoogste prioriteit aan veiligheid. We verbeteren continu de veiligheidsmaatregelen. We analyseren structureel de risico's op onveilige situaties en incidenten in onze elektriciteits- en gasnetten. We hebben een vervangingsprogramma Gas en Elektriciteit en doen aan preventief onderhoud. Er wordt continu gewerkt aan versterking van het veiligheidsbewustzijn en alertheid van personeel, management en aannemers. Er is extra aandacht voor de rol van Enexis als opdrachtgever en de performance van aannemers. Veiligheid is een belangrijk element in al onze trainingen en programma's. Meer context over dit risico is te vinden in het hoofdstuk Veiligheid en expertise.

E. Niet tijdig anticiperen op nieuwe ontwikkelingen door onvoldoende flexibele organisatie, processen en/of systemen
Maatschappelijke en technologische ontwikkelingen stellen hoge eisen aan het verandervermogen van personeel en organisatie. Enexis streeft naar een hoog niveau van klanttevredenheid en wil tegemoetkomen aan de steeds hogere verwachting van onze klanten. Deze ontwikkelingen stellen andere eisen aan het verandervermogen van personeel en organisatie en maken een grote hoeveelheid aanpassingen in onze processen en systemen noodzakelijk. De complexiteit van ICT neemt toe en heeft effect op ons verandervermogen en onze wendbaarheid. ICT speelt een steeds prominentere rol in onze operationele processen. Het risico bestaat dat onze organisatie, systemen en klantenprocessen onvoldoende snel verbeteren en daarmee onze doelen op het gebied van klanttevredenheid in gevaar komen.

Een breed scala aan maatregelen is getroffen en in ontwikkeling om de wendbaarheid in de volle breedte te verhogen, denk aan maatregelen gericht op duurzame inzetbaarheid en kennisontwikkeling van medewerkers. Er lopen diverse transitieprogramma's, waaronder een langdurig programma op het gebied van gedrag en leiderschap en ICT. ICT-projecten worden geprioriteerd op basis van onze strategische doelen en de noodzaak vanuit de markt. We rationaliseren ons ICT-landschap. Er is een nauwe samenwerking tussen de business en ICT om doelarchitectuur te bereiken en ICT-kosten te verlagen. Om de verwachtingen van klanten beter te managen, zorgen wij voor proactieve communicatie, transparantie in het proces en een versterkte samenwerking met ketenpartners (zoals aannemers). Meer context over dit risico is te vinden in de hoofdstukken Klanten en netwerken en Veiligheid en expertise.

F. Omvangrijke en langdurige onderbrekingen van de energievoorziening ten gevolge van natuurrampen, externe oorzaken of falende bedrijfsmiddelen/assets
Door onder andere natuurrampen, zoals overstromingen en aardbevingen, of moedwillig handelen of falende bedrijfsmiddelen/assets kunnen ernstige storingen optreden in onze netten. Langdurige en omvangrijke onderbrekingen van de energievoorziening kunnen hiervan het gevolg zijn.

Onze Maintenance Engineering, Ontwerprichtlijnen, Netredundantie en Onderhoudsprogramma's zijn gericht op een zo betrouwbaar mogelijk net. Met betrekking tot aardbevings- en overstromingsrisico's zijn er specifieke preventieve maatregelen getroffen en na incidenten worden extra controles uitgevoerd. Daarnaast voorzien onze crisismanagementplannen in adequate acties om veiligheid zeker te stellen en levering zo spoedig mogelijk te herstellen, met versterkte aandacht voor crisiscommunicatie. Meer context over dit risico is te vinden in het hoofdstuk Klanten en netwerken.

G. Actieve rol van Enexis in de energietransitie wordt belemmerd door wet- en regelgeving
Enexis wil helpen de klimaatdoelen te realiseren. We zoeken nieuwe oplossingen om het elektriciteitsnetwerk stabiel en betrouwbaar te houden bij extra energieaanbod. Ook ontwikkelen we visies en concepten op gebied van energietransitie gericht op de verduurzaming van de warmtelevering. De rol die netwerkbedrijven willen nemen op het gebied van de energietransitie wordt echter belemmerd door de Energie wet- en regelgevingen en een gering draagvlak voor onze rol bij marktpartijen. Dit kan leiden tot een vertraging of het niet realiseren van maatschappelijke doelen op het gebied van de energietransitie.

Om beter aan te sluiten bij de maatschappelijke behoeften hebben wij stakeholdermanagement ingericht, waarbij gebruik gemaakt wordt van gebiedsteams. Meer context over dit risico is te vinden in het hoofdstuk Duurzaam handelen.

MEDEZEGGENSCHAP BIJ ENEXIS

In de Ondernemingsraad denken medewerkers mee over het beleid van de organisatie. Een belangrijke taak; zeker nu het werk in de energietransitie verandert én toeneemt. In 2019 werd met de RvB onder meer gesproken over het tekort aan technici, de inzetbaarheid van medewerkers en de nieuwe cao's.

Voor de nieuwe leden van de Ondernemingsraad was 2019 het eerste volledige medezeggenschapsjaar. De samenwerking en professionaliteit van Ondernemingsraad en Onderdeelcommissies is in 1,5 jaar zichtbaar gegroeid, mede als gevolg van de gezamenlijke deelname aan het programma Gedrag & Leiderschap.

AANTREKKELIJK ARBEIDSVOORWAARDENPAKKET

In goed overleg met de vakbonden werd in 2019 uitvoerig gesproken over de bedrijfsregelingen en arbeidsvoorwaarden bij Enexis. Een aantrekkelijk arbeidsvoorwaardenpakket is in een krappe arbeidsmarkt belangrijk om medewerkers aan te trekken en te binden. Vanaf 2020 zijn er voor medewerkers van Enexis Groep twee cao's van toepassing: de cao Netwerkbedrijven en de bedrijfs-cao Enexis. Na doorvoering van de cao-resultaten in de bedrijfsregelingen zal in samenspraak met de OR gekeken worden naar actualisering en/of modernisering van deze regelingen.

INZETBAARHEID VAN MEDEWERKERS

Nu de cao's definitief zijn, wordt in 2020 een vervolg gegeven aan de behandeling van het initiatiefvoorstel om de regeling DI+ te optimaliseren. Deze regeling voorziet sinds 2014 in extra faciliteiten en begeleiding om de inzetbaarheid van medewerkers te vergroten en hiermee boventalligheid te voorkomen. In dit kader pleit de Ondernemingsraad ook voor een goede strategische personeelsplanning. Nu technisch personeel schaars is, moeten kwaliteiten in de organisatie zo goed mogelijk benut worden.

In 2019 adviseerde de Ondernemingsraad over de verzelfstandiging van Buurkracht en het toekomstperspectief van medewerkers die voor dit programma werkten. De participatie en betrokkenheid van medewerkers bij het proces van verzelfstandiging was groot. Medewerkers zijn gedreven om hun werk voor het programma voort te zetten en, zonder bemiddeling van de medezeggenschap, afspraken te maken over de personeelsvoorwaarden na de verzelfstandiging.

SAMENWERKING MET RVB EN RVC

In 2019 werd kennisgemaakt met de nieuwe commissaris, mevrouw Anita Arts. Zij werd aangesteld op voordracht van de Ondernemingsraad. De OR waardeert de goede samenwerking met de bestuurder en de Raad van Commissarissen.

Leden Ondernemingsraad

Eef Verhoeven (voorzitter), Han de Jong (plaatsvervangend voorzitter), Peter Doreleijers (secretaris), Lucas Arts (plaatsvervangend secretaris) teruggetreden per 13 maart, Peter Weldam (plaatsvervangend secretaris) per 4 april, Lianne Dreef-Ritmeijer, Frank Niessen, Peter van Huizen, Liza Wilts, Marysia Zolik, Jo Custers (ambtelijk secretaris).

Linking pins vanuit de Onderdeelcommissies

Lisa Bisschop (tot 30 april), Rianne van den Oever en Frank van Rossum (OC-Enpuls), Harrie Darding (OC-Fudura), Cas Kuntzelaers (tot 25 april), Greet ter Laan (vanaf 25 april) (OC-Klant en Markt), Chris Warmerdam (OC-Infra), Peter Weldam (tot 4 april), Arnoud Brouwer (vanaf 4 april) en Wouter Gerarts (OC-StAM).

BESTUURSVERKLARING

De Raad van Bestuur (RvB) is verantwoordelijk voor de effectiviteit van de opzet en werking van het interne risicobeheersings- en controlesysteem van Enexis. Dit systeem heeft als doel de realisatie van strategische, operationele en financiële doelstellingen te bewaken en richt zich op alle facetten van de onderneming. Van strategische en operationele risico's tot de betrouwbaarheid van (financiële) rapportages en het voldoen aan wet- en regelgeving.

In het hoofdstuk 'Governance en risicomanagement' zijn ons interne risicobeheersings- en controlesysteem en ons risicoprofiel beschreven. Geen enkel systeem kan absolute zekerheid geven dat we ondernemingsdoelstellingen realiseren of materiële fouten, verliezen, fraude of overtreding van wet- en regelgeving in de processen en financiële verslaggeving voorkomen.
De RvB heeft de opzet en werking van het interne risicobeheersings- en controlesysteem gedurende 2019 geëvalueerd, mede op basis van de business control-informatie, 'Letters of Representation' en rapportages van de interne auditor. De uitkomsten van deze evaluatie en het risicoprofiel zijn besproken met de Auditcommissie van de Raad van Commissarissen, in aanwezigheid van de interne auditor en externe accountant.
Wij verklaren dat:

- in dit verslag de materiële risico's en onzekerheden zijn vermeld die relevant zijn ter zake van de verwachting van de continuïteit van de vennootschap voor een periode van twaalf maanden na opstelling van dit verslag;
- het naar de huidige stand van zaken gerechtvaardigd is dat de financiële verslaggeving is opgesteld op going concern basis;
- dit verslag in voldoende mate inzicht geeft in tekortkomingen in de werking van het interne risicobeheersings- en controlesysteem;
- voornoemd systeem een redelijke mate van zekerheid geeft dat de (financiële) verslaggeving geen onjuistheden van materieel belang bevat.

's-Hertogenbosch, 19 februari 2020

De Raad van Bestuur

Peter Vermaat, voorzitter Raad van Bestuur
Maarten Blacquière, lid Raad van Bestuur

RAAD VAN BESTUUR

PETER VERMAAT
VOORZITTER RAAD VAN BESTUUR

Peter Vermaat (1965) studeerde Civiele Techniek aan de Technische Universiteit Delft. Aansluitend behaalde hij zijn MBA aan de Rotterdam School of Management. In 1991 begon hij zijn loopbaan bij bouwconcern VolkerWessels, waar hij diverse directiefuncties vervulde. Vanaf 2008 tot medio 2014 was hij CEO van Waterbedrijf Evides. Vanaf 1 augustus 2014 vervult hij de functie van CEO bij Enexis. In de loop der jaren heeft hij, zowel nationaal als internationaal, veel ervaring opgedaan met het bedrijfsmatig managen van de publieke infrastructuur voor de transport-, energie- en waterketen, met speciale aandacht voor duurzaamheid en publiek-private samenwerking (PPS). Peter Vermaat is verder bestuurslid van de KVGN en de Nederlandse Vereniging Duurzame Energie (NVDE). Medio 2020 neemt Peter Vermaat afscheid van Enexis en zal hij zijn taken overdragen aan een opvolger.

MAARTEN BLACQUIÈRE
LID RAAD VAN BESTUUR/CFO

Maarten Blacquière (1967) studeerde Technische Bedrijfskunde aan de Universiteit Twente. In 1989 trad hij in dienst bij Esso Nederland waar hij diverse functies in binnen- en buitenland bekleedde. Van 2005 tot en met 2012 was hij CFO van gashandelsonderneming GasTerra. Sinds 1 januari 2013 is hij lid van de Raad van Bestuur / CFO van Enexis. Daarnaast was Maarten Blacquière tot en met september 2019 lid van de Raad van Toezicht van Zorggroep Treant. In oktober 2014 trad hij toe tot de Raad van Commissarissen van Energie Data Services Nederland (EDSN). In 2018 trad Maarten Blacquière tevens toe tot de Raad van Commissarissen van Ultra-Centrifuge Nederland N.V.

RAAD VAN COMMISSARISSEN

Carmen Velthuis, Piet Moerland, Anita Arts, Marc Calon, Joost van Dijk

PIET MOERLAND

De heer Moerland (1949) is herbenoemd als commissaris in 2018 en aftredend in 2022. Hij is voorzitter van de Raad van Commissarissen en van de Remuneratie- en Selectiecommissie. Hiervoor was hij bestuursvoorzitter van Rabobank Nederland. Tevens is hij voorzitter van het bestuur St. Berenschot Beheer, voorzitter Raad van Toezicht van de St. Stadhuismuseum Zierikzee en bestuurslid St. Administratiekantoor Heijmans. Hij heeft de Nederlandse nationaliteit.

JOOST VAN DIJK

De heer van Dijk (1961) is benoemd als commissaris in 2016 en aftredend in 2020. Hij is tevens lid van de Remuneratie- en Selectiecommissie. De heer van Dijk is verder actief als adviseur en coach van bestuurders van ondernemingen en begeleidt hen in het doorvoeren van strategische transities. Hij heeft de Nederlandse nationaliteit.

ANITA ARTS

Mevrouw Arts (1959) is benoemd als commissaris in 2019 en aftredend in 2023. Zij is tevens lid van de Auditcommissie. Mevrouw Arts is voorzitter Raad van Bestuur van het Flevoziekenhuis in Almere. Daarnaast is zij lid van het bestuur van de NVZ (Nederlandse Vereniging van Ziekenhuizen), lid Raad van Toezicht van de NOS (tot 1 december), lid Raad van Advies SEO Economisch Onderzoek, lid Economic Board Almere en Lid Higher Education Development Board Hogeschool Windesheim. Zij heeft de Nederlandse nationaliteit.

MARC CALON

De heer Calon (1959) is herbenoemd als commissaris in 2016 en aftredend in 2020. Hij is vice-voorzitter van de Raad van Commissarissen en lid van de Auditcommissie. De heer Calon was Gedeputeerde in de provincie Groningen. Hij is voorzitter van LTO Nederland, voorzitter van Agriterra en lid van de SER. Hij heeft de Nederlandse nationaliteit.

CARMEN VELTHUIS

Mevrouw Velthuis (1974) is benoemd als commissaris in 2016 en aftredend in 2020. Zij is tevens voorzitter van de Auditcommissie. Mevrouw Velthuis is sinds 2017 werkzaam als CFO van het Europese Cluster bij Vodafone Group in Londen, hiervoor was zij CFO bij Vodafone Nederland. Zij heeft de Nederlandse nationaliteit.

JAARREKENING

GECONSOLIDEERDE JAARREKENING 2019 59
Geconsolideerde winst-en-verliesrekening 59
Geconsolideerd overzicht van het totaalresultaat 59
Geconsolideerde balans 60
Geconsolideerd kasstroomoverzicht 61
Geconsolideerd mutatieoverzicht van het eigen vermogen 61

TOELICHTINGEN OP DE GECONSOLIDEERDE JAARREKENING 62
1. Algemene informatie 62
2. Grondslagen voor de financiële verslaggeving 62
3. Segmentatie 67
4. Acquisities en verkopen 69

NOTEN BIJ DE GECONSOLIDEERDE JAARREKENING 70
1. Netto-omzet 70
2. Kosten van transportdiensten en van distributieverliezen 71
3. Overige bedrijfsopbrengsten 71
4. Personeelskosten 71
5. Afschrijvingen en buitengebruikstellingen 72
6. Kosten uitbesteed werk, materialen en andere externe kosten 73
7. Overige bedrijfskosten 73
8. Geactiveerde kosten eigen productie 73
9. Resultaat deelnemingen en joint arrangements 73
10. Financiële baten en lasten 74
11. Incidentele posten 74
12. Belastingen 75
13. Materiële vaste activa 76
14. Immateriële vaste activa 77
15. Gebruiksrecht activa 79
16. Deelnemingen en joint arrangements 80
17. Overige financiële vaste activa 81
18. Voorraden 82
19. Vorderingen 82
20. Winstbelasting 83
21. Overige financiële activa (kortlopend) 83
22. Liquide middelen 83
23. Eigen vermogen 83
24. Rentedragende verplichtingen (langlopend) 84
25. Voorzieningen 84
26. Vooruitontvangen bijdragen in aanleg van netten en aansluitingen 85
27. Latente belastingen 86
28. Overige langlopende verplichtingen 86
29. Handelsschulden en overige te betalen posten 86
30. Rentedragende verplichtingen (kortlopend) 86
31. Toelichting op kasstroomoverzicht 87
32. Financieringsbeleid en risico's financiële instrumenten 88
33. Informatie verbonden partijen 91
34. Niet uit de balans blijkende verplichtingen en activa 92
35. Beloning en Wet Normering bezoldiging Topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) 93
36. Gebeurtenissen na balansdatum 95

ENKELVOUDIGE JAARREKENING 2019 96
Enkelvoudige winst-en-verliesrekening 96
Enkelvoudige balans 97

TOELICHTINGEN OP DE ENKELVOUDIGE JAARREKENING 98
Grondslagen voor de financiële verslaggeving 98

NOTEN BIJ DE ENKELVOUDIGE JAARREKENING 99
37. Resultaat deelnemingen in groepsmaatschappijen 99
38. Financiële baten en lasten 99
39. Belastingen 99
40. Deelnemingen in groepsmaatschappijen 100
41. Overige financiële vaste activa 100
42. Vorderingen 101
43. Winstbelasting 101
44. Overige financiële activa (kortlopend) 101
45. Liquide middelen 101
46. Eigen vermogen 101
47. Latente belastingen 102
48. Voorziening deelneming 102
49. Rentedragende verplichtingen (langlopend) 102
50. Handelsschulden en overige te betalen posten 103
51. Rentedragende verplichtingen (kortlopend) 103
52. Informatie verbonden partijen 103
53. Beloning Raad van Bestuur en Raad van Commissarissen 103
54. Deelnemingen en joint arrangements 103
55. Winstbestemming 104
56. Gebeurtenissen na balansdatum 104

GECONSOLIDEERDE JAARREKENING 2019

GECONSOLIDEERDE WINST-EN-VERLIESREKENING

€ miljoen	Noot		2019		2018
Netto-omzet	1		1.491		1.445
Af: Kosten van transportdiensten en van distributieverliezen	2		232		228
Overige bedrijfsopbrengsten	3		12		4
Voor bedrijfsactiviteiten beschikbaar saldo			1.271		1.221
Personeelskosten	4	493		391	
Afschrijvingen en buitengebruikstellingen	5	379		349	
Kosten uitbesteed werk, materialen en andere externe kosten	6	208		217	
Overige bedrijfskosten	7	29		29	
Geactiveerde kosten eigen productie	8	-191		-169	
			918		817
Bedrijfsresultaat			**353**		**404**
Resultaat deelnemingen en joint arrangements	9		-1		0
Financiële baten	10	3		3	
Financiële lasten	10	55		61	
Financiële baten en lasten			**-52**		**-58**
Resultaat vóór belastingen	11		**300**		**346**
Belastingen	12		-90		-27
Resultaat na belastingen			**210**		**319**
Toekomend aan:					
Minderheidsaandeelhouders			0		0
Aandeelhouders			210		319
Gemiddeld aantal aandelen in boekjaar			149.682.196		149.682.196
Winst per aandeel [1]			**1,40**		**2,13**

1 In euro's, verwatering van winsten is niet van toepassing.

GECONSOLIDEERD OVERZICHT VAN HET TOTAALRESULTAAT

€ miljoen	2019	2018
Resultaat na belastingen	210	319
Vrijval niet-gerealiseerde resultaten via hedgereserve	0	0
Belastingen vrijval niet-gerealiseerde resultaten via eigen vermogen	0	0
Totaalresultaat incl. niet-gerealiseerde resultaten [1]	**210**	**319**
Toekomend aan:		
Minderheidsaandeelhouders	0	0
Aandeelhouders	210	319

1 De niet-gerealiseerde bedragen in het totaalresultaat betreffen louter bedragen die in latere periodes in de winst-en-verliesrekening worden verantwoord.

GECONSOLIDEERDE BALANS

€ miljoen	Noot	31 december 2019	31 december 2018
Activa			
Materiële vaste activa	13	7.598	7.226
Immateriële vaste activa	14	252	229
Gebruiksrecht activa	15	106	-
Deelnemingen en joint arrangements	16	8	9
Overige financiële vaste activa	17	16	16
Vaste activa		**7.980**	**7.480**
Voorraden	18	18	19
Vorderingen	19	181	160
Winstbelasting	20	7	22
Overige financiële activa (kortlopend)	21	10	3
Liquide middelen	22	62	31
Vlottende activa		**278**	**235**
Totaal activa		**8.258**	**7.715**

€ miljoen	Noot	31 december 2019	31 december 2018
Passiva			
Geplaatst en gestort aandelenkapitaal		150	150
Agioreserve		2.436	2.436
Algemene reserve		1.318	1.121
Hedgereserve		-2	-2
Resultaat van het boekjaar		210	319
Eigen vermogen	23	**4.112**	**4.024**
Rentedragende verplichtingen (langlopend)	24	1.868	1.790
Voorzieningen (langlopend)	25	36	37
Vooruitontvangen bijdragen in aanleg van netten en aansluitingen	26	859	777
Latente belastingen	27	283	262
Overige langlopende verplichtingen	28	1	2
Langlopende verplichtingen		**3.047**	**2.868**
Handelsschulden en overige te betalen posten	29	245	287
Rentedragende verplichtingen (kortlopend)	30	828	513
Voorzieningen (kortlopend)	25	4	3
In volgend jaar te amortiseren vooruitontvangen bijdragen	26	22	20
Kortlopende verplichtingen		**1.099**	**823**
Totaal passiva		**8.258**	**7.715**

GECONSOLIDEERD KASSTROOMOVERZICHT

€ miljoen	Noot	2019	2018
Resultaat na belastingen		210	319
Afschrijvingen en buitengebruikstellingen	5	379	349
Geamortiseerde bijdragen in aanleg van netten en aansluitingen	26	-21	-19
Ontvangen bijdragen in aanleg van netten en aansluitingen	26	105	82
Resultaat deelnemingen	9	1	0
Ontvangen dividend deelnemingen	16	0	0
Mutatie operationeel werkkapitaal	31	-46	26
Mutatie latente belastingen	12	21	-31
Mutatie voorzieningen (langlopend)	25	-1	-47
Mutatie overige langlopende verplichtingen	28	-1	0
Kasstroom uit operationele activiteiten		**647**	**679**
Investeringen in materiële vaste activa	13	-694	-594
Investeringen in immateriële vaste activa	14	-52	-49
Verstrekte leningen	17	-14	-7
Storting in deposito's en geldmarktfondsen	21	-50	0
Opname uit deposito's en geldmarktfondsen	21	50	0
Aflossing verstrekte leningen	17	7	4
Kasstroom uit investeringsactiviteiten		**-753**	**-646**
Kasstroom voor financieringsactiviteiten		**-106**	**33**
Uitgifte obligatieleningen [1)]	24 en 30	496	-
Opname van rentedragende verplichtingen	24 en 30	1.649	1.250
Aflossing aandeelhouderslening tranche D	24 en 30	-350	-
Aflossing van rentedragende verplichtingen	24 en 30	-1.508	-1.205
Aflossing van Leaseverplichting	15	-28	-
Uitbetaald dividend	33	-122	-103
Kasstroom uit financieringsactiviteiten		**137**	**-58**
Totaal kasstromen		**31**	**-25**
Netto liquide middelen begin boekjaar	31	31	56
Netto liquide middelen ultimo boekjaar	31	**62**	**31**

1 € 500 miljoen nominaal na aftrek van € 4 miljoen aan emissiekosten die gedurende de looptijd van de lening geamortiseerd worden.

GECONSOLIDEERD MUTATIEOVERZICHT VAN HET EIGEN VERMOGEN

€ miljoen	Aantal gewone aandelen	Aandelen-kapitaal	Agio-reserve	Algemene reserve	Hedge-reserve	Resultaat boekjaar	Totaal eigen vermogen
Stand per 1 januari 2018	**149.682.196**	**150**	**2.436**	**1.017**	**-2**	**207**	**3.808**
Resultaat na belastingen 2018	-	-	-	-	-	319	319
Amortisatie hedgereserve in 2018	-	-	-	-	0	-	0
Totaalresultaat inclusief niet-gerealiseerde resultaten	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**319**	**319**
Bestemming resultaat 2017	-	-	-	104	-	-104	0
Dividenduitkering over 2017	-	-	-	-	-	-103	-103
Stand per 31 december 2018[1)]	**149.682.196**	**150**	**2.436**	**1.121**	**-2**	**319**	**4.024**
Stand per 1 januari 2019	**149.682.196**	**150**	**2.436**	**1.121**	**-2**	**319**	**4.024**
Resultaat na belastingen 2019[1)]	-	-	-	-	-	210	210
Amortisatie hedgereserve in 2019	-	-	-	-	0	-	0
Totaalresultaat inclusief niet-gerealiseerde resultaten	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**210**	**210**
Bestemming resultaat 2018	-	-	-	197	-	-197	0
Dividenduitkering over 2018	-	-	-	-	-	-122	-122
Stand per 31 december 2019[2)]	**149.682.196**	**150**	**2.436**	**1.318**	**-2**	**210**	**4.112**

1 De in 2019 aan aandeelhouders toekomende en betaalde dividenduitkering over 2018 bedraagt € 0,82 per aandeel (2018: € 0,69), waarbij is gerekend met het aantal aandelen gedurende het boekjaar.
2 Ultimo 2019 bedroeg het totaal eigen vermogen (vóór winstbestemming) per aandeel € 27,47 (2018: € 26,88), waarbij is gerekend met het aantal aandelen ultimo boekjaar.

TOELICHTINGEN OP DE GECONSOLIDEERDE JAARREKENING

1. ALGEMENE INFORMATIE

Enexis Holding N.V. is gevestigd aan de Magistratenlaan 116 te 's-Hertogenbosch in Nederland (KvK nummer 17238877) en is verantwoordelijk voor de aanleg, het onderhoud, het beheer en de ontwikkeling van distributienetten voor elektriciteit (stroomkabels en midden- en laagspanningsstations) en gas (gasleidingen en gasstations) en daaraan verwante activiteiten. De verwante diensten betreffen met name kernversterkende, niet-gereguleerde activiteiten op het gebied van meetdiensten, openbare verlichting, de verhuur van middenspanningsinstallaties, de aanleg en het beheer van particuliere energiedistributienetten en het versnellen van de transitie naar een duurzame energievoorziening.

Enexis Holding N.V. is een naamloze vennootschap. De geconsolideerde jaarrekening van de vennootschap over het boekjaar 2019 omvat de vennootschap en haar dochterondernemingen (hierna te noemen Groep). Van de aandelen van Enexis Holding N.V. wordt circa 76% gehouden door 5 Nederlandse provincies en circa 24% door 88 gemeenten. Enexis Holding N.V. staat aan het hoofd van de Groep.

De door Enexis Holding N.V. opgestelde en door PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. gecontroleerde jaarrekening is op 19 februari 2020 ter ondertekening aangeboden aan de Raad van Commissarissen. De door de Raad van Commissarissen getekende jaarrekening wordt op 9 april 2020 ter vaststelling aangeboden aan de Algemene Vergadering van Aandeelhouders.

2. GRONDSLAGEN VOOR DE FINANCIËLE VERSLAGGEVING

2.1 ALGEMEEN

De geconsolideerde jaarrekening van Enexis Holding N.V. bevat de geconsolideerde winst-en-verliesrekening, het geconsolideerd overzicht van het totaalresultaat, de geconsolideerde balans, het geconsolideerd kasstroomoverzicht en het geconsolideerd mutatieoverzicht van het eigen vermogen. De toelichtingen bij de in de geconsolideerde jaarrekening opgenomen financiële overzichten maken integraal deel uit van de geconsolideerde jaarrekening van Enexis Holding N.V.

De functionele valuta van Enexis Holding N.V. is de euro. Alle bedragen zijn, tenzij anders vermeld, opgenomen in miljoenen euro's. Aan- en verkooptransacties in vreemde valuta worden op transactiedatum verwerkt tegen de koers van afwikkeling.

Enexis Holding N.V. hanteert als grondslagen voor waardering en resultaatbepaling de International Financial Reporting Standards (IFRS) zoals aanvaard binnen de Europese Unie. Voorts is de jaarrekening opgesteld volgens de bepalingen van Titel 9 Boek 2 BW. De jaarrekening is opgesteld op basis van historische kosten, tenzij anders vermeld.

2.2 WIJZIGINGEN IN IFRS

STANDAARDEN VAN KRACHT PER 1 JANUARI 2019

Per 1 januari 2019 zijn de volgende nieuwe of gewijzigde IFRS-standaarden en IFRIC-interpretaties van kracht.

- IFRS 16 – Leases is door de IASB gepubliceerd op 13 januari 2016 en is van kracht per 1 januari 2019. IFRS 16 is door de Europese Unie aanvaard op 31 oktober 2017.

De nieuwe leasestandaard, IFRS 16, die van kracht is per 1 januari 2019, heeft tot gevolg dat alle leases en huurverplichtingen die voorheen als niet uit de balans blijkende verplichtingen werden weergegeven, in de balans worden verantwoord. Enexis heeft in 2018 de lease- en huurcontracten getoetst aan de IFRS 16 criteria. Ook is het bestaande control framework getoetst op toereikendheid.

Op basis van de contractenportefeuille is geconcludeerd dat contracten met betrekking tot leaseauto's en contracten met betrekking tot huur van kantoorlocaties als lease onder de nieuwe IFRS 16 standaard kwalificeren. Enexis Holding N.V. maakt gebruik van de volgende uitsluitingsmogelijkheden die worden geboden onder IFRS 16:

- Contracten met een looptijd korter dan 12 maanden zijn uitgesloten;
- Contracten met een lage waarde (€ 5.000) zijn uitgesloten;
- Voor de assetcategorie leaseauto's wordt gebruik gemaakt van de praktische mogelijkheid om de niet leasecomponent en leasecomponenten op te nemen in de leaseverplichting.

Eerste verwerking van de nieuwe standaard heeft plaatsgevonden met gebruikmaking van de mogelijkheid (via de gemodificeerde retrospectieve methode) om de waarde per 1 januari 2019 van het gebruiksrecht (het actief) gelijk te stellen aan de waarde van de hieraan gerelateerde leaseverplichting (de schuld).

Het effect van de toepassing van IFRS 16 per 1 januari 2019 is als volgt:

€ miljoen	1 januari 2019
Operationele leaseverplichtingen toegelicht ultimo 2018	75
Bij: non-lease componenten	9
Af: vrijgesteld deel (korte-termijn leases auto's)	-3
Af: verdiscontering incrementele rentevoet op 1 januari 2019	-1
Leaseverplichting verantwoord op 1 januari 2019	**80**

Door toepassing van IFRS 16 is het resultaat vóór belastingen in 2019 met € 0,2 miljoen afgenomen. Voorts heeft IFRS 16 een reclassificatie in de winst-en-verliesrekening tot gevolg van de personeelskosten (-€ 10 miljoen) en andere externe kosten (-€ 18 miljoen) naar de afschrijvingskosten (€ 28 miljoen) en financiële lasten (€ 0,4 miljoen).

€ miljoen	Winst-en-verliesrekening ná stelselwijziging	Winst-en-verliesrekening vóór stelselwijziging	Verschil
Personeelskosten	493	503	-10
Kosten uitbesteed werk, materialen en andere externe kosten	208	226	-18
Financiële lasten	55	55	0
Afschrijvingen en buitengebruikstellingen	379	351	28
Totaal	**1.135**	**1.135**	

Lessoraccounting onder IFRS 16 is niet significant gewijzigd ten opzichte van de accounting regels onder IAS 17. Lessors zullen alle leases classificeren zoals in IAS 17 waarbij onderscheid dient te worden gemaakt tussen operational en financial leases. IFRS 16 verplicht zowel lessees als lessors een diepgaandere toelichting in de jaarrekening op te nemen ten opzichte van IAS 17.
De toelichting ten aanzien van lessorcontracten heeft geen cijfermatige impact op de jaarrekening 2019 van Enexis Groep.

- Wijzigingen in IAS 28 – Langetermijn belangen in deelnemingen en joint ventures, van kracht per 1 januari 2019.
- Jaarlijkse verbeteringen van IFRS-standaarden, cyclus 2015-2017, van kracht per 1 januari 2019.
- Wijzigingen in IAS 19 – Plan wijzigingen, verkorting of verrekening, van kracht per 1 januari 2019.

Bovenstaande wijzigingen en verbeteringen in de standaarden per 2019 hebben geen directe gevolgen op het vermogen en het resultaat van Enexis of zijn niet van toepassing voor Enexis.

TOEKOMSTIGE STANDAARDEN DIE NOG NIET VAN KRACHT ZIJN IN 2019

Onderstaande verbeteringen en wijzigingen van IFRS-standaarden zijn gepubliceerd, en in de komende jaren van kracht.

- Wijzigingen in verwijzingen in het conceptuele raamwerk in IFRS-standaarden, van kracht per 1 januari 2020.
- Wijzigingen in IFRS 3 – bedrijfscombinaties, van kracht per 1 januari 2020.
- Wijzigingen in IAS 1 en IAS 8 – definitie materialiteit, van kracht per 1 januari 2020.
- IFRS 17 – 'Verzekeringscontracten', van kracht per 1 januari 2021.

De aangepaste standaarden per 2020 hebben geen directe gevolgen op het vermogen en het resultaat van Enexis of zijn niet van toepassing voor Enexis.

2.3 GRONDSLAGEN VOOR DE CONSOLIDATIE

De geconsolideerde jaarrekening bevat de jaarrekening van Enexis Holding N.V. en haar groepsmaatschappijen.

Groepsmaatschappijen betreffen alle entiteiten waarover de groep de zeggenschap heeft, dat wil zeggen dat de groep blootgesteld is aan, of recht heeft op, variabele resultaten vanuit zijn betrokkenheid bij de entiteit en de mogelijkheid heeft om deze resultaten te beïnvloeden door zijn macht om de activiteiten van de entiteit te sturen. Groepsmaatschappijen worden betrokken in de consolidatie vanaf de datum waarop hier sprake van is. Vanaf de datum dat niet meer aan de criteria van groepsmaatschappijen wordt voldaan, wordt de groepsmaatschappij niet langer betrokken in de consolidatie.

Bij de consolidatie wordt de integrale methode toegepast. In het geval dat het belang van Enexis Holding N.V. in de groepsmaatschappij minder dan 100% bedraagt, wordt het aandeel van derden in het eigen vermogen en in het resultaat opgenomen. Financiële relaties en resultaten tussen geconsolideerde maatschappijen onderling worden geëlimineerd.

Bij verlies van zeggenschap worden de activa en verplichtingen van de dochteronderneming, eventuele minderheidsbelangen en overige met de dochteronderneming samenhangende vermogenscomponenten niet langer in de balans verantwoord.
Het eventuele overschot of tekort op het verlies van zeggenschap wordt opgenomen in de winst-en-verliesrekening. Indien de Groep een belang behoudt in de voormalige dochteronderneming, wordt dat belang tegen de reële waarde verantwoord per de datum dat niet langer sprake was van zeggenschap. Het belang wordt na eerste opname als een investering verwerkt volgens de 'equity'-methode.

2.4 GRONDSLAGEN VOOR WAARDERING EN RESULTAATBEPALING

SCHATTINGEN EN VERONDERSTELLINGEN

Bij het opstellen van de jaarrekening worden bepaalde schattingen en veronderstellingen gedaan die medebepalend zijn voor de opgenomen bedragen. Verschillen tussen de werkelijke uitkomsten en de schattingen en veronderstellingen zijn van invloed op de bedragen die in toekomstige periodes worden gerapporteerd.

Door het management gehanteerde veronderstellingen, aannames en schattingen zijn met name van invloed op de waardering en de noodzaak tot een bijzondere waardevermindering (noot 13, 14 en 15), de noodzaak tot eventuele waardeverminderingen van debiteuren (noot 19), de waarderingen van voorzieningen (noot 25), de verantwoording van netto-omzet (noot 1) en allocatie en reconciliatie (noot 2).

Vooruitontvangen bijdragen ontvangen van klanten voor het maken van een aansluiting en de aanleg van het net ziet Enexis niet als seperate prestatieverplichting. Voor een verdere toelichting van de getroffen aannames verwijzen we naar noot 26.

VALUTA

Niet-monetaire activa die volgens de verkrijgingsprijs worden gewaardeerd in een vreemde valuta worden omgerekend tegen de wisselkoers op de transactiedatum. Niet-monetaire activa die volgens de actuele waarde worden gewaardeerd in een vreemde valuta worden omgerekend tegen de wisselkoers op het moment waarop de actuele waarde werd bepaald.

SALDERING

Saldering van actief- en passiefposten vindt per tegenpartij plaats indien er sprake is van een contractueel recht om de opgenomen bedragen te salderen en er sprake is van de intentie om te salderen. Ontbreekt het recht om bedragen te salderen of het voornemen actief- en passiefposten gelijktijdig af te wikkelen, dan worden deze apart verantwoord.

Daar waar op basis van een contract het recht bestaat tot het salderen van actief- en passiefposten, wordt dit in de betreffende noot toegelicht. Hierbij worden tevens de saldi van de actief- en passiefpost nader toegelicht.

PRESENTATIE

De presentatie van de winst-en-verliesrekening volgt de categoriale indeling. De kosten van transportdiensten en van distributieverliezen worden meteen na de netto-omzet en overige bedrijfsopbrengsten gepresenteerd vanwege de relatie met de netto-omzet, alsmede het onderscheid ten opzichte van de door onze organisatie op korte termijn meer beïnvloedbare andere bedrijfskosten.

WAARDERING TEGEN REËLE WAARDE

De Groep waardeert een aantal financiële instrumenten (zoals derivaten) per balansdatum tegen reële waarde. Bovendien worden de reële waarden van de rentedragende verplichtingen toegelicht in noot 32. 'Financieringsbeleid en risico's financiële instrumenten'. De reële waarde is de prijs die zou worden ontvangen indien het actief op de waarderingsdatum zou worden verkocht of die zou worden betaald om een verplichting over te dragen indien regelmatig transacties tussen marktdeelnemers zouden plaatsvinden. Bij een waardering tegen reële waarde wordt ervan uitgegaan dat de transactie om het actief te verkopen of de verplichting over te dragen plaatsvindt:

- op de belangrijkste markt voor het actief of de verplichting; of, als die er niet is,
- op de voordeligste markt voor het actief of de verplichting.

De Groep dient toegang te hebben tot de belangrijkste of voordeligste markt.

De reële waarde van een actief of een verplichting wordt bepaald met behulp van de veronderstellingen waarvan marktdeelnemers zouden uitgaan bij het waarderen van het actief of de verplichting, in de veronderstelling dat marktdeelnemers in hun economisch belang handelen. Bij de waardering van een niet-financieel actief tegen reële waarde wordt rekening gehouden met het vermogen van een marktdeelnemer om economische voordelen te genereren door het actief maximaal en optimaal te gebruiken óf door het te verkopen aan een andere marktdeelnemer die het actief maximaal en optimaal zou gebruiken.

De Groep gebruikt waarderingstechnieken die in de gegeven omstandigheden geëigend zijn en waarvoor voldoende gegevens beschikbaar zijn om de reële waarde te bepalen, en waarbij zo veel mogelijk relevante waarneembare inputs en zo weinig mogelijk niet-waarneembare inputs worden gebruikt.

Alle activa en verplichtingen ten aanzien waarvan de reële waarde wordt bepaald of in de jaarrekening wordt vermeld, worden in de navolgende reële waarde hiërarchie ingedeeld, op basis van de input van het laagste niveau dat significant is voor de gehele waardering:

- niveau 1: De reële waarde is gelijk aan genoteerde prijzen in een actieve markt.
- niveau 2: De reële waarde is gebaseerd op parameters die direct of indirect in de markt waarneembaar zijn.
- niveau 3: De reële waarde is gebaseerd op parameters die niet in de markt waarneembaar zijn.

Voor activa en verplichtingen die op terugkerende basis in de jaarrekening worden opgenomen tegen reële waarde, stelt de Groep aan het einde van iedere verslagperiode door herbeoordeling vast of er sprake is van wijzigingen in de niveau-indeling van de hiërarchie (op basis van de input van het laagste niveau dat significant is voor de gehele waardering).

Ten behoeve van de vermelding van reële waarden heeft de Groep categorieën activa en verplichtingen vastgesteld op basis van aard, eigenschappen en risico's van de activa en verplichtingen en het niveau in de reële waarde hiërarchie zoals in het bovenstaande is toegelicht.

BEDRIJFSCOMBINATIES EN GOODWILL

Bedrijfscombinaties worden administratief verwerkt via toepassing van de overnamemethode. De kosten van de overname worden gewaardeerd tegen de som van de reële waarde op overnamedatum van de overgedragen vergoeding en het bedrag van de minderheidsbelangen in de overgenomen entiteit. Voor iedere bedrijfscombinatie bepaalt de Groep of de minderheidsbelangen in de overgenomen entiteit worden gewaardeerd tegen reële waarde of het proportionele aandeel van de identificeerbare netto-activa van de overgenomen entiteit. Kosten die verband houden met de overname worden in het resultaat genomen in het jaar waarin deze kosten worden gemaakt.

Wanneer de Groep een bedrijf overneemt, beoordeelt ze de financiële activa en overgenomen verplichtingen voor gepaste classificering en toewijzing op basis van contractuele voorwaarden, economische omstandigheden en relevante omstandigheden op de verwervingsdatum. Dit omvat ook de scheiding van in contracten besloten afgeleide instrumenten in basiscontracten van de overgenomen partij.

Elke voorwaardelijke vergoeding die door de Groep wordt overgedragen, zal initieel worden gewaardeerd tegen reële waarde op de verwervingsdatum. Een voorwaardelijke vergoeding die classificeert als een actief of verplichting als financieel instrument, wordt tegen reële waarde gewaardeerd, waarbij wijzigingen in reële waarde worden verantwoord in de winst-en-verliesrekening.

Goodwill is het verschil tussen de kosten van overname van de onderneming minus het saldo van de reële waarde van identificeerbare activa en de reële waarde van de overgenomen verplichtingen van de onderneming. De kosten van overname van de onderneming zijn gewaardeerd tegen de som van de reële waarde op overnamedatum van de overgedragen vergoeding

en het bedrag van de minderheidsbelangen in de overgenomen entiteit. Goodwill wordt gewaardeerd tegen de kostprijs minus eventuele bijzondere waardeverminderingen. Goodwill wordt jaarlijks getoetst op bijzondere waardevermindering en wordt additioneel getoetst indien gebeurtenissen of veranderingen in omstandigheden erop wijzen dat de boekwaarde mogelijk een bijzondere waardevermindering heeft ondergaan. Een eenmaal genomen bijzondere waardevermindering van goodwill wordt nooit teruggedraaid.

Daar waar goodwill is gealloceerd aan een kasstroomgenererende eenheid en deel uitmaakt van de afgestoten activiteiten binnen deze eenheid, maakt de goodwill die betrekking heeft op de afgestoten activiteiten deel uit van de boekwaarde van de activiteiten bij het bepalen van het boekresultaat op de afgestoten activiteiten. Goodwill die onder deze omstandigheden wordt afgestoten, wordt gewaardeerd op basis van de relatieve waarden van de afgestoten activiteiten en het deel dat gehandhaafd blijft in de kasstroomgenererende eenheid.

BIJZONDERE WAARDEVERMINDERINGEN

Gedurende het verslagjaar wordt beoordeeld of er aanwijzingen zijn voor een bijzondere waardevermindering van activa. Indien dergelijke aanwijzingen bestaan, wordt een schatting gemaakt van de realiseerbare waarde van het actief. Voor de activa is de realiseerbare waarde gelijk aan de hoogste van de reële waarde minus verkoopkosten of de indirecte opbrengstwaarde.

Een bijzondere waardevermindering wordt opgenomen indien de boekwaarde van activa, of de kasstroomgenererende eenheid waartoe de activa behoren, hoger is dan de realiseerbare waarde. Bijzondere waardeverminderingen worden ten laste van het resultaat gebracht.

Een bijzondere waardevermindering wordt teruggenomen indien vastgesteld wordt dat de uitgangspunten zijn veranderd op basis waarvan destijds de realiseerbare waarde is bepaald en voor zover de resterende boekwaarde van de activa lager is dan de boekwaarde die zou zijn bepaald, na aftrek van afschrijvingen, als in voorgaande jaren geen bijzondere waardevermindering voor het actief was opgenomen. Effecten van terugname van bijzondere waardeverminderingen worden ten gunste van het resultaat gebracht. Bijzondere waardeverminderingen op goodwill worden niet teruggenomen.

FINANCIËLE INSTRUMENTEN

Classificatie

Alle activa worden gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs, reële waarde via niet gerealiseerde resultaten of reële waarde via de winst-en-verliesrekening. De classificatie is afhankelijk van het bedrijfsmodel dat Enexis hanteert voor het houden van deze financiële activa en de karakteristieken van met de financiële activa gegenereerde kasstromen.

Verwerking bij eerste opname

Aankopen en verkopen van financiële instrumenten worden verantwoord op transactiedatum. De Groep neemt een financieel actief niet langer op in de balans als de contractuele rechten op de kasstromen uit het actief aflopen, of als de Groep de contractuele rechten op de ontvangst van de kasstromen uit het financieel actief overdraagt door middel van een transactie, waarbij alle aan het eigendom van dit actief verbonden risico's en voordelen worden overgedragen. De verwerking bij eerste opname vindt plaats tegen reële waarde.

Financiële activa en verplichtingen tegen geamortiseerde kostprijs

Deze categorie financiële instrumenten omvat handelsdebiteuren en overige vorderingen, verstrekte leningen, opgenomen leningen en overige financieringsverplichtingen, handelsschulden en overige te betalen posten. Deze financiële instrumenten worden bij de eerste opname verwerkt tegen reële waarde. Na de eerste opname worden deze gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs op basis van de effectieve rentemethode.

Financiële activa en verplichtingen tegen reële waarde via niet-gerealiseerde resultaten

Enexis houdt geen belangen die worden geclassificeerd tegen reële waarde via niet-gerealiseerde resultaten.

Financiële activa en verplichtingen tegen reële waarde via de winst-en-verliesrekening

Binnen deze categorie houdt Enexis enkel derivaten en deposito's.

Afgeleide financiële instrumenten (derivaten)

De Groep kan gebruikmaken van afgeleide financiële instrumenten om het risico van wijzigingen in toekomstige kasstromen van periodiek te betalen rentes of risico's van vreemde valuta's af te dekken. Deze wijzigingen in kasstromen kunnen het gevolg zijn van ontwikkelingen in marktrente of marktkoersen van vreemde valuta's. Gezien de specifieke aanwending van derivaten ten behoeve van mitigering van het rente- en koersrisico op kasstromen, past Enexis eventueel hedge accounting toe.

Waardering van derivaten vindt plaats tegen reële waarde. De reële waarde van rentederivaten wordt bepaald door middel van de discontering van de toekomstige kasstromen. De reële waarde van valutaderivaten wordt bepaald door middel van discontering van toekomstige kasstromen omgerekend tegen de marktkoersen. De discontering wordt bepaald op basis van de marktrente ultimo boekjaar. De kasstromen worden bepaald op basis van de contractueel overeengekomen rentevoeten, vervaldata en nominale bedragen. Mutaties in de reële waarde worden verantwoord in de hedgereserve (onderdeel van het eigen vermogen), mits de afdekking in hoge mate effectief is. Het ineffectieve gedeelte van de hedge wordt direct verantwoord in de winst-en-verliesrekening onder de financiële baten en lasten.

Derivaten worden onder de kortlopende, respectievelijk langlopende overige financiële activa geclassificeerd indien de reële waarde positief is, en onder de kortlopende, respectievelijk langlopende financiële verplichtingen indien de reële waarde negatief is.

Bijzondere waardeverminderingsverliezen
Eventuele bijzondere waardeverminderingsverliezen worden geïdentificeerd middels de generieke of gesimplificeerde methode.

De generieke methode hanteert het volgende model:
- 12 maanden verwacht kredietverlies; of
- levenslang verwachte kredietverliezen voor financiële activa wanneer het kredietrisico door omstandigheden significant stijgt. Hierbij worden alle verwachte kredietverliezen voor de levensduur van het actief verantwoord; of
- levenslang verwachte kredietverliezen, waarbij rente wordt berekend over de netto vordering verminderd met bijzondere waardeverminderingsverliezen.

Het verwachte kredietverlies wordt bepaald op basis van een langdurig gemiddelde credit loss rating die is gebaseerd op een door credit rating agencies toegekend risicoprofiel.

Verstrekte leningen aan deelnemingen en joint ventures, vorderingen op leveranciers uit hoofde van het leveranciersmodel en alle overige vorderingen worden door middel van het generieke model getoetst op mogelijke bijzondere waardeverminderingsverliezen.

De gesimplificeerde methode wordt toegepast op de overige debiteuren. Hierbij worden direct de levenslang verwachte kredietverliezen verantwoord, bepaald aan de hand van een historische reeks gemiddelde oninbare bedragen (op basis van historische incassogegevens).

LEASE

ENEXIS GROEP ALS HUURDER IN EEN LEASE

Vanaf 1 januari 2019 worden leaseovereenkomsten conform IFRS 16 op de balans verantwoord vanaf het moment dat het actief beschikbaar is gesteld voor gebruik aan de groep. De betaalde leasetermijnen worden gesplitst in een financieringslast en een aflossing van de uitstaande verplichting, gebruikmakend van een gewogen gemiddelde marginale rentevoet. Het gebruiksrecht voor activa wordt vervolgens afgeschreven in overeenstemming met de totale looptijd van de verwachte contractduur.
De afschrijvingstermijn kan korter zijn indien de contractduur wordt aangepast, het contract niet verlengd zal worden en de betreffende activa niet overgenomen zullen worden.

Activa en verplichtingen die voortkomen uit leaseovereenkomsten worden initieel gewaardeerd op basis van een contante waarde model. De leaseverplichting bevat de netto contante waarde van de volgende leasebetalingen:
- vaste betalingen (met inbegrip van in wezen vaste leaseverplichting), verminderd met eventuele te ontvangen lease-incentives;
- variabele leasebetalingen die van een index of rentevoet afhankelijk zijn en die bij eerste opname op basis van de index of rentevoet op de aanvangsdatum worden gewaardeerd;
- bedragen die naar verwachting door de lessee verschuldigd zullen zijn uit hoofde van restwaardegaranties;
- de uitoefenprijs van een aankoopoptie indien het redelijk zeker is dat de lessee deze optie zal uitoefenen, en;
- betalingen van boeten voor het beëindigen van de leaseovereenkomst, indien de lessee de optie tot beëindiging van de overeenkomst uitoefent.

De leasebetalingen worden verdisconteerd op basis van de impliciete rentevoet van de leaseovereenkomst, mits die op eenvoudige wijze kan worden bepaald. Indien die rentevoet niet op eenvoudige wijze kan worden bepaald, zal de marginale rentevoet van Enexis worden gehanteerd. De marginale rentevoet betreft de rentevoet die Enexis zou moeten betalen voor een financiering die noodzakelijk zou zijn om eenzelfde actief aan te schaffen onder gelijke economische omstandigheden met gelijke voorwaarden.

Op de aanvangsdatum worden leaseverplichtingen gewaardeerd tegen de contante waarde van de leasebetalingen die op die datum niet zijn verricht. De kostprijs van het met een gebruiksrecht overeenstemmend actief zal bestaan uit:
- het bedrag van de eerste waardering van de leaseverplichting;
- alle op of voor de aanvangsdatum verrichte leasebetalingen, verminderd met alle ontvangen lease-incentives;
- alle door Enexis gemaakte initiële directe kosten; en
- een schatting van de door Enexis te maken kosten van ontmanteling en verwijdering van het onderliggende actief, en van het herstel van het terrein waar het zich bevindt, dan wel van het herstel van het onderliggende actief in de toestand die in de voorwaarden van de leaseovereenkomst is beschreven, tenzij die kosten voor de productie van voorraden worden gemaakt.

Verlengings- en beëindigingsopties
Enexis stelt de leaseperiode vast als de niet-opzegbare periode van een leaseovereenkomst, samen met:
- de perioden die onder een optie tot verlenging van de leaseovereenkomst vallen indien het redelijk zeker is dat Enexis deze optie zal uitoefenen;
- de perioden die onder een optie tot beëindiging van de leaseovereenkomst vallen indien het redelijk zeker is dat Enexis deze optie niet zal uitoefenen.

Bij deze beoordeling neemt Enexis alle relevante feiten en omstandigheden in aanmerking die een economische drijfveer teweegbrengen om de optie tot verlenging van de leaseovereenkomst uit te oefenen, dan wel de optie tot beëindiging van de leaseovereenkomst niet uit te oefenen.

ENEXIS GROEP ALS VERHUURDER IN EEN LEASE

Enexis is operationele leases aangegaan voor energiegerelateerde installaties. Operationele leases betreffen leases die niet als financiële leases worden aangemerkt. Risico's en voordelen die samenhangen met het eigendom van de betrokken activa zijn niet overgedragen aan de afnemer.

De activa die ter beschikking zijn gesteld aan derden onder operationele leases worden verantwoord onder materiële vaste activa. De opbrengsten uit operationele leases worden over de looptijd in de winst-en-verliesrekening verwerkt als opbrengsten uit verkopen en diensten die deel uitmaken van de netto-omzet.

KASSTROOMOVERZICHT

Het kasstroomoverzicht is opgesteld op basis van de indirecte methode, waarbij voor de herleiding van de mutatie in de netto liquide middelen wordt uitgegaan van het resultaat na belastingen. Het in het kasstroomoverzicht gehanteerde begrip netto liquide middelen betreft de liquide middelen zoals in de balans gehanteerd.

SEGMENTINFORMATIE

Segmenten worden gerapporteerd in overeenstemming met de wijze waarop intern gerapporteerd wordt aan de 'Chief Operating Decision-Maker' (CODM). De Raad van Bestuur is geïdentificeerd als de hoogst geplaatste functionaris (CODM), die verantwoordelijk is voor de toewijzing van middelen en voor de beoordeling van prestaties van de segmenten. De interne rapportages zijn gebaseerd op de grondslagen die ook voor de geconsolideerde jaarrekening worden toegepast. Hierbij vindt een correctie plaats voor bijzondere posten en fair value-mutaties.

3. SEGMENTATIE

Enexis Holding N.V. onderkent een tweetal rapportagesegmenten, te weten:

- Enexis gereguleerd; en
- Enexis overig.

Bovenstaande indeling is gebaseerd op de interne rapportagestructuur, met name de geconsolideerde maandrapportage en het bedrijfs(jaar)plan.

Het segment 'Enexis gereguleerd' betreft Enexis Netbeheer B.V. en Enexis Personeel B.V. tezamen en vormt verreweg het grootste onderdeel binnen Enexis (zowel qua netto-omzet als totaal activa is het aandeel van deze activiteiten meer dan 90%). Enexis Netbeheer B.V. is verantwoordelijk voor de aanleg en het beheer, onderhoud en vernieuwing van het regionale gas- en elektriciteitsnetwerk waarover de leverancier gas of stroom bij de consument thuis of bij het bedrijf brengt.
Enexis Personeel B.V. voorziet in de factor arbeid ten behoeve van de met haar in een groep verbonden vennootschappen alsmede het verlenen van overige diensten en het leveren van goederen met betrekking tot het eigen personeel. Voor zover Enexis Personeel B.V. werkzaam is voor de buiten het segment 'Enexis gereguleerd' opererende entiteiten heeft kostenverrekening plaatsgevonden.

Het als 'Enexis overig' opgenomen segment betreft de activiteiten van Enexis Vastgoed B.V., Enpuls B.V. (waarin begrepen Enpuls Projecten B.V.) en Fudura B.V.. Enexis Vastgoed B.V. verhuurt eigen onroerend goed binnen Enexis. Enpuls B.V. en de daaraan gelieerde entiteit Enpuls Projecten B.V. is opgericht met als doel energiebesparing en -vergroening mogelijk te maken door schaalbare oplossingen te realiseren in het kader van de doelstellingen van Enexis. Fudura B.V. biedt organisaties aanvullende diensten, zoals het meten van energiestromen, ontwerp en realisatie van infrastructuur, verhuur en onderhoud van behuizing, transformatoren en schakelinstallaties en advies. Fudura B.V. zorgt ervoor dat bedrijven hun energievoorziening goed kunnen regelen. Daarnaast is Fudura B.V. verantwoordelijk voor niet-gereguleerde activiteiten die organisaties helpen hun energiehuishouding te verduurzamen.

Enexis Holding N.V., verantwoordelijk voor de financiering van alle binnen Enexis opererende entiteiten, is niet als een segment te onderkennen en maakt als zodanig deel uit van de kolom 'Normalisaties, eliminaties en aansluitingen'.

	Enexis gereguleerd		Enexis overig		Subtotaal		Normalisaties, eliminaties en aansluitingen		Enexis totaal	
€ miljoen	2019	2018	2019	2018	2019	2018	2019	2018	2019	2018
Winst-en-verliesrekening										
Netto-omzet	1.420	1.378	87	82	1.507	1.460	-16	-15	1.491	1.445
Kosten van transportdiensten en van distributieverliezen	232	228	0	0	232	228	0	0	232	228
Overige bedrijfsopbrengsten	13	5	4	4	17	9	-5	-5	12	4
Voor bedrijfsactiviteiten beschikbaar saldo	1.201	1.155	91	86	1.292	1.241	-21	-20	1.271	1.221
Bedrijfskosten	857	763	82	72	939	835	-21	-18	918	817
Bedrijfsresultaat	344	392	9	14	353	406		-2	353	404
Resultaat deelnemingen en joint ventures	-1	0	0	0	-1	0	0	0	-1	0
Financiële baten/lasten	-47	-50	-3	-3	-50	-53	-2	-5	-52	-58
Resultaat na belastingen	223	256	4	8	227	264	-17	55	210	319
Activa en verplichtingen										
Totaal activa	7.328	6.960	249	240	7.577	7.200	681	515	8.258	7.715
Niet-geconsolideerde deelnemingen en joint ventures	7	8	1	1	8	9	0	0	8	9
Verplichtingen (voorzieningen en schulden)	3.056	2.758	82	99	3.138	2.857	1.008	834	4.146	3.691
Overige gegevens										
Investeringen in (I)MVA en gebruiksrecht activa	772	625	28	17	800	642	0	1	800	643
Eigen medewerkers ultimo jaar (in fte's)	4.051	3.921	266	246	4.317	4.167	0	0	4.317	4.167

Kosten en opbrengsten die onderling tussen de onderscheiden segmenten in rekening zijn gebracht alsmede onderlinge vorderingen, schulden en rekening-courantverhoudingen zijn geëlimineerd. In het segmentatieoverzicht zijn deze kosten en opbrengsten opgenomen onder 'Normalisaties, eliminaties en aansluitingen'. De geëlimineerde kosten en de opbrengsten betreffen voornamelijk door Enexis Vastgoed B.V. doorbelaste huisvestingskosten en door Enexis Personeel B.V. in rekening gebrachte kosten voor verrichte dienstverlening aan Fudura B.V.

INCIDENTELE POSTEN PER SEGMENT

Enexis rapporteert intern per segment de genormaliseerde resultaten. Deze normalisatie vindt plaats op basis van de posten zoals deze in noot 11. Incidentele posten opgenomen zijn. De incidentele posten kunnen voor 2019 als volgt verdeeld worden over de segmenten:

€ miljoen	Gereguleerde activiteiten	Overig	Totaal 2019
Wijzigingen en compenserende maatregelen bedrijfs-cao	11	1	12
Eenmalige schadecompensatie door leverancier	-10	0	-10
Resultaateffecten als gevolg van ingediende claims	3	0	3
Saldo incidentele posten (voor belastingen)	**4**	**1**	**5**
Belastingdruk over incidentele posten	-1	0	-1
Saldo incidentele posten (na belastingen)	**3**	**1**	**4**

In 2018 waren de incidentele posten als volgt verdeeld over de segmenten:

€ miljoen	Gereguleerde activiteiten	Overig	Totaal 2018
Vrijval voorziening Doelgebonden verlof	-39	-1	-40
Resultaateffecten als gevolg van ingediende claims	9	0	9
Versnelde afschrijving van meters	10	0	10
Saldo incidentele posten (voor belastingen)	**-20**	**-1**	**-21**
Belastingdruk over incidentele posten	5	0	5
Saldo incidentele posten (na belastingen)	**-15**	**-1**	**-16**

4. ACQUISITIES EN VERKOPEN

VERZELFSTANDIGING ACTIVITEITEN 'BUURKRACHT' DOOR ENPULS B.V.

Enexis Groep heeft het in 2013 opgerichte en bij Enpuls ondergebrachte Buurkracht, het platform voor energiebesparing en burgerparticipatie om buurten energiezuiniger te maken, verzelfstandigd. Als zelfstandige stichting kan de organisatie doorgroeien en grotere en bredere samenwerking opzoeken met bewoners, gemeenten en andere maatschappelijke organisaties. De verzelfstandiging heeft per 1 december 2019 plaatsgevonden. Bij de overdracht van de activiteiten zijn 16 medewerkers overgegaan van Enpuls naar de Stichting Buurkracht. Voor de bij de transactie overeengekomen garanties wordt verwezen naar noot 34. Niet uit de balans blijkende verplichtingen en activa.

VERKOOP EXTRA HOGEDRUKNETTEN PER 31 DECEMBER 2020

In augustus 2019 is de verkoop van de extra hogedruknetten, welke in eigendom zijn van Zebra Gasnetwerk B.V., Enexis Netbeheer B.V. en Enduris B.V., aan de landelijk netbeheerder Gasunie Transport Services (GTS) overeengekomen.

Door deze overeenkomst, met een verkoopdatum van 31 december 2020, is de realiseerbare waarde van Zebra Gasnetwerk B.V. afgenomen naar € 7 miljoen. Dit resulteert in een afwaardering van de joint arrangement Zebra Gasnetwerk B.V. met € 1 miljoen.

NOTEN BIJ DE GECONSOLIDEERDE JAARREKENING

1. NETTO-OMZET

De netto-omzet bestaat uit gereguleerde en niet-gereguleerde opbrengsten.

Onder de gereguleerde netto-omzet worden de opbrengsten, na aftrek van omzet- en energiebelasting, verantwoord van verrichte diensten voor de aansluiting en het transport van elektriciteit en gas, meetdiensten en overige dienstverlening. Onder de niet-gereguleerde netto-omzet worden de opbrengsten verantwoord van verrichte diensten zoals het meten van energiestromen, ontwerp en realisatie van infrastructuur, verhuur en onderhoud van behuizing, transformatoren en schakelinstallaties en advies.

De transport- en aansluitvergoedingen die zijn afgesproken in de contracten met kleinverbruikers en grootzakelijke klanten worden als één prestatieverplichting gezien aangezien het transport van elektriciteit en gas zonder aansluiting en netwerk niet kan plaatsvinden. De transactieprijs wordt geïdentificeerd op basis van de door Enexis vastgestelde standaardtarieven, welke voor de gereguleerde omzet gebaseerd zijn op de door de Autoriteit Consument & Markt (ACM) vastgestelde maximale tarieven. Het voorzien in transporteren van elektriciteit of gas gedurende de contractperiode betreft een serie van diensten, die over tijd worden gerealiseerd. De voortgang wordt gemeten op basis van het aantal dagen dat Enexis haar diensten levert aan de klant.

Enexis levert alleen goederen en diensten binnen de Nederlandse markt.

De omzet wordt vastgesteld door de gefactureerde netwerkvergoeding te vermeerderen met de raming van de nog te factureren netwerkvergoeding en te verminderen met de raming van de nog te factureren netwerkvergoeding ultimo vorige verslagperiode. De afrekening met kleinverbruikers van energie geschiedt op basis van vaste bedragen, afhankelijk van de grootte (capaciteit) van de aansluiting, en wordt in rekening gebracht en geïnd door de energieleveranciers. De energieleveranciers dragen de in rekening gebrachte bedragen aan kleinverbruikers periodiek af aan Enexis. De afrekening van grootzakelijke klanten geschiedt periodiek op basis van contractueel overeengekomen capaciteit en daarnaast bij elektriciteit op basis van gemeten verbruik en opgetreden netbelasting.

De niet-gereguleerde opbrengsten uit verhuur vallen niet onder de reikwijdte van IFRS 15 en kwalificeren als lease onder de lease accounting standaarden. Deze opbrengsten worden als aparte categorie onder de netto-omzet geclassificeerd, niet zijnde contracten met klanten. In de specificatie van de netto-omzet is een nadere splitsing naar gereguleerd en niet-gereguleerd gemaakt:

€ miljoen	2019	2018
Gereguleerd		
Periodieke transport- en aansluitvergoedingen Elektriciteit		
Grootverbruik	329	320
Kleinverbruik	548	527
Periodieke transport- en aansluitvergoedingen Gas		
Grootverbruik	41	41
Kleinverbruik	286	282
Meetdiensten	131	128
Geamortiseerde bijdragen	21	19
Overig	6	5
Totaal gereguleerd	**1.362**	**1.322**
Niet-gereguleerd		
Opbrengsten uit verkopen en diensten	61	56
Meetdiensten	33	33
Totaal niet-gereguleerd	**94**	**89**
Overige netto-omzet		
Verhuuropbrengsten	35	34
Totaal	**1.491**	**1.445**

In de netto-omzet over 2019 bedroeg de geraamde netwerkvergoeding voor kleinverbruik € 81 miljoen (2018: € 80 miljoen) en voor grootverbruikers € 31 miljoen (2018: € 30 miljoen), tezamen 7,5% (2018: 7,6%) van de totale omzet. De afloopverschillen op deze nog te factureren opbrengsten zijn over het algemeen gering. De geraamde omzet heeft betrekking op de maand december en is grotendeels gebaseerd op de in november gerealiseerde omzetten.

2. KOSTEN VAN TRANSPORTDIENSTEN EN VAN DISTRIBUTIEVERLIEZEN

Hieronder worden gerekend de door TenneT in rekening gebrachte kosten van transportdiensten alsmede de distributieverliezen die gerelateerd zijn aan de netto-omzet.

€ miljoen	2019	2018
Transportdiensten	185	186
Distributieverliezen	47	42
Totaal	**232**	**228**

Enexis verdeelt de getransporteerde energie onder haar klanten middels haar allocatie- en reconciliatieproces. Hierbij is de allocatie het voorschot en de reconciliatie de eindafrekening. Het verschil tussen de in het distributienet ingenomen energie en de energie toegekend aan eindgebruikers na allocatie en reconciliatie vormt het distributieverlies. Pas na een proces van 20 maanden is de reconciliatie van het betreffende kalenderjaar definitief. Op basis van prognoses probeert Enexis het eindresultaat van de definitieve reconciliatie zo nauwkeurig mogelijk in te schatten, waarbij het jaarlijkse distributieverlies wordt ingeschat tussen de € 5 en € 10 miljoen op basis van ervaringscijfers over de afgelopen 5 jaar.

De kosten van transportdiensten en van distributieverliezen zijn in 2019 met € 4 miljoen toegenomen tot € 232 miljoen. Deze toename wordt voornamelijk verklaard door hogere kosten voor netverlies als gevolg van prijsstijgingen van € 8 miljoen, waartegenover lagere kosten netverlies uit allocatie van € 3 miljoen en goedkopere inkoop van groencertificaten van € 1 miljoen staan.

3. OVERIGE BEDRIJFSOPBRENGSTEN

Onder de overige bedrijfsopbrengsten worden opbrengsten verantwoord die niet direct gerelateerd zijn aan de kernactiviteiten.

Exploitatiesubsidies worden in het resultaat verantwoord in de periode waarop de subsidie betrekking heeft. Subsidies worden slechts opgenomen zodra de ontvangst hiervan met redelijke zekerheid kan worden vastgesteld.

€ miljoen	2019	2018
Ontvangen subsidies en restituties	1	3
Overige opbrengsten	11	1
Totaal	**12**	**4**

De post overige opbrengsten heeft nagenoeg geheel betrekking op een in 2019 met een leverancier overeengekomen schadecompensatie.

4. PERSONEELSKOSTEN

Kosten worden toegerekend aan het verslagjaar waarop ze betrekking hebben.

€ miljoen	2019	2018	Verschil
Salarissen	279	254	25
Sociale lasten	34	35	-1
Pensioenlasten	37	33	4
Inhuur van derden	114	83	31
Dotatie/vrijval personeelsgerelateerde voorzieningen	3	-57	60
Overige personeelskosten	26	43	-17
Totaal	**493**	**391**	**102**

De ontwikkeling van het personeelsbestand in 2019 is als volgt:

	2019	2018	Verschil
Eigen personeel	4.317	4.167	150
Ingehuurd personeel met een tijdelijk dienstverband	1.113	920	193
Totaal FTE's per jaareinde	**5.430**	**5.087**	**343**

Er zijn geen medewerkers werkzaam buiten Nederland.

De stijging van de salarissen wordt voor € 8 miljoen veroorzaakt door de stijging van het aantal personeelsleden met 150 fte. Deze stijging is gerelateerd aan de toename van het werkpakket en inzet op overige prioriteiten zoals het faciliteren van de energietransitie en uitvoeren van verbeter- en transitieprojecten. Voorts is de stijging voor € 6 miljoen het gevolg van de per 1 januari 2019 geldende cao, en voor € 12 miljoen door de ultimo 2019 uitbetaalde compensatie van nadelige effecten. Dit is het gevolg van gewijzigde en/of vervallen regelingen in de per 1 januari 2020 overeengekomen bedrijfs-cao.

De stijging van de kosten voor inhuur van derden komt voort uit een toename van het aantal ingehuurde personeelsleden met een tijdelijk dienstverband van 193 fte. Deze stijging is met name het gevolg van inzet op verbeter- en transitieprojecten of het extern invullen van vacatures als gevolg van de groei van ons werkpakket.

Een groot deel van de gestegen personeelskosten heeft betrekking op investeringsprojecten en is als zodanig de belangrijkste oorzaak voor de stijging van de geactiveerde kosten van eigen productie (zie noot 8. Geactiveerde kosten eigen productie).

De stijging van het saldo van dotatie en vrijval van de personeelsgerelateerde voorzieningen wordt grotendeels veroorzaakt door de in 2018 vrijgevallen voorzieningen voor Doelgebonden verlof en door de gedeeltelijke vrijval van de voorziening Dienstijdgebonden uitkeringen.

De daling van overige personeelskosten wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door in 2018 verantwoorde afkoopsommen voor vervallen regelingen voor jubileumuitkeringen en overwerkverlof (€ 10 miljoen), en door de verschuiving van de leasekosten van personenauto's van personeelskosten naar afschrijvings- en rentekosten (€ 10 miljoen) als gevolg van de implementatie van IFRS 16 per 1 januari 2019. Zie verder noot 5. Afschrijvingen en buitengebruikstellingen en noot 15. Gebruiksrecht activa.

PENSIOENVERPLICHTINGEN

De medewerkers van Enexis zijn voor de pensioenvoorziening aangesloten bij Stichting Pensioenfonds ABP. Eind 2019 was bij pensioenfonds ABP de dekkingsgraad 97,8% (eind 2018: 97,1%). De dekkingsgraad is eind 2019 met 0,7 procentpunt gestegen. Het bereikte niveau van de dekkingsgraad is niet voldoende om de pensioenen van deelnemers te verhogen; de kans op een verlaging van de pensioenen in 2021 is reëel. Voor de daaropvolgende jaren blijft de kans op verlaging aanwezig; verhoging zit er de komende jaren naar verwachting niet in.

Voor 2019 bedraagt de premie voor ouderdoms- en nabestaandenpensioen 24,9% (22,9% in 2018). De verhoging van de premie houdt verband met de nog steeds te lage dekkingsgraad van het fonds.

Per 1 januari 2020 is de premie ouderdoms- en nabestaandenpensioen vastgesteld op 24,9%. De premie blijft daarmee op hetzelfde niveau als in 2019. De verwachting is dat de premie in 2021 wel gaat stijgen. Het fonds heeft een structureel hoger premieniveau nodig om de pensioenregeling betaalbaar te houden. In 2021 wordt naar verwachting een verdere stap gezet.

In 2019 is de premieverdeling tussen werkgever en werknemer 70 respectievelijk 30 procent, d.w.z. 17,43% voor de werkgever en 7,47% voor de werknemer (in 2018: idem).

De regeling betreft in wezen een zogenoemde toegezegde pensioenregeling, waarbij de hoogte van het te ontvangen pensioen vaststaat. Echter, aangezien Enexis geen toegang heeft tot de benodigde specifieke informatie, worden deze regelingen behandeld als toegezegde-bijdrageregelingen en worden de verschuldigde pensioenpremies over het boekjaar verwerkt als pensioenlasten in de jaarrekening.

5. AFSCHRIJVINGEN EN BUITENGEBRUIKSTELLINGEN

De specificatie van de afschrijvingskosten is als volgt:

€ miljoen	2019	2018
Afschrijving materiële vaste activa	309	308
Afschrijving immateriële vaste activa	26	24
Afschrijving gebruiksrecht activa	28	-
Buitengebruikstellingen	16	17
Totaal	**379**	**349**

MATERIËLE VASTE ACTIVA

De afschrijving vindt plaats volgens de lineaire methode. Bij de bepaling van de afschrijving wordt rekening gehouden met de verwachte gebruiksduur van het actief. Beoordeling van de gebruiksduur en restwaarde vindt jaarlijks plaats. Eventuele aanpassingen worden prospectief verwerkt. Op bedrijfsterreinen wordt niet afgeschreven. Een materieel vast actief wordt niet langer in de balans opgenomen wanneer het wordt afgestoten of wanneer er geen economische voordelen meer worden verwacht uit de verdere aanwending of verkoop van het actief. Een eventuele bate dan wel eventueel verlies voortvloeiende uit het niet langer in de balans opnemen van het actief wordt in het resultaat verwerkt.

De verwachte gebruiksduren van de belangrijkste materiële vaste activa categorieën zijn als volgt:

	Termijnen
Bedrijfsgebouwen	25-50 jaar
Leidingen en installaties	25-55 jaar
Andere vaste bedrijfsmiddelen	5 - 15 jaar

IMMATERIËLE VASTE ACTIVA

De afschrijving vindt plaats volgens de lineaire methode. Bij de bepaling van de afschrijving wordt rekening gehouden met de verwachte gebruiksduur. Beoordeling van de gebruiksduur vindt jaarlijks plaats. Eventuele aanpassingen worden prospectief verwerkt.

De verwachte gebruiksduren van de belangrijkste immateriële vaste activa categorieën zijn als volgt:

	Termijnen
Software	5 jaar
Goodwill	n.v.t.

AFSCHRIJVING GEBRUIKSRECHT ACTIVA

Door de introductie van IFRS 16 worden leasecontracten die eerder rechtstreeks in de winst- en verliesrekening werden verantwoord vanaf 1 januari 2019 als zijnde een gebruiksrecht voor activa op de balans opgenomen. Het gebruiksrecht voor activa wordt vervolgens lineair afgeschreven in overeenstemming met de totale verwachte contractduur. IFRS 16 heeft een reclassificatie in de winst-en-verliesrekening tot gevolg waardoor de afschrijvingskosten met € 28 miljoen stijgen. Zie tevens noot 4. Personeelskosten en noot 6. Kosten uitbesteed werk, materialen en andere externe kosten.

BIJZONDERE WAARDEVERMINDERINGEN

Voor toelichting op de bijzondere waardeverminderingen wordt verwezen naar noot 14. Immateriële vaste activa.

6. KOSTEN UITBESTEED WERK, MATERIALEN EN ANDERE EXTERNE KOSTEN

Kosten worden toegerekend aan het verslagjaar waarop ze betrekking hebben.

€ miljoen	2019	2018
Uitbesteed werk	75	65
Kosten materialen	24	23
ICT kosten	65	61
Overige externe kosten	44	68
Totaal	**208**	**217**

De stijging van kosten uitbesteed werk en kosten voor materialen van tezamen € 11 miljoen wordt voornamelijk verklaard door hogere kosten voor ons werkpakket.

De andere externe kosten dalen voornamelijk door de reclassificatie van de leasekosten van bedrijfsauto's en huurkosten van gebouwen naar afschrijvingskosten als gevolg van de implementatie van IFRS 16.

ACCOUNTANTSKOSTEN

De in het boekjaar door PricewaterhouseCoopers accountants N.V. in rekening gebrachte honoraria voor het onderzoek van de jaarrekening bedroegen in 2019 € 0,8 miljoen (2018: € 0,6 miljoen) en voor andere controleopdrachten € 0,1 miljoen (2018: € 0,0 miljoen). Er heeft geen andersoortige dienstverlening plaatsgevonden.

7. OVERIGE BEDRIJFSKOSTEN

€ miljoen	2019	2018
Dotatie (vrijval) van voorzieningen	10	12
Overige bedrijfskosten	19	17
Totaal	**29**	**29**

De overige bedrijfskosten betreffen voornamelijk dotaties en/of vrijval van niet-personeelsgerelateerde voorzieningen, zakelijke belastingen en kosten voor compensatie en servicegaranties. De daling van deze kostenpost ten opzichte van 2018 wordt voornamelijk veroorzaakt door lagere dotaties aan niet-personeelsgerelateerde voorzieningen.

8. GEACTIVEERDE KOSTEN EIGEN PRODUCTIE

€ miljoen	2019	2018
Geactiveerde kosten personeel	-152	-133
Geactiveerde toeslagen en logistieke opslag	-39	-36
Totaal	**-191**	**-169**

De geactiveerde kosten eigen productie betreffen de aan eigen investeringsprojecten toegerekende uren van eigen en van ingehuurd personeel, op investeringsprojecten verantwoorde toeslagen en logistieke opslag.

De stijging van de geactiveerde kosten eigen productie ten opzichte van 2018 is grotendeels te relateren aan het groeiende werkpakket en de extra inzet van eigen en ingehuurd personeel op verbeter- en transitieprojecten die voor activering in aanmerking kwamen.

9. RESULTAAT DEELNEMINGEN EN JOINT ARRANGEMENTS

€ miljoen	2019	2018
ZEBRA Gasnetwerk B.V.	-1	0
Totaal	**-1**	**0**

Voor een verdere toelichting op de resultaten en boekwaarden van de deelnemingen en joint arrangements en de ontvangen dividenden wordt verwezen naar noot 16. Deelnemingen en joint arrangements.

10. FINANCIËLE BATEN EN LASTEN

De rentebaten en -lasten worden op basis van tijdsevenredigheid toegerekend aan de periode waarop zij betrekking hebben, onder toepassing van de effectieve rentemethode. Aan investeringsprojecten waarvan de geschatte looptijd langer dan 12 maanden is, wordt bouwrente toegerekend (zie noot 13. Materiële vaste activa). Indien hedge accounting wordt toegepast, wordt het ineffectieve gedeelte van derivaten direct verantwoord in de winst-en-verliesrekening onder de financiële baten en lasten.

€ miljoen	2019	2018
Rentebaten	3	3
Totaal financiële baten	**3**	**3**
Rentetoevoegingen voorzieningen	-2	-2
Overige rentelasten	57	63
Totaal financiële lasten	**55**	**61**
Totaal, per saldo lasten	**-52**	**-58**

De financiële lasten bestaan met name uit de rentevergoedingen in verband met de opgenomen leningen. Voor een nadere toelichting van deze leningen wordt verwezen naar noot 24. Rentedragende verplichtingen (langlopend) en noot 30. Rentedragende verplichtingen (kortlopend).

De afname van de financiële lasten wordt voornamelijk veroorzaakt door het aflopen van de aandeelhouderslening met conditioneel conversierecht tot omzetting in eigen vermogen (tranche D) ten bedrage van € 350 miljoen per 30 september 2019. Deze lening is geherfinancierd door een op 2 juli 2019 uitgegeven obligatielening onder het Euro Medium Term Notes (EMTN)-programma ten bedrage van € 500 miljoen tegen aanzienlijk gunstigere rentecondities (respectievelijk 7,2% en 0,75%).

11. INCIDENTELE POSTEN

Onder de incidentele posten worden baten en lasten opgenomen die naar de mening van het management niet direct voortvloeien uit de reguliere bedrijfsuitoefening en/of die qua aard en omvang, omwille van een betere analyse van de resultaten apart dienen te worden beschouwd. Als ondergrens wordt hierbij een bedrag van € 5 miljoen gehanteerd waarbij vergelijkende cijfers bij incidenten, voor zover deze zich voordoen, ongelimiteerd worden weergegeven.

Onder het resultaat zijn de volgende incidentele posten opgenomen:

2019

Wijzigingen en compenserende maatregelen nieuwe bedrijfs-cao per 1 januari 2020

Door de per 1 januari 2020 geëffectueerde cao ontstaan nieuwe regelingen en komen bestaande regelingen te vervallen per 31 december 2019. De uit de wijzigingen en de compenserende maatregelen voortvloeiende personeelskosten bedragen in zijn totaliteit € 12 miljoen.

Ontvangen schadecompensatie terzake van versneld afgeschreven meters

Voor de in 2018 versneld afgeschreven meters die niet aan de geldende kwaliteitseisen voldeden is met de leverancier een compensatie voor de geleden schade van € 10 miljoen overeengekomen.

Resultaateffecten als gevolg van ingediende claims

Enexis heeft een voorziening gevormd voor geschillen en claims. In 2019 bedragen dotaties voor geschillen en claims die individueel de in deze paragraaf gehanteerde ondergrens overstijgen of hebben overstegen per saldo € 3 miljoen (2018: € 9 miljoen).

Incidentele lasten VpB

Met het aannemen van het Belastingplan 2020 is een eerder aangekondigde tariefsverlaging vennootschapsbelasting uitgesteld (het tarief 2020 blijft 25%) en is een tariefsverlaging voor de jaren vanaf 2021 gedeeltelijk teruggedraaid. Deze wijzigingen in de toekomstige belastingtarieven hebben geleid tot een herberekening van de latente belastingverplichting en daarmee tot een eenmalige belastinglast van € 13 miljoen. Voorts heeft de in 2019 opgestelde aangifte vennootschapsbelasting 2018 geresulteerd in een last van € 1 miljoen. Beide posten zijn gezamenlijk voor € 14 miljoen als incidentele last Vpb gekwalificeerd.

2018

Vrijval voorziening Doelgebonden verlof

In 2018 heeft een heroverweging plaatsgevonden van de voorzieningen waarbij op grond van de aangescherpte interpretatie van de geldende richtlijnen de voorziening voor Doelgebonden verlof is komen te vervallen, hetgeen heeft geresulteerd in een vrijval van € 40 miljoen.

Versnelde afschrijving van meters

Besloten is om vóór 1 maart 2019 meters van een specifiek type te gaan vervangen of niet meer te plaatsen. In verband met het preventief vervangen van deze meters is de verwachte gebruiksduur aangepast, hetgeen in 2018 heeft geleid tot een additionele afschrijvingslast van € 4 miljoen voor meters in gebruik en een bijzondere waardevermindering van nog niet geplaatste meters van € 5 miljoen (totaal: € 9 miljoen). Daarnaast heeft € 1 miljoen betrekking op het restant van de versnelde afschrijving van de in 2017 besloten vervanging van deze meters.

Incidentele baten VpB

Het in 2018 aangenomen belastingplan voorzag in een verlaging van de tarieven vennootschapsbelasting vanaf 2020. Door de oorspronkelijk in 2018 aangekondigde verlaging viel de latente belastingpositie voor € 56 miljoen ten gunste van het resultaat vrij. Voorts heeft de in 2018 opgestelde aangifte vennootschapsbelasting 2017 geresulteerd in een bate van € 4 miljoen. Beide posten zijn tezamen voor € 60 miljoen als incidentele baten VpB gekwalificeerd.

Het effect van bovenstaande posten op het resultaat vóór en na belastingen is als volgt:

€ miljoen	2019	2018
Resultaat vóór belastingen (inclusief incidentele posten)	**300**	**346**
Wijzigingen en compenserende maatregelen bedrijfs-cao	12	-
Eenmalige schadecompensatie door leverancier	-10	-
Vrijval voorziening Doelgebonden verlof	-	-40
Resultaateffecten als gevolg van ingediende claims	3	9
Versnelde afschrijving meters	-	10
Saldo incidentele posten	**5**	**-21**
Genormaliseerd resultaat vóór belastingen	**305**	**325**

€ miljoen	2019	2018
Resultaat na belastingen (inclusief incidentele posten)	**210**	**319**
Saldo incidentele posten	5	-21
Belastingdruk over incidentele posten	-1	5
Resultaat na belastingen (exclusief incidentele posten)	**214**	**303**
Incidentele lasten/baten VpB	-14	60
Genormaliseerd resultaat ná belastingen	**228**	**243**

12. BELASTINGEN

De bedrijfsactiviteiten van Enexis Groep zijn onderworpen aan winstbelasting. Enexis Holding N.V. is voor de winstbelasting (vennootschapsbelasting) hoofd van de fiscale eenheid en in die hoedanigheid hoofdelijk aansprakelijk voor de verplichtingen van de in de fiscale eenheid opgenomen vennootschappen. De gevoegde vennootschappen ultimo 2019 zijn Enexis Netbeheer B.V., Enexis Personeel B.V., Enexis Vastgoed B.V., Fudura B.V., Enpuls B.V. en Enpuls Projecten B.V. De door Enexis Holding N.V. aan de Belastingdienst verschuldigde vennootschapsbelasting wordt binnen deze groep van bedrijven, op basis van de gerealiseerde commerciële resultaten, gealloceerd aan de bedrijven die zijn opgenomen in de fiscale eenheid.

De belasting over het resultaat van de verslagperiode omvat de over de verslagperiode verschuldigde en verrekenbare winstbelastingen en uitgestelde winstbelastingen. De winstbelasting wordt opgenomen in de winst-en-verliesrekening behalve voor zover zij betrekking heeft op posten die rechtstreeks zijn opgenomen in het eigen vermogen.

De winstbelasting bedraagt in 2019 € 90 miljoen (2018: € 27 miljoen). Dit bedrag is inclusief een dotatie aan de latente belastingverplichting ter hoogte van € 13 miljoen. Deze toevoeging aan de latente belastingverplichting vloeit voort uit het eind 2019 aangenomen Belastingplan 2020. Met het aannemen van het Belastingplan 2020 is een eerder aangekondigde tariefsverlaging vennootschapsbelasting uitgesteld (het tarief 2020 blijft 25%) en is een tariefsverlaging voor de jaren vanaf 2021 gedeeltelijk teruggedraaid. Deze wijzigingen in de toekomstige belastingtarieven hebben geleid tot een herberekening van de latente belastingverplichting en daarmee tot een eenmalige belastinglast van € 13 miljoen (in 2018 bedroeg de bate uit hoofde van toekomstige tariefswijzigingen € 56 miljoen).

€ miljoen	2019	2018
Acuut gedeelte winstbelasting	65	65
Latent gedeelte winstbelasting boekjaar	11	22
	76	**87**
Mutatie latente belastingverplichting naar aanleiding van toekomstige tariefswijzigingen	13	-56
	89	**31**
Acuut gedeelte winstbelasting voorgaande jaren	4	-7
Latent gedeelte winstbelasting voorgaande jaren	-3	3
Totaal winstbelasting	**90**	**27**

De winstbelasting kan als volgt worden gespecificeerd:

€ miljoen	2019	2018
Resultaat vóór belastingen	300	346
Niet-belastbare resultaten en niet-aftrekbare kosten	2	1
Resultaat voor berekening winstbelasting	302	347
Belasting over lopend boekjaar	**76**	**87**
Mutatie latente belastingverplichting naar aanleiding van toekomstige tariefswijzigingen	13	-56
Correctie(s) voorgaande jaren	1	-4
Totaal winstbelasting	**90**	**27**

De niet-belastbare resultaten en niet-aftrekbare kosten kunnen als volgt worden gespecificeerd:

€ miljoen	2019	2018
Resultaat deelnemingen	1	0
Niet-aftrekbaar deel belastbaar loon	1	1
Totaal niet-belastbare resultaten en niet-aftrekbare kosten	**2**	**1**

De in het boekjaar 2019 opgestelde en ingediende aangifte vennootschapsbelasting 2018 veroorzaakt een winstbelasting voorgaande jaren ten bedrage van per saldo € 1 miljoen. In het boekjaar 2019 zijn de definitieve aanslagen vennootschapsbelasting 2017 en 2018 opgelegd zodat er ultimo 2019 geen sprake is van onzekere belastingverplichtingen voortkomende uit voorgaande jaren.

De aansluiting tussen het wettelijke winstbelastingtarief en de gerapporteerde winstbelasting (€ 90 miljoen), uitgedrukt in een percentage van het resultaat voor belasting (€ 300 miljoen), is als volgt:

	2019	2018
Nominaal wettelijk winstbelastingtarief in Nederland	25,00%	25,00%
Effect van niet-belastbare resultaten en niet-aftrekbare kosten	0,20%	0,08%
Effect van toekomstige tariefswijzigingen in de winstbelasting	4,51%	-16,14%
Effect van correcties voorgaande jaren	0,25%	-1,11%
Effectieve belastingdruk [1)]	**29,95%**	**7,83%**

1 Totaal winstbelasting in procenten van resultaat vóór belastingen.

De hogere effectieve belastingdruk in 2019 ten opzichte van het wettelijke tarief, wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door de eenmalige belastinglast die voortvloeit uit de aanpassing van de toekomstige belastingtarieven.

13. MATERIËLE VASTE ACTIVA

De waardering van materiële vaste activa vindt plaats tegen verkrijgings- of (interne) vervaardigingsprijs, verminderd met de over deze waarde berekende afschrijvingen en eventuele bijzondere waardeverminderingen. Investeringssubsidies worden in mindering gebracht op de aanschafwaarde van het betreffende actief en op basis van de gebruiksduur ten gunste van het resultaat gebracht.

Het verloop van de materiële vaste activa over 2019 is als volgt:

€ miljoen	Bedrijfs-gebouwen en -terreinen	Leidingen en installaties	Andere vaste bedrijfs-middelen	Werken in uitvoering	Totaal 2019
Aanschafwaarde 1 januari 2019	720	12.327	239	258	13.544
Cumulatieve afschrijvingen 1 januari 2019	343	5.794	181	-	6.318
Boekwaarde 1 januari 2019	**377**	**6.533**	**58**	**258**	**7.226**
Herrubricering werken in uitvoering	11	153	4	-168	0
Herrubricering	0	0	2	0	2
Investeringen [1)]	8	436	9	241	694
Afschrijvingen	-13	-286	-10	-	-309
Buitengebruikstellingen	0	-15	0	-	-15
Boekwaarde 31 december 2019	**383**	**6.821**	**63**	**331**	**7.598**
Cumulatieve afschrijvingen 31 december 2019	354	6.012	54	-	6.420
Aanschafwaarde 31 december 2019	**737**	**12.833**	**117**	**331**	**14.018**

1 In 2019 is € 2,6 miljoen (2018: € 2,6 miljoen) aan bouwrente geactiveerd en ten gunste van de financiële baten en lasten in de winst-en-verliesrekening gebracht. Hierbij is gerekend met een rentetarief van 2,15% (2018: 2,62%).

In verband met de migratie van de financiële administratie per 1 januari 2020 is de activa administratie van de andere vaste bedrijfsmiddelen opgeschoond voor activa die per balansdatum niet meer in gebruik zijn. Dit heeft geleid tot een afname van de aanschafwaarde van in totaal € 134 miljoen en de cumulatieve afschrijvingen van in totaal € 133 miljoen.

Het vergelijkende overzicht over 2018 is als volgt:

€ miljoen	Bedrijfs-gebouwen en -terreinen	Leidingen en installaties	Andere vaste bedrijfs-middelen	Werken in uitvoering	Totaal 2018
Aanschafwaarde 1 januari 2018	709	11.896	239	209	13.053
Cumulatieve afschrijvingen 1 januari 2018	330	5.590	177	-	6.097
Boekwaarde 1 januari 2018	**379**	**6.306**	**62**	**209**	**6.956**
Herrubricering	-1	2	-1	0	0
Herrubricering werken in uitvoering	5	129	2	-136	0
Investeringen	7	392	10	185	594
Afschrijvingen	-13	-280	-15	-	-308
Buitengebruikstellingen	0	-16	0	-	-16
Boekwaarde 31 december 2018	**377**	**6.533**	**58**	**258**	**7.226**
Cumulatieve afschrijvingen 31 december 2018	343	5.794	181	-	6.318
Aanschafwaarde 31 december 2018	**720**	**12.327**	**239**	**258**	**13.544**

BIJZONDERE WAARDEVERMINDERINGEN INDIVIDUELE ACTIVA

Voor alle individuele activa vindt alleen een berekening van de realiseerbare waarde plaats indien gebeurtenissen of veranderingen in omstandigheden hiertoe aanleiding geven ('triggering event' analyse).

Op basis van de uitkomsten van deze berekening wordt vastgesteld of er sprake is van een bijzondere waardevermindering. Jaarlijks en bij tussentijdse publicatie wordt geëvalueerd of dergelijke gebeurtenissen of veranderingen aan de orde zijn.

Voor de toekomstvisie van het gasnet en de impact op de waardering wordt verwezen naar noot 14. Immateriële vaste activa.

14. IMMATERIËLE VASTE ACTIVA

De immateriële vaste activa bestaan uit goodwill, verworven of zelf vervaardigde applicatiesoftware en geactiveerde verhuurcontracten. De immateriële vaste activa, voor zover niet betrekking hebbende op goodwill, worden gewaardeerd tegen kostprijs, verminderd met de over deze waarde berekende afschrijvingen en eventuele bijzondere waardeverminderingen. Kosten worden uitsluitend geactiveerd wanneer het waarschijnlijk is dat er toekomstige economische voordelen voortvloeien uit het gebruik van een specifiek actief.

Het verloop van de immateriële vaste activa over 2019 is als volgt:

€ miljoen	Goodwill	Software	Verhuur contracten	In uitvoering	Totaal 2019
Aanschafwaarde 1 januari 2019	115	402	7	26	550
Cumulatieve afschrijvingen 1 januari 2019	0	319	2	-	321
Boekwaarde 1 januari 2019	**115**	**83**	**5**	**26**	**229**
Herrubricering werken in uitvoering	0	23	0	-23	0
Herrubricering	0	-2	0	0	-2
Investeringen	0	5	0	47	52
Afschrijvingen	0	-25	-1	-	-26
Buitengebruikstellingen	0	-1	0	-	-1
Boekwaarde 31 december 2019	**115**	**83**	**4**	**50**	**252**
Cumulatieve afschrijvingen 31 december 2019	0	210	-2	-	208
Aanschafwaarde 31 december 2019	**115**	**293**	**2**	**50**	**460**

In verband met de migratie van de financiële administratie per 1 januari 2020 is de activa administratie van de immateriële vaste activa (software en verhuurcontracten) opgeschoond voor activa die per balansdatum niet meer in gebruik zijn. Dit heeft geleid tot een afname van de aanschafwaarde van in totaal € 134 miljoen en de cumulatieve afschrijvingen van in totaal € 133 miljoen.

Het vergelijkende overzicht over 2018 is als volgt:

€ miljoen	Goodwill	Software	Verhuur contracten	In uitvoering	Totaal 2018
Aanschafwaarde 1 januari 2018	115	362	7	19	503
Cumulatieve afschrijvingen 1 januari 2018	0	298	0	-	298
Boekwaarde 1 januari 2018	**115**	**64**	**7**	**19**	**205**
Herrubricering werken in uitvoering	0	22	0	-22	0
Herrubricering	0	0	-1	1	0
Investeringen	0	21	0	28	49
Afschrijvingen	0	-24	0	-	-24
Buitengebruikstellingen	0	0	-1	-	-1
Boekwaarde 31 december 2018	**115**	**83**	**5**	**26**	**229**
Cumulatieve afschrijvingen 31 december 2018	0	319	2	-	321
Aanschafwaarde 31 december 2018	**115**	**402**	**7**	**26**	**550**

De als software aangemerkte activa betreffen voornamelijk het netregistratiesysteem, diverse besturingssystemen, aansluitregisters, klanteninformatiesystemen, werkordermanagementsystemen en overige ondersteunende systemen.

BIJZONDERE WAARDEVERMINDERINGEN INDIVIDUELE ACTIVA

Voor alle individuele activa vindt alleen een berekening van de realiseerbare waarde plaats indien gebeurtenissen of veranderingen in omstandigheden hiertoe aanleiding geven ('triggering event' analyse).

Op basis van de uitkomsten van deze berekening wordt vastgesteld of er sprake is van een bijzondere waardevermindering. Jaarlijks en bij tussentijdse publicatie wordt geëvalueerd of dergelijke gebeurtenissen of veranderingen aan de orde zijn.

GOODWILL IMPAIRMENT TEST

De goodwill heeft betrekking op de acquisities van Intergas Energie B.V. in 2011, Endinet Groep B.V. in 2016 en N.V. Stedin Netten Weert in 2017 en betreft het verschil tussen de kostprijs van de overname en de reële waarde van de netto-activa op het moment van overname.

Gedurende het verslagjaar is beoordeeld of er aanwijzingen zijn voor een bijzondere waardevermindering van de door Enexis geïdentificeerde kasstroomgenererende eenheden Elektriciteit, Gas en Overige activa, waarbij de directe opbrengstwaarde als uitgangspunt is genomen. Los daarvan wordt jaarlijks in december de impairment test uitgevoerd bij de kasstroomgenererende eenheden waarin goodwill is opgenomen. De goodwill die is voortgekomen uit acquisities is als volgt toegerekend aan de kasstroomgenererende eenheden:

€ miljoen	Elektriciteit	Gas	Overig	Totaal
Intergas Energie B.V.	0	15	0	15
Endinet Groep B.V.	19	59	19	97
N.V. Stedin Netten Weert	2	1	0	3
Totaal	**21**	**75**	**19**	**115**

De vastgestelde directe opbrengstwaarden van de Elektriciteit, Gas en Overige activa zijn ruim hoger dan de boekwaarden van de corresponderende activa, vermeerderd met de daaraan gealloceerde goodwill. Er is derhalve geen noodzaak tot bijzondere waardeverminderingen van goodwill.

De directe opbrengstwaarden van de Elektriciteit, Gas en Overige activa worden bepaald op basis van de meest recente Lange Termijn Financiële Doorrekening. Deze doorrekening beslaat een periode van vijf jaar. De belangrijkste uitgangspunten die in deze doorrekening zijn opgenomen zijn een inschatting van onder meer de disconteringsvoet op basis van de door ACM gehanteerde WACC-percentages, de gereguleerde tarieven en de ontwikkeling van het aantal aansluitingen en diensten alsmede van de operationele en andere kosten (waaronder kosten in verband met verkoop). De gekozen uitgangspunten betreffen inschattingen en zijn in belangrijke mate gebaseerd op de meest actuele informatie met betrekking tot tariefregulering (methodebesluit 2017-2021), het investeringsprogramma (kwaliteits- en capaciteitsdocument en strategisch asset management plan), het uitrolprogramma slimme meters en de efficiencydoelstellingen van Enexis.

De omzet zal ingevolge het methodebesluit 2017-2021 afnemen als gevolg van de daarin vastgestelde x-factoren, hetgeen een korting is ter bevordering van een doelmatige bedrijfsvoering. Daar staat een toename van de omzet tegenover als gevolg van inflatiecorrectie en een combinatie van de groei van het aantal aansluitingen en de verwachte capaciteitsvraag van klanten. De omzetgroei als gevolg van deze effecten zal over het geheel van de periode 2017-2021 naar verwachting een lichte cumulatieve stijging vertonen tussen 0% en 0,5%. Nacalculatie van ACM maakt geen onderdeel uit van deze verwachting. Enexis heeft veel aandacht voor een efficiënte bedrijfsvoering, waarbij programma's worden geïnitieerd die gericht zijn op het realiseren van een efficiency die minimaal gelijk is aan de stijging van de kosten als gevolg van inflatie. Desondanks zal het operationele kostenniveau naar verwachting toenemen vooral door extra werk als gevolg van de energietransitie.

In de regulering is verder bepaald dat de efficiënte (gemiddelde) kosten worden vergoed in de door ACM vast te stellen tarieven. Ingeschat wordt dat Enexis Netbeheer B.V. gemiddeld zal presteren ten opzichte van de andere netbeheerders op het gebied van investeringen, aangezien de netten van alle netbeheerders in de sector vergelijkbaar zijn.

Ter bepaling van de eindwaarde, wordt gerekend met een groeivoet voor gereguleerde activiteiten van 0% omdat wordt verondersteld dat de gehele sector op dat moment even efficiënt opereert. De eindwaarde wordt daarom gelijk verondersteld aan de efficiënte boekwaarde (Gestandaardiseerde Activa Waarde) van dat moment. Voor niet-gereguleerde activiteiten geldt een groeivoet van 1,6% op basis van de vrije kasstromen.

De toetsing op bijzondere waardeverminderingen is gebaseerd op de volgende uitgangspunten:

	Uitgangspunten gereguleerde activa	Uitgangspunten niet-gereguleerde activa
Variabelen		
Kasstroomgenererende eenheden	Elektriciteit en Gas	Overig
Bron: bedrijfsresultaten toekomstige jaren	Lange termijn Financiële Doorrekening	Lange termijn Financiële Doorrekening
Kosten vreemd vermogen	1,8%	3,9%
Kosten eigen vermogen	3,6%	15,7%
Disconteringsvoet na belastingen	2,5%	6,8%

TOEKOMSTVISIE VAN HET GASNET

Onderdeel van de Nationale Energieagenda van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat is de visie dat de energievoorziening van Nederland in 2050 CO_2-arm moet zijn. Als tussendoel is gesteld dat de gehele Nederlandse uitstoot in 2030 ten minste 49% daalt ten opzichte van 1990. In 2018 zijn in de hoofdlijnen voor het klimaatakkoord diverse maatregelen voorgesteld om deze ambitie te verwezenlijken en de bijdrage van aardgas aan het geheel van de energievoorziening sterk te beperken en waar mogelijk geheel te beëindigen. In de gebouwde omgeving is het afschaffen van de aansluitplicht gas voor nieuwbouw één van de eerste concrete maatregelen, voor 2021 wordt middels de Regionale Energie Strategieën en Gemeentelijke Transitievisies Warmte ook voor de bestaande bouw de afhankelijkheid van aardgas afgebouwd. Een potentieel risico dat hiermee gepaard zou kunnen gaan, is dat de periode dat er nog behoefte is aan gasnetten die dit aardgas transporteren korter wordt dan de huidige vastgestelde afschrijvingstermijnen.

In de optiek van Enexis Netbeheer B.V. is het echter niet zo dat het gaandeweg uitfaseren van aardgas ook leidt tot het op grote schaal buiten gebruik stellen van gasnetten. Er is sprake van een steeds bredere consensus dat het vrijwel onmogelijk is om zonder gasvormige energiedrager in de warmtevraag te voorzien. Toepassing van uitsluitend elektriciteit is technisch en economisch niet altijd een reële optie. Een warmtenet kan lang niet overal toegepast worden. Toepassing van duurzame gasvormige energiedragers – zoals waterstof geproduceerd uit duurzame elektriciteit of groen gas – in combinatie met de inzet van hybride warmtepompen is in dergelijke situaties de meest begaanbare route naar verduurzaming. Een veilig en betrouwbaar gasnet blijft naar verwachting noodzakelijk – ook in een duurzame(re) energievoorziening.

Ter voorbereiding op de volgende reguleringsperiode (2022 en verder) voeren de netbeheerders momenteel overleg met ACM over aanpassing van de reguleringsmethodiek in verband met het verminderde gebruik van gasnetten. Hierbij is het uitgangspunt dat de netbeheerders, bij elk scenario voor het verminderde gebruik van de gasnetten, hun efficiënte kosten inclusief een redelijk rendement vergoed blijven krijgen.

Enexis ziet daarom op dit moment geen aanleiding om de afschrijvingstermijnen van de bestaande gasnetten in te korten of tot afwaardering van de bestaande gasnetten over te gaan. Om dit risico verder te beperken is Enexis Netbeheer B.V. wel uiterst terughoudend met het nieuw aanleggen en vervangen van gasnetten wanneer alternatieve warmtevoorzieningen zoals warmtenetten of all-electric oplossingen in beeld zijn. Hierover wordt in een voorkomend geval daarom intensief overlegd met andere betrokken partijen zoals gemeenten, projectontwikkelaars en woningcorporaties. Analyses van zowel het Planbureau voor de Leefomgeving als Enexis in het kader van de Transitievisies Warmte laten tevens zien dat een hybride oplossing een van de mogelijkheden is, waardoor er behoefte blijft aan een infrastructuur voor gasvormige energiedragers.

15. GEBRUIKSRECHT ACTIVA

De Groep heeft activa met een gebruiksrecht en leaseverplichtingen opgenomen voor die leaseovereenkomsten die voorheen als operationele leases werden geclassificeerd, met uitzondering van korte termijn- en leaseovereenkomsten voor activa met een lage waarde, en de overeenkomsten die uit de beoordeling niet onder de definitie van een lease vallen onder IFRS 16.

Het gebruiksrecht voor activa heeft betrekking op afgesloten leasecontracten van bedrijfs- en personenauto's en huisvesting waarbij het gebruiksrecht wordt afgeschreven in overeenstemming met de totale verwachte contractduur.

Het verloop van de gebruiksrechten van activa over 2019 is als volgt:

€ miljoen	Huisvesting	Leaseauto's	2019
Gebruiksrecht op 1 januari 2019	28	52	80
Cumulatieve afschrijvingen 1 januari 2019	-	-	-
Boekwaarde 1 januari 2019	**28**	**52**	**80**
Investeringen	0	36	36
Contractmodificaties	18	0	18
Afschrijvingen en buitengebruikstellingen	-8	-20	-28
Boekwaarde 31 december 2019	**38**	**68**	**106**
Cumulatieve afschrijvingen 31 december 2019	8	20	28
Aanschafwaarde op 31 december 2019	**46**	**88**	**134**

Voor de aan de gebruiksrechten van activa te relateren leaseverplichtingen wordt verwezen naar noot 24. Rentedragende verplichtingen (langlopend).

Leasekosten

De uit het gebruiksrecht van activa voortvloeiende kosten worden als volgt gespecificeerd:

€ miljoen	Huisvesting	Leaseauto's	Totaal 2019
Afschrijvingen en buitengebruikstellingen	8	20	28
Financiële lasten	0	0	0
Totaal	**8**	**20**	**28**

De uit het gebruiksrecht van activa voortvloeiende kosten met betrekking tot lage waarde en korte looptijd kunnen als volgt worden gespecificeerd:

€ miljoen	Geschatte waarde per 1 januari 2019	Leasekosten 2019
Leaseverplichtingen < € 5.000	1	0
Leaseverplichtingen < 1 jaar	3	3
Totaal voor activering uitgesloten leaseverplichting	**4**	**3**

Voor de aan de gebruiksrechten van activa te relateren leaseverplichtingen wordt verwezen naar noot 24. Rentedragende verplichtingen (langlopend).

16. DEELNEMINGEN EN JOINT ARRANGEMENTS

DEELNEMINGEN

De waardering van economische belangen die niet in de consolidatie worden betrokken maar waarin Enexis wél invloed van betekenis heeft, vindt plaats op basis van de equity-methode gebaseerd op de grondslagen voor waardering en resultaatbepaling van Enexis Holding N.V. Volgens deze methode wordt het economisch belang aanvankelijk op kostprijs gewaardeerd, waarbij de boekwaarde na eerste opname wordt verhoogd of verlaagd met het aandeel van Enexis Holding N.V. in het resultaat. Ontvangen dividenden worden op de boekwaarde in mindering gebracht.

Bij een negatieve vermogenswaarde worden verliezen op deelnemingen verwerkt tot het bedrag van de netto-investering in de deelneming. In deze netto-investering zijn ook leningen begrepen die aan deelnemingen zijn verstrekt, voor zover deze feitelijk deel uitmaken van de netto-investering. Voor het aandeel in verdere verliezen wordt uitsluitend een voorziening opgenomen indien en voor zover op grond van juridische verplichtingen wordt ingestaan voor de schulden van de deelneming of indien er een feitelijke verplichting is om de deelneming (voor het aandeel) tot betaling van de schulden in staat te stellen.

Bij mogelijke waardeverminderingen van deelnemingen wordt verwezen naar de verwerkingswijze zoals opgenomen in de paragraaf 'Bijzondere waardeverminderingen' in de 'Grondslagen voor de financiële verslaglegging'.

JOINT ARRANGEMENTS

De financiële gegevens van entiteiten die als joint arrangement kwalificeren worden onderscheiden in joint ventures en joint operations, afhankelijk van de wettelijke en contractuele rechten en plichten die iedere investeerder heeft bedongen. De bestaande contractuele overeenkomsten kwalificeren alle als joint ventures. Joint ventures zijn entiteiten waarin Enexis, tezamen met één of meer andere investeerders, gezamenlijke zeggenschap heeft. Deze worden gewaardeerd op basis van de equity-methode.

De deelnemingen en joint arrangements zijn als volgt samengesteld:

€ miljoen	2019	2018
Deelnemingen:		
-Energie Data Services Nederland B.V.	0	0
-Overige deelnemingen en stichtingen	1	1
Joint ventures:		
-Zebra Gasnetwerk B.V.	7	8
Saldo per 31 december	**8**	**9**

ZEBRA Gasnetwerk B.V., waarin Enexis voor 67% participeert, is niet in de consolidatie betrokken omdat voor de besluitvorming een meerderheid van 75% wordt vereist. De realiseerbare waarde van deze deelneming op basis van berekening van de bedrijfswaarde bedraagt per jaareinde 2019, rekening houdende met de overeengekomen verkoopprijs per 31 december 2020 en de door het management ingeschatte kasstromen in 2020 € 10 miljoen. Het aandeel van Enexis (67%) bedraagt € 7 miljoen, hetgeen betekent dat de waardering van deelneming ZEBRA ten opzichte van 31 december 2018 van € 8 miljoen met € 1 miljoen is afgewaardeerd.

Het verloop van de waarde van de joint arrangements is als volgt:

€ miljoen	2019	2018
Stand per 1 januari	9	8
Door aankoop verkregen	0	1
Resultaten over het jaar	0	2
Bijzondere waardeverminderingen	-1	-2
Ontvangen dividenden	0	0
Saldo per 31 december	**8**	**9**

Hierna is van het totaal van de deelnemingen en joint arrangements de relevante informatie betreffende het belang van Enexis Holding N.V. weergegeven.

€ miljoen	2019	2018
Vaste activa	21	19
Vlottende activa	5	9
Langlopende verplichtingen	-13	-9
Kortlopende verplichtingen	-5	-10
Boekwaarde 31 december	**8**	**9**
Netto-omzet	13	13
Kosten (inclusief financiële baten en lasten)	-13	-10
Resultaat vóór belastingen	**0**	**3**
Belastingen	0	-1
Resultaat na belastingen	**0**	**2**

Een overzicht van alle deelnemingen en joint arrangements (groepsmaatschappijen, joint arrangements en overige deelnemingen) is opgenomen in noot 54. Deelnemingen en joint arrangements. Geen van de deelnemingen en joint arrangements is ter beurze genoteerd.

17. OVERIGE FINANCIËLE VASTE ACTIVA

De overige financiële vaste activa zijn als volgt samengesteld:

€ miljoen	2019	2018
Leningen en vorderingen	16	16
Totaal	**16**	**16**

Het verloop van de financiële vaste activa over 2019 is als volgt:

€ miljoen	Aan personeel verstrekte leningen	Overige leningen	Totaal 2019
Stand per 1 januari 2019	**2**	**17**	**19**
Nieuwe leningen	1	13	14
Aflossingen	1	6	7
Stand per 31 december 2019	**2**	**24**	**26**
Af: kortlopend deel	0	10	10
Totaal langlopend deel	**2**	**14**	**16**

De overige financiële vaste activa betreffen verstrekte leningen aan EDSN B.V., de stichting Mijnaansluiting.nl en ZEBRA Gasnetwerk B.V., alsmede aan personeel verstrekte leningen in het kader van financieringsregelingen. De gemiddelde gewogen effectieve rentevoet bedraagt ca. 1,4% (2018: 1,6%).

De rentevoet die in rekening wordt gebracht voor de onder overige financiële vaste activa opgenomen leningen wijkt af van de marktrente ultimo 2019. Vanwege de beperkte omvang heeft de afwijking van de rente geen significant effect op de reële waarde.

De overeengekomen rente op de vermelde leningen aan EDSN B.V., Mijnaansluiting.nl en ZEBRA Gasnetwerk B.V. is ten tijde van afsluiten volgens het arm's length-principe bepaald, hetgeen per deelneming resulteert in een marktconforme kredietopslag bovenop de reguliere marktrente.

In 2019 zijn nieuwe leningen verstrekt aan EDSN voor een totaalbedrag van € 6 miljoen, waarvan per eind 2019 in totaal € 4 miljoen is opgenomen. Daarnaast zijn in 2019 twee leningen verstrekt aan ZEBRA Gasnetwerk B.V. van respectievelijk € 3 miljoen en € 6 miljoen, waarbij de lening ten bedrage van € 3 miljoen in 2019 is afgelost.

18. VOORRADEN

De voorraden worden gewaardeerd tegen de kostprijs of lagere verwachte opbrengstwaarde (in het kader van de normale bedrijfsvoering de geschatte verkoopprijs minus verkoopkosten). De kostprijs is berekend op basis van het systeem van gewogen gemiddelde kostprijzen.

De kostprijs omvat de uitgaven en direct toerekenbare kosten bij verwerving van de voorraden en het naar de bestaande locatie en in bestaande toestand brengen daarvan.

€ miljoen	2019	2018
Materialen	22	22
Voorziening incourantheid	-4	-3
Totaal	**18**	**19**

De materialen hebben betrekking op artikelen die in voorraad worden aangehouden voor de investerings-, onderhouds-, storings- en werken voor derden-activiteiten.

De bijzondere waardevermindering van de voorraden in 2019 is nihil (2018: idem).

19. VORDERINGEN

€ miljoen	2019	2018
Handelsdebiteuren	53	53
Nog te ontvangen bedragen	114	109
Overige vorderingen	28	11
Voorziening voor verwacht kredietverlies	-14	-13
Totaal	**181**	**160**

De nog te ontvangen bedragen betreffen met name de maandelijkse bijraming van transportvergoedingen aan grootverbruikers en kleinverbruikers.

	2019							
	Handelsdebiteuren			Nog te ontvangen bedragen			Overige vorderingen	Totaal
€ miljoen	Verwacht kredietverlies	Bruto	Voorziening	Verwacht kredietverlies	Bruto	Voorziening	Bruto	Netto
Nog niet vervallen	3%	18	0	0,2%	111	0	28	157
0-30 dagen vervallen	4%	7	0	0%	1	0	0	8
31-60 dagen vervallen	3%	9	0	0%	1	0	0	10
61-90 dagen vervallen	34%	1	0	0%	0	0	0	1
91-365 dagen vervallen	62%	4	-3	2%	1	0	0	2
> 365 dagen vervallen	69%	14	-11	0%	0	0	0	3
Totaal		**53**	**-14**		**114**	**0**	**28**	**181**

De ouderdom van de handelsdebiteuren zonder aftrek van de voorziening dubieuze debiteuren is per 31 december 2018 als volgt:

	2018							
	Handelsdebiteuren			Nog te ontvangen bedragen			Overige vorderingen	Totaal
€ miljoen	Verwacht kredietverlies	Bruto	Voorziening	Verwacht kredietverlies	Bruto	Voorziening	Bruto	Netto
Nog niet vervallen	1%	19	0	0,5%	109	-1	11	138
0-30 dagen vervallen	3%	13	0	0%	0	0	0	13
31-60 dagen vervallen	32%	3	-1	0%	0	0	0	2
61-90 dagen vervallen	54%	2	-1	0%	0	0	0	1
91-365 dagen vervallen	50%	4	-2	0%	0	0	0	2
> 365 dagen vervallen	70%	12	-8	0%	0	0	0	4
Totaal		**53**	**-12**		**109**	**-1**	**11**	**160**

20. WINSTBELASTING

De post winstbelasting bestaat uit de verschuldigde winstbelasting verminderd met de op voorlopige aanslagen betaalde bedragen. De post heeft ultimo 2019 uitsluitend betrekking op het boekjaar 2019. Voor de boekjaren tot en met 2018 zijn de definitieve aanslagen opgelegd en is de verschuldigde winstbelasting voldaan.

€ miljoen	2019	2018
Vooruitbetaalde winstbelasting	7	22
Totaal	**7**	**22**

21. OVERIGE FINANCIËLE ACTIVA (KORTLOPEND)

€ miljoen	2019	2018
Verstrekte leningen met looptijd < 1 jaar	10	3
Saldo 31 december	**10**	**3**

Het deel van de aan EDSN B.V. verstrekte leningen dat in 2020 wordt afgelost van € 4 miljoen is verantwoord als kortlopend deel van de overige financiële activa, alsmede de aflossing van de in 2019 verstrekte lening aan ZEBRA Gasnetwerk B.V. van € 6 miljoen.

In 2019 is € 50 miljoen aan overtollige liquiditeiten op deposito's geplaatst. Deze zijn gedurende het jaar weer opgenomen. Per ultimo 2019 staan geen deposito's uit.

22. LIQUIDE MIDDELEN

De liquide middelen zijn gewaardeerd tegen nominale waarde. Onder de liquide middelen worden louter de direct opeisbare liquide middelen opgenomen. Niet direct opeisbare liquide middelen worden, afhankelijk van de geldende looptijden en condities, opgenomen onder de overige financiële activa (kortlopend).

€ miljoen	2019	2018
Bank- en kassaldi	62	31
Totaal	**62**	**31**

Voor een uitsplitsing van de kasstromen wordt verwezen naar het kasstroomoverzicht en de toelichting hierop zoals opgenomen in noot 31. Toelichting op kasstroomoverzicht.

Het saldo van de liquide middelen bestaat uit de saldi van de bij de Rabobank ondergebrachte cashpool. Hierbij zijn de tegoeden van Enexis Holding N.V., Fudura B.V., Enexis Vastgoed B.V., Enexis Personeel B.V. en Enpuls B.V. in de cashpool bij de Rabobank verpand ten behoeve van het krediet van Enexis Netbeheer B.V. en ten behoeve van schulden jegens elkaar.

De liquide middelen binnen de groep worden netto gerapporteerd omdat 'zero balancing' wordt toegepast. Hierbij worden automatisch de saldi van de vennootschappen op de hoofdrekening geconcentreerd of worden negatieve saldi vanaf deze hoofdrekening aangezuiverd. De netto liquide middelen bedragen ultimo 2019 € 62 miljoen.

23. EIGEN VERMOGEN

Het maatschappelijk kapitaal van de vennootschap bedraagt driehonderd miljoen euro (€ 300.000.000) en is verdeeld in driehonderd miljoen (300.000.000) gewone aandelen van een euro (€ 1,00). Hiervan zijn 149.682.196 aandelen met een totale nominale waarde van € 149.682.196 geplaatst en volgestort.

De agioreserve betreft fiscaal erkend agio.

De kasstroomhedgereserve betreft de tegenwaarde van de in 2012 afgewikkelde renteswaps die Enexis had afgesloten met als doel de risico's uit hoofde van de verwachte toekomstige interestbetalingen af te dekken. Het in de kasstroomhedgereserve opgenomen verlies wordt over de resterende duur van de leningen ten laste van het resultaat gebracht. De mutatie van de hedgereserve zijn in 2019 en 2018 nihil.

De voorgestelde dividenduitkering is voor 2019 gebaseerd op 50% van het in het jaar gerealiseerd resultaat en wordt als exact bedrag naar rato van het aantal aandelen uitgekeerd aan de aandeelhouders. De voor 2019 voorgestelde dividenduitkering bedraagt € 0,70 per aandeel (2018: € 0,82 per aandeel). De voorgestelde dividenduitkering bedraagt € 105 miljoen; dientengevolge bedraagt de reservering ten gunste van de algemene reserve € 105 miljoen. Het voorstel voor winstbestemming is niet in de balans per 31 december 2019 verwerkt.

Het via de winst-en-verliesrekening gevormde resultaat van het boekjaar 2019 vóór belastingen betreft louter gerealiseerde resultaten. Einde 2019 bedroeg het eigen vermogen € 4.112 miljoen (2018: € 4.024 miljoen). Ultimo 2019 bedroeg het totaal eigen vermogen per aandeel € 27,47 (2018: € 26,88).

Voor verdere toelichting wordt verwezen naar het geconsolideerd mutatieoverzicht van het eigen vermogen.

24. RENTEDRAGENDE VERPLICHTINGEN (LANGLOPEND)

€ miljoen	2019	2018
Beursgenoteerde obligatieleningen	1.787	1.788
Onderhandse groene lening	2	2
Leaseverplichtingen	79	-
Totaal	**1.868**	**1.790**

Onder de langlopende rentedragende verplichtingen worden leningen opgenomen die nog langer dan een jaar aan Enexis ter beschikking staan. De bedragen voor aflossing die binnen een jaar vervallen, worden opgenomen onder de rentedragende verplichtingen (kortlopend).

Voor een nadere toelichting omtrent de rentedragende verplichtingen (langlopend) wordt verwezen naar noot 32. Financieringsbeleid en risico's financiële instrumenten.

De beursgenoteerde obligatieleningen met een looptijd > 1 jaar bedragen tezamen € 1.800 miljoen nominaal; onder aftrek van de aan deze leningen te amortiseren kosten, resteert een waarde van € 1.787 miljoen.

Op 2 juli 2019 is een nieuwe obligatielening uitgegeven van € 500 miljoen nominaal, met een couponrente van 0,75% en een looptijd van 12 jaar tot 2 juli 2031.

IFRS 16 - leases wordt toegepast met ingang van 1 januari 2019. Ultimo 2019 bedraagt de hiermee verband houdende leaseverplichting € 107 miljoen, waarvan € 28 miljoen als kortlopend deel is geclassificeerd.

De leaseverplichtingen zijn opgenomen op basis van de contante waarde van de resterende leasebetalingen, verdisconteerd aan de hand van de marginale rentevoet. De gewogen gemiddelde marginale rentevoet voor de leaseverplichtingen per ultimo 2019 bedraagt 0,003%. De gemiddelde looptijd van de uit gebruiksrecht van activa voortvloeiende verplichting bedraagt ultimo 2019 5,9 jaren en kan als volgt worden uitgesplitst:

€ miljoen	Huisvesting	Leaseauto's	Totaal 2019
< 1 jaar	8	20	28
2-5 jaar	18	42	60
> 5 jaar	13	6	19
Totaal	**39**	**68**	**107**

De leaseverplichtingen < 1 jaar van € 28 miljoen zijn als kortlopende rentedragende verplichtingen verantwoord (zie noot. 30 Rentedragende verplichtingen Kortlopend).

25. VOORZIENINGEN

Voorzieningen worden opgenomen voor in rechte afdwingbare of feitelijke verplichtingen van een onzekere omvang of met een onzeker tijdstip als gevolg van gebeurtenissen in het verleden. Indien het effect daarvan materieel is, worden de voorzieningen bepaald door de verwachte toekomstige kasstromen contant te maken met behulp van een actuele disconteringsvoet, waarbij rekening is gehouden met de specifieke risico's die inherent zijn aan de verplichting. De berekening van de contante waarde vindt voor de personeelsgerelateerde voorzieningen plaats volgens de 'project unit credit'-methode. Actuariële resultaten worden hierbij direct in het resultaat verwerkt.

De verwachte uitgaven binnen een jaar na balansdatum worden als afzonderlijke post opgenomen onder de kortlopende verplichtingen.

De voorzieningen zijn ultimo 2019 als volgt te specificeren:

€ miljoen	Diensttijdgebonden uitkeringen	Voorziening overige personeels-gerelateerde kosten	Overige voorzieningen	Totaal 2019
Aanspraken begin boekjaar	21	4	15	40
Toegekende aanspraken boekjaar	4	1	13	18
Onttrekkingen	-4	0	-7	-11
Vrijval	-2	-1	-4	-7
Totaal	**19**	**4**	**17**	**40**
Af: kortlopend deel	1	1	2	4
Totaal langlopend deel	**18**	**3**	**15**	**36**

Het kortlopend deel van de voorzieningen van € 4 miljoen (2018: € 3 miljoen) is afzonderlijk opgenomen onder de kortlopende verplichtingen.

Het vergelijkend overzicht voor 2018:

€ miljoen	Diensttijdgebonden uitkeringen	Werktijdverkorting en doelgebonden verlof	Voorziening overige personeels-gerelateerde kosten	Overige voorzieningen	Totaal 2018
Aanspraken begin boekjaar	36	45	4	8	93
Rente	0	1	0	0	1
Toegekende aanspraken boekjaar	3	0	1	9	13
Vrijval	-15	-46	0	0	-61
Uitkeringen	-3	0	-1	-2	-6
Totaal	**21**	**0**	**4**	**15**	**40**
Af: kortlopend deel	2	0	1	0	3
Totaal langlopend deel	**19**	**0**	**3**	**15**	**37**

SCHATTINGEN PERSONEELSGERELATEERDE VOORZIENINGEN

De belangrijkste veronderstellingen die ten grondslag liggen aan de berekeningen van de personeelsgerelateerde voorzieningen zijn als volgt:

	2019	2018
Disconteringspercentages	-0,24%-1,17%	-0,18%-2,05%
Geschatte toekomstige jaarlijkse salarisstijgingen cao	1,5%	1,2%
Bedrijfsspecifieke jaarlijkse periodieke indexering	1,0%	1,0%
Inschatting toekomstige jaarlijkse vertrekkans	4,0%	2,5%
Vakantietoeslag [1)]	0,0%	8,0%
Opslag sociale lasten	7,7%	7,6%

1 Ultimo 2018 resteren alleen personeelsgerelateerde voorzieningen waarbij niet wordt gerekend met een vakantietoeslag. Bij de voorziening voor doelgebonden verlof werd wel gerekend met een vakantietoeslag, maar deze voorziening is in 2018 vrijgevallen.

DIENSTTIJDGEBONDEN UITKERINGEN

Enexis kent als gevolg van cao-bepalingen diensttijdgebonden uitkeringen toe aan personeelsleden. Vanaf het moment van indiensttreding wordt voor deze diensttijdgebonden uitkeringen een voorziening gevormd op basis van het aantal verstreken dienstjaren, verwachte prijs- en salarisstijgingen, de kans op sterfte, invaliditeit en ontslag.

WERKTIJDVERKORTING EN DOELGEBONDEN VERLOF

De voorziening had betrekking op verplichtingen inzake de overgangsregeling werktijdverkorting voor oudere werknemers en verplichtingen voortvloeiende uit de doelgebonden verlofregeling. Per jaareinde 2018 heeft een heroverweging van deze voorziening plaatsgevonden waarbij op grond van een verscherpte interpretatie van de geldende richtlijnen de voorziening is komen te vervallen.

VOORZIENING OVERIGE PERSONEELSGERELATEERDE KOSTEN

De voorziening heeft betrekking op verschillende personeelsgerelateerde kosten, waaronder kosten voor uitkeringen na uitdiensttreding en ontslag, ziektekosten voor oud-medewerkers, retentie en reorganisatie.

De reorganisatievoorzieningen zijn op individueel niveau berekend op basis van het brutosalaris, de duur van het dienstverband, de verwachting van de duur van het boventallig zijn en een opslag voor werkgeverslasten van 35%. Voor een deel van de voorzieningen is een inschatting gemaakt van het toekomstige verloop van de boventallige medewerkers.

OVERIGE VOORZIENINGEN

De post overige voorzieningen bestaat ultimo 2019 uit een voorziening inzake geschillen waaraan in 2019 per saldo € 6 miljoen (2018: € 9 miljoen) is gedoteerd.

26. VOORUITONTVANGEN BIJDRAGEN IN AANLEG VAN NETTEN EN AANSLUITINGEN

Vooruitontvangen bijdragen van klanten voor het maken van een aansluiting en de aanleg van het net ziet Enexis niet als seperate prestatieverplichting. Dit betekent dat een voor de aansluiting ontvangen aansluitbijdrage als vooruitontvangst voor een nog te leveren prestatie beschouwd kan worden. Vanwege het causale verband van de ontvangen aansluitbijdragen met de voor de realisatie van de aansluiting gemaakte investeringsuitgaven kiest Enexis voor een timing van de omzetverantwoording van de ontvangen bijdragen op basis van de levensduur van de aansluiting.

De vooruitontvangen bijdragen bij investeringen in aanleg van netten en aansluitingen zijn als volgt te specificeren:

€ miljoen	2019	2018
Stand per 1 januari	797	734
Ontvangen in het jaar	105	84
Geamortiseerd	-21	-21
Totaal	**881**	**797**
Af: kortlopend deel in volgend boekjaar te amortiseren	22	20
Totaal langlopend deel 31 december	**859**	**777**

27. LATENTE BELASTINGEN

Latente belastingvorderingen en -verplichtingen worden gevormd voor tijdelijke verschillen tussen de boekwaarde van activa en verplichtingen in deze jaarrekening en de waarde in de aangifte vennootschapsbelasting.

De latente belastingvordering ultimo 2019 heeft betrekking op niet-gerealiseerde resultaten van derivatentransacties die via het overige totaalresultaat als hedgereserve zijn gevormd. Verder is een latente belastingvordering gevormd voor de impact van IFRS 16 (leases) op het commerciële resultaat. De latente belastingvordering wordt in de balans opgenomen, indien en voor zover het waarschijnlijk is, dat voldoende fiscale winst beschikbaar zal zijn.

De latente belastingverplichting is hoofdzakelijk gevormd vanwege de fiscaal lagere waardering van (im)materiële vaste activa. Waarderingsverschillen zijn ontstaan bij de aanvang van de fiscale belastingplicht (1998), de eigendomssplitsing met Essent (2009) en de fiscale stimuleringsregeling willekeurige afschrijvingen in 2009, 2010, 2011 en in de tweede helft van 2013. Een klein deel van de latente belastingverplichting heeft betrekking op de fiscaal anders gewaardeerde voorzieningen en verplichtingen. De latente belastingverplichting heeft hoofdzakelijk een langlopend karakter.

Saldering van latente belastingvorderingen en -verplichtingen vindt uitsluitend plaats, indien sprake is van een formeel recht tot saldering en het voornemen bestaat tot gelijktijdige verrekening van latente belastingposities.

Latente belastingposities worden opgenomen tegen de nominale waarde. De berekening hiervan is gebaseerd op de belastingtarieven die naar verwachting van toepassing zullen zijn bij terugname van de tijdelijke verschillen. Het gaat hierbij om de belastingtarieven die per verslagdatum zijn vastgesteld, dan wel waartoe materieel al op balansdatum is besloten. In 2019 is het Belastingplan 2020 aangenomen. Als gevolg van dit Belastingplan blijft het tarief van de vennootschapsbelasting in 2020 gelijk aan 2019, terwijl in het belastingplan 2019 een verlaging was opgenomen. Vanaf 2021 gaat het tarief voor de vennootschapsbelasting omlaag, maar minder dan volgde uit het Belastingplan 2019. Als gevolg van deze wijzigingen in de toekomstige belastingtarieven is in 2019 € 13 miljoen toegevoegd aan de latente belastingverplichting. Deze toevoeging komt ten laste van het resultaat 2019.

De latente belastingverplichting is als volgt opgebouwd:

€ miljoen	2019	2018
Latente belastingvordering derivaten	0	-1
Latente belastingverplichting materiële vaste activa	283	263
Totaal	**283**	**262**

28. OVERIGE LANGLOPENDE VERPLICHTINGEN

€ miljoen	2019	2018
Vergoedingen aan personeel	1	2
Totaal	**1**	**2**

Deze verplichtingen hebben betrekking op verlofrechten van personeel.

29. HANDELSSCHULDEN EN OVERIGE TE BETALEN POSTEN

€ miljoen	2019	2018
Leveranciers	66	90
Belastingen en premies sociale verzekeringen	69	67
Vergoedingen aan personeel	40	45
Overig	70	85
Totaal	**245**	**287**

30. RENTEDRAGENDE VERPLICHTINGEN (KORTLOPEND)

€ miljoen	2019	2018
Obligatielening	500	0
Euro Commercial Paper	250	150
Kasgeldlening	50	0
Leaseverplichtingen	28	0
Aandeelhouderslening met conditioneel conversierecht tot omzetting in eigen vermogen (tranche D)	0	350
Lening ZEBRA Gasnetwerk B.V.	0	12
Overig	0	1
Totaal	**828**	**513**

Onder de kortlopende rentedragende verplichtingen worden leningen opgenomen die nog korter dan een jaar aan Enexis ter beschikking staan.

De obligatielening met een couponrente van 1,875% wordt in 2020 afgelost en is als gevolg hiervan verantwoord als kortlopende rentedragende verplichting.

De aandeelhouderslening met conditioneel conversierecht tot omzetting in eigen vermogen (tranche D) met een bedrag van € 350 miljoen nominaal is op 30 september 2019 afgelost.

In 2019 is aan ZEBRA Gasnetwerk B.V. de bestaande lening van € 12 miljoen afgelost.

Door de uitgifte van commercial paper onder het Euro Commercial Paper (ECP)-programma en een bilaterale kasgeldlening zijn in 2019 liquide middelen aangetrokken ter financiering van de liquiditeitsbehoefte van in totaal € 300 miljoen.

IFRS 16 - leases wordt toegepast met ingang van 1 januari 2019. Het kortlopend deel van de rentedragende verplichting betreft de leasecontracten die in 2020 betaald zullen worden.

31. TOELICHTING OP KASSTROOMOVERZICHT

Ten behoeve van het geconsolideerd kasstroomoverzicht wordt onder de post netto liquide middelen het volgende opgenomen:

€ miljoen	2019	2018
Bank- en kassaldi	62	31
Totaal	**62**	**31**

De belangrijkste posten in het kasstroomoverzicht worden hieronder nader gespecificeerd.

De mutatie van het netto werkkapitaal is als volgt:

€ miljoen	2019	2018
Belastingen ten laste van het resultaat	-90	-27
Betaalde/ontvangen belastingen	-50	-73
Rentebaten en -lasten in het resultaat	52	58
Betaalde rente	-57	-58
Ontvangen rente	3	3
Werkkapitaal exclusief belastingen en rente	96	123
Totaal	**-46**	**26**

Specificatie netto werkkapitaal:

€ miljoen	2019	2018	Mutatie
Voorraden	18	19	-1
Vorderingen	181	160	21
Subtotaal	**199**	**179**	**20**
Handelsschulden en overige te betalen posten	-245	-287	42
Winstbelasting	7	22	-15
Voorzieningen (kortlopend)	-4	-3	-1
Subtotaal	**-242**	**-268**	**26**
Totaal	**-43**	**-89**	**46**

De handelsschulden en overige te betalen posten zijn ten opzichte van ultimo 2018 aanzienlijk afgenomen. Dit is met name te verklaren doordat in verband met de migratie van de financiële administratie per 1 januari 2020 naar een nieuw systeem een deel van de openstaande facturen versneld is betaald eind 2019.

De mutaties in de netto-rentedragende schulden in 2019 zijn als volgt:

	Overige activa		Verplichtingen uit financieringsactiviteiten		
€ miljoen	Netto liquide middelen	Deposito's	Rentedragende verplichtingen langlopend	Rentedragende verplichtingen kortlopend	Totaal
Stand per 1 januari	**31**	**0**	**-1.790**	**-513**	**-2.272**
Kasstromen [1)]	31	0	-496	213	-252
Herrubricering van langlopend naar kortlopend	0	0	500	-528	-28
Overige niet-kasstroomgenererende mutaties	0	0	-82	0	-82
Stand per 31 december	**62**	**0**	**-1.868**	**-828**	**-2.634**

1 De totale inkomende kasstroom van opgenomen leningen in 2019 bedraagt € 2.141 miljoen en de totale uitgaande kasstroom van in 2019 afgeloste leningen bedraagt € 1.858 miljoen. In 2019 is € 50 miljoen aan overtollige liquiditeiten op deposito's geplaatst. Deze zijn gedurende het jaar weer opgenomen.

32. FINANCIERINGSBELEID EN RISICO'S FINANCIËLE INSTRUMENTEN

ALGEMEEN

Het financieringsbeleid van de Enexis Groep is erop gericht om de zelfstandige financiering zeker te stellen door tijdig, blijvend en voldoende toegang te realiseren tot kapitaal- en geldmarkten en tegelijk de financieringsstructuur, financieringskosten en -risico's te optimaliseren. De uitvoering van het financieringsbeleid is vastgelegd in een Treasury Statuut, met daarin opgenomen doelstellingen, taakomschrijving en mandaat van de afdeling Treasury, rapportering, risicobeheer en organisatorische en administratieve kaders ten behoeve van de financiering.

De financiering van de Enexis Groep vindt plaats door het aantrekken van externe financiering door Enexis Holding N.V., welke financiering intercompany wordt doorgeleend aan de groepsmaatschappijen. In het kader van haar bedrijfsvoering is Enexis Holding N.V. blootgesteld aan een aantal risico's, zoals onder meer: marktrisico, kredietrisico, solvabiliteits-/liquiditeitsrisico en procesrisico. Het beleid is er mede op gericht om de impact van de vermelde risico's op de financiële resultaten en het vermogen te minimaliseren. Hiervoor kan Enexis Holding N.V. financiële instrumenten/derivaten inzetten.

MARKTRISICO

Marktrisico is het risico dat gelopen wordt met betrekking tot waardeveranderingen in kasstromen en financiële instrumenten als gevolg van gewijzigde marktrente, valutakoersen en marktprijzen. Enexis Holding N.V. en haar groepsmaatschappijen houden geen financiële instrumenten voor handelsdoeleinden aan.

Marktrisico bestaat uit renterisico, valutarisico en commodityprijsrisico:

Renterisico

Het renterisico bestaat enerzijds uit het risico dat de rentecomponent in de regulatorische vergoeding in de toekomst lager uitvalt. Dit heeft een drukkend effect op de inkomsten van Enexis. Tevens kan de rentevergoeding lager zijn dan de uit hoofde van bestaande leningsovereenkomsten vastgelegde rente en anderzijds uit het risico dat de te betalen rente met betrekking tot toekomstige financieringen hoger uitvalt dan de huidige marktrente. Daarnaast is er een risico dat de waarde van een financieel instrument wijzigt als gevolg van veranderingen in marktrentes.

Basis voor het renterisicobeleid is spreiding. Door spreiding in (her)financiering en looptijd van leningen, rentevaststelling en rente-typische looptijd (vast of variabel), soort lening en eventueel geografische spreiding over financieringsmarkten, wordt beschikbaarheid zeker gesteld en wordt het renterisico beperkt.

Enexis Holding N.V. heeft verder binnen het vastgestelde beleid de mogelijkheid om gebruik te maken van derivaten voor de afdekking van bepaalde risicoposities, zoals onder meer het renterisico. In 2019 heeft Enexis Holding N.V. evenals in 2018, geen gebruik gemaakt van derivaten ten behoeve van het afdekken van renterisico's en ook geen derivaten uitstaan.

Vorderingen

Enexis beperkt het renterisico op vorderingen op twee manieren:

- het afstemmen van de looptijden van de vorderingen, waaronder de financiële activa, op de liquiditeitsprognose; én
- het vooraf contractueel overeenkomen van rentepercentages met betrekking tot de financiële activa tot aan de einddatum van de afgesloten contracten. Slechts een deel van de overtollige liquide middelen kan omwille van spreiding en flexibiliteit belegd worden met een korte horizon c.q. tegen variabele rente.

Vreemd vermogen

De rentedragende leningen kennen ultimo 2019 de navolgende looptijden, rentepercentages en vervaldagen:

€ miljoen	Nominale waarde	Boekwaarde	Contractuele einddatum	Initiële looptijd (jaren)	Resterende looptijd (jaren)	Rente
Beursgenoteerde obligatielening	500	500	13-11-2020	8	0,9	1,875%
Beursgenoteerde obligatielening	300	299	26-01-2022	10	2,1	3,375%
Beursgenoteerde obligatielening	500	497	20-10-2023	8	3,8	1,500%
Beursgenoteerde obligatielening	500	495	28-04-2026	10	6,3	0,875%
Beursgenoteerde obligatielening	500	496	02-07-2031	12	11,5	0,750%
Onderhandse groene lening	3	2	26-04-2023	10	3,3	1,700%
Kasgeldlening	50	50	29-01-2020	0,1	0,1	-0,440%
Euro Commercial Paper	250	250	diversen	diversen	0,1	-0,422%
Leaseverplichting	107	107	diversen	diversen	5,9	0,003%
Totaal	**2.710**	**2.696**				

De fair value van de rentedragende leningen bedraagt circa € 2.706 miljoen ultimo 2019 (ultimo 2018: € 2.417 miljoen). Deze fair value is voor de obligatieleningen conform beursnotering en voor de overige leningen conform de berekeningssystematiek op basis van de Euro Utility (A) BFV rentecurve per 31 december 2019. De reële waarde is toegenomen door aan de ene kant een toegenomen uitgifte van Euro Commercial Paper en bilaterale kasgeldlening, waarvan ultimo 2019 nog respectievelijk € 250 miljoen en € 50 miljoen uitstaat. En aan de andere kant het netto-effect van de aflossing van de laatste aandeelhouderslening (tranche D) van € 350 miljoen en uitgifte van een nieuwe obligatielening van € 500 miljoen. Per ultimo 2019 waren alle rentedragende leningen, met uitzondering van uitstaand ECP en de bilaterale kasgeldlening, vastrentend.

De obligatieleningen betreffen zogenaamde level 1 financiële instrumenten. Dit houdt voor Enexis in dat de fair value gebaseerd is op genoteerde prijzen in een actieve markt. De overige leningen betreffen zogenaamde level 2 financiële instrumenten. Dit houdt voor Enexis Holding N.V. in dat de fair value gebaseerd wordt op discontering van de nominale cashflows tegen uit de markt afkomstige disconteringscurves.

Gevoeligheidsanalyse met betrekking tot kasstromen voor variabel rentende financiële activa en verplichtingen

Een wijziging van 100 basispunten in de rentetarieven per 31 december 2019 zou, indien alle andere omstandigheden ongewijzigd blijven, een effect vóór belasting hebben op het vermogen en op het resultaat van € 0,3 miljoen.

Valutarisico

Enexis kan geconfronteerd worden met valutarisico in geval van uitgifte van financieringsinstrumenten en het doen van inkopen in een andere valuta dan de euro. Als beleid geldt dat Enexis Holding N.V. bij uitgifte van financieringsinstrumenten in vreemde valuta zowel het koersrisico als het renterisico direct indekt. Voor investeringen of grotere inkoopopdrachten geldt dat bij opdrachten in vreemde valuta met een tegenwaarde groter dan € 250.000, overwogen wordt het koersrisico direct te fixeren.

Het totaalbedrag aan liquiditeiten, vorderingen en verplichtingen in vreemde valuta is eind 2019 nihil, waardoor valutarisico's en gevoeligheid voor koersveranderingen niet relevant zijn. In 2019 heeft Enexis Holding N.V. evenals in 2018, geen gebruik gemaakt van derivaten ten behoeve van het afdekken van valutarisico's en ook geen derivaten ter afdekking van valutarisico's uitstaan.

Commodityprijsrisico

Dit betreft voor de Enexis Groep het risico van de verandering van commodityprijzen, voor met name de energie-inkoop voor netverliezen bij Enexis Netbeheer B.V. en in beperkte mate voor Garanties van Oorsprong inzake verduurzaming van de energie-inkoop. Het risico voor de energie-inkoop wordt in belangrijke mate afgedekt door de prijs te fixeren door middel van termijnaankopen, waardoor aan het begin van het jaar de geprognosticeerde hoeveelheid fysiek reeds is ingekocht. De inkoopmethode levert een voorspelbaar resultaat op en is alleen gevoelig voor hoeveelheidsverschillen en onvoorspelbare prijsverschillen voor reguliere koop- en verkoopacties in een leveringsjaar. Het inkooprisico wordt verminderd door gespreid, over ongeveer twee jaar voorafgaand aan het moment van daadwerkelijke verrekening, in te kopen tegen vastgestelde prijzen. Derivaten worden voor de energie-inkoop voor netverliezen niet ingezet.

KREDIETRISICO

Het kredietrisico is het risico van een verlies dat ontstaat als een tegenpartij niet kan of zal voldoen aan haar verplichtingen. Het grootste deel van de activiteiten van Enexis Holding N.V. en haar groepsmaatschappijen is gereguleerd. De debiteurenrisico's in gereguleerde markten zijn lager dan die in geliberaliseerde energiemarkten. Voor alle kleinverbruikersdebiteuren inzake de te betalen netwerkvergoedingen worden de vorderingen geïnd door energieleveranciers die debiteurenrisico op de eindklanten dragen. Enexis Netbeheer B.V. heeft daarentegen wel een debiteurenrisico op de energieleveranciers.

Het maximale kredietrisico is in beginsel gelijk aan de boekwaarde van de vorderingen en vlottende activa.

Liquiditeitsoverschotten worden tegen marktconforme voorwaarden uitgezet bij financiële instellingen en fondsen die onder toezicht staan van een centrale bank of wettelijk aangewezen toezichthouder en Nederlandse landelijke of regionale netbeheerders die voldoen aan vastgelegde minimale ratingvereisten, of bij de Nederlandse overheid in door haar gegarandeerd waardepapier. Tevens wordt een risicospreiding van beleggingen nagestreefd door het hanteren van tegenpartijlimieten gekoppeld aan minimale ratingvereisten.

SOLVABILITEITS- EN LIQUIDITEITSRISICO

Solvabiliteitsrisico

Het solvabiliteitsrisico is het risico dat het eigen vermogen of het garantievermogen op lange termijn onvoldoende is om aan de verplichtingen te kunnen voldoen. Voor zowel Enexis Holding N.V. als Enexis Netbeheer B.V. streven we naar minimaal een A rating (A/A2 met stable outlook). Bewaking van deze doelstelling vindt plaats op basis van vastgestelde minimale financiële kengetallen ten aanzien van interest coverage, debt coverage en solvabiliteit. Deze credit rating verschaft Enexis Holding N.V. een goede toegang tot de internationale kapitaalmarkten.

Liquiditeitsrisico en contractuele looptijdanalyse

Liquiditeitsrisico

Het liquiditeitsrisico is het risico dat de Enexis Groep niet aan haar betalingsverplichtingen op korte termijn kan voldoen.

Enexis Holding N.V. streeft naar minimaal een "adequate" liquiditeitsprofiel conform de geldende definities van rating agency S&P voor gereguleerde netwerkbedrijven, wat onder meer betekent dat de liquiditeitsbehoefte altijd voor een jaar vooruit gedekt moet zijn met een veiligheidsbuffer van 10%. Enexis Holding N.V. toetst haar liquiditeitsprofiel en stuurt deze op regelmatige basis bij op lange, middellange en korte termijn.

Ter afdekking van het liquiditeitsrisico heeft Enexis Holding N.V. onder meer een gecommitteerde Revolving Credit Facility (RCF) beschikbaar van € 850 miljoen. In september 2019 zijn daarnaast additionele bilaterale RCF van in totaal € 450 miljoen afgesloten, welke een looptijd hebben van 2 jaar.

In 2019 heeft Enexis Holding N.V. geen gebruik gemaakt van deze RCFs, maar ze houdt deze in stand voor een eventuele onvoorziene liquiditeitsbehoefte. Voor het in stand houden van de RCFs heeft Enexis Holding N.V. contractuele verplichtingen richting de participerende banken.

Deze verplichtingen liggen, naast een vergoeding voor beschikbaarheid, voornamelijk op het vlak van informatievoorziening aan de betrokken banken, en overige, voor deze faciliteiten gebruikelijke algemene convenanten als 'pari passu' en 'negative pledge'. De RCFs kennen geen financiële convenanten.

Daarnaast hebben Enexis Holding N.V. en haar groepsmaatschappijen alle bankrekeningen in een cashpool ondergebracht. Aan deze cashpool is een niet-gecommitteerde kredietfaciliteit van € 20 miljoen verleend.

Eind 2019 had Enexis Holding N.V. geconsolideerd per saldo een positief kassaldo van € 62 miljoen (ultimo 2018: per saldo € 31 miljoen positief).

Contractuele looptijdanalyse

De navolgende tabel laat de contractuele niet-gedisconteerde kasstromen zien geldend per ultimo 2019:

€ miljoen	< 1 mnd	< 3 mnd	3-12 mnd	1-5 jaar	> 5 jaar	Totaal
Rentedragende verplichtingen (langlopend)	0	0	0	856	1.012	1.868
Handelsschulden en overige te betalen posten	135	0	110	0	0	245
Rentedragende verplichtingen (kortlopend)	302	5	521	0	0	828
Rente over rentedragende verplichtingen	0	0	35	67	31	133
Totaal	**437**	**5**	**666**	**923**	**1.043**	**3.074**

Ultimo 2018 bedroegen de contractuele niet-gedisconteerde kasstromen:

€ miljoen	< 1 mnd	< 3 mnd	3-12 mnd	1-5 jaar	> 5 jaar	Totaal
Rentedragende verplichtingen (langlopend)	0	0	0	1.293	497	1.790
Handelsschulden en overige te betalen posten	157	0	130	0	0	287
Rentedragende verplichtingen (kortlopend)	150	0	363	0	0	513
Rente over rentedragende verplichtingen	0	0	52	79	8	139
Totaal	**307**	**0**	**545**	**1.372**	**505**	**2.729**

PROCESRISICO

Het procesrisico omvat de risico's samenhangend met de inrichting van de organisatie, de procedures en activiteiten van de Treasury-afdeling van Enexis Holding N.V. Deze risico's worden afgedekt middels een organisatorische functiescheiding tussen frontoffice en backoffice, alsmede door middel van het vastgestelde financieringsbeleid, het Treasury Statuut, het Treasury Control Framework en daaraan gerelateerde interne assessments en interne audits.

KAPITAALBEHEER

Het kapitaal dat door de onderneming beheerd wordt, omvat het door aandeelhouders gestorte aandelenkapitaal en de opgebouwde algemene reserves.

Het kapitaalbeheer van de Enexis Groep is gericht op een financieel gezonde kapitaalstructuur en het behoud van een minimale A credit rating (A/A2 met stable outlook) voor Enexis Holding N.V. en Enexis Netbeheer B.V. Dit ter ondersteuning van de continuïteit van haar bedrijfsprocessen en het kunnen realiseren van geplande investeringen.

Daarbij wordt ernaar gestreefd om voor aandeelhouders de, door de Autoriteit Consument & Markt (ACM) vastgestelde, eigenvermogensvergoeding te realiseren, met inachtneming van de belangen van vreemd vermogen verschaffers en andere belanghebbenden ('Stakeholders') van de Enexis Groep.

Om de doelstelling van handhaving van minimaal een A credit rating en een financieel gezonde kapitaalstructuur te realiseren, worden de navolgende financiële kengetallen nagestreefd:

	Norm	Werkelijk 2019	Werkelijk 2018
FFO-rentedekking [1)]	≥ 3,5	11,5	10,9
FFO/netto rentedragende schulden [1)]	≥ 16%	23%	27%
Netto rentedragende schulden/(eigen vermogen + netto rentedragende schulden) [1)]	≤ 60%	39%	36%

1 Zie definities in hoofdstuk Begrippenlijst.

De lange termijn credit rating van Enexis Holding N.V. en Enexis Netbeheer B.V. zijn niet veranderd in 2019. De credit rating afgegeven door Standard & Poor's (S&P) voor Enexis Holding N.V. en Enexis Netbeheer B.V. bleef ongewijzigd op A+ stable outlook. Door Moody's wordt alleen een credit rating afgegeven voor Enexis Holding N.V. en deze bleef ongewijzigd op Aa3 stable outlook. De lange termijn credit ratings eind 2019 van Aa3/A+ met stable outlook, voldoen ruimschoots aan de interne eisen voor het behoud van een A credit rating-profiel.

De korte termijn 'credit rating' van Enexis Holding N.V. is per ultimo 2019; P-1 (Moody's) en A-1 (Standard and Poor's).

Door naleving van de financiële kengetallen en de handhaving van de credit rating-doelstelling wordt ruimschoots voldaan aan wettelijke verplichtingen (Besluit financieel beheer netbeheerders) inzake vermogensverhoudingen en kredietwaardigheid, alsmede aan de financiële convenanten uit bestaande financieringsovereenkomsten.

De Enexis Groep beheert haar kapitaalstructuur en past deze aan, met inachtneming van de nagestreefde minimale financiële kengetallen, aan veranderende economische omstandigheden en wettelijke of regulatorische verplichtingen. Ten behoeve van het handhaven of aanpassen van de kapitaalstructuur kan de Enexis Groep onder bepaalde voorwaarden haar dividendbeleid aanpassen, kapitaal uitkeren aan aandeelhouders of nieuwe aandelen uitgeven.

CONCERNFINANCIERING

Binnen de Enexis Groep is sprake van concernfinanciering, hetgeen betekent dat Enexis Holding N.V. de benodigde financiering voor de gehele Enexis Groep aantrekt in de externe kapitaal- en geldmarkt, alsmede, indien noodzakelijk, gebruik maakt van, met banken overeengekomen, kredietfaciliteiten. Voorts hebben alle vennootschappen een rekening-courantverhouding met Enexis Holding N.V. zodat onderlinge vorderingen en schulden intern met elkaar kunnen worden verrekend.

De extern aangetrokken financiering wordt intercompany aan andere groepsmaatschappijen doorgeleend, via de bankrekeningen dan wel interne rekening-courantverhouding van de groepsmaatschappijen afgewikkeld en in de gezamenlijke cashpool opgenomen. Binnen de cashpool is er sprake van rente- en saldocompensatie ("Notional cashpooling").
De intercompany leningen en de cashpool structuur voldoen aan de wettelijke vereisten voor de concernfinanciering van netwerkbedrijven, waarbij de netbeheerder geen zekerheden mag stellen of aansprakelijkheid op zich neemt voor de financiering van niet-gereguleerde activiteiten.

Voor de financieringscondities en de rentetarieven van intercompany leningen wordt onderscheid gemaakt naar de gereguleerde activiteiten en de niet-gereguleerde activiteiten. Concernfinanciering voor gereguleerde activiteiten vindt plaats op basis van gelijkwaardige condities en rentetarieven, vergeleken met de extern aangetrokken financiering door Enexis Holding N.V., ervan uitgaande dat Enexis Holding N.V. en Enexis Netbeheer B.V., als netbeheerder met de gereguleerde activiteiten, beide een gelijke kredietwaardigheid/credit rating hebben. Concernfinanciering voor niet-gereguleerde activiteiten vindt plaats tegen condities en rentetarieven op at arm's length-basis, hetgeen resulteert in een marktconforme kredietopslag bovenop de reguliere marktrente overeenkomend met het ingeschatte kredietrisico van de betreffende vennootschap.

Financiering van deelnemingen vindt eveneens plaats vanuit Enexis Holding N.V. tegen at arm's length-condities en een per deelneming vastgestelde, marktconforme kredietopslag bovenop de reguliere marktrente.

Voor de rentetarieven binnen de gezamenlijke cashpool wordt eveneens onderscheid gemaakt naar gereguleerde en niet-gereguleerde activiteiten, door de inrichting van 2 sub-cashpools. De sub-cashpool gereguleerd omvat de bankrekeningen van de netbeheerder Enexis Netbeheer B.V. en de rentetoerekening is gebaseerd op het met de bank overeengekomen rekening-couranttarief. De sub-cashpool niet-gereguleerd omvat de bankrekeningen van de overige groepsmaatschappijen incl. Enexis Holding N.V., waarbij een marktconforme kredietopslag geldt boven op het banktarief.

De voordelen van de concernfinanciering worden toegerekend aan Enexis Holding N.V. en Enexis Netbeheer B.V.

33. INFORMATIE VERBONDEN PARTIJEN

Transacties met verbonden partijen vinden plaats tegen marktconforme prijzen en voorwaarden. Vorderingen en schulden ultimo boekjaar worden afgewikkeld tegen contante betalingen. Er zijn geen garanties ontvangen dan wel afgegeven betreffende de vorderingen en schulden van verbonden partijen. De waardecorrectie in verband met oninbaarheid is nihil.

In 2019 onderscheidde Enexis Holding N.V. als verbonden partijen de aandeelhouders, de daaraan gelieerde entiteiten, deelnemingen en topfunctionarissen. De aandelen van Enexis Holding N.V. worden gehouden door provincies en gemeenten.

Met de grootaandeelhouders (belang > 20%) hebben gedurende het jaar 2019, anders dan uit hoofde van reguliere activiteiten, geen inkooptransacties plaatsgevonden. Ultimo 2019 bedroeg het totaalbedrag aan schulden nihil.

De door de aandeelhouders verstrekte aandeelhoudersleningen bedroegen per ultimo 2019 nihil (2018: € 350 miljoen). De over deze leningen betaalde rentevergoedingen bedroegen in 2019 € 19 miljoen (2018: € 25 miljoen). De aan aandeelhouders betaalde dividenduitkering bedroeg € 122 miljoen (2018: € 103 miljoen).

Met aan aandeelhouders gelieerde entiteiten hebben geen transacties plaatsgevonden anders dan uit hoofde van reguliere bedrijfsactiviteiten.

Met eigen deelnemingen en participaties hebben voor € 1 miljoen (2018: € 1 miljoen) aan verkooptransacties en voor € 20 miljoen (2018: € 16 miljoen) aan inkooptransacties plaatsgevonden.

Ultimo 2019 bedroeg het totaalbedrag aan schulden aan eigen deelnemingen nihil.

De door Enexis Holding N.V. aan deelnemingen verstrekte leningen bedroegen per ultimo 2019 € 24 miljoen (2018: € 17 miljoen). De door deelnemingen aan Enexis Holding N.V. verstrekte leningen bedroegen per ultimo 2019 nihil (2018: € 12 miljoen).

In 2019 is van deelnemingen geen dividend ontvangen (2018: € 0 miljoen).

Als topfunctionarissen beschouwen wij de leden van de Raad van Bestuur en de Raad van Commissarissen. Transacties met topfunctionarissen hebben louter betrekking op beloningen. Voor de toelichting wordt verwezen naar noot 35. Beloning en Wet Normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT).

De niet in de consolidatie van Enexis Holding N.V. betrokken deelnemingen van Enexis Holding N.V. of de aan haar gelieerde entiteiten zijn hieronder weergegeven.

	Statutaire zetel	Aandeel Enexis Holding N.V. 31 december 2019	Aandeel Enexis Holding N.V. 31 december 2018	onderdeel van
ZEBRA Gasnetwerk B.V. [1)]	Bergen op Zoom	67%	67%	Enexis Netbeheer B.V.
Energie Data Services Nederland B.V.	Arnhem	23%	23%	Enexis Netbeheer B.V.
Sustainable Buildings B.V.	Groningen	40%	40%	Fudura B.V.

1 Deelnemingen worden niet in de consolidatie betrokken omdat er geen sprake is van beslissende zeggenschap (besluitvorming met meerderheid van 75%).

34. NIET UIT DE BALANS BLIJKENDE VERPLICHTINGEN EN ACTIVA

HUUR, LEASE EN INKOOPVERPLICHTINGEN

Ultimo 2019 is Enexis Holding N.V. door haar groepsmaatschappijen Enexis Netbeheer B.V., Enexis Personeel B.V., Enpuls B.V., Fudura B.V. en Enexis Vastgoed B.V. inkoopverplichtingen (m.u.v. inkoop van materialen) aangegaan voor € 238 miljoen (2018: € 282 miljoen).

	2019			2018		
€ miljoen	< 1 jaar	1-5 jaar	> 5 jaar	< 1 jaar	1-5 jaar	> 5 jaar
Leaseauto's (operationele lease)	0	0	0	15	26	3
Huur kantoorlocaties	0	0	0	8	20	3
Serviceovereenkomsten	12	23	0	11	22	0
ICT	46	21	0	42	16	0
Netverlies	71	63	0	52	59	2
Overig	0	1	1	0	1	2
Totaal	**129**	**108**	**1**	**128**	**144**	**10**

Door de nieuwe standaard IFRS 16 zijn alle leases en huurverplichtingen, die voorheen als niet uit de balans blijkende verplichtingen werden weergegeven, vanaf 1 januari 2019 in de balans verantwoord. Voor een verdere toelichting met betrekking tot de impact van IFRS 16 wordt verwezen naar noot 15. Gebruiksrecht activa.

GERECHTELIJKE PROCEDURES EN JURIDISCHE GESCHILLEN

Ultimo 2019 was Enexis Holding N.V. inclusief haar groepsmaatschappijen betrokken bij verschillende rechtszaken en juridische geschillen. Op basis van financieel risico zijn met betrekking tot de ontvangen claims voorzieningen getroffen of zijn verplichtingen verwerkt in de jaarrekening.

AFGEGEVEN GARANTIES

Enexis Holding N.V. heeft middels haar groepsmaatschappijen Enexis Netbeheer B.V., Enexis Personeel B.V., Fudura B.V., Enexis Vastgoed B.V. en Enpuls B.V. in totaal voor € 6 miljoen garanties afgegeven ten behoeve van derden (2018: € 6 miljoen).

Bij de verkooptransactie van Ziut in 2017 zijn aan SPIE garanties afgegeven. Het betreft Titel garanties, Fiscale garanties en waarborgen die zijn ontstaan in de periode voorafgaande aan de verkoop, waarbij aansprakelijkheid tot maximaal 7 jaar na transactiedatum is gelimiteerd en waarbij tevens drempelbedragen zijn overeengekomen.

VOORWAARDELIJKE VERPLICHTINGEN

Bij de verzelfstandiging van Buurkracht zijn voorwaardelijke verplichtingen overeengekomen voor de jaren 2020 en 2021.

LESSOR VORDERINGEN

Als lessor heeft Enexis Groep activa in operationele lease beschikbaar gesteld voornamelijk bestaande uit compactstations, velden en transformatoren. De leasevorderingen hebben een looptijd tussen de 5 en 15 jaar. Alle leaseovereenkomsten bevatten een clausule om de leasebedragen op basis van het prijspeil per 1 juli jaarlijks bij te stellen. Er zijn geen garanties op de restwaardes van de in lease verstrekte activa voorzien. De uit de operationele lease voortkomende huuropbrengsten bedragen € 35,1 miljoen (2018: € 33,9 miljoen).

Risicomanagement

Enexis Groep heeft, om de risico's te verkleinen ten aanzien van de uitgeleende activa (als lessor), in haar leasecontracten eigendomsvoorbehoud opgenomen. Verder is in de algemene voorwaarden een punt opgenomen met betrekking tot schadevergoeding in geval van contractbreuk.

De minimale huurvorderingen van de niet-annuleerbare operationele lease per 31 december 2019 (en 2018) is als volgt:

€ miljoen	< 1 jaar	1-5 jaar	> 5 jaar	Totaal 2019
Compactstations	2,3	7,6	3,7	13,6
Velden	3,1	10,6	5,8	19,5
Transformatoren	9,5	31,6	12,9	54,0
Overig	0,3	1,0	0,8	2,1
Totaal	**15,2**	**50,8**	**23,2**	**89,2**

€ miljoen	< 1 jaar	1-5 jaar	> 5 jaar	Totaal 2018
Compactstations	2,4	8,5	5,1	16,0
Velden	3,2	11,6	7,9	22,7
Transformatoren	9,8	35,2	18,8	63,8
Overig	0,3	1,1	1,0	2,4
Totaal	**15,7**	**56,4**	**32,8**	**104,9**

35. BELONING EN WET NORMERING BEZOLDIGING TOPFUNCTIONARISSEN PUBLIEKE EN SEMIPUBLIEKE SECTOR (WNT)

Op 1 januari 2013 is de Wet Normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) in werking getreden. Op 1 januari 2015 is voor topfunctionarissen de Wet verlaging bezoldigingsmaximum WNT in werking getreden. Ingaande 1 januari 2015 bedraagt daarmee het wettelijk bezoldigingsmaximum op grond van de WNT voor topfunctionarissen 100% van de bezoldiging van een minister.

Dit maximum wordt jaarlijks per ministeriële regeling aangepast. Voor 2019 is het maximum van de WNT vastgesteld op een bedrag van € 194.000 en voor 2020 op een bedrag van € 201.000. Voor topfunctionaris-toezichthouders (voorzitter en leden van de Raad van Commissarissen) geldt ook een bezoldigingsmaximum. Het maximum voor de leden is in 2019 10% en voor de voorzitter 15% van het geldende bezoldigingsmaximum volgens de WNT.

Overgangsrecht voorziet erin dat een ontstane overschrijding van het maximum bij een topfunctionaris gedurende een overgangsperiode is toegestaan.

BELONINGSBELEID TOPFUNCTIONARISSEN

De WNT is van toepassing op Enexis Netbeheer B.V., een dochtermaatschappij van Enexis Holding N.V.. De leden van de Raad van Bestuur van Enexis Holding N.V. zijn als natuurlijke persoon en statutaire directie verantwoordelijk voor de directievoering van de Enexis Netbeheer B.V.; de leden van de Raad van Bestuur en de leden van de Raad van Commissarissen van Enexis Holding N.V. zijn daarmee topfunctionaris in de zin van de WNT.

Het overgangsrecht in de WNT is van toepassing op de leden van de Raad van Bestuur. Volgens dit overgangsrecht is voor de leden van de Raad van Bestuur tot en met 2018 de bestaande bezoldiging ter hoogte van € 230.474 gerespecteerd; vanaf 2019 moet deze bezoldiging van de leden van de Raad van Bestuur in drie jaar (vier stappen) worden afgebouwd.

Per 1 januari 2019 is de afbouwperiode gestart zodat met ingang van 2022 de wettelijke norm zal zijn bereikt. De bezoldiging van de leden van de Raad van Bestuur is in 2019 volgens het overgangsrecht WNT in het eerste jaar van afbouw verminderd met 25% van het af te bouwen bedrag en bedraagt daarmee in 2019 maximaal € 221.355. Enexis Netbeheer B.V. voldoet daarmee in 2019 aan de bepalingen van de WNT. In het tweede jaar van afbouw (2020) wordt de bezoldiging verminderd met 33,33% van het af te bouwen bedrag en bedraagt daarmee in 2020 maximaal € 214.570.

BELONINGSBELEID OVERIGE (NIET-TOP)FUNCTIONARISSEN

Directieleden bij Enexis geven leiding aan het eigen bedrijfsonderdeel en zijn in die hoedanigheid geen topfunctionaris in de zin van de WNT. Het beleid en de beloning van de directieleden bij Enexis passen wel binnen de WNT-kaders die op 1 januari 2013 in werking zijn getreden. In verband met de verlaagde norm per 1 januari 2015 tot 100% van de bezoldiging van een minister is de bezoldiging van enkele functionarissen hoger dan de verlaagde WNT-norm van € 194.000 voor 2019.

BELONING TOPFUNCTIONARISSEN (RAAD VAN BESTUUR EN RAAD VAN COMMISSARISSEN)

De beloning aan de Raad van Bestuur en de Raad van Commissarissen bedroeg in 2019 € 0,55 miljoen (2018: € 0,56 miljoen).

BELONINGSBELEID RAAD VAN BESTUUR

Het beloningsbeleid voor de Raad van Bestuur van Enexis Holding N.V. is op 5 december 2012 door de Algemene Vergadering van Aandeelhouders vastgesteld en in werking getreden op 1 januari 2013.

Aangezien het bezoldigingsniveau van functies met vergelijkbare complexiteit en maatschappelijke impact ruim boven de absoluut gemaximeerde norm van de WNT is gelegen, is besloten de beloning voor de Raad van Bestuur van Enexis vast te stellen op het niveau dat maximaal is toegestaan door de WNT. In het beloningsbeleid voor de Raad van Bestuur is geen variabele beloning opgenomen.

PENSIOENREGELING

De leden van de Raad van Bestuur nemen deel in de pensioenregeling zoals die is ondergebracht bij de Stichting Pensioenfonds ABP, in overeenstemming met het voor de werknemers van Enexis geldende pensioenreglement. De leden van de Raad van Bestuur zijn een eigen bijdrage verschuldigd voor deelname aan de pensioenregeling.

OVERIGE ARBEIDSVOORWAARDEN

Als uitgangspunt geldt dat de collectieve arbeidsovereenkomst Netwerkbedrijven van de Energie- en Nutsbedrijven (ENb) en de collectieve arbeidsovereenkomst van Enexis Personeel B.V., die beide van toepassing zijn voor het personeel werkzaam bij Enexis, ook voor de leden van de Raad van Bestuur gelden, echter telkens met inachtneming van de bepalingen in de WNT. Relevante arbeidsvoorwaarden voortvloeiend uit de collectieve arbeidsvoorwaarden geldend voor het personeel binnen Enexis worden derhalve, indien en voor zover passend binnen de WNT, meegenomen in de beloning van de leden van de Raad van Bestuur. Leden van de Raad van Bestuur hebben recht op de vakantieverlofdagen en de arbeidsongeschiktheidsregeling volgens de bepalingen in de collectieve arbeidsovereenkomst Netwerkbedrijven ENb.

Het beleid omvat voor het overige een vaste netto onkostenvergoeding die zal zijn gemaximeerd volgens fiscaal toegestane regels, een bedrijfsauto die aan duurzaamheidseisen voldoet, een ongevallenverzekering en een bestuurdersaansprakelijkheidsverzekering.

Er zijn geen leningen of voorschotten verstrekt aan de leden van de Raad van Bestuur.

ARBEIDSOVEREENKOMSTEN

Met beide leden van de Raad van Bestuur is, volgens het eind 2012 vastgestelde beloningsbeleid, een contract voor onbepaalde tijd aangegaan. Dit beleid wijkt af van de richtlijnen in de Corporate Governance Code van 2016. De Raad van Commissarissen ziet geen aanleiding een beleid te volgen waarin contracten voor bepaalde tijd worden afgesloten. Een beleid met arbeidsovereenkomsten voor onbepaalde tijd voldoet; er zijn voldoende mogelijkheden om maatregelen te treffen in geval van niet-functionerende leden van de Raad van Bestuur.

Enexis Personeel B.V., een dochtermaatschappij van Enexis Holding N.V., dient als werkgever van de leden van de Raad van Bestuur.

BELONING RAAD VAN BESTUUR 2019

Jaarlijks stelt de Raad van Commissarissen de individuele beloning van de leden van de Raad van Bestuur vast op basis van het geldende beloningsbeleid. De hiernavolgende tabel toont de ontwikkeling van de beloning van de leden van de Raad van Bestuur.

in €	2019	2018
M. Blacquière[1]		
Basissalaris (salaris inclusief vakantietoeslag)	187.340	187.340
Toelage pensioen [2]	11.642	11.642
Algemene kostenvergoeding [3]	571	11.333
Pensioenkosten [4]	21.801	20.159
Subtotaal [5]	**221.354**	**230.474**
P. Vermaat[1]		
Basissalaris (salaris inclusief vakantietoeslag)	187.340	187.340
Toelage pensioen [2]	11.642	11.642
Algemene kostenvergoeding [3]	571	11.333
Pensioenkosten [4]	21.801	20.159
Subtotaal [5]	**221.354**	**230.474**
Totaal	**442.708**	**460.948**

1 De heren Blacquière en Vermaat hebben het volledige boekjaar hun functie vervuld met een omvang dienstverband van 100%.
2 Het bedrag van € 11.642 (€ 970,20 bruto per maand) is aan de heren Blacquière en Vermaat toegekend per 1 januari 2015 in verband met de aftopping van de pensioenopbouw boven € 100.000.
3 De toekenning van een belastbaar vergoedingsbedrag voor algemene kosten is bepaald op € 571. Dat kan met het oog op de ruimte die is ontstaan door de lagere pensioenkosten als gevolg van de aftopping van de pensioenopbouw boven € 100.000.
4 Betreft werkgeverslasten pensioenregeling zoals in rekening gebracht door het pensioenfonds; de bijdrage van de bestuurder is niet meegenomen.
5 Het bedrag dat is gepresenteerd bij Subtotaal is het bedrag dat volgens het overgangsregime van de WNT kan worden gehanteerd. Het individuele bezoldingsmaximum volgens de WNT voor 2019 is vastgesteld op het bedrag van € 194.000.

Naast bovenstaande beloning ontvangen de leden van de Raad van Bestuur een vaste onbelaste kostenvergoeding op jaarbasis van € 3.600 voor de voorzitter en € 3.300 voor de CFO. De sociale lasten die de werkgever wettelijk verplicht is af te dragen (in 2019 € 8.210 voor zowel de voorzitter als de CFO; dit was in 2018 € 7.963) zijn in bovenstaande tabel niet meegenomen; de sociale lasten tellen niet mee voor de WNT.

BELONING RAAD VAN COMMISSARISSEN 2019

De Algemene Vergadering van Aandeelhouders heeft het beloningsbeleid voor de leden van de Raad van Commissarissen op 18 april 2016 vastgesteld. Dit beloningsbeleid voor de leden van de Raad van Commissarissen is vastgesteld conform het maximum van de WNT.

De WNT maximeert de bezoldiging van het hoogste toezichthoudende orgaan tot 10% voor de leden en 15% voor de voorzitter van de maximale bezoldiging zoals die voor Enexis Netbeheer B.V. geldt. Dit betekent voor het jaar 2019 dat het maximum voor de voorzitter van de RvC op jaarbasis € 29.100 bedraagt (15% van € 194.000) en voor de leden van de RvC op jaarbasis € 19.400 (10% van € 194.000). Jaarlijks worden deze bedragen aangepast volgens de geïndexeerde beloning in de WNT-regelgeving.

In onderstaande tabel wordt inzicht gegeven in de ontwikkeling van de beloning van de individuele leden van de Raad van Commissarissen.

in €	Betaalde beloning 2019	Betaalde beloning 2018
Dhr. M.A.E. Calon	19.400	18.900
Mevr. M.E.J. Caubo [1]	5.368	18.900
Dhr. J.F.M. van Dijk	19.400	18.900
Dhr. P.W. Moerland [2]	29.100	28.350
Mevr. C.M. Velthuis	19.400	18.900
Mevr. J.C.H.G. Arts [3]	14.011	-
Totaal	**106.679**	**103.950**

1 Mevr. Caubo is volgens schema afgetreden als commissaris van Enexis Holding N.V. per 11 april 2019. De vermelde beloning 2019 is het individueel toepasselijk bezoldigingsmaximum voor 2019.
2 De heer Moerland is voorzitter van de RvC.
3 Mevr. Arts is aangetreden als commissaris van Enexis Holding N.V. per 11 april 2019. Het individueel toepasselijk bezoldigingsmaximum voor 2019 bedraagt € 14.085.

Naast bovenstaande beloning ontvangen de leden van de Raad van Commissarissen een vaste onbelaste kostenvergoeding op jaarbasis van € 2.000 voor de voorzitter en € 1.500 voor de leden van de Raad van Commissarissen.

PUBLICATIE OP GROND VAN DE WNT

Overeenkomstig de publicatieplicht van de WNT dient de bezoldiging van niet-topfunctionarissen van Enexis Netbeheer B.V. gepubliceerd te worden indien de bezoldiging meer bedraagt dan het geldende bezoldigingsmaximum van de WNT; voor 2019 is het bezoldigingsmaximum van de WNT een bedrag van € 194.000. De publicatie van de niet-topfunctionarissen die werkzaam zijn voor Enexis Netbeheer B.V. vindt plaats op functienaam en is in het schema hierna weergegeven. Als gevolg van eenmalige vergoedingen in verband met de afkoop van vervallen regelingen naar aanleiding van een gewijzigde CAO zijn er nu méér overige functionarissen met een overschrijding van de WNT-norm. Zie ook de opmerking in onderstaande tabel bij voetnoot 6. Functionarissen bij Enexis die werkzaam zijn voor de niet-gereguleerde activiteiten (Enpuls en Fudura) zijn niet meegenomen in de publicatie.

Conform Enexis-beleid heeft geen enkele functionaris in dienst van een Enexis-entiteit over 2019 een bezoldiging genoten die hoger is dan de gemaximeerde norm van het oude WNT-regime uit 2014 (€ 230.474).

Bedragen in €	Deeltijd factor[1]	Beloning[2]	Kosten vergoeding[3]	Pensioen lasten[4]	Subtotaal 2019 en 2018[5]	Eenmalig afkoop-bedrag[6]	Totaal 2019 en 2018[7]	
Directeur lijnafdeling[8]	1,0	173.096	7.390	21.092	201.578	-	201.578	2019
	1,0	170.069	-	19.399	189.468	-	189.468	2018
Directeur stafafdeling[8]	1,0	186.940	8.375	21.674	216.989	-	216.989	2019
	1,0	187.940	15.623	19.712	223.275	-	223.275	2018
Directeur lijnafdeling[8]	1,0	182.655	4.991	21.200	208.846	-	208.846	2019
	1,0	178.402	-	19.409	197.811	-	197.811	2018
Directeur lijnafdeling[8]	1,0	176.481	-	21.188	197.669	-	197.669	2019
	1,0	173.368	-	19.320	192.688	-	192.688	2018
Manager lijnafdeling	1,0	140.694	13.549	20.317	174.560	34.399	208.959	2019
	1,0	140.761	10.742	18.478	169.981	-	169.981	2018
Manager stafafdeling[8]	1,0	154.769	30.813	20.583	206.165	22.348	228.513	2019
	1,0	154.752	24.331	18.802	197.885	-	197.885	2018
Manager lijnafdeling	1,0	144.410	16.800	20.190	181.400	27.153	208.553	2019
	1,0	141.152	19.552	18.475	179.179	-	179.179	2018
Manager lijnafdeling	1,0	133.086	23.284	20.181	176.551	31.130	207.681	2019
	1,0	132.709	15.658	18.245	166.612	-	166.612	2018
Manager lijnafdeling	1,0	146.584	24.925	20.402	191.911	21.476	213.387	2019
	1,0	140.308	9.892	18.587	168.787	-	168.787	2018
Manager lijnafdeling	1,0	138.914	26.186	20.316	185.416	33.282	218.698	2019
	1,0	137.698	23.677	18.437	179.812	-	179.812	2018
Manager stafafdeling	1,0	138.889	23.049	20.112	182.050	26.766	208.816	2019
	1,0	139.750	21.111	18.419	179.280	-	179.280	2018
Manager stafafdeling	1,0	144.554	14.581	20.247	179.382	33.742	213.124	2019
	1,0	145.924	19.763	18.567	184.254	-	184.254	2018
Manager lijnafdeling	1,0	121.720	22.444	19.825	163.989	30.877	194.866	2019
	1,0	121.845	18.948	18.139	158.932	-	158.932	2018
Manager stafafdeling	1,0	136.555	20.312	20.247	177.114	31.427	208.541	2019
	1,0	136.779	18.131	18.475	173.385	-	173.385	2018
Manager lijnafdeling	1,0	136.246	15.787	20.085	172.118	31.314	203.432	2019
	1,0	137.734	12.801	18.231	168.766	-	168.766	2018
Manager lijnafdeling	1,0	144.188	24.752	20.247	189.187	32.131	221.318	2019
	1,0	144.397	22.575	18.475	185.447	-	185.447	2018
Manager lijnafdeling	1,0	134.661	21.831	20.154	176.646	31.671	208.317	2019
	1,0	123.732	16.730	18.255	158.717	-	158.717	2018
Manager stafafdeling	1,0	136.956	20.263	20.058	177.277	30.310	207.587	2019
	1,0	133.693	17.659	18.165	169.517	-	169.517	2018

1 Alle genoemde medewerkers zijn het gehele boekjaar in dienst geweest van 1 januari tot en met 31 december.
2 Bij de component 'Beloning' is meegenomen het bruto salaris (inclusief een eventuele garantietoelage salaris), de vakantie-uitkering, de bijtelling voor de auto van de zaak en het zogeheten budget eenmalig (variabele beloning en eenmalige uitkeringen in verband met cao-maatregelen exclusief eenmalig afkoopbedrag arbeidsvoorwaarden).
3 Bij de component 'Kostenvergoeding' is meegenomen de representatievergoeding, de werkgeversbijdragen Zilveren Kruis Achmea en Aanvullend invaliditeitspensioen, budget maandelijks, budget verlof en flexbudget.
4 De component 'Pensioenlasten' betreft de werkgeverslasten voor de pensioenregeling zoals in rekening gebracht door het pensioenfonds; de bijdrage van de functionaris zelf is niet meegenomen.
5 Bij de kolom 'Totaal 2019 en 2018' is het totaalbedrag van de bezoldiging zoals bedoeld in de WNT opgenomen, zowel voor het jaar 2019 als voor het jaar 2018 exclusief eenmalig afkoopbedrag.
6 In verband met vervallen overwerkverlof, vervallen jubileumregelingen en vervallen individuele variabele beloning is aan de belanghebbenden een eenmalig afkoopbedrag toegekend.
7 Bij de kolom 'Totaal 2019 en 2018' is het totaalbedrag van de bezoldiging zoals bedoeld in de WNT opgenomen, zowel voor het jaar 2019 als voor het jaar 2018 inclusief eenmalig afkoopbedrag.
8 Bezoldiging functionaris is hoger dan de WNT-norm op grond van bestaande individuele arbeidsovereenkomst.

36. GEBEURTENISSEN NA BALANSDATUM

Er zijn geen gebeurtenissen na balansdatum die impact hebben op deze jaarrekening.

ENKELVOUDIGE JAARREKENING 2019

ENKELVOUDIGE WINST-EN-VERLIESREKENING

€ miljoen	Noot	2019		2018
Resultaat deelnemingen in groepsmaatschappijen	37	227		264
Financiële baten	38	54	56	
Financiële lasten	38	56	62	
Financiële baten en lasten		**-2**		**-6**
Resultaat vóór belastingen		**225**		**258**
Belastingen	39	-15		61
Resultaat na belastingen		**210**		**319**

ENKELVOUDIGE BALANS

(VOOR VOORSTEL WINSTBESTEMMING)

€ miljoen	Noot	31 december 2019	31 december 2018
Activa			
Deelnemingen in groepsmaatschappijen	40	4.440	4.407
Overige financiële vaste activa	41	1.370	1.376
Vaste activa		**5.810**	**5.783**
Vorderingen	42	616	404
Winstbelasting	43	7	22
Overige financiële activa (kortlopend)	44	510	360
Liquide middelen	45	62	31
Vlottende activa		**1.195**	**817**
Totaal activa		**7.005**	**6.600**

€ miljoen	Noot	31 december 2019	31 december 2018
Passiva			
Geplaatst en gestort aandelenkapitaal		150	150
Agioreserve		2.436	2.436
Hedgereserve		-2	-2
Algemene reserve		1.318	1.121
Resultaat van het boekjaar		210	319
Eigen vermogen	46	**4.112**	**4.024**
Latente belastingen	47	283	262
Voorzieningen		**283**	**262**
Rentedragende verplichtingen (langlopend)	49	1.789	1.790
Langlopende verplichtingen		**1.789**	**1.790**
Handelsschulden en overige te betalen posten	50	21	24
Rentedragende verplichtingen (kortlopend)	51	800	500
Kortlopende verplichtingen		**821**	**524**
Totaal passiva		**7.005**	**6.600**

TOELICHTINGEN OP DE ENKELVOUDIGE JAARREKENING

GRONDSLAGEN VOOR DE FINANCIËLE VERSLAGGEVING

De enkelvoudige jaarrekening van Enexis Holding N.V. is opgesteld volgens de bepalingen van Titel 9 Boek 2 BW. De gebruikte waarderingsgrondslagen zijn dezelfde als die welke gebruikt worden voor de geconsolideerde jaarrekening volgens de bepalingen van artikel 362 lid 8 Titel 9 Boek 2 BW, waarbij investeringen in groepsmaatschappijen worden verantwoord tegen de equity-methode van de activa.

De enkelvoudige jaarrekening van Enexis Holding N.V. bevat de enkelvoudige winst-en-verliesrekening, het enkelvoudig overzicht van het totaalresultaat en de enkelvoudige balans. De toelichtingen bij de in de enkelvoudige jaarrekening opgenomen financiële overzichten maken integraal deel uit van de enkelvoudige jaarrekening van Enexis Holding N.V.

Enexis Holding N.V. is een naamloze vennootschap. Van de aandelen van Enexis wordt ca. 76% gehouden door 5 Nederlandse provincies en ca. 24% door 88 gemeenten.

De waardering van de in de consolidatie betrokken partijen vindt plaats volgens de equity-methode die is gebaseerd op de grondslagen van de geconsolideerde jaarrekening. Hierbij wordt het economisch belang aanvankelijk gewaardeerd tegen kostprijs, waarbij de boekwaarde na eerste opname wordt verhoogd of verlaagd met het aandeel in het resultaat. Ontvangen dividenden worden op de boekwaarde in mindering gebracht.

De functionele valuta van Enexis Holding N.V. is de euro. Alle bedragen zijn, tenzij anders vermeld, opgenomen in miljoenen euro's. Voor de grondslagen verwijzen wij naar de grondslagen voor de financiële verslaggeving van de geconsolideerde jaarrekening.

NOTEN BIJ DE ENKELVOUDIGE JAARREKENING

37. RESULTAAT DEELNEMINGEN IN GROEPSMAATSCHAPPIJEN

€ miljoen	2019	2018
Enexis Netbeheer B.V.	223	256
Fudura B.V.	17	23
Enexis Vastgoed B.V.	0	0
Enexis Personeel B.V.	0	0
Endinet Groep B.V.	-	-1
Enpuls B.V.	-13	-14
Totaal	**227**	**264**

Enexis Personeel B.V. en Enexis Vastgoed B.V. zijn volledig werkzaam voor de andere binnen de Groep opererende entiteiten op grond waarvan een volledige kostenverrekening heeft plaatsgevonden. Endinet Groep B.V. is in 2019 geliquideerd. Tegenover de door Enpuls B.V. gemaakte kosten met als doel energiebesparing en -vergroening mogelijk te maken staan nagenoeg geen opbrengsten als gevolg waarvan het resultaat negatief is.

38. FINANCIËLE BATEN EN LASTEN

De rentebaten en -lasten worden op basis van tijdsevenredigheid toegerekend aan de periode waarop zij betrekking hebben, onder toepassing van de effectieve rentemethode. Aan investeringsprojecten waarvan de geschatte looptijd langer dan 12 maanden is, wordt bouwrente toegerekend. Indien hedge accounting wordt toegepast, wordt het ineffectieve gedeelte van derivaten direct verantwoord in de winst-en-verliesrekening onder de financiële baten en lasten.

€ miljoen	2019	2018
Rentebaten	54	56
Totaal financiële baten	**54**	**56**
Overige rentelasten	56	62
Totaal financiële lasten	**56**	**62**
Totaal, per saldo lasten	**-2**	**-6**

De rentebaten betreffen de rente inzake de aandeelhouderslening en een deel van de obligatieleningen die volledig en tegen dezelfde condities zijn doorgeleend aan Enexis Netbeheer B.V. Uitgezonderd is hier de in 2015 uitgegeven obligatielening van € 500 miljoen die niet is doorgeleend aan Enexis Netbeheer B.V. en grotendeels is aangewend voor de acquisitie van Endinet Groep B.V. in 2016.

De afname van de financiële lasten wordt voornamelijk veroorzaakt door het aflopen van de aandeelhouderslening met conditioneel conversierecht tot omzetting in eigen vermogen (tranche D) ten bedrage van € 350 miljoen per 30 september 2019. Deze lening is geherfinancierd door een op 2 juli 2019 uitgegeven obligatielening onder het Euro Medium Term Notes (EMTN)-programma ten bedrage van € 500 miljoen tegen aanzienlijk gunstigere rentecondities (respectievelijk 0,75% en 7,2%). De financiële lasten betreffen daarnaast de rentekosten over de in eerdere jaren uitgegeven obligatieleningen.

39. BELASTINGEN

Als hoofd van de fiscale eenheid vennootschapsbelasting is Enexis Holding N.V. aansprakelijk voor de door de fiscale eenheid verschuldigde winstbelasting. De belasting over het resultaat van de verslagperiode omvat de over de verslagperiode verschuldigde en verrekenbare winstbelasting, uitgestelde winstbelasting, correcties voorgaande jaren alsmede de vennootschapsbelasting die binnen de fiscale eenheid doorberekend wordt aan de entiteiten die zijn opgenomen in de fiscale eenheid.

Belastingen worden opgenomen in de winst-en-verliesrekening, behalve voor zover zij betrekking hebben op posten die rechtstreeks zijn opgenomen in het eigen vermogen.

€ miljoen	2019	2018
Winstbelasting	15	-61
Totaal winstbelasting	**15**	**-61**

De door Enexis Holding N.V. namens de fiscale eenheid over 2019 verschuldigde winstbelasting bedraagt € 65 miljoen. De verschuldigde winstbelasting 2019 is nagenoeg geheel toerekenbaar aan de in de fiscale eenheid opgenomen groepsmaatschappijen.

Eind 2019 is het Belastingplan 2020 aangenomen. Met het aannemen van het Belastingplan 2020 is een eerder aangekondigde tariefsverlaging vennootschapsbelasting uitgesteld (het tarief 2020 blijft 25%) en is een tariefsverlaging voor de jaren vanaf 2021 gedeeltelijk teruggedraaid. Deze wijzigingen in de toekomstige belastingtarieven hebben geleid tot een herberekening van de latente belastingverplichting en daarmee tot een eenmalige belastinglast van € 13 miljoen (in 2018 bedroeg de belastingbate uit hoofde van toekomstige tariefswijzigingen € 56 miljoen). De in 2019 opgestelde aangifte vennootschapsbelasting 2018 heeft geresulteerd in een last van € 1 miljoen. Deze posten worden aan Enexis Holding N.V., als hoofd van de fiscale eenheid, toegerekend.

De effectieve belastingdruk is voor Enexis Holding N.V. in 2019 6,25% (2018: -23,54%). Voor de gehele groep is dit in 2019 29,95% (2018: 7,83%). Zie noot 12. Belastingen in de geconsolideerde jaarrekening.

De te betalen vennootschapsbelasting wordt berekend aan en vereffend met de onderliggende groepsmaatschappijen op basis van commerciële resultaten, rekening houdende met de fiscaal geldende vrijstellingen en niet-aftrekbare bedragen.

40. DEELNEMINGEN IN GROEPSMAATSCHAPPIJEN

€ miljoen	2019	2018
Enexis Netbeheer B.V.	4.286	4.184
Fudura B.V.	131	128
Enexis Vastgoed B.V.	14	14
Endinet Groep B.V.	-	77
Enexis Personeel B.V.	0	0
Enpuls B.V.	9	4
Saldo per 31 december	**4.440**	**4.407**

Het verloop van de deelnemingen in groepsmaatschappijen is als volgt:

€ miljoen	2019	2018
Stand per 1 januari	**4.407**	**4.235**
Resultaten over het jaar	227	264
Ontvangen dividenden	-134	-111
Kapitaalstorting	17	32
Liquidatie	-77	-
Naar voorziening deelneming [1)]	-	-13
Saldo per 31 december	**4.440**	**4.407**

1 De in 2017 gevormde voorziening voor de negatieve vermogenswaarde van Enpuls B.V., is in 2018 vrijgevallen als gevolg van een kapitaalstorting.

Voor de specificatie van de resultaten over 2019 wordt verwezen naar noot 37. Resultaat deelnemingen in groepsmaatschappijen. In 2019 is € 121 miljoen aan dividend over 2018 van Enexis Netbeheer B.V. ontvangen en € 13 miljoen van Fudura B.V. In 2019 is door de liquidatie van Endinet Groep B.V. € 77 miljoen aan vermogen onttrokken en heeft een kapitaalstorting van € 17 miljoen aan Enpuls B.V. plaatsgevonden.

Voor verdere informatie over de deelnemingen in groepsmaatschappijen wordt verwezen naar noot 54. Deelnemingen en joint arrangements.

41. OVERIGE FINANCIËLE VASTE ACTIVA

In de geconsolideerde jaarrekening worden te verwachten kredietverliezen inzake leningen en vorderingen op geconsolideerde deelnemingen geëlimineerd. Voor de enkelvoudige jaarrekening geldt dat ook voor leningen en vorderingen op de geconsolideerde deelneming. Bij de waardering van de deelneming volgens de vermogensmutatiemethode wordt de deelneming beschouwd als een samenstel van activa en passiva en niet als een ondeelbaar actief. Het effect van te verwachten kredietverliezen ('expected credit loss') op leningen en vorderingen op de deelnemingen wordt eveneens geëlimineerd.

€ miljoen	2019	2018
Leningen aan groepsmaatschappijen	1.356	1.363
Leningen aan participaties	14	13
Totaal	**1.370**	**1.376**

De voorwaarden zoals gesteld in de huidige financiering vereisen dat er geen contractuele noch een structurele achterstelling van bestaande leningen ten opzichte van nieuwe externe financiering ontstaat. Om 'structural subordination' te voorkomen wordt externe financiering aangegaan door Enexis Holding N.V. Vanuit deze vennootschap worden de voor de bedrijfsvoering of investeringen in de energienetten benodigde middelen doorgeleend aan Enexis Netbeheer B.V. in een back-to-back-lening onder gelijke condities.

Voor de relevante condities wordt verwezen naar noot 32. Financieringsbeleid en risico's financiële instrumenten. Enkele externe leningen met een beperkte omvang, oorspronkelijk overgenomen van Essent, hebben van oudsher Enexis Netbeheer B.V. als contractpartij en zijn in de financieringsdocumentatie als uitzondering geaccepteerd.

De verstrekte leningen aan groepsmaatschappijen zijn voor € 500 miljoen gerubriceerd als kortlopende overige financiële activa in verband met de geplande aflossing in 2020 van de obligatielening met een couponrente van 1,875%.

De verstrekte leningen aan participaties betreffen de aan EDSN B.V. verstrekte leningen.

De mutaties van de overige financiële vaste activa, inclusief het kortlopende deel hiervan, is als volgt:

€ miljoen	Leningen aan groepsmaatschappijen	Leningen aan participaties	Totaal 2019
Stand per 1 januari 2019	**1.720**	**16**	**1.736**
Nieuwe leningen	500	4	504
Aflossingen	357	3	360
Stand per 31 december 2019	**1.863**	**17**	**1.880**
Af: kortlopend deel	507	3	510
Totaal langlopend deel	**1.356**	**14**	**1.370**

42. VORDERINGEN

€ miljoen	2019	2018
Vorderingen op groepsmaatschappijen	600	384
Te vorderen rente op groepsmaatschappijen	16	20
Totaal	**616**	**404**

De vorderingen op groepsmaatschappijen hebben met name betrekking op de rekening-courantpositie ontstaan vanuit concernfinanciering en de afwikkeling van de af te dragen vennootschapsbelasting.

De post te vorderen rente heeft betrekking op de van Enexis Netbeheer B.V. te ontvangen rentevergoeding.

43. WINSTBELASTING

De post winstbelasting bestaat uit de verschuldigde winstbelasting verminderd met de op voorlopige aanslagen betaalde bedragen.

€ miljoen	2019	2018
Vooruitbetaalde winstbelasting	7	22
Totaal	**7**	**22**

Voor een toelichting op deze post wordt verwezen naar de noten 12. Belastingen en 20. Winstbelasting.

44. OVERIGE FINANCIËLE ACTIVA (KORTLOPEND)

€ miljoen	2019	2018
Verstrekte leningen aan groepsmaatschappijen	507	357
Verstrekte leningen aan participaties	3	3
Totaal	**510**	**360**

De verstrekte leningen aan groepsmaatschappijen hebben betrekking op het kortlopend deel van de aan Enexis Netbeheer B.V., Fudura B.V. en Enexis Vastgoed B.V. verstrekte leningen. Voor € 500 miljoen is de aan Enexis Netbeheer B.V. doorgeleende obligatielening met een couponrente van 1,875% ultimo 2019 gepresenteerd als kortlopende overige financiële activa in verband met de geplande aflossing in 2020. De aan Enexis Netbeheer B.V. doorgeleende aandeelhouderslening met conditioneel conversierecht tot omzetting in eigen vermogen (tranche D) met een bedrag van € 350 miljoen nominaal is op 30 september 2019 afgelost.

De verstrekte leningen aan participaties hebben betrekking op het kortlopend deel van de aan EDSN B.V. verstrekte leningen.

45. LIQUIDE MIDDELEN

De liquide middelen zijn gewaardeerd tegen reële waarde, normaliter gelijk aan de nominale waarde. Onder de liquide middelen worden louter de direct opeisbare liquide middelen opgenomen. Niet direct opeisbare liquide middelen worden, afhankelijk van de geldende looptijden en condities, opgenomen onder de overige financiële activa (kortlopend).

€ miljoen	2019	2018
Bank- en kassaldi	62	31
Totaal	**62**	**31**

46. EIGEN VERMOGEN

Er is geen wettelijke reserve opgenomen voor het cumulatief resultaat uit minderheidsdeelnemingen omdat dit resultaat, voor zover niet uitgekeerd, nihil is. Voor verdere toelichting wordt verwezen naar noot 23. Eigen vermogen.

47. LATENTE BELASTINGEN

Omdat met de deelnemingen in groepsmaatschappijen op basis van het commerciële resultaat de winstbelasting wordt afgerekend, worden de latenties op holdingniveau vastgesteld en als belastingen gepresenteerd.

De aanwezige latenties hebben betrekking op tijdelijke verschillen tussen de commerciële en fiscale waardering van materiële vaste activa, IFRS 16 (leases) en fiscaal anders gewaardeerde voorzieningen en verplichtingen. Daarnaast heeft deze post betrekking op niet-gerealiseerde resultaten van derivatentransacties die via het overige totaalresultaat als hedgereserve zijn gevormd.

Saldering van latente belastingvorderingen en -verplichtingen vindt uitsluitend plaats indien sprake is van een formeel recht tot saldering en het voornemen bestaat tot gelijktijdige verrekening van latente belastingposities. Latente belastingposities worden opgenomen tegen de nominale waarde. De berekening hiervan is gebaseerd op de belastingtarieven die naar verwachting van toepassing zullen zijn bij terugname van de tijdelijke verschillen op basis van de belastingtarieven die per verslagdatum zijn vastgesteld dan wel waartoe materieel al op balansdatum is besloten. Zie onder meer noot 39. Belastingen voor een toelichting op de voorgenomen wijziging van de belastingtarieven in de komende jaren en de impact hiervan op het resultaat 2019 van Enexis Holding N.V.

€ miljoen	2019	2018
Latente belastingen	283	262
Totaal	**283**	**262**

48. VOORZIENING DEELNEMING

De mutaties in de voorziening in het jaar zijn als volgt:

€ miljoen	2019	2018
Stand per 1 januari	**-**	**13**
Dotatie	-	-
Vrijval	-	-13
Saldo per 31 december	**-**	**0**

De voorziening is in 2017 gevormd voor de negatieve deelnemingswaarde van Enpuls B.V. welke is veroorzaakt door het negatieve resultaat in 2017 van € 13 miljoen. Vanaf 2018 en 2019 hebben kapitaalstortingen (€ 32 miljoen respectievelijk € 17 miljoen) in Enpuls B.V. plaatsgevonden, waardoor sprake is van een positieve deelnemingswaarde en daarmee geen noodzaak voor een voorziening meer aanwezig is.

49. RENTEDRAGENDE VERPLICHTINGEN (LANGLOPEND)

€ miljoen	2019	2018
Beursgenoteerde obligatieleningen	1.787	1.788
Onderhandse lening	2	2
Totaal	**1.789**	**1.790**

Onder de langlopende rentedragende verplichtingen worden leningen opgenomen die nog langer dan een jaar aan Enexis ter beschikking staan.

De langlopende rentedragende verplichtingen zijn als volgt te specificeren naar resterende looptijd en rentepercentages:

bedragen in miljoenen euro's	Rente	Resterende looptijd (jaren)	2019		2018	
			1-5 jaar	> 5 jaar	1-5 jaar	> 5 jaar
Beursgenoteerde obligatielening	3,375%	2,1	299	0	299	0
Beursgenoteerde obligatielening	1,500%	3,8	497	0	496	0
Beursgenoteerde obligatielening	0,875%	6,3	0	495	0	494
Beursgenoteerde obligatielening	0,750%	11,5	496	0	0	0
Onderhandse groene lening	1,700%	3,3	2	0	2	0
Totaal	-	-	1.294	495	797	494

De beursgenoteerde obligatieleningen bedragen tezamen € 1.800 miljoen nominaal; onder aftrek van de aan deze leningen gerelateerde te amortiseren kosten, resteert een waarde van € 1.787 miljoen.

De reële waarde van de rentedragende leningen bedraagt circa € 2.706 miljoen ultimo 2019.

50. HANDELSSCHULDEN EN OVERIGE TE BETALEN POSTEN

€ miljoen	2019	2018
Te betalen rentekosten	17	21
Overige kortlopende verplichtingen	4	3
Totaal	**21**	**24**

De te betalen rentekosten betreffen de per ultimo jaar te betalen rentevergoedingen op de obligaties uitgegeven onder het EMTN-programma.

51. RENTEDRAGENDE VERPLICHTINGEN (KORTLOPEND)

€ miljoen	2019	2018
Aandeelhouderslening met conditioneel conversierecht tot omzetting in eigen vermogen (tranche D)	-	350
Euro Commercial Paper Leningen	250	150
Obligatielening	500	-
Kasgeldleningen	50	-
Totaal	**800**	**500**

Onder de kortlopende rentedragende verplichtingen worden leningen opgenomen die nog korter dan een jaar ter beschikking staan. De bedragen voor aflossing die binnen een jaar vervallen, worden opgenomen onder de rentedragende verplichtingen (kortlopend). De obligatielening met een couponrente van 1,875% wordt in 2020 afgelost en is als gevolg hiervan verantwoord als kortlopende rentedragende verplichting.

Ultimo 2019 staat een bedrag van € 250 miljoen aan kortlopende leningen uit onder het Euro Commercial Paper programma.

52. INFORMATIE VERBONDEN PARTIJEN

Transacties met verbonden partijen vinden plaats tegen marktconforme prijzen en voorwaarden. Vorderingen en schulden ultimo boekjaar worden normaal gesproken afgewikkeld tegen contante betalingen. Er zijn geen garanties ontvangen dan wel afgegeven betreffende de vorderingen en schulden van verbonden partijen. De waardecorrectie in verband met oninbaarheid is nihil.

Door aandeelhouders verstrekte aandeelhoudersleningen zijn per ultimo 2019 nihil (2018: € 350 miljoen). De over de aandeelhoudersleningen en over de in 2019 van Enexis Netbeheer B.V. aan de holding overgedragen perpetuele lening betaalde rentevergoedingen bedroegen in 2019 € 19 miljoen (2018: € 25 miljoen). De aan aandeelhouders betaalde dividenduitkering bedroeg € 122 miljoen (2018: € 103 miljoen).

De aan groepsmaatschappijen verstrekte leningen bedroegen per ultimo 2019 € 1.863 miljoen (2018: € 1.720 miljoen). De aan participaties verstrekte leningen bedroegen per ultimo 2019 € 18 miljoen (2018: € 16 miljoen).

53. BELONING RAAD VAN BESTUUR EN RAAD VAN COMMISSARISSEN

BELONING RAAD VAN BESTUUR

Voor nadere toelichting wordt verwezen naar noot 35. Beloning en Wet Normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) van de geconsolideerde jaarrekening van Enexis Holding N.V.

BELONING RAAD VAN COMMISSARISSEN

Voor nadere toelichting wordt verwezen naar noot 35. Beloning en Wet Normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) van de geconsolideerde jaarrekening van Enexis Holding N.V.

54. DEELNEMINGEN EN JOINT ARRANGEMENTS

DEELNEMINGEN

De waardering van economische belangen die niet in de consolidatie worden betrokken, vindt plaats op basis van de equity-methode gebaseerd op de grondslagen voor waardering en resultaatbepaling van Enexis Holding N.V. Volgens deze methode wordt het economisch belang aanvankelijk op kostprijs gewaardeerd, waarbij de boekwaarde na eerste opname wordt verhoogd of verlaagd met het aandeel van Enexis Holding N.V. in het resultaat. Ontvangen dividenden worden op de boekwaarde in mindering gebracht.

Bij een deelnemingswaarde van nihil worden verliezen op deelnemingen verwerkt tot het bedrag van de netto-investering in de deelneming. In deze netto-investering zijn ook leningen begrepen die aan deelnemingen zijn verstrekt, voor zover deze feitelijk deel uitmaken van de netto-investering. Voor het aandeel in verdere verliezen wordt uitsluitend een voorziening opgenomen indien en voor zover op grond van juridische verplichtingen wordt ingestaan voor de schulden van de deelneming.

Bij mogelijke impairment van deelnemingen wordt verwezen naar de verwerkingswijze zoals opgenomen in de paragraaf ‘Bijzondere waardeverminderingen’ in de ‘Grondslagen voor de financiële verslaggeving’.

JOINT ARRANGEMENTS

De financiële gegevens van entiteiten die als joint arrangement kwalificeren worden onderscheiden in joint ventures en joint operations, afhankelijk van de wettelijke en contractuele rechten en plichten die iedere investeerder heeft bedongen. De bestaande contractuele overeenkomsten kwalificeren alle als joint ventures. Joint ventures zijn entiteiten waarin Enexis, tezamen met één of meer andere investeerders, gezamenlijke zeggenschap heeft. Deze worden gewaardeerd op basis van de equity-methode.

		Aandeel Enexis Holding N.V.	Aandeel Enexis Holding N.V.		403-verklaring
	Statutaire zetel	31 december 2019	31 december 2018	onderdeel van	
Groepsmaatschappijen					
Enexis Netbeheer B.V.	's-Hertogenbosch	100%	100%	Enexis Holding N.V.	ja
Enexis Personeel B.V.	's-Hertogenbosch	100%	100%	Enexis Holding N.V.	ja
Endinet Groep B.V. [1]	Eindhoven	0%	100%	Enexis Holding N.V.	
Enpuls B.V.	's-Hertogenbosch	100%	100%	Enexis Holding N.V.	ja
Fudura B.V.	Zwolle	100%	100%	Enexis Holding N.V.	ja
Enexis Vastgoed B.V.	's-Hertogenbosch	100%	100%	Enexis Holding N.V.	ja
Enpuls Projecten B.V.	's-Hertogenbosch	100%	100%	Enpuls B.V.	
Overige deelnemingen en joint ventures (geen overwegende zeggenschap)					
ZEBRA Gasnetwerk B.V. [2]	Bergen op Zoom	67%	67%	Enexis Netbeheer B.V.	
Energie Data Services Nederland B.V.	Baarn	23%	23%	Enexis Netbeheer B.V.	
Entrade Pipe B.V. [2]	Tilburg	67%	67%	Zebra Gasnetwerk B.V.	
ZEBRA Activa B.V. [2]	Middelburg	67%	67%	Zebra Gasnetwerk B.V.	
ZEBRA Pijpleiding V.O.F. [2]	Middelburg	67%	67%	Entrade Pipe B.V.	
Breedband Reqio Eindhoven (BRE) B.V. [3]	Eindhoven	0%	2%	Endinet Groep B.V.	
Sustainable Buildings B.V.	Groningen	40%	40%	Fudura B.V.	
Cohere Energy Solutions B.V.	Amsterdam	5%	5%	Fudura B.V.	

1 In 2019 is deze vennootschap geluiqideerd.
2 Deelnemingen worden niet in de consolidatie betrokken omdat er geen sprake is van beslissende zeggenschap (besluitvorming met meerderheid van 75%).
3 In 2019 zijn alle aandelen verkocht.

55. WINSTBESTEMMING

Overeenkomstig de statuten staat de winst, voor zover die niet wordt gereserveerd, ter vrije beschikking van de Algemene Vergadering van Aandeelhouders (artikel 36.2). Aanvullend op deze statutaire bepalingen is met de aandeelhouders overeengekomen dat het uit te keren dividend over de planperiode van het Strategisch Plan maximaal 50% van de nettowinst zal bedragen, waarbij een minimumniveau van jaarlijks € 100 miljoen wordt nagestreefd. Dit percentage zal verlaagd worden als deze uitkering ertoe leidt dat het bedrijf binnen vijf jaar haar A rating-profiel kan verliezen.

De voorgestelde dividenduitkering is voor 2019 gebaseerd op 50% van het in het jaar gerealiseerd resultaat na belastingen van € 210 miljoen en wordt als exact bedrag naar rato van het aantal aandelen uitgekeerd aan de aandeelhouders. De voor 2019 voorgestelde dividenduitkering bedraagt € 0,70 per aandeel (2018: € 0,82 per aandeel). Het voorstel voor winstbestemming is niet in de balans per 31 december 2019 verwerkt.

Het voorstel van de bestemming van het resultaat over 2019 is als volgt:

€ miljoen	2019	2018
Resultaat	210	319
Reservering ten gunste van de algemene reserve	-105	-197
Voorgestelde dividenduitkering	**105**	**122**

56. GEBEURTENISSEN NA BALANSDATUM

Er zijn geen gebeurtenissen na balansdatum die impact hebben op deze jaarrekening.

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: de Algemene Vergadering en de Raad van Commissarissen van Enexis Holding N.V.

VERKLARING OVER DE JAARREKENING 2019

ONS OORDEEL

Naar ons oordeel:

- geeft de geconsolideerde jaarrekening van Enexis Holding N.V. een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van de vennootschap en de groep (de vennootschap samen met haar dochtermaatschappijen) op 31 december 2019 en van het resultaat en de kasstromen over 2019 in overeenstemming met International Financial Reporting Standards zoals aanvaard binnen de Europese Unie (EU-IFRS) en met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW) en de bepalingen bij en krachtens de Wet Normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT).
- geeft de enkelvoudige jaarrekening van Enexis Holding N.V. een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van de vennootschap op 31 december 2019 en van het resultaat over 2019 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

WAT WE HEBBEN GECONTROLEERD

Wij hebben de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening 2019 van Enexis Holding N.V. te 's-Hertogenbosch ('de vennootschap') gecontroleerd. De jaarrekening omvat de geconsolideerde jaarrekening van Enexis Holding N.V. samen met haar dochtermaatschappijen ('de groep') en de enkelvoudige jaarrekening.

De geconsolideerde jaarrekening bestaat uit:

- de geconsolideerde winst-en-verliesrekening over 2019;
- het geconsolideerd overzicht van het totaalresultaat over 2019;
- de geconsolideerde balans per 31 december 2019;
- het geconsolideerd kasstroomoverzicht over 2019;
- het geconsolideerd mutatieoverzicht van het eigen vermogen over 2019; en
- de toelichting met de belangrijke grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

De enkelvoudige jaarrekening bestaat uit:

- de enkelvoudige winst-en-verliesrekening over 2019;
- de enkelvoudige balans per 31 december 2019; en
- de toelichting met de belangrijke grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

Het stelsel voor financiële verslaggeving dat is gebruikt voor het opmaken van de jaarrekening is EU-IFRS, de relevante bepalingen uit Titel 9 Boek 2 BW en de bepalingen bij en krachtens de WNT en het stelsel dat is gebruikt voor het opmaken van de enkelvoudige jaarrekening is Titel 9 Boek 2 BW.

DE BASIS VOOR ONS OORDEEL

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden en de Regeling Controleprotocol WNT 2019 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de paragraaf 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Onafhankelijkheid

Wij zijn onafhankelijk van Enexis Holding N.V. zoals vereist in de Europese verordening betreffende specifieke eisen voor de wettelijke controles van financiële overzichten van organisaties van openbaar belang, de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assuranceopdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

ONZE CONTROLEAANPAK

Samenvatting en context

Enexis Holding N.V. is een netwerkgroep in de energiebranche. Enexis B.V. is verantwoordelijk voor de aanleg, het onderhoud, het beheer en de ontwikkeling van distributienetten voor elektriciteit en gas in de provincies Groningen, Drenthe, Overijssel, Noord-Brabant en Limburg. De verwante activiteiten van de groep betreffen voornamelijk niet-gereguleerde activiteiten op het gebied van meetdiensten, de verhuur van middenspanningsinstallaties, de aanleg en het beheer van particuliere netten, het versnellen van de transitie naar duurzame energievoorzieningen en het helpen van bedrijven en gemeenten om duurzame energiekeuzes te maken. De groep bestaat uit verschillende onderdelen en daarom hebben wij de reikwijdte en aanpak van de groepscontrole overwogen zoals uiteengezet in de paragraaf 'De reikwijdte van onze groepscontrole'. We hebben in het bijzonder aandacht besteed aan de gebieden die gerelateerd zijn aan de specifieke bedrijfsactiviteiten van de groep.

Wij ontwerpen onze controle-aanpak door het bepalen van materialiteit en het identificeren en inschatten van het risico van materiële afwijkingen in de jaarrekening. Wij besteden bijzondere aandacht aan die gebieden waar het bestuur subjectieve schattingen heeft gemaakt, bijvoorbeeld bij significante transacties en schattingen waarbij veronderstellingen over toekomstige gebeurtenissen worden gemaakt die inherent onzeker zijn, zoals de veronderstellingen bij de waardering van de materiële en immateriële vaste activa, de waardering van debiteuren, de waardering van voorzieningen en de verantwoording van de netto-omzet. In paragraaf 2.4 van de geconsolideerde jaarrekening heeft de groep de schattingsposten en de belangrijkste bronnen van schattingsonzekerheid uiteengezet. Vanwege de significante schattingselementen verbonden aan de waardering van (im)materiële vaste activa en gebruiksrecht activa hebben wij deze schatting aangemerkt als kernpunt in de controle.

Ook is specifiek aandacht besteed aan de elementen die als gevolg van de gereguleerde omgeving waarin de groep opereert van belang zijn, zoals bijvoorbeeld de gereguleerde opbrengsten uit hoofde van transport- en aansluitdiensten van elektriciteit en gas naar klanten.

Naast de waardering van (im)materiële vaste activa en gebruiksrecht activa hebben wij conform voorgaande jaren de additionele controlewerkzaamheden voortvloeiende uit de bevindingen bij de interne beheersing van projectgerelateerde uitgaven als kernpunt in de controle aangemerkt. De opzet van de interne beheersing op de projectuitgaven is ten opzichte van 2018 verbeterd, maar de effectiviteit hiervan is nog niet in alle gevallen zichtbaar.

Mede vanwege het sterk geautomatiseerde karakter van de bedrijfsprocessen van de groep en de significante IT-projecten die in 2019 zijn uitgevoerd en/of aangevangen, zijn de werkzaamheden op de IT-omgeving een belangrijk en omvangrijk deel van onze jaarrekeningcontrole. Hierbij hebben we tevens zekerheid ontleend aan assurance rapportages van belangrijke serviceproviders. Gezien het belang van IT hebben we dit als kernpunt van de controle aangemerkt. Deze werkzaamheden zijn in het kader van de jaarrekeningcontrole uitgevoerd door gespecialiseerde IT-auditors als onderdeel van het controleteam.

Daarnaast is de groep in 2018 gestart met een meerjarig SAP-transitieprogramma, welke fasegewijs geïmplementeerd zal gaan worden en vanaf het boekjaar 2020 een directe impact zal hebben op de informatievoorziening binnen de groep en daarmee ook op de jaarrekening 2020.

Bij al onze controles besteden wij aandacht aan het risico van het doorbreken van de interne beheersingsmaatregelen door het bestuur waaronder het evalueren van risico's op materiële afwijkingen als gevolg van fraude op basis van een analyse van mogelijke belangen van het bestuur.

Wij hebben data-analyses toegepast op memoriaalboekingen en transacties in de projectadministratie.

Wij hebben ervoor gezorgd dat het controleteam over voldoende specialistische kennis en expertise beschikt die nodig is voor de controle van een netbeheerder. Wij hebben daarom specialisten op het gebied van IT, regulering, belastingen en waarderingen bij ons team betrokken. Alle werkzaamheden bij de groepsonderdelen zijn door hetzelfde controleteam uitgevoerd.

De hoofdlijnen van onze controleaanpak waren als volgt:

Materialiteit

- Materialiteit: €15 miljoen, gebaseerd op 5% van het resultaat vóór belastingen, exclusief incidentele posten.

Reikwijdte van de controle

- We hebben Enexis Netbeheer B.V. en Enexis Personeel B.V. tezamen als één significante component aangemerkt. Onze controlewerkzaamheden op dit significante component dekken 90% van de geconsolideerde omzet, balanstotaal en resultaat voor belastingen af.

Kernpunten

- Waardering van de (im)materiële vaste activa en gebruiksrecht activa
- Betrouwbaarheid en continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking
- Juistheid van de projectgerelateerde uitgaven aan derden

Materialiteit

De reikwijdte van onze controle wordt beïnvloed door het toepassen van materialiteit. Het begrip 'materieel' wordt toegelicht in de paragraaf 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij bepalen, op basis van ons professionele oordeel, kwantitatieve grenzen voor materialiteit waaronder de materialiteit voor de jaarrekening als geheel, zoals uiteengezet in onderstaande tabel. Deze grenzen, evenals de kwalitatieve overwegingen daarbij, helpen ons om de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden voor de individuele posten en toelichtingen in de jaarrekening te bepalen en om het effect van onderkende afwijkingen, zowel individueel als gezamenlijk, op de jaarrekening als geheel en op ons oordeel, te evalueren.

Materialiteit voor de groep	€ 15 miljoen (2018: € 16 miljoen).
Hoe is de materialiteit bepaald	Wij bepalen de materialiteit op basis van ons professionele oordeel. Als basis voor deze oordeelsvorming gebruikten we 5% van het resultaat vóór belastingen, exclusief incidentele posten.
De overwegingen voor de gekozen benchmark	We hebben deze, algemeen geaccepteerde, benchmark toegepast op basis van onze analyse van de gemeenschappelijke informatiebehoeften van gebruikers van de jaarrekening. Op basis daarvan zijn wij van mening dat het rendement en daarmee het genormaliseerde resultaat voor belastingen een belangrijk kengetal is voor de financiële prestaties van de groep.

Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij zijn met de Raad van Commissarissen overeengekomen dat wij tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de € 750.000 (2018: € 800.000) aan hen rapporteren evenals kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

De reikwijdte van onze groepscontrole

Enexis Holding N.V. staat aan het hoofd van een groep van entiteiten. De groepsstructuur staat beschreven in de paragraaf 'profiel' in het jaarverslag. De financiële informatie van deze groep is opgenomen in de geconsolideerde jaarrekening van Enexis Holding N.V.

Wij hebben de reikwijdte van onze controle zodanig bepaald dat we voldoende controlewerkzaamheden verrichten om in staat te zijn een oordeel te geven over de jaarrekening als geheel. Daarbij hebben wij, onder meer, in aanmerking genomen de managementstructuur van de groep, de aard van de activiteiten van de groepsonderdelen, de bedrijfsprocessen en interne beheersingsmaatregelen en de bedrijfstak waarin de vennootschap opereert.

De activiteiten van de groep vinden volledig plaats in Nederland en aansturing van de groepsonderdelen vindt plaats vanuit geconsolideerd perspectief. Wij hebben Enexis Netbeheer B.V. en Enexis Personeel B.V. tezamen als significante component van de groep geïdentificeerd. Voor deze component zijn de administratieve processen en interne beheersingsmaatregelen grotendeels gecentraliseerd. Onze controle vindt plaats door één centraal team.

In totaal hebben wij met onze controlewerkzaamheden op deze significante component een dekking van 90% verkregen op de geconsolideerde omzet, het balanstotaal en het resultaat vóór belastingen.

De groepsonderdelen die niet onder de reikwijdte van de controle vallen, Fudura B.V, Enpuls B.V., Enpuls projecten B.V., Endinet groep B.V. en Enexis Vastgoed B.V., vertegenwoordigen geen van alle meer dan 5% van de geconsolideerde omzet of het geconsolideerde balanstotaal. Op de financiële informatie van deze resterende groepsonderdelen hebben we, op groepsniveau, onder meer cijferanalyses uitgevoerd om onze inschatting dat deze onderdelen geen significante risico's op materiële fouten bevatten, te bevestigen. Tevens hebben we kennisgenomen van de rapportages van de interne auditafdeling bij deze groepsonderdelen en specifieke werkzaamheden uitgevoerd op de daarin geïdentificeerde materiële risico's.

Door bovengenoemde werkzaamheden zijn wij in staat geweest om voldoende en geschikte controle-informatie met betrekking tot de financiële informatie van de groep te verkrijgen als basis voor ons oordeel over de jaarrekening.

ONZE FOCUS OP HET RISICO OP FRAUDE EN NIET-NALEVING VAN WET- EN REGELGEVING

Onze doelstellingen

De doelstellingen van onze audit zijn:

Met betrekking tot fraude:

- het identificeren en inschatten van de risico's op een afwijking van materieel belang die het gevolg is van fraude;
- het verkrijgen van voldoende en geschikte controle-informatie over de ingeschatte risico's op een afwijking van materieel belang die het gevolg is van fraude door middel van het opzetten en implementeren van geschikte manieren om op die risico's in te spelen; en
- het op passende wijze inspelen op fraude of vermoede fraude die tijdens de controle is geïdentificeerd.

Met betrekking tot de naleving van wet- en regelgeving:

- het identificeren en inschatten van de risico's op een afwijking van materieel belang die het gevolg is van niet-naleving van wet- en regelgeving; en
- het verkrijgen van een redelijke mate van zekerheid dat de financiële overzichten als geheel vrij zijn van afwijkingen van materieel belang die het gevolg zijn van fraude of van fouten, rekening houdend met het van toepassing zijnde wet- en regelgevingskader.

De primaire verantwoordelijkheid voor de preventie en detectie van fraude of niet-naleving van wet- en regelgeving ligt bij de directie onder het toezicht van de Raad van Commissarissen.

Onze risicoanalyse

Als onderdeel van ons proces van het identificeren van frauderisico's, evalueren wij frauderisicofactoren met betrekking tot frauduleuze financiële verslaggeving, het oneigenlijk toe-eigenen van activa en omkoping en corruptie. Wij hebben de frauderisicofactoren geëvalueerd om te overwegen of deze factoren een indicatie vormen voor de aanwezigheid van het risico op een afwijking van materieel belang die het gevolg is van fraude.

Daarnaast hebben wij controlewerkzaamheden uitgevoerd om een algemeen inzicht te verwerven in het wet- en regelgevingskader dat van toepassing is op de groep waarbij wij bepalingen hebben geïdentificeerd van wet- en regelgeving die gewoonlijk wordt geacht van directe invloed te zijn op de vaststelling van bedragen en in de financiële overzichten opgenomen toelichtingen die van materieel belang zijn, zoals wet- en regelgeving op het gebied van regulering, belastingen, pensioenen en de Wet Normering Topinkomens ('WNT').

Bij al onze controles besteden wij aandacht aan het risico van het doorbreken van de interne beheersingsmaatregelen door het management waaronder het evalueren van risico's op mogelijke afwijkingen als gevolg van fraude op basis van een analyse van mogelijke belangen van het management.

Onze controlewerkzaamheden op de geïdentificeerde risico's

Wij hebben de volgende controlewerkzaamheden uitgevoerd om in te spelen op de geïdentificeerde risico's:

- Wij hebben interviews gehouden met diverse lagen van het management om inzicht te verkrijgen in de inschatting van frauderisicofactoren en interne beheersing hieromtrent;
- Wij hebben de opzet, implementatie en, indien van toepassing, effectieve werking van de interne beheersingsmaatregelen die het frauderisico mitigeren getest.
- Wij hebben data-analyse uitgevoerd op hoger risico journaalboekingen. Waar wij voorbeelden van onverwachte journaalboekingen of overige risico's hebben geïdentificeerd, hebben wij additionele controlewerkzaamheden uitgevoerd. Deze werkzaamheden bevatte ook het testen van transacties door middel van bronbescheiden.
- Wij hebben de belangrijkste oordeelsvormingen en veronderstellingen geëvalueerd voor een mogelijke tendentie door de groep, inclusief retrospectieve beoordelingen met betrekking tot significante schattingen van voorgaand boekjaar.
- Evalueren van aangelegenheden die zijn gerapporteerd middels de (groeps-)klokkenluider- en klachtenprocedure, inclusief de manier waarop de directie heeft ingespeeld op zulke aangelegenheden.
- Met betrekking tot het frauderisico in de omzetverantwoording hebben wij gegevensgerichte werkzaamheden verricht. Hierbij is de verantwoording van individuele transacties aangesloten op onderliggende brondocumenten.
- Wij hebben een element van onvoorspelbaarheid ingebouwd in onze controlewerkzaamheden.
- Wij hebben de uitkomsten van overige controlewerkzaamheden overwogen en geëvalueerd of geconstateerde afwijkingen een aanwijzing vormen voor fraude. Deze analyse heeft geen impact gehad op onze geplande controlewerkzaamheden.
- We hebben controle-informatie verkregen omtrent het naleven van de bepalingen van die wet- en regelgeving die gewoonlijk wordt geacht van directe invloed te zijn op de vaststelling van bedragen en in de financiële overzichten opgenomen toelichtingen die van materieel belang zijn. Voor wat betreft overige wet- en regelgeving die geen directe invloed heeft op de vaststelling van de bedragen en toelichtingen in de financiële overzichten hebben wij de directie en de Raad van Commissarissen gevraagd of de entiteit dergelijke wet- en regelgeving naleeft. Daarnaast hebben we de correspondentie met relevante vergunningverlenende of regelgevende of toezichthoudende instanties geïnspecteerd.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professioneel oordeel het meest belangrijk waren tijdens de controle van de jaarrekening.

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel. Onze bevindingen en observaties ten aanzien van individuele kernpunten moeten in dat kader worden bezien en niet als afzonderlijke oordelen over deze kernpunten of over specifieke elementen van de jaarrekening.

Kernpunten	Onze controlewerkzaamheden op de kernpunten
Waardering van de (im)materiële vaste activa en gebruiksrecht activa ***De toelichtingen op de waardering van de (im)materiële vaste activa zijn opgenomen in noot 13, 14 en 15 van de jaarrekening.*** De (im)materiële vaste activa en gebruiksrecht activa, minus vooruitontvangen bijdragen in aanleg van netten en aansluitingen hebben op 31 december 2019 een boekwaarde van €7.075 miljoen en vormen daarmee een significante post in de geconsolideerde jaarrekening van de groep. De groep voert jaarlijks een analyse naar de aanwezigheid van duurzame waardeverminderingen uit waarbij de bedrijfswaarde wordt vergeleken met de boekwaarde. De energietransitie en het klimaatakkoord brengen echter verdergaande veranderingen in het energielandschap met zich mee en leiden tot majeure investeringen en onzekerheid over de toekomstige rol van aardgas. Deze factoren kunnen van invloed zijn op de waardering van de (im)materiële vaste activa van netbeheerders. Derhalve is door het bestuur specifiek aandacht besteed aan de verwachte gebruiksduur van het gasnetwerk en traditionele meters. Deze analyses zijn significant voor onze controle en zijn gebaseerd op belangrijke veronderstellingen van het bestuur rondom bijvoorbeeld toekomstige kasstromen, die echter in belangrijke mate gereguleerd zijn, en gehanteerde gebruiksduren. Het bestuur heeft vastgesteld dat er geen indicaties voor duurzame waardeverminderingen zijn en in noot 14 toegelicht dat het verschil tussen de bedrijfswaarde van de activa inclusief goodwill en de boekwaarde per 31 december 2019 nog steeds als ruim kan worden gekwalificeerd.	Wij hebben controlewerkzaamheden uitgevoerd op de analyse naar de aanwezigheid van duurzame waardeverminderingen van de groep, met specifieke aandacht voor de vaststelling van de kasstroomgenererende eenheden, de redelijkheid en onderbouwing van de geprognosticeerde toekomstige kasstromen, gereguleerde tarieven en de gehanteerde vermogenskostenvoet (WACC). Hierbij hebben wij onder meer de veronderstellingen getoetst aan interne budgetten, historische financiële gegevens van de groep, het geldende methodebesluit (2017-2021) en marktinformatie rondom de implicaties van de energietransitie. Tevens hebben wij het door de Groep gehanteerde rekenmodel gecontroleerd. Als onderdeel van onze controlewerkzaamheden hebben wij getest dat veronderstellingen in de jaarlijks door het management uitgevoerde evaluatie van de gebruiksduur, mede in het licht van de ontwikkelingen in het energielandschap, redelijk zijn en consistent zijn toegepast.

Kernpunten	Onze controlewerkzaamheden op de kernpunten
Betrouwbaarheid en continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking **De toelichting op het strategische belang van IT-systemen is opgenomen in de paragraaf 'Strategische risico's' in het jaarverslag.** De betrouwbaarheid van de geautomatiseerde gegevensverwerking van de groep is gebaseerd op de effectiviteit van de IT General Controls en relevante IT-beheersmaatregelen. Deze beheersmaatregelen hebben onder meer betrekking op continuïteit, toegangsbeveiliging en wijzigingenbeheer. De groep maakt gebruik van diverse applicaties, databases en interfaces die relevant zijn voor de primaire processen en totstandkoming van de jaarrekening. Dat onze aandacht in toenemende mate uitgaat naar de IT-omgeving ligt in het verlengde van de strategie van de groep, waarin IT een steeds prominentere rol inneemt. Gedurende het jaar heeft de groep de overgang richting een gecentraliseerd allocatie- en reconciliatieproces van EDSN afgerond.	Wij hebben de effectiviteit van de IT General Controls en de IT-beheersmaatregelen getoetst voor zover passend bij de reikwijdte van de controle van de jaarrekening. Teneinde de continuïteit en betrouwbaarheid van de gegevensverwerking vast te stellen hebben wij controlewerkzaamheden uitgevoerd op opzet, bestaan (en werking) van de volgende relevante IT-beheersingsmaatregelen: ■ IT-governance, IT-risicomanagement en beheer IT-beveiliging; ■ Beheer van fysieke- en logische toegangsbeveiliging tot applicaties, databases en het netwerk, waaronder beleid en procedures rondom identificatie, authenticatie en autorisatie. ■ Wijzigingenbeheer van applicaties en de IT-infrastructuur, waaronder het beleid en de procedures rondom het aanvragen, testen en implementeren van wijzigingen in de productieomgeving. ■ Beleid en procedures rondom back-up & recovery en incidentmanagement. We hebben tevens zekerheid ontleend aan assurance rapportages van belangrijke serviceproviders. Deze werkzaamheden zijn in het kader van de jaarrekeningcontrole uitgevoerd door gespecialiseerde IT-auditors als onderdeel van het controleteam. Daar waar tekortkomingen in de interne beheersing geconstateerd zijn, zijn door de groep aanvullende maatregelen genomen om deze te mitigeren en zijn door ons aanvullende gegevensgerichte werkzaamheden uitgevoerd.

Kernpunten	Onze controlewerkzaamheden op de kernpunten
Juistheid van de projectgerelateerde uitgaven **De toelichting op de tekortkomingen in de interne beheersing zijn opgenomen in de paragraaf 'Strategische risico's' in het jaarverslag.** De totale projectgerelateerde uitgaven bestaan met name uit personeelskosten, materiaalkosten en kosten uitbesteed werk ('uitgaven aan derden'). Afhankelijk van de aard van het project worden deze uitgaven geactiveerd of direct ten laste van het resultaat gebracht. De opzet van de interne beheersing op de projectuitgaven is, mede door de implementatie van het aangescherpte projectevaluatieproces, ten opzichte van 2018 verbeterd, maar de effectiviteit hiervan is nog niet in alle gevallen zichtbaar. Hierdoor is ook in 2019 nog sprake van een verhoogd risico ten aanzien van de juistheid en toelaatbaarheid van projectgerelateerde uitgaven. Het bestuur heeft naar aanleiding van deze constateringen additionele controles laten uitvoeren op de juistheid en het bestaan van de uitgevoerde financiële projectevaluaties teneinde het risico te mitigeren.	Wij hebben de opzet, bestaan en werking van de interne beheersingsmaatregelen ten aanzien van projectgerelateerde uitgaven, inclusief het aangescherpte projectevaluatieproces getoetst en kennisgenomen van de rapportage van de interne auditfunctie. Ter opvolging van de tekortkomingen in de effectiviteit van de interne beheersing hebben we de door de groep uitgevoerde additionele controles gevalideerd. We hebben hierop aanvullende werkzaamheden uitgevoerd en indien nodig door middel van interviews en de ontvangst van additionele brondocumentatie zekerheid verkregen. Hiernaast hebben we gegevensgerichte werkzaamheden uitgevoerd ten aanzien van de juistheid van de projectuitgaven. Tenslotte hebben we andere mitigerende interne controles beoordeeld, waaronder de aanwezige managementinformatie op het gebied van projecten, alsook de wijze waarop deze intern worden opgevolgd.

NALEVING ANTICUMULATIEBEPALING WNT NIET GECONTROLEERD

In overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2019 hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1, sub j Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

VERKLARING OVER DE IN HET JAARVERSLAG OPGENOMEN ANDERE INFORMATIE

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit de hoofdstukken:

- Opbouw van dit verslag;
- Voorwoord Raad van Bestuur;
- Kerngegevens;
- Over Enexis;
- Verslag over 2019;
- Governance en risicomanagement;
- Aanvullende informatie.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het verslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

VERKLARING BETREFFENDE OVERIGE DOOR WET- EN REGELGEVING GESTELDE VEREISTEN

ONZE BENOEMING

Wij zijn op 20 april 2015 benoemd als externe accountant van Enexis Holding N.V. door de Raad van Commissarissen volgend een besluit van de algemene vergadering op 9 april 2020 dat jaarlijks is herbevestigd door de aandeelhouders. Wij zijn nu voor een onafgebroken periode van 5 jaar accountant van de vennootschap.

GEEN VERBODEN DIENSTEN

Wij hebben, naar ons beste weten en overtuiging, geen verboden diensten, als bedoeld in artikel 5, lid 1 van de Europese verordening betreffende specifieke eisen voor de wettelijke controles van financiële overzichten van organisaties van openbaar belang, geleverd.

GELEVERDE DIENSTEN

De diensten die wij, in aanvulling op de controle van de jaarrekening, hebben geleverd aan de vennootschap en haar dochtermaatschappijen, in de periode waarop onze wettelijke controle betrekking heeft, zijn toegelicht in noot 6 van de toelichting van de jaarrekening.

VERANTWOORDELIJKHEDEN MET BETREKKING TOT DE JAARREKENING EN DE ACCOUNTANTSCONTROLE

VERANTWOORDELIJKHEDEN VAN HET BESTUUR EN DE RAAD VAN COMMISSARISSEN VOOR DE JAARREKENING

Het bestuur is verantwoordelijk voor:

- het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met EU-IFRS en met Titel 9 Boek 2 BW en de bepalingen bij en krachtens de WNT; en voor
- een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de vennootschap in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemde verslaggevingsstelsels moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de vennootschap te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de vennootschap haar bedrijfsactiviteiten kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De Raad van Commissarissen is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de vennootschap.

ONZE VERANTWOORDELIJKHEDEN VOOR DE CONTROLE VAN DE JAARREKENING

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze doelstellingen zijn een redelijke mate van zekerheid te verkrijgen over de vraag of de jaarrekening als geheel geen afwijking van materieel belang bevat als gevolg van fraude of van fouten en een controleverklaring uit te brengen waarin ons oordeel is opgenomen. Een redelijke mate van zekerheid is een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle afwijkingen ontdekken.

Ons controleoordeel beoogt een redelijke mate van zekerheid te geven dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat. Een redelijke mate van zekerheid is een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle afwijkingen van materieel belang ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Een meer gedetailleerde beschrijving van onze verantwoordelijkheden is opgenomen in de bijlage bij onze controleverklaring.

Utrecht, 19 februari 2020
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

drs. K. Hofstede RA

BIJLAGE BIJ ONZE CONTROLEVERKLARING OVER DE JAARREKENING 2019 VAN ENEXIS HOLDING N.V.

In aanvulling op wat is vermeld in onze controleverklaring hebben wij in deze bijlage onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening nader uiteengezet en toegelicht wat een controle inhoudt.

DE VERANTWOORDELIJKHEDEN VAN DE ACCOUNTANT VOOR DE CONTROLE VAN DE JAARREKENING

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, de Regeling Controleprotocol WNT 2018, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- Het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.
- Het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de vennootschap.
- Het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan.
- Het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Ook op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de vennootschap haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een onderneming haar continuïteit niet langer kan handhaven.
- Het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen en het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor de aansturing van, het toezicht op en de uitvoering van de groepscontrole. In dit kader hebben wij de aard en omvang van de uit te voeren werkzaamheden voor de groepsonderdelen bepaald om te waarborgen dat we voldoende controlewerkzaamheden verrichten om in staat te zijn een oordeel te geven over de jaarrekening als geheel. Bepalend hierbij zijn de geografische structuur van de groep, de omvang en/of het risicoprofiel van de groepsonderdelen of de activiteiten, de bedrijfsprocessen en interne beheersingsmaatregelen en de bedrijfstak waarin de vennootschap opereert. Op grond hiervan hebben wij de groepsonderdelen geselecteerd waarbij een controle of beoordeling van de financiële informatie of specifieke posten noodzakelijk was.

Wij communiceren met de Raad van Commissarissen onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing. In dit kader geven wij ook een verklaring aan de auditcommissie op grond van artikel 11 van de Europese verordening betreffende specifieke eisen voor de wettelijke controles van financiële overzichten van organisaties van openbaar belang. De in die aanvullende verklaring verstrekte informatie is consistent met ons oordeel in deze controleverklaring.

Wij bevestigen aan de Raad van Commissarissen dat wij de relevante ethische voorschriften over onafhankelijkheid hebben nageleefd. Wij communiceren ook met hen over alle relaties en andere zaken die redelijkerwijs onze onafhankelijkheid kunnen beïnvloeden en over de daarmee verband houdende maatregelen om onze onafhankelijkheid te waarborgen.

ASSURANCERAPPORT VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: de Algemene Vergadering en de Raad van Commissarissen van Enexis Holding N.V.

ASSURANCERAPPORT BIJ DE DUURZAAMHEIDSINFORMATIE 2019

ONZE CONCLUSIE

Op grond van onze werkzaamheden is ons niets gebleken op basis waarvan wij zouden moeten concluderen dat de duurzaamheidsinformatie opgenomen in het jaarverslag 2019 van Enexis Holding N.V., niet in alle van materieel belang zijnde aspecten, een betrouwbare en toereikende weergave geeft van:

- het beleid en de bedrijfsvoering ten aanzien van duurzaamheid; en
- de gebeurtenissen en de prestaties op dat gebied voor het jaar geëindigd op 31 december 2019, in overeenstemming met de Sustainability Reporting Standards van het Global Reporting Initiative (GRI) en de intern gehanteerde verslaggevingscriteria zoals toegelicht in de paragraaf 'verslaggevingscriteria'.

WAT WE HEBBEN BEOORDEELD

Wij hebben de duurzaamheidsinformatie opgenomen in het jaarverslag beoordeeld voor het jaar geëindigd op 31 december 2019, zoals opgenomen in de volgende secties in het jaarverslag (hierna: "de duurzaamheidsinformatie"):

- Opbouw van dit verslag;
- Voorwoord Raad van Bestuur;
- Kerngegevens;
- Over Enexis;
- Verslag over 2019 (met uitzondering van de paragraaf "Financiële positie");
- Aanvullende informatie, voor wat betreft de paragrafen "Over dit verslag" en "Feiten en cijfers".

Deze beoordeling is gericht op het verkrijgen van een beperkte mate van zekerheid.

De duurzaamheidsinformatie omvat een weergave van het beleid en de bedrijfsvoering van Enexis Holding N.V., te 's-Hertogenbosch (hierna: "Enexis") ten aanzien van duurzaamheid en van de gebeurtenissen en de prestaties op dat gebied gedurende 2019.

DE BASIS VOOR ONZE CONCLUSIE

Wij hebben onze beoordeling uitgevoerd volgens Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse Standaard 3810N 'Assuranceopdrachten inzake maatschappelijke verslagen' valt. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de paragraaf 'Onze verantwoordelijkheden voor de beoordeling van de duurzaamheidsinformatie'.

Wij vinden dat de door ons verkregen assurance-informatie voldoende en geschikt is als basis voor onze conclusie.

ONAFHANKELIJKHEID EN KWALITEITSBEHEERSING

Wij zijn onafhankelijk van Enexis zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assuranceopdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij passen de Nadere voorschriften kwaliteitssystemen (NVKS) toe. Op grond daarvan beschikken wij over een samenhangend stelsel van kwaliteitsbeheersing, inclusief vastgelegde richtlijnen en procedures inzake de naleving van ethische voorschriften, professionele standaarden en andere relevante wet- en regelgeving.

VERSLAGGEVINGSCRITERIA

De duurzaamheidsinformatie dient gelezen en begrepen te worden in de context van de verslaggevingscriteria. Het bestuur van Enexis is verantwoordelijk voor het selecteren en toepassen van deze verslaggevingscriteria, rekening houdend met de van toepassing zijnde wet- en regelgeving met betrekking tot verslaggeving.

De gehanteerde verslaggevingscriteria voor het opstellen van de duurzaamheidsinformatie zijn de Sustainability Reporting Standards van Global Reporting Initiative (GRI) en de intern gehanteerde verslaggevingscriteria, zoals toegelicht in de paragraaf "Over dit verslag" van het jaarverslag. Het ontbreken van gevestigde praktijken ter beoordeling en meting van niet-financiële informatie biedt de mogelijkheid verscheidene, acceptabele meettechnieken toe te passen. Hierdoor kan de vergelijkbaarheid tussen entiteiten onderling en in de tijd beïnvloed worden.

BEPERKINGEN IN DE REIKWIJDTE VAN ONZE BEOORDELING

In de duurzaamheidsinformatie is toekomstgerichte informatie opgenomen zoals verwachtingen ten aanzien van ambities, strategie, plannen en ramingen en risico-inschattingen. Inherent aan toekomstgerichte informatie is dat de werkelijke

uitkomsten in de toekomst waarschijnlijk zullen afwijken van deze verwachtingen. De hieruit voortvloeiende afwijkingen kunnen van materieel belang zijn. Wij geven geen zekerheid bij de veronderstellingen en de haalbaarheid van toekomstgerichte informatie in de duurzaamheidsinformatie.

De verwijzingen naar externe bronnen of websites in de duurzaamheidsinformatie maken geen onderdeel uit van de duurzaamheidsinformatie die door ons is beoordeeld. Wij verstrekken derhalve geen zekerheid over deze informatie buiten het jaarverslag.

VERANTWOORDELIJKHEDEN VOOR DE DUURZAAMHEIDSINFORMATIE EN DE BEOORDELING

Verantwoordelijkheden van het bestuur en de Raad van Commissarissen

Het bestuur van Enexis is verantwoordelijk voor het opstellen van betrouwbare en toereikende duurzaamheidsinformatie in overeenstemming met de verslaggevingscriteria zoals toegelicht in de paragraaf 'verslaggevingscriteria', inclusief het identificeren van de beoogde gebruikers en het bepalen van materiële onderwerpen. De door het bestuur gemaakte keuzes ten aanzien van de reikwijdte van de duurzaamheidsinformatie en het verslaggevingsbeleid zijn uiteengezet in de paragraaf "Over dit verslag" van het jaarverslag.

Het bestuur is ook verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de duurzaamheidsinformatie mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten.

De Raad van Commissarissen is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het rapportageproces van de vennootschap ten aanzien van de duurzaamheidsinformatie.

ONZE VERANTWOORDELIJKHEDEN VOOR DE BEOORDELING VAN DE DUURZAAMHEIDSINFORMATIE

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een beoordelingsopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte assurance-informatie verkrijgen voor de door ons af te geven conclusie.

De werkzaamheden die worden verricht bij het verkrijgen van een beperkte mate van zekerheid zijn gericht op het vaststellen van de plausibiliteit van informatie en variëren in aard en timing van, en zijn geringer in omvang, dan die bij een controleopdracht gericht op het verkrijgen van een redelijke mate van zekerheid. De mate van zekerheid die wordt verkregen bij beoordelingsopdrachten is daarom ook aanzienlijk lager dan de zekerheid die wordt verkregen bij controleopdrachten.

UITGEVOERDE WERKZAAMHEDEN

Wij hebben deze beoordeling professioneel-kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse Standaard 3810N, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Onze werkzaamheden bestonden onder andere uit:

- Het uitvoeren van een omgevingsanalyse en het verkrijgen van inzicht in de relevante maatschappelijke thema's en kwesties en de kenmerken van de entiteit.
- Het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte verslaggevingscriteria, de consistente toepassing hiervan en de toelichtingen die daarover in de duurzaamheidsinformatie staan. Dit omvat het evalueren van de uitkomsten van de dialoog met belanghebbenden en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur.
- Het verkrijgen van inzicht in de verslaggevingsprocessen die ten grondslag liggen aan de duurzaamheidsinformatie inclusief het op hoofdlijnen kennisnemen van de interne beheersing, voor zover relevant is voor onze beoordeling.
- Het identificeren van gebieden in de duurzaamheidsinformatie met een hoger risico op misleidende of onevenwichtige informatie of afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten. Het op basis van deze risico-inschatting bepalen en uitvoeren van werkzaamheden gericht op het vaststellen van de plausibiliteit van de duurzaamheidsinformatie. Deze werkzaamheden bestonden onder meer uit:
  - Het afnemen van interviews met het management (en/of relevante medewerkers) op groepsniveau verantwoordelijk voor de (duurzaamheids)strategie en het -beleid en de -prestaties;
  - Het afnemen van interviews met relevante medewerkers verantwoordelijk voor het aanleveren van informatie voor, het uitvoeren van interne controles op, en de consolidatie van gegevens in de duurzaamheidsinformatie;
  - Het bepalen van de aard en omvang van de uit te voeren beoordelingswerkzaamheden voor de groepsonderdelen en locaties. Bepalend hierbij zijn de aard, omvang en/of het risicoprofiel van de groepsonderdelen, locaties of de activiteiten;
  - Het verkrijgen van assurance-informatie dat de duurzaamheidsinformatie aansluit op de onderliggende administraties van de entiteit;
  - Het op basis van beperkte deelwaarnemingen beoordelen van relevante interne en externe documentatie;
  - Het analytisch evalueren van data en trends aangeleverd voor consolidatie op groepsniveau.
- Het aansluiten van de relevante financiële informatie met de jaarrekening.
- Het evalueren van de consistentie van de duurzaamheidsinformatie met de overige informatie in het jaarverslag buiten de reikwijdte van onze beoordeling.
- Het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de duurzaamheidsinformatie.
- Het overwegen of de duurzaamheidsinformatie als geheel het beeld weergeeft in relatie tot het doel van de gehanteerde verslaggevingscriteria.

Wij communiceren met de Raad van Commissarissen onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de beoordeling en over de significante bevindingen die uit onze beoordeling naar voren zijn gekomen.

Utrecht, 19 februari 2020,
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

drs. K. Hofstede RA

OVER DIT VERSLAG

REIKWIJDTE

De reikwijdte van het verslag is Enexis Holding N.V., gevestigd te 's-Hertogenbosch. Hieronder vallen de activiteiten van Enexis Netbeheer B.V., Fudura B.V., Enexis Personeel B.V., Enexis Vastgoed B.V. en Enpuls B.V. De activiteiten van andere deelnemingen vallen niet onder de reikwijdte.

Het wettelijk bestuursverslag is opgenomen op de pagina's 18 tot en met 55. De rapportageperiode loopt van 1 januari 2019 t/m 31 december 2019. Enexis rapporteert halfjaarlijks over de strategische en financiële prestaties. Het jaarverslag wordt in het eerste kwartaal van elk jaar gepubliceerd op de website www.enexisgroep.nl; dit jaar op 27 februari 2020. Het verslag over 2018 verscheen op 21 februari 2019.

GEÏNTEGREERD VERSLAG

In dit jaarverslag is financiële, operationele en maatschappelijke informatie verwerkt in een geïntegreerd verslag.

- De financiële informatie is geconsolideerd. De financiële verantwoording is in overeenstemming met de International Financial Reporting Standards (IFRS) zoals aanvaard binnen de Europese Unie en bepalingen van Titel 9 Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek.
- De niet-financiële informatie is geconsolideerd. In het algemeen streven wij ernaar niet-financiële gegevens van nieuwe acquisities zo snel mogelijk, doch uiterlijk na een vol jaar van eigenaarschap, te integreren.
- De niet-financiële informatie is opgesteld in overeenstemming met de Sustainability Reporting Standards van het Global Reporting Initiative (GRI) en het Electric Utilities Sector Supplement.

TRANSPARANTIE

Onze stakeholders hechten, net als wij, veel waarde aan transparantie. Wij hebben de ambitie om in de verslaggeving tot de koplopers te blijven behoren in de Transparantiebenchmark van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat. In dit verslag rapporteren wij in overeenstemming met de:

- Sustainability Reporting Standards van het GRI, toepassingsniveau CORE;
- Intern gehanteerde verslaggevingscriteria;
- Richtlijnen voor de Transparantiebenchmark;
- Corporate Governance Code, voor zover mogelijk en van toepassing;
- EU-richtlijn bekendmaking van niet-financiële informatie en informatie inzake diversiteit.

DIALOOG MET STAKEHOLDERS

Enexis onderscheidt in totaal acht groepen stakeholders, waarmee we regelmatig in gesprek gaan. Wij streven ernaar om met stakeholders ook te spreken over brede maatschappelijke ontwikkelingen op lange termijn, zoals de Sustainable Development Goals en onze bijdrage hieraan. Onderstaand overzicht laat op hoofdlijnen zien hoe de dialoog met stakeholders wordt geborgd, maar is geen uitputtende opsomming. De belangrijkste bespreekpunten zijn geformuleerd naar materiële thema's.

STAKEHOLDERGROEP:	KLANTEN	MEDEWERKERS	AANDEELHOUDERS	LOKALE ENERGIEPARTNERS	MARKT- EN KETENPARTNERS	INVESTEERDERS	BELEIDSBEPALERS	BELANGEN-VERENIGINGEN
ONZE STAKEHOLDERS	Kleinverbruik klanten (consumenten en MKB-bedrijven), grootverbruik klanten (corporates)	Ondernemingsraad, vakbonden	Provincies en gemeenten in de rol van aandeelhouder	Gemeenten, energiecoöperaties, waterschappen, projectontwikkelaars, woningbouw-verenigingen	Aannemers, infrabedrijven, technologiebedrijven, energieleveranciers, ODA's, start-ups	Obligatiebeleggers, banken, rating agencies	Politieke partijen, ministerie van Economische Zaken en Klimaat, Autoriteit Consument & Markt, Staatstoezicht op de Mijnen, Autoriteit Persoonsgegevens, Uneto-VNI en KVGN	NBNL, NVDE, VNG, IPO, Energie Nederland, Unie van Waterschappen
BELANGRIJKSTE BESPREEKPUNTEN[1]	Klant centraal, betrouwbaarheid, toegankelijke energievoorziening	Aanpassingsvermogen organisatie, veiligheid	Verduurzaming energie-voorziening financiële waarde, duurzaamheid eigen bedrijfs-voering, compliance	Innovatie en digitalisering, verduurzaming energievoorziening, aanpassings-vermogen organisatie	Innovatie en digitalisering, veiligheid, betrouwbaarheid, toegankelijke energievoorziening	Financiële waarde	Verduurzaming energievoorziening, compliance, veiligheid, betrouwbaarheid, innovatie en digitalisering, toegankelijke energievoorziening	Divers
INTERACTIE MET ENEXIS VIA:	Periodiek klanttevredenheids-onderzoek, klantenservice, accountmanagers	Interne media, werk-overleggen, circa 8 keer per jaar overlegt de Ondernemingsraad met directie	Jaarlijkse Algemene Vergadering van Aandeelhouders, Aandeelhouders-commissie die 3 à 4 keer per jaar overlegt met de Raad van Bestuur	Gebiedsteams, stakeholdermanagers, omgevingsverkenners, FD Energiedebat	Periodiek overleg binnen de NEDU, periodiek Kabels- en Leidingenoverleg, via accountmanagers, FD Energiedebat	Investor presentatie, jaarverslag	Consultaties, Public Affairs, periodieke overleggen met toezichthouders	Periodiek Public Affairs overleg en bestuurlijk overleg, FD Energiedebat

1. Het betreft hier een eigen interpretatie van wat er uit de diverse stakeholderdialogen naar voren is gekomen.

DIALOOGSESSIES 2019

In 2019 organiseerden Enexis twee dialoogsessies met stakeholders. Hierin werden wij ondersteund door stichting Number 5 Foundation, opgericht door Laurentien van Oranje en Constantijn van Oranje.

In de dialoogsessies gingen wij met stakeholders uit het bedrijfsleven, van belangenorganisaties en de overheid in gesprek over de vraag: 'Hoe wordt de energietransitie van iedereen?'. In de gesprekken kwam aan de orde welke waarden hierbij een rol spelen en welke behoeften er zijn onder verschillende groepen mensen. Er zijn kernwaarden geïdentificeerd en er is gedrag benoemd dat nodig is om te komen tot verandering. Als belangrijkste waarden in de energietransitie werden eerlijkheid, waardigheid en kwetsbaarheid genoemd. Belangrijk is dat mensen persoonlijk aangesproken willen worden en het eerlijke verhaal willen horen. Kwetsbaarheid wordt daarbij gewaardeerd. Mensen begrijpen het als we de antwoorden soms (nog) niet weten en verwachten dat wij als netwerkbedrijf openstaan voor andere perspectieven. Stap voor stap zijn bijna alle mensen geneigd mee te gaan.

Het resultaat van de dialoogsessies geeft veel inzichten in de menselijke waarden bij de transitie en communicatie in het algemeen. Daarnaast is er onder de deelnemers een groter bewustzijn bereikt. Enexis ziet de dialoogsessies niet als een eindstation, maar als het begin van een proces om met andere ogen te kijken naar de energietransitie en hierbij telkens de mensen te betrekken om wie het echt gaat.

SAMENWERKING MET LOKALE PARTNERS

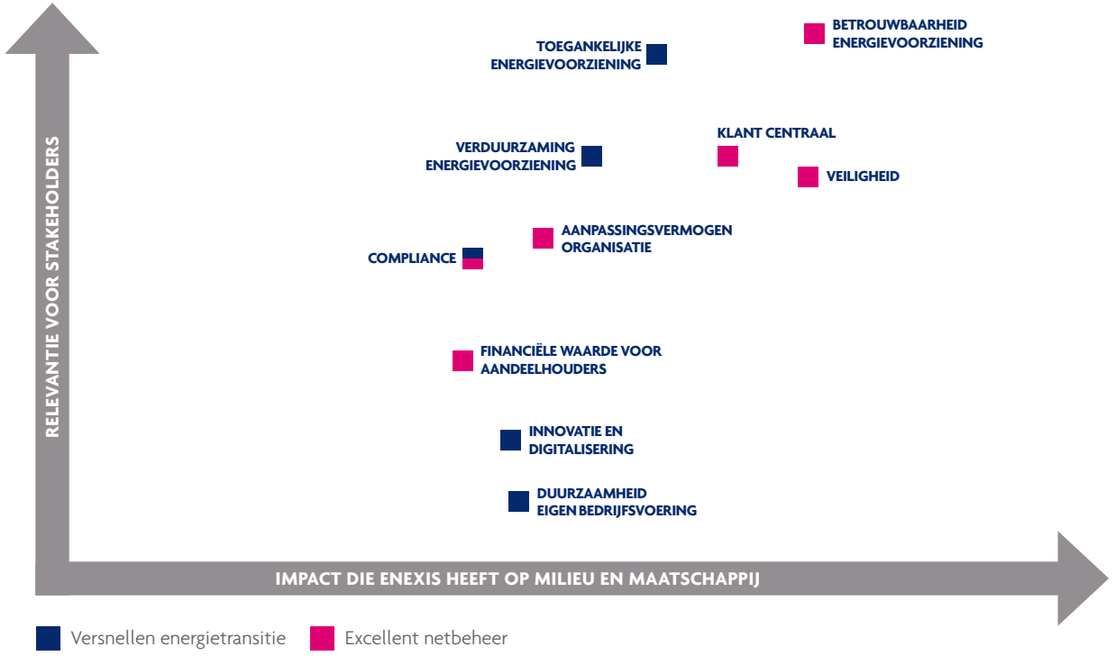
We realiseren ons dat samenwerking nodig is om de energietransitie te versnellen. Als netwerkbedrijf zien we een taak voor onszelf om partijen samen te brengen. In 2019 zaten we aan tafel met provincies, de industrie en universiteiten om samen te werken aan innovatieve, schaalbare oplossingen die voor alle partijen werken. Ook binnen de sector bundelen we de krachten om onze maatschappelijke impact te vergroten en de energietransitie te versnellen. Enexis is onder meer lid van Netbeheer Nederland, MVO Nederland, Dutch Power, Nederlandse Vereniging Duurzame Energie, EDSO for smart grids, KVGN en de Coalitie Groene Netten.

BEPALEN VAN DE INHOUD (MATERIALITEIT)

In het jaarverslag leggen wij verantwoording af over onderwerpen die voor stakeholders relevant zijn en impact hebben op Enexis. Dit noemen wij 'materiële onderwerpen'. Eens in de vier jaar voeren wij een gedetailleerde materialiteitsanalyse uit en iedere twee jaar een update.

In 2018 vond de tweejaarlijkse validatie plaats, waarin onder meer is gekeken of de materiële onderwerpen nog aansluiten bij de interesses van onze stakeholders. Naast een benchmark van netbeheerders en een media-analyse heeft een interne consultatie plaatsgevonden. Er is onder meer gesproken met klanten, markt- en ketenpartners en investeerders. Onze medewerkers hebben externe stakeholders gevraagd welke onderwerpen voor hen materieel zijn. Het resultaat is besproken in het directieoverleg en hier is ook de impact van materiële onderwerpen op economisch, ecologisch en sociaal vlak bepaald.

Op basis van onze bevindingen is onze materialiteitsmatrix in 2018 gevalideerd en herijkt. Behalve aanscherping van de definities van de materiële onderwerpen heeft deze validatie geen significante wijzigingen opgeleverd ten opzichte van 2016 en 2017. In 2020 is de tweejaarlijkse validatie van de materiële onderwerpen gepland.

DEFINITIES VAN MATERIËLE ONDERWERPEN

VEILIGHEID	Positieve impact	Negatieve impact
Het beperken van het geheel aan risico's voor mens en maatschappij dat voortkomt uit het werken aan en gebruik maken van het energienetwerk en het datasysteem.	+ welzijn van medewerkers, hun gezinnen, klanten en de omgeving waarin wij werken + verbetering van de dienstverlening door toepassing van data + digitale veiligheid: voorkomen van cybercrime en hacking	- het werk aan energienetten brengt risico's met zich mee voor de gezondheid van medewerkers en/of omstanders
BETROUWBAARHEID ENERGIEVOORZIENING		
De mate van betrouwbaarheid van de energievoorziening, uitgedrukt in de gemiddelde tijdsduur en frequentie van onderbrekingen van energiedistributie naar eindafnemers.	+ een ononderbroken energievoorziening houdt de economie en maatschappij draaiende	- een onderbreking kan grote effecten hebben in het leven of ondernemen van klanten
VERDUURZAMING ENERGIEVOORZIENING		
Het terugdringen van de milieu impact door als onafhankelijke partij in samenspraak met stakeholders de energievoorziening te ontwikkelen.	+ bijdrage aan klimaatdoelen en Sustainable Development Goals + bijdrage aan sociale cohesie in buurten	- kosten en milieu-impact veroorzaakt door netverliezen
KLANT CENTRAAL		
De grondhouding waarin de wens en tevredenheid van de klant het vertrekpunt vormt voor het niveau van dienstverlening en de performance in de klantprocessen.	+ sociale aspecten, waaronder respect en non-discriminatoire behandeling + klanten helpen om de energietransitie vorm te geven	- impact op de reputatie van Enexis
INNOVATIE EN DIGITALISERING		
De verandering van bedrijfs- en klantprocessen en netwerken door de toepassing van innovaties en digitale technologieën.	+ verhogen van de klanttevredenheid + betaalbaarheid van de energievoorziening door efficiency + technologische ontwikkeling in samenwerking met leveranciers + ontwikkeling van kennis bij medewerkers	- ongeautoriseerd gebruik van data en/of systemen - doorberekening van kosten aan klanten
AANPASSINGSVERMOGEN ORGANISATIE		
De mate waarin de organisatie en haar medewerkers in staat zijn om tijdig in te spelen op organisatie- en energietransitievraagstukken.	+ ontwikkeling van medewerkers	- verminderde klanttevredenheid
TOEGANKELIJKE ENERGIEVOORZIENING		
De gelijke behandeling van onze klanten die kunnen rekenen op voldoende netcapaciteit, een goed werkende energiemarkt en een betaalbare dienstverlening.	+ welzijn van consumenten en zakelijke klanten	- kosten voor de aanleg, het onderhoud, de ontwikkeling en het beheer van de energienetten
FINANCIËLE WAARDE VOOR AANDEELHOUDERS		
De totale gecreëerde waarde die toekomt aan aandeelhouders.	+ dividend + bijdragen aan Regionale Energie Strategieën en verduurzaming gemeenten	- toenemende investeringen in de energienetten
COMPLIANCE		
Het naleven van wet- en regelgeving die van toepassing is op het domein van de netbeheerder en het netwerkbedrijf inclusief het geheel aan gedragscriteria voor medewerkers en ketenpartners.	+ onze stakeholders kunnen vertrouwen op een integere relatie met Enexis	- kosten
DUURZAAMHEID EIGEN BEDRIJFSVOERING		
De (in)directe voetafdruk van de organisatie op de maatschappij en het milieu en de inspanningen die verricht worden om deze te verbeteren.	+ bijdragen aan klimaatdoelen door onder meer CO2-reductie	- impact op het milieu door onder meer inkoop van materialen en afval

MANAGEMENT VAN MATERIËLE ONDERWERPEN

Het management stuurt op allerhande maatschappelijke aspecten van ondernemen, als onderdeel van de Balanced Score Card, zoals het bevorderen van veilig en gezond werken, een betrouwbare en veilige energievoorziening, reductie energieverbruik en CO_2-uitstoot, het bijdragen aan de energietransitie en een beheerste kostenontwikkeling. Deze aspecten zijn, als onderdeel van de Balanced Score Card, tevens onderwerp van audits en rapportage aan de Raad van Commissarissen.

Enexis hanteert een integraal managementsysteem, waarin zowel financiële als niet-financiële materiële onderwerpen worden gemanaged. Dit wordt beschreven in het hoofdstuk 'Governance en risicomanagement'. In de jaarlijkse bedrijfsplancyclus wordt de vertaling gemaakt van strategische doelen naar bedrijfsplan, inclusief concrete doelstellingen. Afgeleid van de strategie worden jaarlijkse doelstellingen geformuleerd en opgenomen in het bedrijfsplan en de Balanced Score Card. De voortgang wordt maandelijks gerapporteerd aan de Raad van Bestuur en tevens besproken met de Raad van Commissarissen. Er is een formeel risicomanagementproces, een interne auditfunctie en een compliancefunctie aanwezig. De herkenning en erkenning van strategische risico's vloeien voort uit de activiteiten van dit proces en deze functies. Op de kernactiviteit wordt toezicht gehouden door de Autoriteit Consument & Markt (ACM) en Staatstoezicht op de Mijnen (SodM).

In het hoofdstuk 'Duurzaam handelen' is een toelichting opgenomen op de wijze waarop het onderwerp duurzaamheid is geborgd. Daarnaast is een uitwerking van de managementbenadering naar maatschappelijk thema, gebaseerd op de richtlijn ISO 26000, te vinden in de MVO-principes op de website van Enexis.

MEETMETHODES EN DATAVERZAMELING

De kwantitatieve informatie in dit verslag hebben we waar mogelijk ontleend aan de systemen van Enexis. Voor deze systemen gelden interne controlemaatregelen. De afdeling External Reporting & Accounting van Financiën is – met betrokkenheid van Business Control – verantwoordelijk voor de verzameling en onderbouwing van de niet-financiële data. De GRI-index is opgenomen in het hoofdstuk 'Aanvullende informatie'.

De voor de verschillende onderwerpen verantwoordelijke medewerkers in de organisatie hebben de kwalitatieve informatie aangeleverd en onderbouwd. De gerapporteerde gegevens zijn met de grootst mogelijke betrouwbaarheid gegenereerd. Wij onderkennen dat een deel van de informatie onzekerheden kan bevatten die inherent zijn aan beperkingen van meetmethodes en dataverzameling. Op hoofdlijnen is de dataverzameling over materiële onderwerpen als volgt opgebouwd:

Veiligheid
Meldingen ongevallen en incidenten 2019, rapportages over HSE en VGWM, berekening van het aantal ongevallen met verzuim per 1 miljoen gewerkte uren. Dodelijke ongevallen in de woon-werkverkeersituatie behoren niet tot de scope van de Lost Time Injury Frequency.

Betrouwbaarheid energievoorziening
Rapportages over de uitvalduur elektriciteit en gas, getransporteerde hoeveelheden en trajectlengtes, rapportages van SodM meldingen 2019, meting publieke veiligheid.

Verduurzaming energievoorziening
Overzicht van de genomen maatregelen en CO_2-besparingen in 2019, resultaten en analyse van enquêtes.

Klant centraal
Rapportages van marktonderzoeksinstituut GfK, rapportages van Perspective en Avaya, resultaten van het websitebezoek van Enexis.nl.

Innovatie en digitalisering
Rapportages over de aantallen stations voorzien van distributieautomatisering (Light).

Aanpassingsvermogen organisatie
Medewerkersonderzoek, rapportages over het personeelsbestand met onder meer aantallen fte's, man/vrouw-verhouding, leeftijdscategorieën, in- en uitstroom, ziekteverzuim, ontwikkelingsbudget.

Toegankelijke energievoorziening
Rapportage van integraal vergunningbeheersysteem WAVE.

Financiële waarde voor aandeelhouders
Overzicht beïnvloedbare kosten en opbrengsten Enexis Netbeheer B.V. (inclusief staven).

Compliance
Rapportage van eventuele datalekmeldingen, rapportage van eventuele boetes van toezichthouders.

Duurzaamheid eigen bedrijfsvoering
Brondocumentatie over gedeclareerde kilometers, brandstofverbruik leasewagens, CO_2-uitstoot als gevolg van net- en lekverlies en de afvalstoffenrapportage van afvalverwerkers. Alle afvalstoffen worden opgeslagen en verwerkt op een manier die past bij de betreffende afvalstof, omdat iedere afvalstof zijn eigen risico's meebrengt.

VERANDERINGEN T.O.V. VOORGAANDE VERSLAGJAREN

De berekening van ons werkpakket 2020, die in hoofdstuk Klanten en netwerken wordt toegelicht, is exclusief opslag algemene kosten. Het werkpakket betreft de bruto-investeringen in onze elektriciteits- en gasnetten plus de exploitatiewerkzaamheden m.b.t. deze netten en slimme meters. Om een goede vergelijking te kunnen maken van het werkpakket 2020 met 2019 is de berekening van 2019 ook gemaakt exclusief de opslag algemene kosten.

ASSURANCE

PwC heeft een assurance-opdracht uitgevoerd die gericht was op het verkrijgen van een beperkte mate van zekerheid dat de duurzaamheidsinformatie in de hoofdstukken 'Opbouw van dit verslag', 'Voorwoord Raad van Bestuur', 'Over Enexis', 'Verslag over 2019' (met uitzondering van de paragraaf "Financiële positie")' en de Aanvullende informatie (paragrafen 'Over dit verslag' en 'Feiten en cijfers') in het Jaarverslag 2019 van Enexis in alle van materieel belang zijnde aspecten juist is weergegeven in overeenstemming met de 'Sustainability Reporting Standards' van het Global Reporting Initiative en de interne verslaggevingscriteria van Enexis. Wij verwijzen naar Onze organisatie voor het assurancerapport van de onafhankelijke accountant.

STATUTAIRE REGELING TEN AANZIEN VAN DE WINSTBESTEMMING

Overeenkomstig de statuten staat de winst, voor zover die niet wordt gereserveerd, ter vrije beschikking van de Algemene Vergadering van Aandeelhouders (artikel 36.2).

Aanvullend op deze statutaire bepalingen is met de aandeelhouders overeengekomen dat het uit te keren dividend over de planperiode van het Strategisch Plan maximaal 50% van de nettowinst zal bedragen, waarbij een minimumniveau van jaarlijks € 100 miljoen wordt nagestreefd. Dit percentage zal verlaagd worden als deze uitkering ertoe leidt dat het bedrijf binnen vijf jaar haar A rating-profiel kan verliezen.

Dit dividendbeleid zorgt ervoor dat de aandeelhouders een voorspelbaar en stabiel dividend kunnen verwachten. Tegelijkertijd borgt het beleid voldoende eigen vermogensgroei en toont het actieve steun van de aandeelhouders aan een gezonde financiële positie.

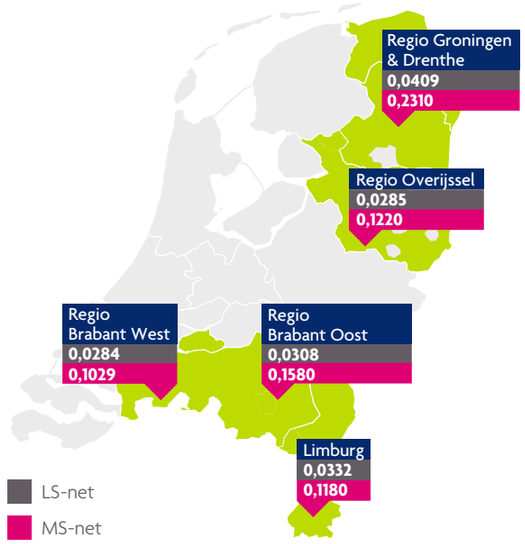
Voor het voorstel voor de bestemming van het resultaat over boekjaar 2019 wordt verwezen naar ‘Winstbestemming’.

FEITEN EN CIJFERS

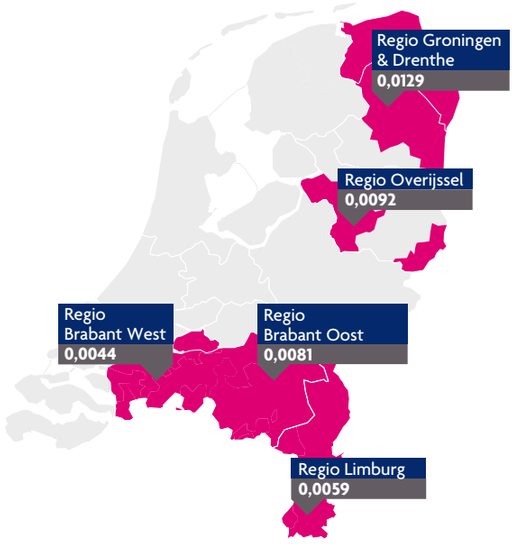
In dit onderdeel van het verslag zetten we (per hoofdstuk) specifieke feiten en cijfers voor u op een rij. Het detailniveau van de informatie is hoger dan u in voorgaande hoofdstukken las en vormt daarmee een verdieping.

KLANTEN EN NETWERKEN

GEMIDDELD AANTAL LS- EN MS-STORINGEN PER KLANT

GEMIDDELD AANTAL GASSTORINGEN PER KLANT

	2019	2018	2017	2016	2015
De netten					
Trajectlengtes (x 1.000 km)					
Elektriciteitsnet	141,0	139,9	139,1	136,9	138,0
- Laagspanning	96,1	95,3	94,7	92,8	93,3
- Middenspanning	44,8	44,5	44,4	43,9	44,6
- Tussenspanning	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Gasnet	46,4	46,4	46,4	46,2	44,8
- Lage druk	37,6	37,6	37,5	37,4	35,8
- Hoge druk	8,8	8,8	8,9	8,9	9,0
Stations (x 1.000)					
E-stations	54,6	53,8	53,1	53,1	53,2
G-stations	22,4	22,5	22,7	22,8	24,4
Aantal aansluitingen (x 1.000)					
Elektriciteit	2.849	2.814	2.786	2.752	2.698
- Huishoudelijk (t/m 3x25 A)	2.618	2.597	2.578	2.549	
- Laagspanningsaansluitingen overig (klein zakelijk vanaf 3x25 A)	215	202	193	189	
- Middenspanningsaansluitingen	16	15	15	14	
Gas	2.328	2.324	2.315	2.285	2.091
- Huishoudelijk (G4 en G6)	2.267	2.260	2.249	2.213	
- Lagedruk overig (klein zakelijk vanaf G10)	58	61	63	69	
- Hogedrukaansluitingen	3	3	3	3	
Getransporteerde hoeveelheden					
Elektriciteit (GWh)[1]	33.759	34.112	34.592	34.453	34.121
Gas (Mm^3)	5.935	6.204	6.241	6.075	5.530
Waarvan groen gas	59,0	54,0	51,0	45,0	41,0
Productkwaliteit					
Uitvalduur elektriciteit (in minuten)	14,2	16,0	13,8	15,2	14,2
- Hoogspanning	0,5	0,2	0,1	0,2	0,9
- Middenspanning	8,4	10,5	8,7	10,0	8,2
- Laagspanning	5,4	5,3	5,1	5,0	5,1
Uitvalduur gas (in seconden)	51	90	50	45	78

1 December 2019 betreft een raming.

INCIDENTEN IN DE GAS- EN ELEKTRICITEITSNETTEN

Om de publieke veiligheid te beschermen en incidenten te voorkomen, volgen we nauwkeurig wat er gebeurt in onze netwerken. We meten het aantal incidenten op basis van de ernst. Daarnaast meten we zogenoemde 'early warning indicators' die kunnen leiden tot een incident. In 2019 hebben zich géén ernstige ongevallen voorgedaan. Om de publieke veiligheid op peil te houden, heeft Enexis een intensief, risicogebaseerd vervangingsprogramma voor hoofd- en aansluitleidingen. Daarnaast wordt veel aandacht besteed aan het voorkomen van graafschades en het niet goed afsluiten van technische ruimtes.

Mijlpalen	Status ultimo 2019	
Publieke veiligheid	**Gas**	**Elektriciteit**
Aantal incidenten met een matig of behoorlijk effect[1] ≤ 4	4	3
Aantal incidenten met een ernstig effect[2] ≤ 2	0	0
Aantal incidenten met een desastreus effect[3] = 0	0	0

1 Matig of behoorlijk effect: ongeval met EHBO of behandeling door medisch personeel (slachtoffer(s) onder het publiek), of omgevingsschade tussen € 10.000 en € 1 miljoen.
2 Ernstig effect: ongeval met ernstig (blijvend) letsel (slachtoffer(s) onder het publiek), of omgevingsschade tussen € 1 miljoen en € 10 miljoen.
3 Desastreus effect: ongeval met één of meerdere doden (slachtoffer(s) onder het publiek), of omgevingsschade > € 10 miljoen.

BEPERKTE IMPACT MAATREGELEN VOOR NATUUR, BOUW EN INFRASTRUCTUUR

In 2019 waren de stikstof- en PFAS-problematiek actueel. Het kabinet nam maatregelen om de natuur versneld te herstellen en versterken als voorwaarde om nieuwe ontwikkelingen mogelijk te maken. De impact van deze maatregelen op onze operationele activiteiten hebben we geïnventariseerd en bleef in 2019 beperkt. Er hoefden geen projecten van Enexis stopgezet te worden. Mogelijk worden geplande projecten van klanten in 2020 vertraagd of geannuleerd als gevolg van de maatregelen die de overheid neemt om de stikstofcrisis het hoofd te bieden.

PROCEDURE BIJ KLACHTEN EN GESCHILLEN

Het kan voorkomen dat klanten niet tevreden zijn over onze dienstverlening. Via onze website en telefonisch kunnen zij een klacht indienen of schade melden. Elke klacht of schademelding beoordeelt Enexis Netbeheer apart. Binnen 5 werkdagen ontvangen klanten een ontvangstbevestiging en doorgaans binnen 30 dagen een inhoudelijk antwoord.

Enexis wil klachten graag voorkomen en neemt het oplossen ervan serieus. Wij zijn aangesloten bij de Geschillencommissie. Daar kunnen klanten naartoe gaan als zij niet tevreden zijn met ons oordeel over een klacht of claim. De commissie Energie van de Geschillencommissie behandelt klachten van consumenten tegen energieleveranciers over afsluiten, levering of tarieven van gas, elektriciteit en warmte. Ook behandelt de commissie klachten van consumenten tegen de netbeheerder over het functioneren van de meter (ijking) of schade als gevolg van een stroomstoring.

DUURZAAM HANDELEN

CO_2-VOETAFDRUK

De CO_2-voetafdruk, zoals gepresenteerd in hoofdstuk 'Duurzaam handelen', is opgesteld volgens de richtlijnen van het internationale GreenHouseGas (GHG) protocol. Net zoals in 2018 rapporteren we de emissies in drie verschillende scopes. Deze scopes worden hieronder toegelicht.

SCOPE 1: DIRECTE EMISSIES

Dit zijn emissies van broeikasgassen van eigendommen of door geleasede apparatuur die direct gevolg zijn van de kernactiviteiten.

Enexis rapporteert in deze categorie over de CO_2-emissie als gevolg van lekverlies gas, lekkages uit schakelapparatuur (SF6), gebruik van de lease- en dienstauto's en het verwarmen van de gebouwen. Het lekverlies gas is ten opzichte van voorgaand jaar met 2% gedaald. Deze daling wordt in lijn met voorgaand jaar veroorzaakt door het vervangingsprogramma van grijs gietijzeren leidingen. Deze materiaalsoort is verouderd en heeft een bovengemiddelde lekfrequentie. Enexis ligt op schema om haar doel, alle hoofdleidingen te vervangen voor 2024, te halen.

De broeikasgassen die zijn gerapporteerd in onze voetafdruk worden uitgedrukt in CO_2-equivalenten. Naast CO_2 worden methaan en SF-6 emissies gerapporteerd. De conversiefactoren en emissiefactoren waarmee is gerekend, zijn conform voorgaand jaar ontleend aan het IPCC Fifth Assessment Report en de bron www.CO_2emissiefactoren.nl.

De voetafdruk met betrekking tot lease- en dienstauto's is met 5% gedaald ten opzichte van voorgaand jaar. Deze daling is het gevolg van de vergroening van het wagenpark en verminderde reisbewegingen, als resultaat van onze ambitie om onze CO_2-uitstoot door mobiliteit met 50% te reduceren in 2020.

SCOPE 2: INDIRECTE EMISSIES

Dit betreft alle uitstoot van broeikasgassen bij het opwekken van elektriciteit die wordt gebruikt door het bedrijf, maar wordt opgewekt door derden.

Bij de distributie van elektriciteit gaat altijd energie verloren. Bijvoorbeeld als gevolg van elektrische weerstand. Gedurende 2019 zijn de netverliezen elektriciteit met 31 miljoen kWh gedaald. De allocatie van het inkoopvolume is op basis van het profiel naar beneden bijgesteld en daarom is er 44 GWh minder gealloceerd netverlies ingekocht. Hiertegenover staat dat het resultaat op basis van reconciliatie met 13 GWh (minder netwinst) is toegenomen. Het netverlies is in 2019 gedaald met 2,46% (2018: 3,15%). De hoeveelheid additioneel ingekochte Garanties van Oorsprong van Nederlandse bodem is ook dit jaar weer gestegen. Ons doel is om in 2023 40% van onze netverliezen duurzaam op te wekken met additioneel in Nederland opgewekte duurzame energie.

SCOPE 3: ANDERE INDIRECTE EMISSIES

Dit betreft de uitstoot van broeikasgassen door energie en brandstofgebruik vanuit vervoer, winning, energieproductie (excl. elektriciteitsopwekking) en emissies bij derden, die het gevolg zijn van de activiteiten van de netbeheerder.

Deze laatste categorie bevat een aantal elementen waarop Enexis direct invloed op kan uitoefenen, zoals woon-werkverkeer, openbaar vervoer en dienstreizen. Daarnaast rapporteren we in deze scope over een aantal elementen waarop Enexis in mindere en directe mate invloed kan uitoefenen, zoals de netwerkcomponenten door leveranciers en het verwerken van afval. Niet alle netwerkcomponenten zijn gerapporteerd, omdat we van sommige componenten nog niet alle informatie van onze partners hebben ontvangen. De belangrijkste ontbrekende component zijn de slimme meters. We zien een stijging in de CO_2-uitstoot voor netwerkcomponenten ten opzichte van 2018 van 93%. De stijging wordt veroorzaakt door een toevoeging van een kabelscope aan het rekenmodel voor netwerkcomponenten, waarvan de gegevens in eerdere jaren nog niet meegenomen werden. Daarnaast speelt het aansluiten van grote aantallen zonneparken en windmolenparken mee in de stijging van het aantal kilometers kabel in 2019 ten opzichte van 2018.

De ketenemissie van ICT is conform voorgaand jaar niet opgenomen in de CO_2-voetafdruk. Beide gekozen leveranciers (Microsoft en Amazon) hebben programma's om te komen tot 100% klimaatneutrale dienstverlening. De schaalgrootte van deze cloud-providers is dusdanig groot dat zij bijvoorbeeld eigen zon- en windparken hebben en niet enkel CO_2 compenseren, maar daadwerkelijk groene energie gebruiken.

De voetafdruk met betrekking tot mobiliteit is met 10% gestegen ten opzichte van voorgaand jaar. Deze stijging wordt voor het grootste deel veroorzaakt door een wijziging in de methodiek voor het bepalen van het aantal afgelegde kilometers woon-werkverkeer en dienstreizen (6%). Met ingang van 2019 worden daadwerkelijk afgelegde kilometers in het jaar meegenomen, terwijl in 2018 extrapolatie van de maanden januari t/m november voor het gehele jaar werd meegenomen in de berekening. De resterende stijging wordt veroorzaakt door een hogere CO_2-uitstoot van vliegreizen.

Alle emissies waar Enexis zelf invloed op heeft, worden volledig gecompenseerd via Gold Standard Certificaten of Garanties van Oorsprong. Dit betekent dat scope 1 en 2 en een groot deel van scope 3 volledig worden gecompenseerd, waarmee onze netto eigen emissie voor 2019 gelijk is aan 0.

We voelen ons ook verantwoordelijk voor de uitstoot in de keten (restant scope 3), zoals bij de productie van kabels en leidingen en bij de verwerking van afval. Onze leveranciers van netwerkcomponenten werken actief mee aan het verstrekken van informatie ten aanzien van CO_2-uitstoot, waardoor we steeds uitgebreider en nauwkeuriger kunnen rapporteren over de CO_2-uitstoot afkomstig van onze ketenpartners.

Om onze milieu-impact beter vergelijkbaar te maken, is aanvullend op de CO_2-voetafdruk onze 'carbon intensity' berekend. Hierbij wordt de CO_2-uitstoot in scope 1 en 2 afgezet tegen de omzetcijfers in miljoenen $. De omzetcijfers zijn omgerekend naar dollars aan de hand van een gemiddelde wisselkoers over de desbetreffende jaren. In 2019 was de carbon intensity € 381 miljoen (2018: € 366 miljoen; 2017 € 355 miljoen).

VEILIGHEID EN EXPERTISE

Enexis streeft naar een divers personeelsbestand. We geven invulling aan de Participatiewet door werk te bieden aan mensen met een arbeidsbeperking. Onderstaande tabellen geven een beeld van de personeelsontwikkeling in 2019. 99,75% van het personeel valt onder de cao Netwerkbedrijven.

	Man	Vrouw	Ultimo 2019
Personeel			
Eigen personeel			
Fte's	3.598	719	4.317
Arbeidscontract:			
- bepaald	287	64	351
- onbepaald	3.311	655	3.966
Aantal	3.646	842	4.488
Arbeidscontract:			
- bepaald	291	71	362
- onbepaald	3.355	771	4.126
Ander personeel			
Fte's	873	240	1.113
- uitzendkrachten	161	131	292
- consultants	523	92	615
- oproepspecialisten	189	18	207
- fixed price[1)]	-	-	-
Aantal	1.104	341	1.445
- uitzendkrachten	180	169	349
- consultants	572	106	678
- oproepspecialisten	224	27	251
- fixed price	128	39	167

1 Verrichten van werkzaamheden volgens een vooraf vastgestelde prijs; Fte-factor = 0.

	Bepaalde tijd	Onbepaalde tijd	Totaal
Herkomst en type arbeidsovereenkomst			
België	2	35	37
Duitsland	2	28	30
Totaal Buitenland	**4**	**63**	**67**
Groningen	33	455	488
Friesland	2	95	97
Drenthe	24	359	383
Gelderland	21	142	163
Overijssel	46	541	587
Flevoland	2	14	16
Noord-Holland	2	13	15
Zuid-Holland	4	28	32
Utrecht	7	58	65
Noord-Brabant	133	1.400	1.533
Zeeland	1	10	11
Limburg	83	948	1.031
Totaal Nederland	**358**	**4.063**	**4.421**
Totaal	**362**	**4.126**	**4.488**

DUURZAME INZETBAARHEID

De bedrijfsregeling Duurzame Inzetbaarheid Plus (DI+) voorziet in extra faciliteiten en begeleiding om de inzetbaarheid van medewerkers te vergroten. Medewerkers ontvangen een DI-budget voor activiteiten en middelen die gericht zijn op het op peil houden of uitbreiden van kennis en vaardigheden in een huidige of toekomstige functie en/of het vitaal, fit en gemotiveerd blijven om het werk goed te doen. In 2019 werd het budget grotendeels (circa 90%) door medewerkers ingezet voor vitaliteitsdoeleinden.

ONGEVALLEN MET VERZUIM

	LTIF Enexis
LTIF[1)]	
Vestiging Groningen	1,90
Vestiging Overijssel Oost	3,66
Vestiging Noord-Brabant NO	5,17
Vestiging Noord-Brabant ZO	2,46
Vestiging Limburg Noord	5,53
Logistiek	10,92
Fudura	2,34
Gemiddeld	**1,16**

1 Als regio-indeling wordt het organogram gevolgd.

STANDAARDEN EN NORMEN

Enexis hangt de richtlijnen aan voor arbeidsvoorwaarden en -omstandigheden die gelden als fundamentele principes en rechten op het werk, zoals deze zijn geformuleerd door de International Labour Organization (ILO).

Voor medewerkers hebben wij zowel een gedragswijzer als een Compliancy protocol. Alle medewerkers moeten bij indiensttreding een vertrouwelijkheidsverklaring ondertekenen waarin zij aangeven zich te zullen houden aan hetgeen in het Compliancy protocol staat vermeld. Daarnaast moeten medewerkers met toegang tot koersgevoelige informatie een verklaring ondertekenen in het kader van vertrouwelijkheid. Zoals beschreven in het hoofdstuk ‘Duurzaam handelen’ geldt voor leveranciers de supplier code of conduct.

Tot slot heeft Enexis het MVO-beleid en -activiteiten ingericht naar de internationale ISO 26000-richtlijn voor MVO. Het MVO-beleid is verankerd in een bestuursverklaring en in principes.

WET- EN REGELGEVING

In 2019 zijn er bij de afdelingen Bestuurlijke en Juridische zaken (BJZ) en overige betrokken afdelingen geen boetes ontvangen met betrekking tot de dienstverlening van Enexis, noch voor non-compliance met de E-wet, G-wet en milieuwetgeving.

BENCHMARKS

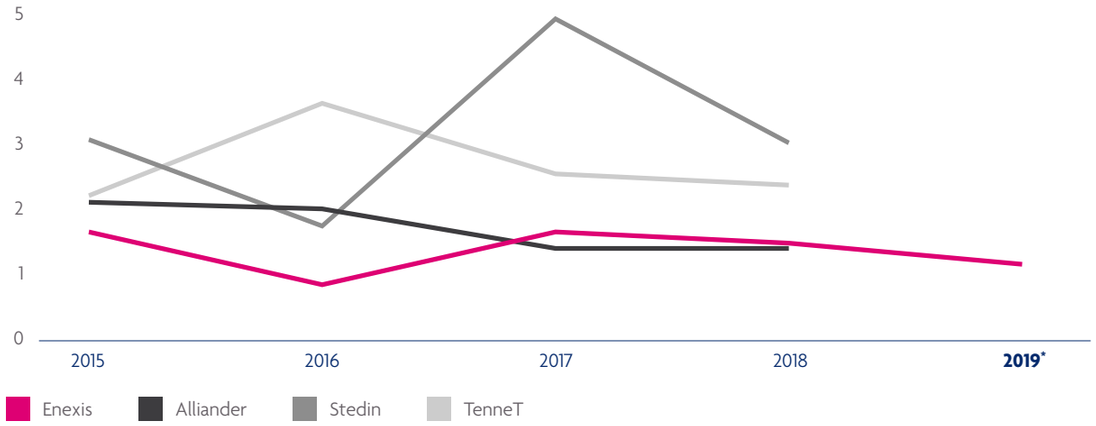
Om de kwaliteit van ons werk steeds te kunnen verbeteren, vergelijken we onze prestaties met die van vergelijkbare bedrijven. Over onze resultaten zijn we transparant; ook als deze lager zijn dan gemiddeld in de branche. De benchmarks maken al enkele jaren onderdeel uit van ons jaarverslag en worden waar mogelijk en/of relevant verder uitgebreid.

UITVALDUUR ELEKTRICITEIT

In de afgelopen jaren was de uitvalduur van elektriciteit van Enexis Netbeheer lager dan het Nederlandse gemiddelde. In het hoofdstuk Klanten en netwerken vindt u een grafische weergave en een toelichting.

VEILIGHEID

Om veiligheidsprestaties binnen de sector beter te kunnen vergelijken, meet Enexis het aantal ongevallen met ingang van 2018 via de Lost Time Injury Frequency (LTIF): het aantal ongevallen met als gevolg verzuim per 1.000.000 gewerkte uren. Ten opzichte van vergelijkbare bedrijven in de sector is de veiligheidsscore van Enexis voldoende. Echter, voor ons geldt: elk ongeval is er één te veel. De aandacht voor veiligheid wordt in de komende jaren daarom onverminderd voortgezet.

LTIF: de LTIF staat voor het aantal ongevallen met als gevolg verzuim per 1.000.000 gewerkte uren.
* 2019: De LTIF-score van branchegenoten was bij de publicatie van dit jaarverslag nog niet bekend.

TRANSPARANTIE

Met ons verslag over 2018 bereikten wij de zesde plaats in de Transparantiebenchmark, die ieder jaar wordt uitgevoerd in opdracht van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat. Daarmee behoort Enexis Groep bij de groep 'Koplopers' van meest transparante organisaties op het gebied van maatschappelijke verslaggeving in Nederland. Enexis verdiende de zesde plaats op een ranglijst van 241 bedrijven.

Dit jaar wordt voor de Transparantiebenchmark geen assessment uitgevoerd, maar worden jaarverslagen beoordeeld op het thema 'klimaattransparantie'. Op dit moment benaderen wij dit thema nog niet aan het hand van het model van de Task Force on Climate-related Financial Disclosures (TFCD). Wij zoeken aanknopingspunten in het beheersen van onze klimaatgerelateerde risico's, zoals natuurrampen die onder meer overstromingen of aardbevingen tot gevolg kunnen hebben.

WERKGEVERSCHAP

Van onze medewerkers verwachten we een proactieve rol in de energietransitie. Zij kunnen ontwikkelingen signaleren, bouwen aan innovaties en meedenken met de energievraagstukken van klanten. Daartegenover staat dat we medewerkers faciliteren, zodat zij hun werk optimaal en met plezier uitvoeren. Dit geldt onder meer voor veiligheid op de werkvloer en voor een sociaal veilige werkomgeving.

In 2019 is overeenstemming tussen Enexis en vakbonden bereikt over een nieuwe bedrijfs-cao Enexis, waarin onder meer diverse ontwikkelingsbudgetten zijn samengevoegd tot een 13e maand. Deze vereenvoudiging maakt voor medewerkers beter inzichtelijk wat het arbeidsvoorwaardenpakket inhoudt en wat de waarde ervan is. Per 1 januari 2020 zijn voor medewerkers van Enexis twee cao's van toepassing: de cao Netwerkbedrijven en de bedrijfs-cao.

ZIEKTEVERZUIM

Het gemiddelde ziekteverzuimpercentage in Nederland is met 3,9% al enkele jaren vrij stabiel, maar verschilt sterk tussen verschillende bedrijfstakken. Dit verschil hangt samen met kenmerken van het werk en werknemers. Energiebedrijven behoren tot de sectoren met het hoogste verzuim. Bij Enexis was het ziekteverzuim in het afgelopen jaar met 5,4% hoger dan het Nederlandse gemiddelde. Wij hebben daarom onder meer ingezet op verzuimpreventie en de begeleiding van arbeidsongeschikte medewerkers. Het branchegemiddelde over 2019 was bij de publicatie van dit jaarverslag nog niet beschikbaar.

GRI-INDEX

De duurzaamheidsverslaglegging is opgesteld in overeenstemming met de Sustainability Reporting Standards van het GRI, applicatieniveau CORE.

Voor een beschrijving van de aspecten management en evaluatie van materiële onderwerpen, behorend bij de 'disclosures on management approach' (DMA), verwijzen we naar de paragraaf Management van materiële onderwerpen.

Categorienaam/ indicator	Naam van de indicator	Verwijzing	Niet gerapporteerd
GENERAL STANDARD DISCLOSURES			
GRI 102-1	Naam van de organisatie.	Profiel	
GRI 102-2	a. Een beschrijving van de activiteiten van de organisatie. b. Primaire merken, producten en/of diensten met inbegrip van een beschrijving van de producten en/of diensten die in bepaalde markten verboden zijn.	Profiel	
GRI 102-3	Locatie van het hoofdkantoor van de organisatie.	Bijlage: Colofon	
GRI 102-4	Het aantal landen waar de organisatie actief is en namen van landen met ofwel grootschalige activiteiten, ofwel met specifieke relevantie voor de duurzaamheidskwesties die in het verslag aan de orde komen.	Nederland	
GRI 102-5	Eigendomsstructuur en de rechtsvorm.	Profiel; Onze organisatie Governance en risicomanagement; Aandelen Enexis Holding N.V.	
GRI 102-6	Afzetmarkten (geografische verdeling, sectoren die worden bediend en soorten klanten/begunstigden).	Profiel; Verzorgingsgebied 2019	
GRI 102-7	Omvang van de verslaggevende organisatie.	Kerngegevens - Medewerkers Enexis	
GRI 102-8	a. Aantal werknemers naar type arbeidscontract (bepaald en onbepaald) en geslacht. b. Aantal werknemers naar type arbeidsovereenkomst (bepaald en onbepaald) en regio. c. Aantal werknemers naar type arbeidscontract (voltijds en deeltijds) en geslacht. d. Of een aanzienlijk deel van de activiteiten van de organisatie worden uitgevoerd door werknemers die geen werknemers zijn. Indien van toepassing, een beschrijving van de aard en omvang van de werkzaamheden uitgevoerd door werknemers die geen werknemers zijn. e. Eventuele aanzienlijke variaties in de cijfers gerapporteerd in informatieverschaffing 102-8a, 102-8b en 102-8c (zoals seizoensgebonden variaties in de toeristische of agrarische industrie). f. Een uitleg van hoe de gegevens zijn samengesteld, met inbegrip van aannames.	Bijlage: Feiten en cijfers Veiligheid en expertise	

Categorienaam/ indicator	Naam van de indicator	Verwijzing	Niet gerapporteerd
GRI 102-9	Beschrijving van de toeleveringsketen van de organisatie, met inbegrip van de belangrijkste elementen met betrekking tot de activiteiten, primaire merken, producten en/of diensten van de organisatie.	Profiel: Onze plaats in de energieketen	
GRI 102-10	Significante veranderingen tijdens de verslagperiode wat betreft omvang, structuur, eigendom of leveringsketen van de organisatie.	Bijlage: Over dit verslag; Reikwijdte	
GRI 102-11	Uitleg over de toepassing van het voorzorgsprincipe door de verslaggevende organisatie.	Risicobeheersing	
GRI 102-12	Extern ontwikkelde economische, milieugerelateerde en sociale handvesten, principes of andere initiatieven die door de organisatie worden onderschreven.	Bijlage: Feiten en cijfers; Standaarden en Normen	
GRI 102-13	Belangrijkste lidmaatschappen van verenigingen (zoals brancheverenigingen) en nationale en internationale belangenorganisaties.	Bijlage: Over dit verslag; Samenwerking met lokale partners	
GRI 102-14	De verklaring van de hoogste beslissingbevoegde van de organisatie over de relevantie van duurzaamheid voor de organisatie en haar strategie voor de aanpak van duurzaamheid.	Voorwoord Raad van Bestuur	
EU3	Het aantal huishoudelijke, industriële en institutionele klanten.	Bijlage: Feiten en cijfers; Klanten en netwerken Kerncijfers - De netten	Enexis heeft gekozen voor een afwijkende klantindeling gericht op netbeheerder.
EU4	De lengte van de transmissie en distributienetwerken per regulatorisch regime.	Bijlage: Feiten en cijfers; Klanten en netwerken Kerncijfers - De netten	
GRI 102-16	Beschrijving van de door de organisatie gehanteerde waarden, principes, standaarden en gedragsnormen, zoals een gedragscode.	Veiligheid en expertise; Personeelsbeleid	
GRI 102-18	De bestuursstructuur van de organisatie, met inbegrip van commissies die onder het hoogste bestuurslichaam vallen. Vermeld de commissies die verantwoordelijk zijn voor de besluitvorming over economische, milieugerelateerde en maatschappelijke onderwerpen.	Corporate Governance: Bijlage: Over dit verslag; Managementbenadering van maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO)	
GRI 102-40	Lijst van groepen belanghebbenden die de organisatie heeft betrokken.	Bijlage: Over dit verslag; Dialoog met stakeholders	
GRI 102-41	Percentage medewerkers dat onder een collectieve arbeidsovereenkomst valt.	Bijlage: Over dit verslag; Veiligheid en expertise	
GRI 102-42	Basis voor inventarisatie en selectie van belanghebbenden die moeten worden betrokken.	Bijlage: Over dit verslag; Dialoog met stakeholders	
GRI 102-43	De aanpak voor de dialoog met belanghebbenden, inclusief de frequentie van het overleg per type en groep belanghebbenden en of zij specifiek zijn betrokken in het kader van het verslaggevingsproces.	Bijlage: Over dit verslag; Dialoog met stakeholders	
GRI 102-44	De belangrijkste onderwerpen en vraagstukken die uit het overleg met belanghebbenden naar voren zijn gekomen en hoe de organisatie hierop heeft gereageerd, onder meer via haar verslaggeving. Vermeld per onderwerp/vraagstuk door welke groep belanghebbenden dit naar voren is gebracht.	Bijlage: Over dit verslag; Dialoog met stakeholders	

Categorienaam/ indicator	Naam van de indicator	Verwijzing	Niet gerapporteerd
GRI 102-45	a. Overzicht van alle ondernemingen die in de geconsolideerde jaarrekening of vergelijkbare stukken zijn opgenomen. b. Overzicht van alle in de geconsolideerde jaarrekening of vergelijkbare stukken opgenomen ondernemingen die niet onder dit verslag vallen.	Toelichting op geconsolideerde jaarrekening; Algemene informatie	
GRI 102-46	a. Proces voor het bepalen van de inhoud en specifieke afbakening van het verslag. b. Uitleg van de door de organisatie gehanteerde uitgangspunten voor het bepalen van de inhoud van het verslag.	Opbouw van dit verslag; Bijlage: Over dit verslag; Bepalen van de inhoud	
GRI 102-47	Overzicht van alle materiële onderwerpen die tijdens het proces ter bepaling van de inhoud van het verslag zijn vastgesteld.	Bijlage: Over dit verslag; Definities van materiële onderwerpen	
GRI 102-48	Gevolgen van een eventuele herformulering van informatie die in een eerder verslag is verstrekt en de redenen voor deze herformulering.	Definitiewijzigingen in 2019 zoals opgenomen in de voetnoten bij de desbetreffende KPI's.	
GRI 102-49	Significante veranderingen ten opzichte van vorige verslagperiodes ten aanzien van reikwijdte en afbakening.	Bijlage: Over dit verslag; Veranderingen t.o.v. voorgaande verslagjaren	
GRI 102-50	De verslagperiode waarop de verstrekte informatie betrekking heeft.	2019	
GRI 102-51	De datum van het meest recente vorige verslag.	Enexis Holding N.V. Jaarverslag 2018, 21 februari 2019	
GRI 102-52	Verslaggevingscyclus.	Jaarlijks	
GRI 102-53	De contactpersoon voor vragen over het verslag of de inhoud ervan.	Bijlage: Over dit verslag; Reacties; Bijlage: Colofon	
GRI 102-54	Het gekozen applicatieniveau.	Core	
GRI 102-55	GRI content index.	-	
GRI 102-56	a. Beleid en huidige praktijk met betrekking tot het verkrijgen van externe assurance voor het verslag. b. Indien het verslag externe assurance heeft verkregen: i. Een verwijzing naar het externe assurancerapport, verklaringen of adviezen. Een beschrijving van hetgeen wel en niet van assurance is voorzien en op wat voor basis, inclusief de normen, de mate van zekerheid en eventuele beperkingen indien niet genoemd in de assuranceverklaring bij het duurzaamheidsverslag. ii. De relatie tussen de organisatie en de assurance-aanbieder. iii. Vermeld of en hoe het hoogste bestuurslichaam of hogere leidinggevenden betrokken zijn bij het verkrijgen van assurance voor het duurzaamheidsverslag.	Bijlage: Over dit verslag; Assurance	

Categorienaam/ indicator	Naam van de indicator	Verwijzing	Niet gerapporteerd
SPECIFIC STANDARD DISCLOSURES			
Financiële waarde voor aandeelhouders			
GRI-103	Managementbenadering.	Financiële positie; Bijlage: Over dit verslag; Reikwijdte; Bepalen van de inhoud	
GRI 201-1	Directe economische waarden die zijn gegenereerd en gedistribueerd.	Financiële positie; Geconsolideerde jaarrekening	
Enexis indicator	Beinvloedbare kosten en opbrengsten.	Doelstellingen en prestaties;	
Duurzaamheid eigen bedrijfsvoering			
GRI-103	Managementbenadering.	Duurzaam handelen; Bijlage: Over dit verslag; Reikwijdte; Bepalen van de inhoud	
GRI 305-1	Directe uitstoot van broeikasgas (scope 1).	Duurzaam handelen; Bijlage: Feiten en cijfers; CO_2-voetafdruk	
GRI 305-2	Indirecte uitstoot van broeikasgas (scope 2).	Duurzaam handelen; Bijlage: Feiten en cijfers; CO_2-voetafdruk	
GRI 305-3	Andere indirecte uitstoot van broeikasgas (scope 3).	Duurzaam handelen; Bijlage: Feiten en cijfers; CO_2-voetafdruk	
GRI 305-4	GHG emissie intensiteit	Duurzaam handelen; Bijlage: Feiten en cijfers; CO_2-voetafdruk	
Enexis indicator	CO_2-reductie leasewagens en gedeclareerde kilometers.	Doelstellingen en prestaties; Duurzaam handelen; CO_2-voetafdruk	
Veiligheid			
GRI-103	Managementbenadering.	Veiligheid en expertise; Bijlage: Over dit verslag; Reikwijdte; Bepalen van de inhoud	
GRI 403-2	Type en mate van letsel, beroepsziekte, afwezigheid en verzuim, en het totale aantal werkgerelateerde sterfgevallen, per regio en per geslacht voor zowel Enexis als derden.	Doelstellingen en prestaties; Veiligheid en expertise; Veilig werken ondanks een tekort aan mensen	
Enexis indicator	Lost Time Injury Frequency Derden.	Doelstellingen en prestaties; Veiligheid en expertise; Veilig werken ondanks een tekort aan mensen	

Categorienaam/ indicator	Naam van de indicator	Verwijzing	Niet gerapporteerd
Aanpassingsvermogen organisatie			
GRI-103	Managementbenadering.	Veiligheid en expertise; Bijlage: Over dit verslag; Reikwijdte; Bepalen van de inhoud	
GRI 404-1	Gemiddeld aantal uren dat een werknemer per jaar besteedt aan opleidingen, onderverdeeld naar werknemerscategorie en geslacht.	Veiligheid en expertise; Veiligheid en expertise; Kwaliteitsonderwijs	Werknemerscategorie wordt niet gerapporteerd; niet van belang voor Enexis. Functieniveau wordt niet gerapporteerd. In 2018 is Enexis gestart met een gefaseerde invoering van rollen; fasering is in 2019 voortgezet.
GRI 404-2	Programma's voor competentiemanagement en 'een leven lang leren', waardoor de blijvende inzetbaarheid van medewerkers wordt gegarandeerd en zij geholpen worden bij het afronden van hun loopbaan.	Doelstellingen en prestaties; Veiligheid en expertise; Kwaliteitsonderwijs; Bijlage: Feiten en cijfers; Veiligheid en expertise; Duurzame inzetbaarheid	
Enexis indicator	Bevlogenheid medewerkers en samenwerking.	Doelstellingen en prestaties; Veiligheid en expertise	
Compliance			
GRI-103	Managementbenadering.	Corporate Governance; Bijlage: Over dit verslag; Reikwijdte; Bepalen van de inhoud; Dialoog met stakeholders	
GRI 307-1	Hoogte van significante boetes en totaal aantal niet-geldelijke sancties wegens het niet naleven van milieuwet-en regelgeving	Bijlage: Feiten en cijfers; Veiligheid en expertise; Wet- en regelgeving	
GRI 419-1	a. Aanzienlijke boetes en niet-monetaire sancties wegens niet-naleving van de wetten en verordeningen op het gebied van het sociale- en het economische in termen van: i. geldwaarde; ii. niet-monetaire sancties; iii. zaken aanhangig door middel van geschillenbeslechting. b. Als de organisatie geen niet-naleving van wetten en/of verordeningen geïdentificeerd heeft, is een korte verklaring voor dit feit voldoende. c. De context waartegen aanzienlijke boetes en niet-monetaire sancties werden aangegaan.	Bijlage: Feiten en cijfers; Veiligheid en expertise; Wet- en regelgeving	
Klant Centraal			
GRI-103	Managementbenadering.	Klanten en netwerken; Bijlage: Over dit verslag; Reikwijdte; Bepalen van de inhoud	
Enexis indicator	Customer Effort Scores.	Doelstellingen en prestaties; Klanten en netwerken; Dienstverlening aan klanten	

Categorienaam/ indicator	Naam van de indicator	Verwijzing	Niet gerapporteerd
Verduurzaming energievoorziening			
GRI-103	Managementbenadering.	Duurzaam handelen: Bijlage: Over dit verslag; Reikwijdte; Bepalen van de inhoud	
Enexis indicator	Aanwezigheid bij stuurgroepen RES	Doelstellingen en prestaties; Duurzaam handelen	
Innovatie en digitalisering			
GRI-103	Managementbenadering.	Klanten en netwerken; Bijlage: Over dit verslag; Reikwijdte; Bepalen van de inhoud	
Enexis indicator	Aantal stations voorzien van Distributie Automatisering (Light).	Doelstellingen en prestaties; Klanten en netwerken; Investeren in een digitale energie-infrastructuur	
Toegankelijke energievoorziening			
GRI-103	Managementbenadering.	Klanten en netwerken; Bijlage: Over dit verslag; Reikwijdte; Bepalen van de inhoud	
Enexis indicator	Investeringen in de netten	Klanten en netwerken; Groei werkpakket en ontwikkeling investeringen in de netten	
Betrouwbaarheid energievoorziening			
GRI-103	Managementbenadering.	Klanten en netwerken; Bijlage: Over dit verslag; Reikwijdte; Bepalen van de inhoud	
EU 28	De frequentie dat de stroom uitvalt.	Klanten en netwerken; Bijlage: Feiten en cijfers; Klanten en netwerken	
EU29	Gemiddelde uitvalduur.	Doelstellingen en prestaties; Klanten en netwerken	

BEKENDMAKING NIET-FINANCIËLE INFORMATIE

	Omschrijving	Verwijzing
EU-RICHTLIJN BEKENDMAKING VAN NIET-FINANCIËLE INFORMATIE EN INFORMATIE INZAKE DIVERSITEIT		
Bedrijfsmodel		
	Algemene beschrijving van de kernprocessen en activiteiten om niet-financiële informatie in de juiste context te plaatsen.	Over Enexis
Milieu aangelegenheden		
(Resultaten) gevoerde beleid		Duurzaam handelen
(Beheersing) risico's	Actieve rol van Enexis in de energietransitie wordt belemmerd door wet- en regelgeving. Omvangrijke en langdurige onderbrekingen van de energievoorziening ten gevolge van natuurrampen, externe oorzaken of falende bedrijfsmiddelen/assets.	Corporate Governance; Risicobeheersing
Niet-financiële prestatie-indicatoren	CO_2-reductie leasewagens en gedeclareerde kilometers Duurzaam wagenpark Afval CO_2-voetafdruk	Duurzaam handelen
Sociale- en personeelsaangelegenheden		
(Resultaten) gevoerde beleid		Veiligheid en expertise
(Beheersing) risico's	Ongevallen van medewerkers en/of omstanders als gevolg van onveilige situaties en/of falende assets. Niet tijdig anticiperen op nieuwe ontwikkelingen door onvoldoende flexibele organisatie, processen en/of systemen.	Corporate Governance; Risicobeheersing
Niet-financiële prestatie-indicatoren	LTIF Enexis en LTIF Contractors Leeftijdscategorie In- en uitstroom Arbeidsparticipatie Duurzame inzetbaarheid Training en opleiding Bevlogenheid en samenwerking % Ziekteverzuim	Veiligheid en expertise

	Omschrijving	Verwijzing
Eerbiediging van mensenrechten		
(Resultaten) gevoerde beleid	Enexis onderkent en onderschrijft de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens van de Verenigde Naties. Aspecten met betrekking tot mensenrechten, zoals gelijke behandeling en medezeggenschap, zijn uitgewerkt in de cao, bedrijfsregelingen en Gedragswijzer voor medewerkers (geactualiseerd in mei 2019). Voor melding van eventuele schendingen heeft Enexis een klachtenprocedure, vertrouwenspersonen en klokkenluidersregeling. Tevens hangt Enexis de richtlijnen aan voor arbeidsvoorwaarden en -omstandigheden die gelden als fundamentele principes en rechten op het werk, zoals deze zijn geformuleerd door de International Labour Organization. De Gedragswijzer is publiekelijk toegankelijk via de website. In geval van schendingen wordt dit gerapporteerd.	Duurzaam handelen: Verantwoorde consumptie en productie; Veiligheid en expertise: Personeelsbeleid
(Beheersing) risico's		Enexis heeft in het kader van de richtlijnen en afspraken op dit gebied geen specifieke risico's geïdentificeerd.
Niet-financiële prestatie-indicatoren	Gedragscode leveranciers (Code of Conduct). Gedragswijzer. Klachtenregeling. Frauderegeling en uitvoeringsprotocol.	Enexis hanteert geen specifieke kwantitatieve KPI op het gebied van eerbiediging van mensenrechten. Het meetbaar maken van onze maatschappelijke prestaties zien wij als een belangrijk thema, dat in de komende jaren onze aandacht heeft.
Bestrijding van corruptie en omkoping		
(Resultaten) gevoerde beleid	Enexis' beleid om corruptie of omkoping van medewerkers te voorkomen, is vastgelegd in het Maatschappelijk Verantwoord Inkoop beleid, Gedragswijzer voor medewerkers (geactualiseerd in mei 2019) en de Gedragscode Leveranciers (onderdeel van de Algemene Inkoopvoorwaarden). Voor melding van eventuele schendingen is er een regeling 'Vermeende misstanden en onregelmatigheden' en zijn er vertrouwenspersonen benoemd. Daarnaast is er een interne integriteitscommissie die eventuele integriteitsschendingen bespreekt en borgt dat we blijven werken aan het cultureel verankeren van integriteit.	Duurzaam handelen: Verantwoorde consumptie en productie; Veiligheid en expertise: Personeelsbeleid
(Beheersing) risico's		Enexis heeft in het kader van de richtlijnen en afspraken op dit gebied geen specifieke risico's geïdentificeerd.
Niet-financiële prestatie-indicatoren	Gedragscode Leveranciers (Code of Conduct). Gedragswijzer. Klachtenregeling. Frauderegeling en uitvoeringsprotocol.	Enexis hanteert geen specifieke kwantitatieve KPI op het gebied van corruptie en omkoping. Het meetbaar maken van onze maatschappelijke prestaties zien wij als een belangrijk thema, dat in de komende jaren onze aandacht heeft.

BEGRIPPENLIJST

NIET-FINANCIËLE BEGRIPPEN

AUTORITEIT CONSUMENT & MARKT (ACM)
De Autoriteit Consument & Markt ziet erop toe dat bedrijven eerlijk concurreren en beschermt consumentenbelangen, reguleert de tarieven van energiebedrijven en ziet toe op de naleving van de Elektriciteitswet 1998 en de Gaswet.

AUTORITEIT PERSOONSGEGEVENS (AP)
De Autoriteit Persoonsgegevens is de onafhankelijke toezichthouder in Nederland die de bescherming van persoonsgegevens bevordert en bewaakt.

BETROUWBAAR
De mate van betrouwbaarheid van de energievoorziening wordt uitgedrukt in de gemiddelde tijdsduur en frequentie van onderbrekingen van energiedistributie naar eindafnemers.

CUSTOMER EFFORT SCORE (CES)
De Customer Effort Score laat zien hoeveel moeite een klant heeft moeten doen om zijn of haar verzoek af te handelen.

DUURZAAMHEID
'Duurzame ontwikkeling is de ontwikkeling die aansluit op de behoeften van het heden zonder het vermogen van de toekomstige generaties om in hun eigen behoeften te voorzien in gevaar te brengen'. Enexis interpreteert dit kortheidshalve, en gericht op de primaire taken, als 'Het streven om verstandig met energiebronnen en het milieu om te gaan.'

ENERGIEAKKOORD
Het akkoord dat in september 2013 door veertig partijen, waaronder de Nederlandse overheid, is getekend met als doel de energievoorziening te verduurzamen.

ENERGIEKETEN
Alles wat te maken heeft met de herkomst, de productie, het transport en het eindverbruik van energie.

ENERGIETRANSITIE
Aanduiding voor de verandering van de energievoorziening van centrale opwekking vanuit fossiele energiebronnen naar decentrale opwekking vanuit duurzame energiebronnen.

GRI
Global Reporting Initiative. Een wereldwijde standaard voor jaarverslaglegging met betrekking tot duurzaamheid.

JAARLIJKSE UITVALDUUR (JUD)
Jaarlijkse uitvalduur als gevolg van onvoorziene onderbrekingen (storingen). Het aantal minuten (elektriciteit) of seconden (gas) dat de klant gemiddeld geen energietoevoer heeft in een kalenderjaar.

KETEN
De verzameling partijen die met elkaar een proces uitvoeren. Enexis is actief in de energieketen en in de grondstoffenketen.

KLANTTEVREDENHEID
Aanduiding voor de beoordeling van de prestaties van Enexis door klanten.

LTIF
Lost Time Injury Frequency. Indicator voor medewerkersveiligheid in de uitvoering van werkzaamheden uitgedrukt in het aantal ongevallen met verzuim per 1 miljoen gewerkte uren.

MAATSCHAPPIJ
De samenleving waarin Enexis opereert, inclusief organisaties, individuen en ontwikkelingen.

MVO
Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen. Wijze van ondernemen die als doel heeft de negatieve invloed van de bedrijfsvoering op de omgeving te beperken en positieve invloed uit te oefenen op de maatschappij.

NETBEHEERDER
Een onafhankelijk nutsbedrijf dat is aangewezen om in een vastgesteld gebied het transport van gas en elektriciteit tussen leverancier en klant te verzorgen en daarvoor netten aan te leggen en te onderhouden. De taken van de netbeheerder zijn vastgelegd in de Elektriciteitswet 1998 en de Gaswet.

REGULERING
De ontwikkeling en afstemming van wet- en regelgeving voor de activiteiten van bedrijven, zoals netbeheerders en netwerkbedrijven, en het overheidstoezicht op de naleving ervan.

REGIONALE ENERGIE STRATEGIE (RES)
De Regionale Energie Strategie is een instrument om met maatschappelijke betrokkenheid te komen tot regionale keuzes voor opwekking van duurzame elektriciteit, de warmtetransitie in de gebouwde omgeving en de daarvoor benodigde opslag en energie infrastructuur. In de RES staat beschreven welke strategie een RES-regio hanteert om lokale/regionale energiedoelstellingen te bepalen en te behalen.

SLIMME METER
Een verbruiksmeter voor elektriciteit en/of gas die op afstand uit te lezen is door de netbeheerder en die de klant via een lokale toegangspoort verbruiksgegevens ter beschikking stelt voor verdere verwerking via eigen randapparatuur.

STAATSTOEZICHT OP DE MIJNEN
Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) is de onafhankelijke toezichthouder op de delfstoffen- en energiewinning in Nederland en gasveiligheid.

STAKEHOLDER
Partij die betrokken is bij of geraakt wordt door de activiteiten van Enexis. Enexis definieert de volgende stakeholders: klanten, medewerkers, aandeelhouders, markt- en ketenpartners, investeerders, beleidsbepalers, belangenverenigingen, lokale energiepartners.

TERUGLEVERING
Energielevering door een klant aan het energienet als gevolg van eigen opwek van (doorgaans duurzame) energie.

VEILIGHEIDSBEWUSTZIJN
Het vermogen om gevoelens en ervaringen effectief om te zetten in preventieve acties en alerte reacties op (potentieel) gevaarlijke situaties, zodat in te zetten acties vrij van gevaar kunnen worden uitgevoerd.

VOETAFDRUK
Weergave van de omvang van de CO_2-emissie van Enexis in een kalenderjaar. Enexis maakt binnen de voetafdruk onderscheid tussen eigen emissie en ketenemissie.

FINANCIËLE BEGRIPPEN

DEGENERATIEKOSTEN
Kosten die door gemeenten in rekening worden gebracht voor schade en ongemakken voortvloeiende uit werkzaamheden aan het netwerk in de gemeentegrond.

EBIT
Earnings Before Interest and Tax: resultaat vóór aftrek van rente en belastingen.

FFO/NETTO RENTEDRAGENDE SCHULDEN
Deze wordt als volgt berekend: (bedrijfsresultaat + afschrijvingen – amortisaties + ontvangen dividend van deelnemingen – financiële lasten + financiële baten – acute belastingen) / netto rentedragende schulden.

FFO-RENTEDEKKING
Deze wordt als volgt berekend: (bedrijfsresultaat + afschrijvingen – amortisaties + ontvangen dividend van deelnemingen + financiële baten – acute belastingen) / betaalde rentelasten.

GEÏNVESTEERD VERMOGEN
Vaste activa vermeerderd met activa aangehouden voor verkoop minus vooruitontvangen bijdragen (langlopend + kortlopend) vermeerderd met passiva aangehouden voor verkoop plus netto werkkapitaal.

NETTO RENTEDRAGENDE SCHULDEN
Deze wordt als volgt berekend: totaal rentedragende verplichtingen – deposito's – liquide middelen.

NETTO RENTEDRAGENDE SCHULDEN / (EV + NETTO RENTEDRAGENDE SCHULDEN)
Deze wordt als volgt berekend: (totaal rentedragende verplichtingen – deposito's – liquide middelen) / (eigen vermogen + (totaal rentedragende verplichtingen – deposito's – liquide middelen)).

NETTO WERKKAPITAAL
Totaal vlottende activa (exclusief liquide middelen, exclusief kortlopende financiële vaste activa en exclusief deposito's) minus kortlopende schulden (exclusief rentedragende verplichtingen, exclusief in volgend jaar te amortiseren vooruitontvangen bijdragen en exclusief derivaten).

NORMKOSTEN
Interne prijs die gebaseerd is op norm hoeveelheden en gemiddelde standaard kosten.

RETURN ON EQUITY
Resultaat na belastingen gedeeld door het eigen vermogen per jaareinde.

ROIC
EBIT gedeeld door het geïnvesteerd vermogen per jaareinde.

SOLVABILITEIT
Eigen vermogen x 100% gedeeld door het balanstotaal.

WERKPAKKET
Bruto-investeringen en exploitatiewerkzaamheden aan de elektriciteits- en gasnetten plus activiteiten met betrekking tot slimme meters op basis van normprijzen. Vanaf 2020 bevat het werkpakket geen opslag van algemene kosten.

X-FACTOR
Met de X-factorberekening bepaalt de ACM de korting ter bevordering van de doelmatige bedrijfsvoering.

COLOFON

Uitgave
Enexis Holding N.V.
Postbus 856
5201 AW 's-Hertogenbosch
Het jaarverslag is online beschikbaar op onze website: enexisgroep.nl/jaarverslag

Redactie en productie
Afdeling Communicatie & Public Affairs Enexis Groep, 's-Hertogenbosch

Concept & Vormgeving
DartGroup, Amsterdam

Fotografie
Beelden Enexis Groep

Engelse vertaling
DartGroup, Amsterdam
Een Engelse vertaling van dit jaarverslag is beschikbaar op enexisgroep.com/annualreport. De Nederlandse versie is leidend.

REACTIES

We streven ernaar om jaar na jaar onze verslaglegging te verbeteren. Daarbij is de inbreng van kritische lezers steeds een welkome steun. Hebt u ideeën voor verbetering? Mail dan naar communicatie@enexis.nl.

ENEXIS
HOLDING N.V.

Enexis Holding N.V.
Postbus 856
5201 AW 's-Hertogenbosch
Tel: 088 857 77 77
www.enexisgroep.nl